

**Заповідні
перлини
БУКОВИНИ**

**Protected areas
of BUKOVYNA**

Заповідні перлини **БУКОВИНИ**

Protected areas **of ВУКОВУНА**

ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
Управління екології та природних ресурсів

ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСНА РАДА

ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА
Кафедра ботаніки, лісового і садово-паркового господарства

ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ ОБЛАСНИЙ КРАЄЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ

БУКОВИНСЬКЕ ТОВАРИСТВО ПРИРОДОДОСЛІДНИКІВ

Заповідні перлини БУКОВИНИ

Атлас-довідник

Наукові редактори

доктор біологічних наук, професор **І. І. Чорней**,
кандидат географічних наук, старший науковий співробітник **В. П. Коржик**,
кандидат біологічних наук **І. В. Скільський**,
М. В. Білоконь,
М. М. Аврам

Чернівці
«Друк Арт»
2017

CHERNIVTSI REGIONAL STATE ADMINISTRATION
Department of Ecology and Natural Resources

CHERNIVTSI REGIONAL COUNCIL

YURIY FEDKOVYCH CHERNIVTSI NATIONAL UNIVERSITY
Department of Botany, Forestry and Gardening

CHERNIVTSI REGIONAL MUSEUM

BUKOVYNIAN SOCIETY OF NATURE INVESTIGATORS

Protected areas of BUKOVYNA

An atlas and handbook

Edited by

Prof. I. I. Chornei, DSc,

V. P. Korzhyk, PhD,

I. V. Skilsky, PhD,

M. V. Bilokon,

M. M. Avram

Chernivtsi
«Druk Art»
2017

*Рекомендовано до друку рішенням вченої ради
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
та вченої ради Чернівецького обласного краєзнавчого музею*

Рецензенти:

В. М. Андрейчук, доктор геолого-мінералогічних наук, професор
(*Державна вища школа ім. Папи Римського Івана Павла II в м. Біла-Підляська, Польща*),

А. А. Куземко, доктор біологічних наук, старший науковий співробітник
(*Інститут ботаніки ім. М. Г. Холодного НАН України*),

В. М. Грищенко, кандидат біологічних наук, старший науковий співробітник
(*Канівський природний заповідник ННЦ «Інститут біології та медицини»
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*)

3-33 **Заповідні перлини Буковини** : атлас-довідник / наук. ред. І. І. Чорней, В. П. Коржик, І. В. Скільський, М. В. Білоконь, М. М. Аврам. – Чернівці : Друк Арт, 2017. – 256 с.

ISBN 978-617-7465-28-6

У колективній монографії узагальнено інформацію про території та об'єкти природно-заповідного фонду Чернівецької області: національні природні парки, регіональні ландшафтні парки, заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища, ботанічний сад, дендрологічні парки і парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва. Кожен нарис наведено за уніфікованою схемою з урахуванням специфіки, цінності й унікальності охоронюваних ділянок.

Для співробітників наукових і природоохоронних установ, лісівників, працівників сільського господарства, представників органів державної влади та місцевого самоврядування, громадських екологічних організацій, викладачів і студентів природничих спеціальностей вищих навчальних закладів, учителів географії та біології загальноосвітніх шкіл і краєзнавців.

УДК 502.4(477.85-751.3)(084.4)

The book presents generalized information on protected territories and objects located in Chernivtsi region, Ukraine: national parks, regional landscape parks, wildlife sanctuaries, natural monuments, protected tracts, botanical gardens, arboreta and parks declared as monuments of garden arts. Each description is presented according to a similar scheme considering the specifics, value, and uniqueness of the protected areas.

Атлас-довідник «Заповідні перлини Буковини» виготовлено за рахунок коштів фонду охорони навколишнього природного середовища Чернівецької області. При підготовці книги використані матеріали, отримані завдяки грантовій підтримці Державного фонду фундаментальних досліджень за конкурсним проектом Ф76/131-2017.

Буковина – зелена гілка України. Цей поетичний вислів досить влучно відображає красу природи нашого благословенного краю. Зберегти цю перлину є найважливішим завданням буковинців. Ця краса розкривається, зокрема, і в різноманітті територій та об'єктів природно-заповідного фонду, за площею яких Чернівецька область входить до першої п'ятірки найбільш заповідних регіонів України. І таку красу потрібно не тільки зберегти для нас та наших нащадків, але й відповідним чином репрезентувати. Тому давно назріла необхідність опублікувати сучасний атлас-довідник, де б систематизовано були представлені всі категорії об'єктів природно-заповідного фонду: національні парки, заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища, дендрологічні парки, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва й інші.

Авторському колективу вдалося підготувати добре ілюстровану книгу, яка знайомить читача зі станом заповідної справи Буковини. Це необхідне для багатьох установ і організацій, природокористувачів і краєзнавців видання дозволяє скласти уявлення та намітити плани щодо подальшого розвитку заповідної справи, адже нинішні майже 13 % заповідності регіону не сягають науково обґрунтованих і необхідних показників у 15–20 %.

Узагальнена в атласі-довіднику інформація повинна стати базовою під час розроблення наступної обласної комплексної програми з охорони навколишнього природного середовища «Екологія».

Олександр ФИЩУК
голова Чернівецької обласної державної адміністрації

Минуло вже майже півтора десятиліття, як побачила світ невелика книжечка «Буковина – заповідний край». З того часу ситуація у природно-заповідному фонді Чернівецької області зазнала значних змін: з'явилися два нові національні природні парки «Черемоський» і «Хотинський», зросла кількість та збільшилася площа інших цінних природоохоронних територій.

Цей ілюстрований атлас-довідник вводить нас у світ заповідної справи Буковини і відповідає реаліям сьогодення. Він виконує багатофункціональну роль: надає достовірну інформацію про існуючі цінні у природоохоронному значенні території краю (національні природні парки, регіональні ландшафтні парки, заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища, ботанічний сад, дендрологічні парки і парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва), є матеріалом для аналізу й роздумів щодо подальшого розвитку заповідної справи, пропагує наявні досягнення в такому важливому аспекті оптимізації природокористування, оскільки Чернівецька область посідає чільне місце серед інших регіонів України щодо ступеня заповідності.

У відповідних нарисах наведена характеристика цінності природно-заповідних територій та об'єктів Буковини, їх науково-освітнього і практичного значення, можливостей подальшої оптимізації структури. Така інформація може слугувати основою для розробки комплексних програм з охорони навколишнього природного середовища, які періодично затверджуються відповідними рішеннями Чернівецької обласної ради.

Іван МУНТЯН
голова Чернівецької обласної ради

*...Я край один лиш знаю,
Одну лише ріку,
Для них б'є серце в грудях,
Для них лиш я живу.*

*...Поля, потоки, скали
І все прекрасне тут, –
То м'я Буковина,
Мій милий, синій Прут!*

Сидір Воробкевич

П Е Р Е Д М О В А

Природно-заповідний фонд формується шляхом поєднання природоохоронних територій таких категорій: природні заповідники, біосферні заповідники, національні природні парки, регіональні ландшафтні парки, заказники (ландшафтні, лісові, ботанічні, загальнозоологічні, орнітологічні, ентомологічні, іхтіологічні, гідрологічні, загальногеологічні, палеонтологічні і карстово-спелеологічні), пам'ятки природи (комплексні, пралісові, ботанічні, зоологічні, гідрологічні і геологічні), заповідні урочища, ботанічні сади, дендрологічні парки, зоологічні парки та парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва. Він тісно пов'язаний із концепцією розвитку екологічної мережі, яка була прийнята на постулатах стратегії збалансованого розвитку, затвердженої в 1992 році на конференції ООН в Ріо-де-Жанейро. Ця концепція є основним етапом у розвитку заповідної справи. На її основі в Україні прийнято низку законів щодо формування національної екомережі, збереження світової природної спадщини, ландшафтного й біотичного різноманіття.

Протягом останніх майже двох десятиліть у структурі природно-заповідного фонду Чернівецької області відбулися помітні зміни. Вони пов'язані, насамперед, зі створенням нових заповідних територій чи розширенням площ уже існуючих. Також у 2009 році з'явилося третє видання Червоної книги України. У ньому суттєво збільшилися переліки рослин і тварин, що потребують першочергових заходів охорони. Так, друге видання Червоної книги України, яке вийшло у світ у 1994 році (тваринний світ) та в 1996 році (рослинний світ) містило 382 види тварин і 541 вид рослин. На даний час під охороною перебувають 542 види тварин і 826 видів рослин. Зміни, що відбулися, обумовили потребу інтенсифікації наукових досліджень на територіях природно-заповідного фонду, а також підготовки до друку відповідного довідника, де була би узагальнена інформація про сучасний склад і стан заповідних об'єктів Буковини.

У запропонованому вашій увазі атласі охарактеризовані всі території та об'єкти природно-заповідного фонду Чернівецької області. При складанні атласу-довідника використані відомчі матеріали управління екології та природних ресурсів Чернівецької обласної державної адміністрації, літературні дані, результати опрацювання музейних колекцій і власних досліджень авторів. Назви заповідних територій і об'єктів наведені відповідно до рішень про їх створення.

Території та об'єкти природно-заповідного фонду Буковини в атласі розміщені згідно категорій заповідності за їх призначенням, починаючи від більш високого рангу до нижчого. Кожен об'єкт охарактеризований за єдиною схемою: площа, місцезнаходження, підпорядкованість, дата і номер рішення про створення, наявні дані про природоохоронну цінність, ландшафти, рослинний і тваринний світ (у першу чергу, «червонокнижні» види) й інше.

Сподіваємося, що цей довідник спонукатиме до більш поглибленого вивчення природи рідного краю, сприятиме вихованню дбайливого ставлення до довкілля, а також буде стимулювати діяльність щодо розвитку екологічної мережі, збереження ландшафтного і біотичного різноманіття Чернівецької області.

Микола БІЛОКОНЬ

*начальник управління екології та природних ресурсів
Чернівецької обласної державної адміністрації,
заслужений природоохоронець України*

СТРУКТУРА ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

До природно-заповідного фонду України належать ділянки суші та водного простору, природні комплекси й об'єкти, які мають особливу природоохоронну, наукову, естетичну, рекреаційну та іншу цінність і виділені з метою збереження природної різноманітності ландшафтів, генофонду рослинного і тваринного світу, підтримання загального екологічного балансу та забезпечення фонових моніторингу навколишнього природного середовища. У зв'язку з цим чинним законодавством природно-заповідний фонд охороняється як національне надбання, стосовно якого встановлюється особливий режим охорони, відтворення та використання. Цей фонд є невід'ємною складовою частиною світової системи природних територій і об'єктів, що перебувають під особливою охороною.

Основними функціями природоохоронних територій є: підтримка чи розширення зони природного існування певних видів; підтримка чи оптимізація поширення, міграції та/або генетичного обміну певних видів; відновлення якості ареалів існування; захист видів, які перебувають під загрозою зникнення, уразливих, ключових чи комплексних видів; підтримка чи покращення гідрологічних функцій; підтримка чи покращення екологічної якості; контроль ерозії; захист цінних ландшафтних форм; забезпечення взаємозв'язку з сусідніми транскордонними територіями.

Збереження територій і об'єктів природно-заповідного фонду забезпечується шляхом: встановлення заповідного режиму; організації моніторингу за станом заповідних природних комплексів і об'єктів, проведення комплексних досліджень з метою розробки наукових основ їх збереження й ефективного використання; дотримання вимог щодо охорони територій і об'єктів природно-заповідного фонду під час здійснення господарської, управлінської й іншої діяльності, розробки проектної та проектно-планувальної документації, землевпорядкування, лісовпорядкування, проведення оцінки впливу на довкілля; здійснення державного та громадського контролю за дотриманням режиму охорони і використання; встановлення підвищеної відповідальності за порушення режиму охорони і використання, а також за знищення та пошкодження заповідних природних комплексів і об'єктів; проведення широкого міжнародного співробітництва й інших заходів з метою збереження територій і об'єктів природно-заповідного фонду.

Заповідні території можуть використовуватися у природоохоронних, науково-дослідних, оздоровчих та інших рекреаційних цілях, з освітньо-виховною метою, а також для потреб моніторингу навколишнього природного середовища. Заготівля деревини, лікарських та інших цінних рослин, їх плодів, сіна, випасання худоби, мисливство, рибальство й інші види використання можуть здійснюватися лише за умови, що така діяльність не суперечить цільовому призначенню територій і об'єктів природно-заповідного фонду, встановленим вимогам щодо охорони, відтворення й використання їх природних комплексів та окремих об'єктів.

До природно-заповідного фонду України належать:

- *природні території та об'єкти* – природні заповідники, біосферні заповідники, національні природні парки, регіональні ландшафтні парки, заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища;
- *штучно створені об'єкти* – ботанічні сади, дендрологічні парки, зоологічні парки, пам'ятки природи, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва.

Заказники, пам'ятки природи, ботанічні сади, дендрологічні парки, зоологічні парки та парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва залежно від їх екологічної, наукової й історико-культурної цінності можуть бути загальнодержавного або місцевого значення.

Отже, нині існує 11 категорій природно-заповідного фонду України. Віднесення територій та об'єктів до певних категорій визначає їх режим, характер можливої діяльності в їхніх межах, порядок охорони, використання та відтворення природних комплексів. Усі ці параметри визначені в Законі України «Про природно-заповідний фонд України».

Природні заповідники – це природоохоронні, науково-дослідні установи загальнодержавного значення, покликані зберігати у природному стані типові або виняткові для даної ландшафтної зони природні комплекси з усією сукупністю їх компонентів, вивчати природні процеси і явища, що відбуваються в них, розробляти наукові засади охорони навколишнього середовища, ефективного використання природних ресурсів та екологічної безпеки.

Ділянки землі та водного простору з усіма природними ресурсами, що належать до заповідників, повністю вилучаються з господарського користування. Основними завданнями природних заповідників є збереження природних комплексів і об'єктів на їх територіях, проведення наукових досліджень і спостережень за станом навколишнього природного середовища, розробка на їх основі природоохоронних рекомендацій, поширення екологічних знань, сприяння в підготовці наукових кадрів і спеціалістів у галузі охорони навколишнього природного середовища та заповідної справи. Таким чином, заповідники – вища форма охорони природних територій, природна лабораторія, де ведуться комплексні наукові дослідження.

На території Чернівецької області природні заповідники відсутні. У Карпатському регіоні України функціонує лише один природний заповідник – «Горгани» в Івано-Франківській області.

Біосферні заповідники – це природоохоронні, науково-дослідні установи міжнародного значення, що створюються з метою збереження у природному стані найтипівіших природних комплексів біосфери, здійснення фонового екологічного моніторингу, вивчення навколишнього природного середовища, його змін під дією антропогенних факторів.

Для біосферних заповідників установлюється диференційований режим охорони, відтворення та використання природних комплексів згідно з функціональним зонуванням. Залежно від поставлених завдань охорони, виділяють такі зони:

- *заповідну*, що призначена для збереження і відновлення найбільш цінних природних та мінімально порушених антропогенними чинниками природних комплексів, генофонду рослинного і тваринного світу;
- *буферну*, яка виділяється з метою запобігання негативному впливу на заповідну зону господарської діяльності, що здійснюється на прилеглих територіях;
- *антропогенних ландшафтів*, яка об'єднує території із традиційним земле-, лісо- і водокористуванням, населеними пунктами, рекреаційними об'єктами й іншими видами господарської діяльності.

Характерною особливістю біосферних заповідників є те, що вони створюються на базі об'єктів інших категорій – природних заповідників, національних природних парків із включенням до їх складу територій та об'єктів природно-заповідного фонду інших категорій.

Біосферні заповідники (резервати) створюються і функціонують під егідою ЮНЕСКО. Це репрезентативні для відповідних біогеографічних регіонів природні територіальні комплекси, що утворюють глобальну мережу, здійснюють обмін науковою інформацією. Вони призначені виконувати три взаємно доповнюючі функції.

1. *Охорону* – сприяти збереженню генетичних ресурсів, екосистем і ландшафтів.
2. *Функцію розвитку* – сприяти тривалому стабільному екологічному, економічному та соціальному розвитку.
3. *Наукову функцію*, яка полягає у проведенні наукових досліджень і організації моніторингу на локальному, національному та глобальному рівнях, а також у сприянні екологічному вихованню населення та природоохоронній освіті.

В Україні функціонують чотири біосферні заповідники; один із них (Карпатський) розташований у межах Закарпатської області.

Національні природні парки є природоохоронними, рекреаційними, культурно-освітніми, науково-дослідними установами загальнодержавного значення, що створюються з метою збереження, відтворення й ефективного використання природних комплексів і об'єктів, які мають особливу природоохоронну, оздоровчу, історико-культурну, наукову та естетичну цінність.

Основними завданнями національних природних парків є: збереження цінних природних та історико-культурних комплексів і об'єктів, створення умов для організованого туризму, відпочинку й інших видів рекреаційної діяльності у природних умовах, проведення наукових досліджень природних комплексів та їх змін, проведення екологічної освітньої роботи.

На території національних природних парків встановлюється диференційований режим щодо охорони природних комплексів та об'єктів, їх відтворення й використання згідно з функціональним зонуванням. У межах кожного національного парку виділяють:

- *заповідну зону*, яка призначена для охорони та відновлення найцінніших природних комплексів. Її режим визначається відповідно до вимог, встановлених для природних заповідників, тобто тут заборонена будь-яка господарська діяльність;
- *зону регульованої рекреації* – в її межах проводиться короткостроковий відпочинок та оздоровлення населення, огляд особливо мальовничих природних комплексів. У межах цієї зони дозволяється облаштування туристичних маршрутів та екологічних стежок, проте тут заборонено рубки головного користування, промислове рибальство і мисливство, інша діяльність, яка може негативно вплинути на стан природних комплексів та об'єктів;
- *зону стаціонарної рекреації*, яка призначена для розміщення готелів, мотелів, кемпінгів й інших об'єктів обслуговування відвідувачів національного парку;
- *господарську зону* – в її межах проводиться господарська діяльність, спрямована на виконання покладених на національний парк завдань. Тут розташовані населені пункти, а також землі інших землевласників і землекористувачів, включені до складу національного парку без вилучення в них. Господарська діяльність здійснюється з дотриманням загальних вимог щодо охорони навколишнього природного середовища.

В Україні створено 49 національних природних парків. Три з них розташовані в Чернівецькій області – «Вишницький», «Черемоський» і «Хотинський».

Регіональні ландшафтні парки є природоохоронними рекреаційними установами місцевого чи регіонального значення, що створюються з метою збереження у природному стані типових або унікальних природних комплексів і об'єктів, а також забезпечення умов для організованого відпочинку населення. Створюються з вилученням чи без вилучення земельних ділянок, водних та інших природних об'єктів у їх власників або користувачів.

Основними завданнями регіональних ландшафтних парків є збереження цінних природних та історико-культурних комплексів і об'єктів, створення умов для ефективного туризму, відпочинку й інших видів рекреаційної діяльності, сприяння екологічній освітньо-виховній роботі. Отже, саме в цій категорії зближуються дві лінії охорони, які існують в Україні, – охорони

об'єктів природи та історико-культурних об'єктів. На території регіональних ландшафтних парків може проводитися зонування з урахуванням вимог, встановлених для територій національних природних парків.

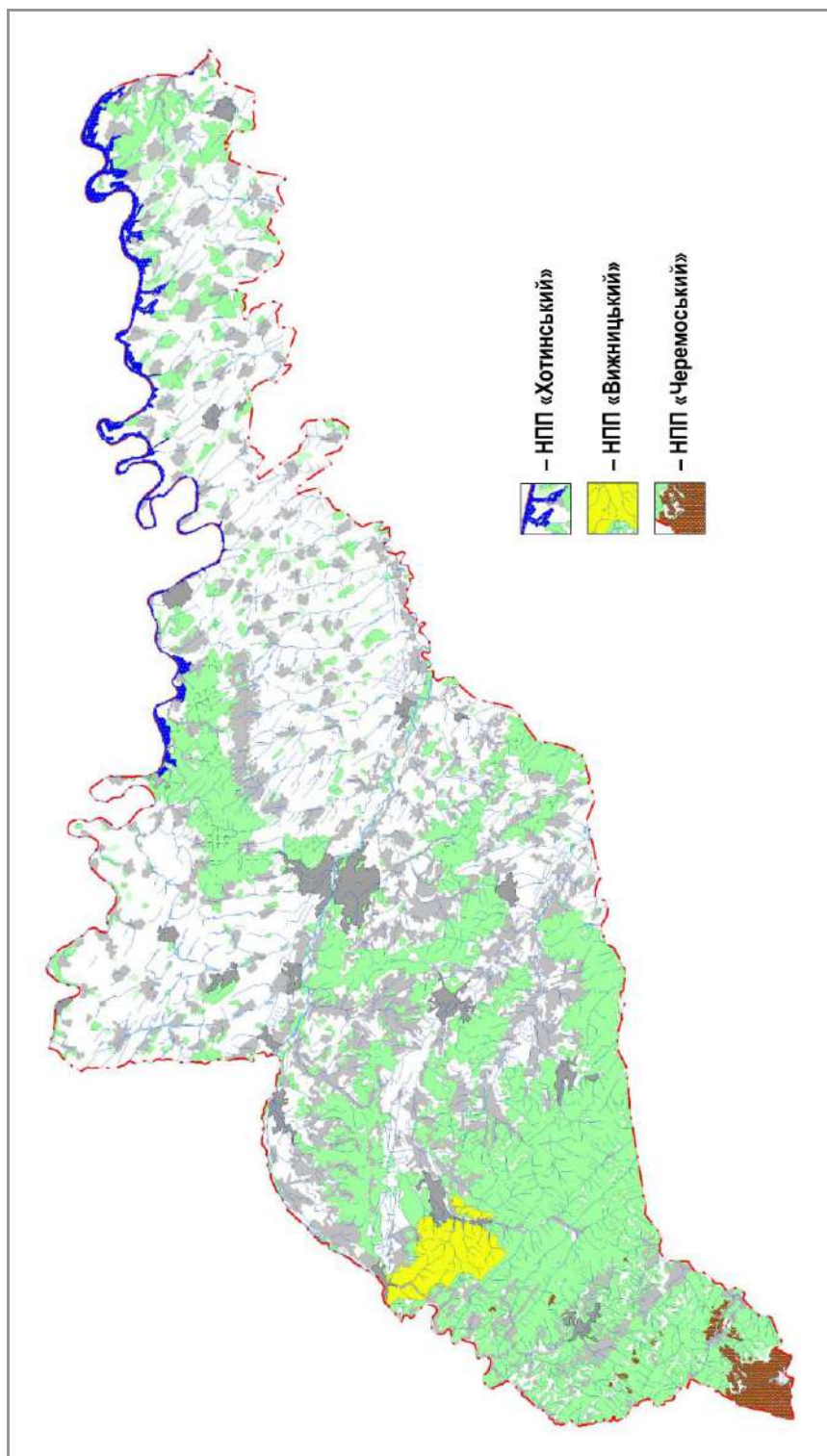

Гора Великий Камінь

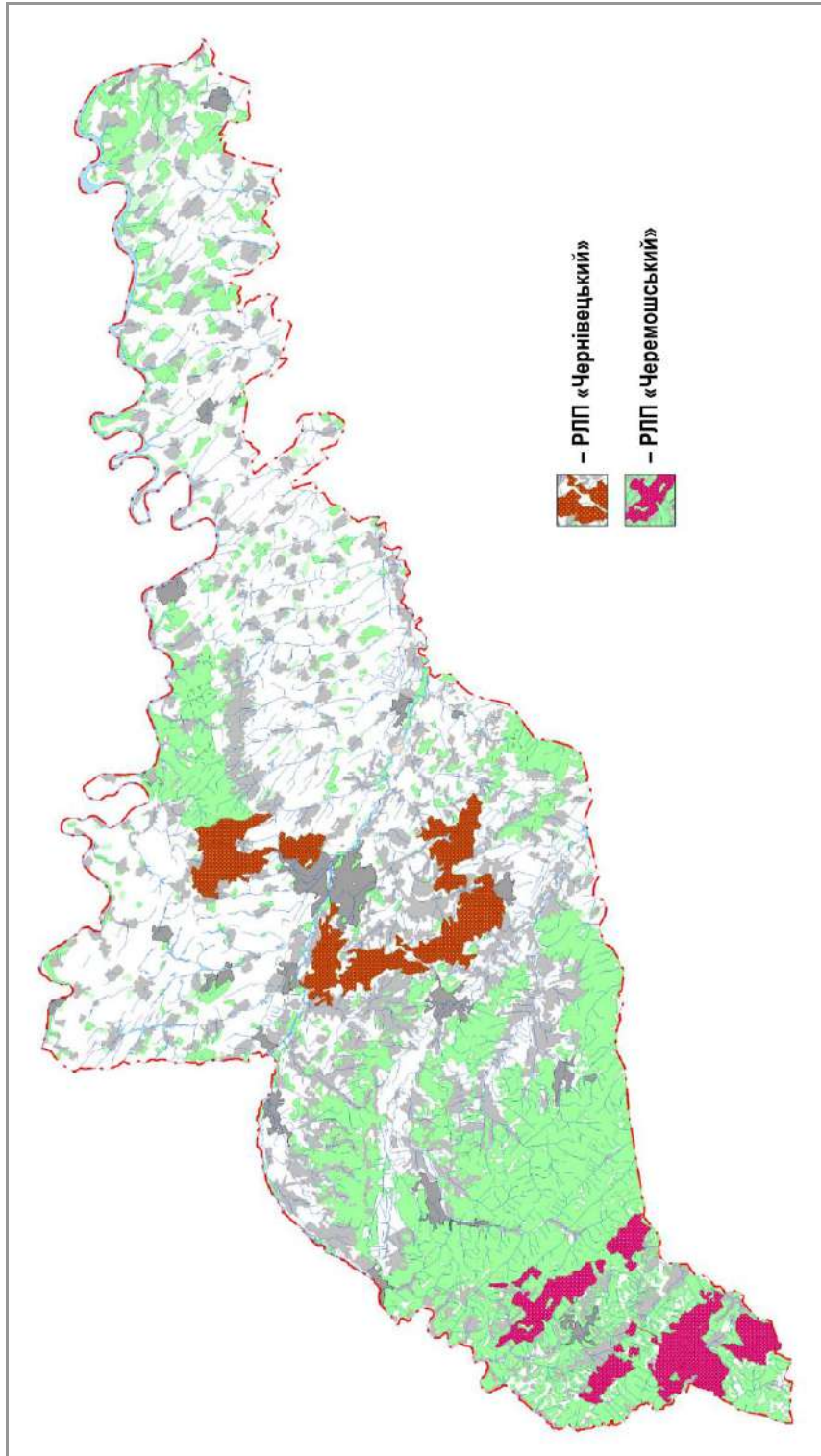
Фото Алли Токарюк

За своїм статусом ці заповідні об'єкти є природоохоронними рекреаційними установами місцевого або регіонального значення і створюються рішенням обласної ради. Створення регіональних ландшафтних парків, як правило, не передбачає вилучення земельних ділянок у землекористувачів; вони здебільшого підпорядковуються органам, які їх заснували і фінансуються ними. Для забезпечення їхньої повноцінної діяльності створюється дирекція і формується штат співробітників. Проте в більшості регіональних ландшафтних парків в Україні дирекція відсутня, зонування не проведено. Це стосується і тих двох парків («Чернівецький» і «Черемошський»), які створені на терені Чернівецької області.

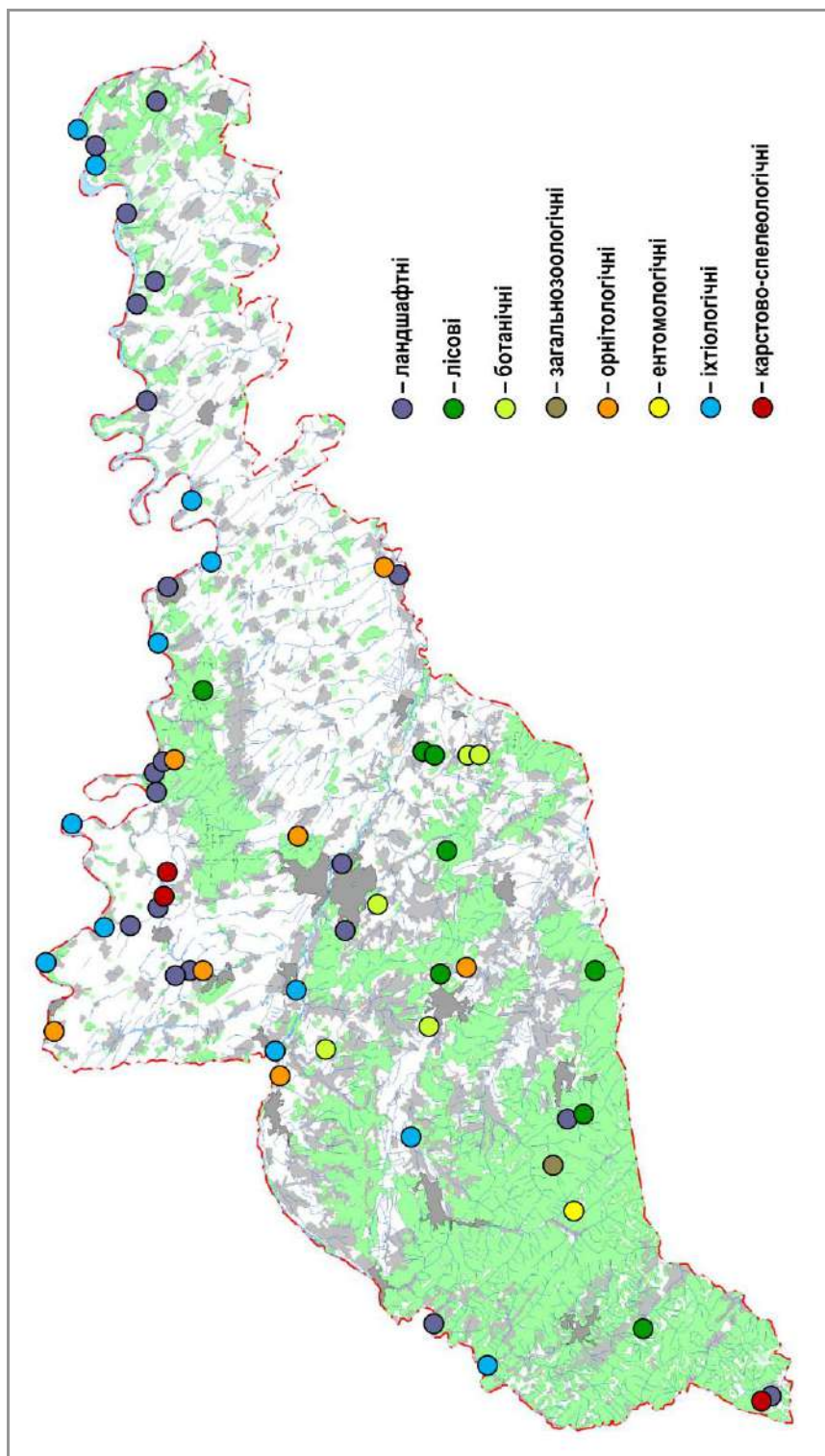
Заказники – це природні території (акваторії), які створюються з метою збереження та відтворення природних комплексів чи окремих їх компонентів. На території заказника обмежується або забороняється діяльність, яка суперечить цілям та завданням, передбаченим положенням про заказник. У заказниках реалізовано принцип часткової охорони. Господарська діяльність тут не заборонена, а лише обмежена. Забороненими є лише ті види діяльності, які шкодять основному об'єкту охорони.

Схематична карта розташування національних природних парків
у Чернівецькій області

Схематична карта розташування регіональних ландшафтних парків у Чернівецькій області

Схематична карта розташування заказників у Чернівецькій області

Завдання, науковий профіль, особливості природоохоронного режиму й характеру функціонування заказників визначають у положеннях про них, які розробляють відповідно до Закону України «Про природно-заповідний фонд України». На території заказників обмежена або заборонена діяльність, що суперечить цілям і завданням, передбаченим положенням про них. Господарську, наукову й іншу діяльність, яка не суперечить меті і завданням заказників, проводять із дотриманням загальних вимог щодо охорони навколишнього природного середовища.

Власники або користувачі земельних ділянок, водних й інших природних об'єктів, оголошених заказниками, зобов'язуються забезпечити режим їх охорони та збереження.

Річка Дністер

Фото Назара Смірнова

Залежно від характеру, мети організації й необхідності режиму охорони заказники поділяють на ландшафтні, лісові, ботанічні, загальнозоологічні, орнітологічні, ентомологічні, іхтіологічні, гідрологічні, загальногеологічні, палеонтологічні та карстово-спелеологічні. Відповідно до рівня їх екологічної або наукової цінності, заказники можуть бути загальнодержавного чи місцевого значення. На території Чернівецької області створені фактично всі типи заказників, крім гідрологічних, загальногеологічних і палеонтологічних.

Пам'ятки природи. Це природоохоронна територія, на якій розташований окремий унікальний природний об'єкт, що охороняється державою і є цінним за своїм науковим, навчально-просвітницьким, історико-меморіальним або культурно-естетичним значенням. До пам'яток природи належать, зокрема, унікальні геологічні відслонення, печери, водоспади, озера тощо.

Пам'яткою природи може бути, наприклад, одне рідкісне дерево або території значних розмірів – ліси, гірські хребти, ділянки узбережжя і долин. Основна вимога полягає в тому, що це повинні бути об'єкти високого ступеня унікальності. Пам'ятки природи можуть розташовуватися на території інших об'єктів природно-заповідного фонду.

Охоронний режим пам'яток природи є одним із найсуворіших після природних заповідників і заповідних урочищ. На їх території забороняється будь-яка діяльність, що загрожує збереженню або призводить до деградації чи зміни первісного стану.

Рекреаційна ділянка в Садгірському лісництві

Фото Ігоря Скільського

Пам'ятки природи поділяються на комплексні, пралісові, ботанічні, зоологічні, гідрологічні та геологічні, а залежно від рівня їх екологічної чи наукової цінності вони можуть бути загальнодержавного або місцевого значення. У межах Чернівецької області функціонують майже всі типи пам'яток природи, крім пралісових і зоологічних. Також свого часу були створені карстово-спелеологічні пам'ятки природи, хоча наявність такої категорії не передбачена відповідним Законом України. Це найчисельніша група об'єктів природно-заповідного фонду в регіоні.

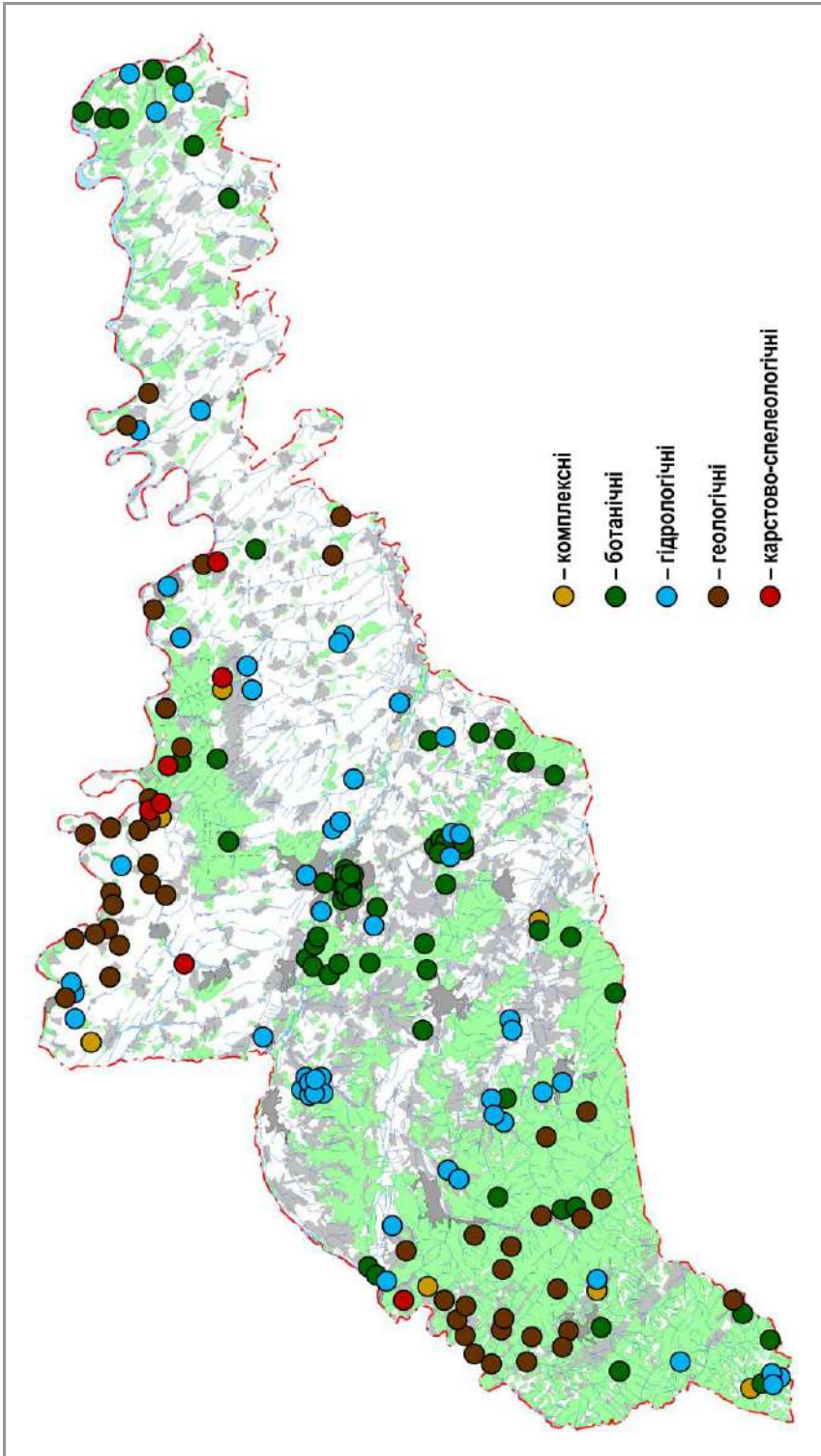
Заповідні урочища – це лісові, степові, болотні й інші відокремлені цілісні ландшафти, які мають важливе наукове, природоохоронне та естетичне значення і повинні зберігатися у природному стані. На території заповідних урочищ забороняється будь-яка діяльність, що порушує природні процеси, які відбуваються у природних комплексах, включених до їх складу, відповідно до вимог, встановлених для природних заповідників. Основною вимогою до цієї

категорії заповідних об'єктів є наявність «відокремлених цілісних ландшафтів», тобто необхідними є територіальна цілісність і природність меж території. Водночас від заказників заповідні урочища в режимному плані відрізняються режимом невтручання. Це робить заповідні урочища важливими для комплексного збереження біотичного та ландшафтного різноманіття і вивчення протікання природних процесів.

Цецинський ліс

Фото Назара Смірнова

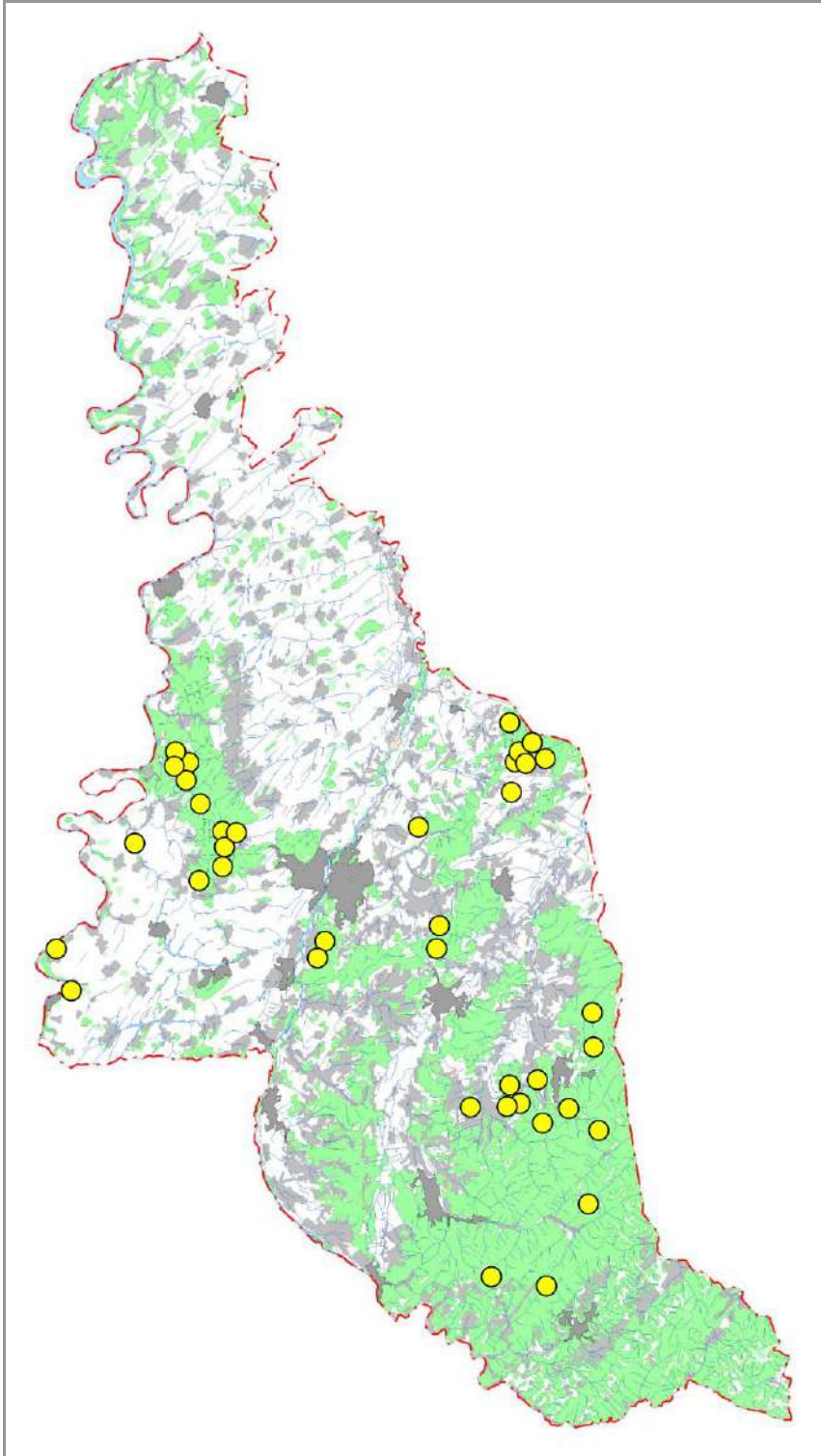
Схематична карта розташування пам'яток природи в Чернівецькій області

Озеро Гірське око
Фото Анатолія Ковальського

Шилівський ліс
Фото Віталія Коржика

Схематична карта розташування заповідних урочищ у Чернівецькій області

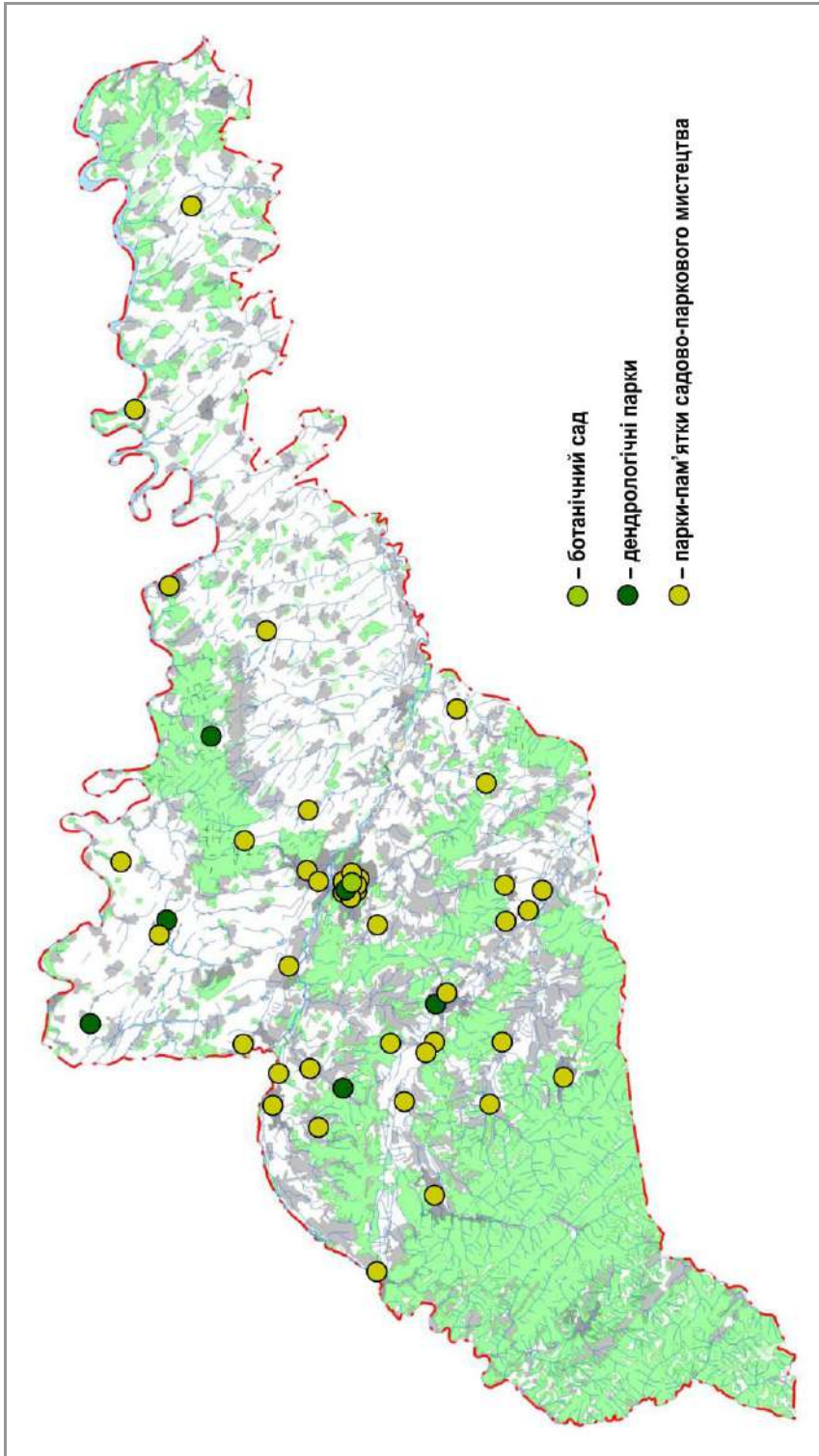
Шебутинський яр

Фото Василя Бужака

Хотинська фортеця

Фото Василя Бужака

Схематична карта розташування паркових насаджень у Чернівецькій області

Оголошення заповідних урочищ проводиться без вилучення земельних ділянок, водних та інших природних об'єктів у їх власників або користувачів. Власники або користувачі земельних ділянок, водних та інших природних об'єктів, оголошених заповідними урочищами, беруть на себе зобов'язання і витрати щодо забезпечення режиму їх охорони та збереження. В окремих випадках навколо заповідних урочищ встановлюються охоронні зони. Для того, щоб заповідні урочища повноцінно виконували свої функції, вони повинні розташовуватись у важкодоступних віддалених місцях з мінімальним рівнем антропогенного впливу. Більшість об'єктів цієї категорії на території Чернівецької області не відповідають зазначеним вимогам.

Ботанічні сади. Це, як правило, науково-дослідницькі та культурно-просвітницькі заклади загальнодержавного чи місцевого значення, в яких проводиться накопичення колекцій флори з метою її вивчення, збереження, культивування й акліматизації; пошук і добір рослин, перспективних для створення зелених насаджень, і здійснення інших видів господарської діяльності; робота щодо збереження генофонду рослинного світу. У ботанічному саду створюються ділянки рідкісних, декоративних і господарсько-цінних рослин, а також місцевої природної рослинності.

На території ботанічних садів забороняється будь-яка діяльність, що не пов'язана з виконанням покладених на них завдань і загрожує збереженню колекційних фондів.

У межах ботанічних садів для забезпечення необхідного режиму охорони й ефективного використання можуть бути виділені зони: експозиційна – її відвідування дозволяється в порядку, що встановлюється адміністрацією саду; наукова – тут розміщуються колекції, експериментальні ділянки тощо, відвідувати її мають право лише співробітники саду у зв'язку з виконанням ними службових обов'язків, а також спеціалісти з інших установ з дозволу адміністрації саду; заповідна – відвідування її забороняється, крім випадків, коли воно пов'язано із проведенням наукових спостережень; адміністративно-господарська.

У ботанічних садах здійснюються важливі фундаментальні і прикладні дослідження в галузі інтродукції, акліматизації й селекції рослин, проводяться роботи зі збереження біологічного різноманіття, охорони рослинного світу, екологічного моніторингу, ландшафтного проектування та садово-паркового будівництва. Основною метою цих досліджень є вивчення, збереження і покращення стану природних екосистем, оселищ та ландшафтів, сприяння переходу до збалансованого використання природних ресурсів, ефективного господарського використання рідкісних і типових видів місцевої та світової флори шляхом створення, поповнення і збереження ботанічних колекцій, здійснення науково-дослідної, навчальної та еколого-освітньої роботи.

Переважає більшість ботанічних садів в Україні створені й функціонують у складі вищих навчальних закладів. Це стосується і Чернівецького ботанічного саду, який підпорядкований Чернівецькому національному університету імені Юрія Федьковича.

Дендрологічні парки. Це штучно створені природоохоронні установи (загальнодержавного чи місцевого значення) з метою збереження і вивчення у спеціальних умовах різноманітних видів дерев і чагарників та їх композицій для найбільш ефективного наукового, культурного, рекреаційного й іншого використання. Поряд з ними створюються красиві декоративні споруди, скульптури, штучні водойми, часом навіть імітуються шедеври світової архітектури.

Насадження в дендропарку, сформовані зазвичай у стилі ландшафтного парку, можуть бути самостійними чи входити до складу ботанічного саду. Розміщення рослин здійснюється за систематичною, географічною, екологічною, декоративною або іншими ознаками.

На вершині скелі Соколине око

Фото Назара Смірнова

Озеро Лебедине

Фото Василя Бужака

Закам'яніла багачка
Фото Мирослава Атаманюка

Протяте каміння

Фото Анарія Гондаренка

Ботанічний сад

Фото Людімла Мелешук

В Україні є багато дендрологічних парків. Деякі з них мають 200-літню історію і належать до найстаріших у Європі, інші засновані в останні десятиліття і лише доповнюються та розбудовуються. Та більшість із них потребують прискіпливішої уваги до себе, ніж мають тепер. Відновлення, реконструкції чи просто бережного ставлення людей чекають десятки заповідних парків, краса яких часто так нерозумно експлуатується нами.

Найвеличнішим дендропарком нашої країни та одним із найкрасивіших у світі є «Софіївка». Славляться своєю красою і неповторністю дендропарки «Олександрія» і «Тростянець». До числа найвизначніших в Україні належать дендропарки Чернівецький і Сторожинецький.

Чернівецький дендропарк

Фото Василя Бужака

Зоологічні парки створюються з метою організації екологічної освітньо-виховної роботи, формування експозицій рідкісних, екзотичних та місцевих видів тварин, збереження їх генофонду, вивчення дикої фауни і розробки наукових основ її розведення у неволі.

На території зоологічних парків для забезпечення виконання поставлених перед ними завдань виділяються зони: експозиційна – призначена для стаціонарного утримання тварин і використання їх у культурно-пізнавальних цілях; наукова – в її межах проводиться науково-дослідна робота, а відвідування цієї зони дозволяється в порядку, що встановлюється адміністрацією парку; рекреаційна – призначена для організації відпочинку й обслуговування відвідувачів парку; господарська – зона, де розміщуються допоміжні господарські об'єкти.

Зоологічні парки можуть організовувати пересувні експозиції тварин, мати у своєму складі підсобні господарства, які створюються для забезпечення тварин кормами. На території Чернівецької області зоологічні парки відсутні.

Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва – це найбільш визначні та цінні зразки паркового будівництва з метою охорони їх і використання в естетичних, виховних, наукових, природоохоронних та оздоровчих цілях. Чернівецька область є одним з лідерів за кількістю об'єктів цієї категорії в Україні; тут створено 40 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва.

Структура природно-заповідного фонду Чернівецької області

Категорія	Території та об'єкти				Разом	
	загальнодержавного значення		місцевого значення			
	кількість	площа, га	кількість	площа, га	кількість	площа, га
Природні заповідники	відсутні					
Біосферні заповідники	відсутні					
Національні природні парки	3	27801,6	–	–	3	27801,6
Регіональні ландшафтні парки	–	–	2	36473,34	2	36473,34
Заказники	10	1613,7	47	42860,361	57	44474,061
ландшафтні	5	1188,4	15	5732,061	20	6920,461
лісові	2	276,0	6	860,6	8	1136,6
ботанічні	відсутні		5	82,9	5	82,9
загальнозоологічні	відсутні		1	27055,4	1	27055,4
орнітологічні	1	80,0	6	119,9	7	199,9
ентомологічні	відсутні		1	20,0	1	20,0
іхтіологічні	відсутні		12	8977,4	12	8977,4
гідрологічні	відсутні					
загальногеологічні	відсутні					
палеонтологічні	відсутні					
карстово-спелеологічні	2	69,3	1	12,1	3	81,4
Пам'ятки природи	9	173,4	175	575,338	184	748,738
комплексні	1	20,4	6	26,605	7	47,005
пралісові	відсутні					
ботанічні	4	125,0	67	125,854	71	250,854
зоологічні	відсутні					
гідрологічні	відсутні		52	54,25	52	54,25
геологічні	4	28,0	43	280,329	47	308,329
карстово-спелеологічні	–	–	7	88,3	7	88,3
Заповідні урочища	–	–	38	1071,1	38	1071,1
Ботанічні сади	1	3,5	відсутні		1	3,5
Дендрологічні парки	2	22,3	4	41,2	6	63,5
Зоологічні парки	відсутні					
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	відсутні		40	243,9	40	243,9

Всього в Чернівецькій області налічується 331 заповідна територія загальною площею 103598,3 га. Є 25 об'єктів загальнодержавного значення: три національні природні парки – «Вижницький», «Черемоський» і «Хотинський», 10 заказників, 9 пам'яток природи, ботанічний сад та 2 дендрологічні парки. Інші 306 мають місцеве значення (2 регіональні ландшафтні парки, 47 заказників, 175 пам'яток природи, 38 заповідних урочищ, 4 дендрологічні парки і 40 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва). Частка сумарної площі об'єктів природно-заповідного фонду складає 12,8 % від усієї території Чернівецької області. Це значно більше, ніж в Україні (показник 6,6 %), але помітно менше, ніж у Європі (переважно 15–20 % і вище).

НАЦІОНАЛЬНІ ПРИРОДНІ ПАРКИ

1. Національний природний парк «Вижницький»

Площа: 11238,0 га. **Розташування:** Вижицький район. **Підпорядкування:** Міністерство екології та природних ресурсів України. **Утворення:** Указ Президента України від 30 серпня 1995 року № 810/95; Указ Президента України від 4 вересня 2007 року № 818/2007.

Територіальна структура НПП «Вижницький» формувалася у два етапи. Він був створений на площі 7928,4 га у межах Вижицького та більшої частини Берегометського лісництва колишнього Берегометського лісокомбінату. У 2007 році до національного парку приєднано ще 3309,6 га. Отже, нині його площа становить 11238,0 га, у тому числі 8246,2 га знаходяться в постійному користуванні, а 2991,8 га включено до складу заповідного об'єкта без вилучення в землекористувачів – ДП «Берегометське лісомисливське господарство» (2019,0 га), ДП «Вижницький держспецлісгосп АПК» (952,7 га), земель запасу Берегометської селищної (9,3 га) і Виженської сільської (10,8 га) рад. Основою для створення національного парку стали ландшафтні заказники загальнодержавного значення «Стебник» (1656,0 га) і «Лужки» (964,0 га), а також заповідні урочища «Яворів» (85,5 га) і «Стаєчний» (25,0 га).

Землі, надані НПП «Вижницький» у постійне користування, за функціональним зонуванням діляться наступним чином: заповідна зона складає 2153,0 га (19,2 %), зона регульованої рекреації – 5223,1 (46,5 %), зона стаціонарної рекреації – 49,2 га (0,4 %) та господарська зона – 3812,7 га (33,9 %).

Територія національного парку витягнута на 26 км з північного заходу на південний схід, а ширина змінюється від 4 до 8 км. Згідно з фізико-географічним районуванням НПП «Вижницький» розташований у південній частині Зовнішньокарпатської області, в межиріччі Черемошу і Сірету, й частково в Передкарпатській височинній області, охоплюючи ландшафти низькогірної зони Буковинського сектора Скибових Карпат з досить м'яким кліматом та переважанням у лісах теплолюбних порід (бука лісового (*Fagus sylvatica*) і ялиці білої (*Abies alba*)) та ділянками вторинних луків – полонин.

Особливістю геоморфологічної будови території заповідного об'єкта є те, що різні абсолютні відмітки базисів ерозії основних річково-ерозійних дрен регіону (Черемошу і Сірету) ділять національний парк на дві ерозійно-денудаційні зони: західну (в басейні Черемошу) та східну (Сіретську). У західній частині ерозійно-денудаційні процеси відбуваються значно енергійніше, а форми рельєфу гостріші, ніж у басейні Сірету, оскільки абсолютні відмітки русла останнього біля смт Берегомет та с. Лопушна становлять відповідно 470 і 540 м н. р. м., тоді як у долині Черемошу біля м. Вижиця та с. Розтоки – відповідно 335 і 395 м н. р. м. Загалом рельєф заповідного об'єкта відрізняється м'якістю контурів, що обумовлено загальною нестійкістю до денудації флішових відкладів. З геодинамічних процесів увагу привертають карстові, особливо утворення травертинів у місцях седиментації гідрокарбонатів.

Клімат території НПП «Вижницький» помірно-теплий з високою вологістю повітря та помітними відмінностями в мікрокліматі гірських долин і хребтів, а також схилів різних експозицій. Кількість опадів коливається в межах 700–900 мм/рік, більшість із яких випадає в теплий період. Характерними є зливові дощі, що спричиняють регулярні паводки на річках. У зимовий період, як правило, встановлюється сніговий покрив завтовшки від 10 до 50 см, а місцями – до 100–120 см.

Гідрологічний і льодовий режим малих річок НПП «Вижницький» (Виженка, Мала Виженка, Сухий, Стебник та інших) визначається перебігом кліматичних чинників. Основний тип живлення – атмосферні опади; ґрунтовий тип забезпечує лише мінімальні витрати в сезони тривалих посух. Завдяки особливостям рельєфу, в руслах потоків утворені численні водоскиди і водоспади, більш характерні для черемоської частини національного парку. Так, у руслі р. Мала Виженка виявлено 6 водоспадів, у басейні Виженки 12 водоспадів з висотами 3–20 м, що становлять неабияку цінність для розвитку екотуризму. Основним типом ґрунтів є бурі лісові (буроземи), що поширені по всіх вертикальних поясах.

Національний природний парк «Вижницький»

Фото Ольги Руснак

Рослинність НПП «Вижницький» за характером є лісовою, оскільки понад 90 % його території вкрито лісами. Особливість цих лісів – складна будова деревостанів, сформованих буком лісовим, смерекою (*Picea abies*) і ялицею білою, зі значною часткою останньої, а також клена несправжньоюплатанового (*Acer pseudoplatanus*), граба звичайного (*Carpinus betulus*), черешні (*Cerasus avium*) й інших видів. НПП «Вижницький» є частиною так званого «буковинського острова» ялицевих лісів – одного з найбільших масивів ялиці в Українських Карпатах. Загалом насадження з домінуванням ялиці білої переважають на території національного

парку, а друге місце за площею займають букові ліси. Листяні ліси в межах заповідного об'єкта, крім бука лісового, представлені окремими масивами з домінуванням дуба звичайного (*Quercus robur*), дуба скельного (*Q. petraea*), вільхи сірої (*Alnus incana*), вільхи клейкої (*A. glutinosa*), берези повислої (*Betula pendula*) і граба звичайного. Достатньо багато на території національного парку лісокультур. Найбільші площі займають насадження дуба північного (*Quercus borealis*), сосни кедрової європейської (*Pinus cembra*) та деяких інших видів, які створені з метою вивчення доцільності впровадження цих порід у лісогосподарське виробництво.

Найбільш поширеними серед ценозів лісової рослинності в межах НПП «Вижницький» є угруповання порядку *Fagetalia sylvaticae* (клас *Quercio-Fagetea*), що представлені чотирма союзами – *Fagion sylvaticae*, *Carpinion*, *Tilio platyphyllis-Acerion pseudoplatani* і *Alnion incanae*. Клас *Vaccinio-Piceetea*, який об'єднує угруповання хвойних лісів з переважанням бореальних елементів, на території національного парку представлений переважно угрупованнями асоціації *Abieti-Piceetum montanum*.

Незважаючи на те, що площа, яку займають у НПП «Вижницький» луки, невелика (2,2 %), синтаксономічна різноманітність їх відносно висока. Найбільші площі у складі лучної рослинності займають угруповання класу *Molinio-Arrhenatheretea*, які представлені союзами *Cynosurion*, *Filipendulion ulmariae*, *Calthion palustris*, *Deschampsion caespitosae*. Угруповання пустищних лук класу *Calluno-Ulicetea* спорадично трапляються на всій території національного парку в комплексі з угрупованнями справжніх лук і переважно належать до союзу *Nardo-Agrostion tenuis*. У долинах річок, на вологих терасах різних рівнів, алювіальних відкладах, щербенистих гривах у руслах річок трапляються ценози класу *Mulgedio-Aconitetea*, що об'єднує угруповання прируслового високотрав'я.

У заплаві р. Сірет та її приток описані угруповання класу *Salicetea purpureae*, які трапляються на річкових галечниках та наносах дрібнопіщано-мулистого алювію.

Угруповання хазмофітної рослинності у вигляді невеликих за площею осередків досить рівномірно поширені на території НПП «Вижницький» і належать до класу *Asplenietea trichomanis*, який включає ценози, що формуються на силікатних кам'яних брилах та карбонатних субстратах.

Угруповання прибережно-водної рослинності класу *Phragmiti-Magnocaricetea* в національному парку, як правило, займають невеликі за площею ділянки і приурочені до перезвожених субстратів у слабкопроточних неглибоких канавах, уздовж потоків, річок і представлені трьома союзами.

До Зеленої книги України занесені такі з виявлених на території НПП «Вижницький» фітоценози: угруповання букових лісів (*Fageta sylvaticae*) з домінуванням барвінку малого (*Vinca minor*), які представлені асоціацією букового лісу малобарвінкового (*Fagetum (sylvaticae) vincosum (minoris)*); угруповання букових лісів (*Fageta sylvaticae*) з домінуванням у травостой лунарії оживаючої (*Lunaria rediviva*), які представлені асоціаціями букового лісу лунарієвого (*Fagetum (sylvaticae) lunariosum (redivivae)*), ялицево-букового лісу лунарієвого (*Abieto (albae)-*

Місячниця оживаюча
(*Lunaria rediviva*)

Фото Василя Буджака

Fagetum (sylvaticae) lunariosum (redivivae)), ялицево-ялиново-букового лісу лунарієвого (*Abieto (albae)-Piceeto (abietis)-Fagetum (sylvaticae) lunariosum (redivivae)*) і місцями займають дуже великі площі; угруповання букових лісів (*Fageta sylvaticae*) з домінуванням плюща звичайного (*Hedera helix*), які представлені асоціаціями букового лісу плющового (*Fagetum (sylvaticae) hederosum (helicis)*) та ялицево-букового лісу плющового (*Abieto (albae)-Fagetum (sylvaticae) hederosum (helicis)*); угруповання букових лісів (*Fageta sylvaticae*) з домінуванням у травостої цибулі ведмежої (*Allium ursinum*), які представлені асоціаціями букового лісу ведмежоцибулевого (*Fagetum (sylvaticae) alliosum (ursini)*), ялиново-букового лісу ведмежоцибулевого (*Piceeto (abietis)-Fagetum (sylvaticae) alliosum (ursini)*), ялиново-ялицево-букового лісу ведмежоцибулевого (*Piceeto (abietis)-Abieto (albae)-Fagetum (sylvaticae) alliosum (ursini)*), ялицево-букового лісу ведмежоцибулевого (*Abieto (albae)-Fagetum (sylvaticae) alliosum (ursini)*); угруповання скельно-дубово-букових лісів (*Querceto (petraea)-Fageta (sylvaticae)*), які представлені асоціаціями скельно-дубово-букового лісу гайвоожикового (*Querceto (petraea)-Fagetum (sylvaticae) luzulozum (luzuloiditis)*) та скельнодубово-букового лісу чорницевого (*Querceto (petraea)-Fagetum (sylvaticae) vaccinosum (myrtilli)*); угруповання ацидофільних скельнодубових лісів (*Querceta petraea*), які представлені асоціаціями скельнодубового лісу гайвоожикового (*Quercetum (petraea) luzulozum (luzuloiditis)*) та скельнодубового лісу чорницевого (*Quercetum (petraea) vaccinosum (myrtilli)*); угруповання сіровільхових лісів (*Alneta incanae*) з домінуванням у травостої страусового пера звичайного (*Matteuccia struthiopteris*), які представлені асоціацією сіровільхового лісу страусоперового (*Alnetum (incanae) matteucciosum (struthiopteris)*); угруповання яворових лісів (*Acereta pseudoplatani*) з домінуванням у травостої лунарії оживаючої (*Lunaria rediviva*), які представлені асоціаціями яворового лісу лунарієвого (*Aceretum (pseudoplatani) lunariosum (redivivae)*) та буково-яворового лісу лунарієвого (*Fageto (sylvaticae)-Aceretum (pseudoplatani) lunariosum (redivivae)*).

Флора НПП «Вижницький» налічує понад 700 видів судинних рослин. Для неї характерна вища частка хвощеподібних й, особливо, папоротеподібних порівняно із флорою Українських Карпат. Можливо, причиною цього є те, що більшість папоротей – компоненти лісових фітоценозів, які займають домінуюче становище на території національного парку. Досить багато їх росте у складі петрофітних екосистем, що відзначаються помітною різноманітністю в межах заповідного об'єкта. Загалом для флори властиве поєднання бореальних, монтанних і неморальних елементів; це пов'язано з розташуванням національного парку на межі двох регіонів – Покутсько-Буковинських Карпат і Передкарпаття. Високу частку складає синантропна фракція, яка налічує 189 видів (28,9 %). Проте співвідношення між видами апофітної й адвентивної фракцій на користь першої групи свідчить про досить хорошу збереженість тут рослинного покриву. Це підтверджується також тим, що серед апофітів переважають геміапофіти й евантапофіти, які менш антропогенерантні, ніж евапофіти.

Кількість ендемічних таксонів у НПП «Вижницький» незначна. Це пов'язано з тим, що більша частина території національного парку зайнята лісовими угрупованнями, а ценотичні умови в лісах досить одноманітні й однотипні на значних площах, і тут, як правило, є слабкою диференціація на мікроеконіші. Такі умови не сприяють формуванню ендеміків.

У НПП «Вижницький» виявлено понад 200 видів мохоподібних. Спеціальне вивчення мікофлори, ліхенофлори, альгофлори і бриофлори на території національного парку тільки почалося, узагальнені дані відсутні.

У межах НПП «Вижницький» виявлено 35 видів судинних рослин, занесених до Червоної книги України: анакамптис блощичний (*Anacamptis coriophora*), анакамптис салеповий (*A. morio*),

баранець звичайний (*Huperzia selago*), беладонна звичайна (*Atropa belladonna*), білоцвіт весняний (*Leucojum vernum*), билинець густоквітковий (*Gymnadenia densiflora*), билинець довгоровий (*G. conopsea*), булатка великоквіткова (*Cephalanthera damasonium*), булатка довголиста (*C. longifolia*), гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis*), гронянка півмісяцева (*Botrychium lunaria*), зозулинець прикрашений (*Orchis signifera*), зозулинець шоломоносний (*O. militaris*), зозулині сльози яйцеподібні (*Listera ovata*), коручка болотна (*Epipactis palustris*), коручка пурпурова (*E. purpurata*), коручка темно-червона (*E. atrorubens*), коручка чемерникоподібна (*E. helleborine*), косарики черепитчасті (*Gladiolus imbricatus*), лілія лісова (*Lilium martagon*), місячниця (лунарія) оживаюча, любка дволиста (*Platanthera bifolia*), неотінея обпалена (*Neotinea ustulata*), пальчатокорінник бузиновий (*Dactylorhiza sambucina*), пальчатокорінник м'ясочервоний (*D. incarnata*), пальчатокорінник плямистий (*D. maculata*), пальчатокорінник травневий (*D. majalis*), пальчатокорінник Фукса (*D. fuchsii*), підсніжник білосніжний (*Galanthus nivalis*), пізньоцвіт осінній (*Colchicum autumnale*), плаун колючий (*Lycopodium annotinum*), траунштейнера куляста (*Traunsteinera globosa*), цибуля ведмежа, чина гладенька (*Lathyrus laevigatus*) і шафран Гейфелів (*Crocus heuffelianus*).

Необхідно також зазначити, що НПП «Вижницький» є одним з об'єктів Смарагдової мережі в Україні. У його межах представлені такі типи оселищ (біотопів) з Резолюції № 4 Бернської конвенції: С3.55 Гравієві береги річок з розрідженою рослинністю (Sparsely vegetated river gravel banks); С3.62 Гравієві береги річок без рослинності (Unvegetated river gravel banks); Е1.71 Угруповання *Nardus stricta* (*Nardus stricta* swards); Е3.4 Вологі і мокрі евтрофні і мезотрофні луки (Moist or wet eutrophic and mesotrophic grassland); F9.1 Прирічкові чагарники (Riverine scrub); G1.6 Букові ліси (*Fagus woodland*); G1.8 Ацидофільні дубові ліси (Acidophilous *Quercus*-dominated); G1.A4 Ліси на крутих схилах (Ravine and slope woodland); G1.12 Бореальні прирічкові ліси (Boreo-alpine riparian galleries woodland).

З точки зору зоогеографічного районування України НПП «Вижницький» розташований у Палеоарктичній області, Бореальній Європейсько-Сибірській підобласті, Центральноєвропейському окрузі, Карпатському районі (полонинська ділянка). Фауна безхребетних національного парку налічує приблизно 4000–6000 видів. Вони належать до 44 класів і 16 типів. Хребетних тварин виявлено 234 види з 6 класів: Міноги (Petromyzontida) – 1, Променепері риби (Actinopterygii) – 21, Земноводні (Amphibia) – 10, Плазуни (Reptilia) – 7, Птахи (Aves) – 139 (гніздові – 124 (62 з них перелітні і стільки ж залишаються зимувати), літучі – 3, лише зимуючі – 1, пролітні – 5, залітні – 6) і Ссавці (Mammalia) – 56. У межах заповідного об'єкта і на прилеглих ділянках встановлено перебування 80 видів тварин з Червоної книги України: п'явка медична (*Hirudo medicinalis*), рак широкопалий (*Astacus astacus*), тетрадонтофора блакитна (*Tetradontophora bielensis*), красуня-діва (*Calopteryx virgo*), дозорець-імператор (*Anax imperator*), кордулегастер двозубчастий (*Cordulegaster bidentata*), офігомфус Цецилія (*Ophiogomphus cecilia*), бабка перев'язана (*Sympetrum pedemontanum*), жук-олень (*Lucanus cervus*), вусач мускусний (*Aromia moschata*), махаон (*Papilio machaon*), подалірій (*Iphiclides podalirius*), мнемозина (*Parnassius mnemosyne*), пасмовець тополевий (*Limenitis populi*), мінливець великий (*Apatura iris*), бражник мертва голова (*Acherontia atropos*), сатурнія руда (*Agria tau*), ведмедиця-господиня (*Callimorpha dominula*), ксилокопа звичайна (*Xylocopa valga*), равлик Любомирського (*Plicuteria lubomirskii*), волохатий равлик Більца (*Trochulus bielzi*), мінога українська (*Eudontomyzon mariae*), марена звичайна (*Barbus barbus*), марена дунайсько-дністровська (*B. petenyi*), хариус європейський (*Thymallus thymallus*), лосось дунайський (*Hucho hucho*), минь річковий (*Lota lota*), чоп малий (*Zingel streber*), саламандра плямиста (*Salamandra salamandra*), тритон карпатський (*Lissotriton montandoni*),

тритон альпійський (*Ichthyosaura alpestris*), кумка жовточерева (*Bombina variegata*), мідянка звичайна (*Coronella austriaca*), полоз ескулапів (*Zamenis longissimus*), лелека чорний (*Ciconia nigra*) (гніздовий вид), шуліка рудий (*Milvus milvus*) (раніше гніздовий), шуліка чорний (*M. migrans*) (можливо гніздовий), орел-карлик (*Hieraetus pennatus*) (можливо гніздовий), підорлик малий (*Aquila pomarina*) (можливо гніздовий), беркут (*A. chrysaetos*) (локально залітний), орлан-білохвіст (*Haliaeetus albicilla*) (залітний), тетерук (*Lyrurus tetrix*) (раніше гніздовий, зимуючий), глухар (*Tetrao urogallus*) (гніздовий, зимуючий), орябок (*Tetrastes bonasia*) (гніздовий, зимуючий), журавель сирій (*Grus grus*) (пролітний), голуб-синяк (*Columba oenas*) (гніздовий),

Пасомовець тополевий
(*Limenitis populi*)

Фото Назара Смірнова

Саламандра плямиста
(*Salamandra salamandra*)

Фото Назара Смірнова

пугач (*Bubo bubo*) (можливо гніздовий, зимуючий), совка (*Otus scops*) (можливо гніздовий), сич волохатий (*Aegolius funereus*) (очевидно гніздовий, зимуючий), сичик-горобець (*Glaucidium passerinum*) (очевидно гніздовий, зимуючий), сова довгохвоста (*Strix uralensis*) (гніздовий, зимуючий), дятел зелений (*Picus viridis*) (можливо гніздовий, зимуючий), дятел білоспинний (*Dendrocopos leucotos*) (очевидно гніздовий, зимуючий), дятел трипалий (*Picoides tridactylus*) (очевидно гніздовий, зимуючий), золотомушка червоночуба (*Regulus ignicapilla*) (можливо гніздовий), мишівка лісова (*Sicista betulina*), рясоніжка мала (*Neomys anomalus*), підковик малий (*Rhinolophus hipposideros*), нічниця велика (*Myotis myotis*), нічниця довговуха (*M. bechsteini*), нічниця в'їчаста (*M. nattereri*), нічниця ставкова (*M. dasycneme*), нічниця водяна (*M. daubentonii*), вухань бурій (*Plecotus auritus*), широкоух європейський (*Barbastella barbastellus*), вечірниця мала (*Nyctalus leisleri*), вечірниця дозирна (*N. noctula*), нетопир лісовий (*Pipistrellus nathusii*), нетопир-карлик (*P. pipistrellus*), лилик двоколірний (*Vespertilio murinus*), пергач пізній (*Eptesicus serotinus*), пергач північний (*E. nilssonii*), кіт лісовий (*Felis silvestris*), рись європей-

ська (*Lynx lynx*), ведмідь бурій (*Ursus arctos*), горностаї (*Mustela erminea*), норка європейська (*M. lutreola*), тхір темний (*M. putorius*), видра річкова (*Lutra lutra*) і зубр (*Bison bonasus*). Для деяких із зазначених видів відомі лише більш давні знахідки.

Загалом НПП «Вижницький» відіграє важливу роль у збереженні ландшафтів, флори і фауни низькогір'я Українських Карпат та в екологічному вихованні населення регіону. При ньому засновано еколого-просвітницький центр, діє Музей природи. Територія національного парку мальовнича і здавна користується популярністю в туристів. Тут достатньо добре облаштовано рекреаційну інфраструктуру, яка постійно вдосконалюється й оновлюється.

2. Національний природний парк «Черемоський»

Площа: 7117,5 га. **Розташування:** Путильський район. **Підпорядкування:** Міністерство екології та природних ресурсів України. **Утворення:** Указ Президента України від 11 грудня 2009 року № 1043/2009.

Територія НПП «Черемоський» складається з майже суцільного масиву площею 6856,1 га, який розташований у вибоках Білого Черемошу (найбільш віддалений і важкодоступний регіон Буковини й Українських Карпат), та п'яти відокремлених ділянок (від 18,0 га до 107,0 га), підпорядкованих Спеціалізованому лісгосподарському агропромислому підприємству «Карпатський держспецлісгосп». У постійне користування національному парку надано 5556,0 га земель, а 1561,5 га включено до його складу без вилучення в землекористувача.

Становленню НПП «Черемоський» передувало утворення низки заповідних об'єктів різних категорій – заказники загальнодержавного значення «Чорний Діл» і «Молочнобротський карстовий масив», пам'ятки природи «Жупани», «Білий потік», «Джерело «Сарата – 1», «Джерело «Сарата – 2» і «Джерело «Сарата – 3».

Землі національного парку за функціональним зонуванням поділяються наступним чином: заповідна зона займає 2515,6 га (35,3 %), зона регульованої рекреації – 2819,0 га (39,6 %), зона стаціонарної рекреації – 62,8 га (0,9 %), господарська зона – 1720,1 га (24,2 %).

Національний природний парк «Черемоський»

Фото Василя Бужака

Згідно з фізико-географічним районуванням України переважна частина території НПП «Черемоський» лежить у межах Рахівсько-Чивчинської та Полонинсько-Чорногірської областей Українських Карпат, а дві з відокремлених ділянок розташовані в Зовнішньокарпатській області. Згідно з фізико-географічним районуванням Чернівецької області – це райони Чорнодільський лісових середньогірних ландшафтів і Яровицький лісових середньогірних ландшафтів, де розташована більша частина території національного парку, а невеликі за площею

ділянки лежать у межах Яловичорського району лісових середньогірних ландшафтів, Максимецького району лісових середньогірних ландшафтів, Путильського району лісолучних низькогірних ландшафтів та Шурдинського району лісових низькогірних і середньогірних ландшафтів.

Територія НПП «Черемоський» розміщена в діапазоні висот 940–1574 м н. р. м. і вирізняється складною геологічною будовою, оскільки лежить на північно-східній периферії Мармароського кристалічного масиву – прадавнього герцинського ядра Карпат. Основними орографічними структурами на його території є субмеридіональні пасма Яровиця – Томнатик у східній частині заповідного об'єкта з абсолютними відмітками 1574 м н. р. м. (г. Томнатик) та Чорний Діл – Жупани (абсолютні відмітки 1480,8 м н. р. м.), відокремлені від сусідніх пасом глибокими долинами верхів'їв Білого Черемошу – річок Сарата і Перкалаб, які є головними річковими дренами території НПП «Черемоський». Найнижча відмітка в руслі р. Білий Черемош у місці виходу за територію національного парку – 940 м н. р. м., що свідчить у цілому про середньогірний характер рельєфу та відповідного висотно-пооясного протікання фізико-географічних процесів. У кінцевому підсумку це визначає середньогірний тип ландшафтів основної частини заповідного об'єкта.

З числа цінних геолого-геоморфологічних утворень увагу привертають мальовничі скельні купольні відслонення (кліпени) тріасово-юрських карбонатів, де утворилося чимало рідкісних для Українських Карпат підземних порожнин карстово-тектонічного типу (найглибша шахта – «Молочні браття», 39 м глибини). До них приурочені й осередки найбільшої концентрації раритетних видів рослин. На території національного парку відомо декілька джерел мінеральних вод хлоридно-натрієвого складу, а також із вмістом сірководню. На р. Перкалаб і притоках р. Сарата в окремих місцях існують водоспади різної потужності та висоти.

До складу НПП «Черемоський» включені лише землі лісового фонду. Загалом ліси й інші лісовкриті площі займають понад 90 % території національного парку. У складі лісової рослинності домінують ялинові ліси, які складають понад 95 % лісовкритої площі. НПП «Черемоський» розташований у межах верхнього лісового поясу Карпат і пануюче становище тут займають угруповання шпилькових бореальних лісів класу *Vaccinio-Piceetea*. Листяні ліси в межах заповідного об'єкта займають невелику площу і належать до союзу *Alnion incanae*. Вони поширені, як і скрізь в Українських Карпатах, вузькими смугами в долинах річок і потоків на алювіальних ґрунтах нижніх річкових терас, а також на корінних схилах уздовж тимчасових малих водотоків по всій території національного парку.

Цінними в соціологічному відношенні в НПП «Черемоський» є скельні угруповання лісового поясу класу *Asplenietea trichomanis*, які поширені в основному на хр. Чорний Діл і представлені ценозами двох асоціацій союзу *Cystopteridion*.

Особливе природоохоронне значення мають угруповання субальпійських й альпійських лук класу *Elyno-Seslerietea*, які формуються на карбонатних породах і приурочені до схилів південної експозиції. Вони представлені ендемічною для Східних і Південних Карпат асоціацією *Festucetum saxatilis*.

На території НПП «Черемоський» досить часто трапляються високотравні угруповання вогких і мокрих лук, прирусового високотрав'я та заростей чагарників лісового і субальпійського поясів, які належать до класу *Mulgedio-Aconitetea*.

Болотні угруповання в межах національного парку різноманітні в ценотичному й оригінальні у флористичному відношенні, трапляються на всіх гіпсометричних рівнях – від долин річок до привершинних схилів. Найціннішими в соціологічному відношенні є карбонатні

болота з домінуванням осоки волотистої (*Carex paniculata*), виявлені на схилах хр. Яровиця і в околицях с. Сарата.

Дуже рідкісними на території НПП «Черемоський» є карбонатні приджерельні угруповання класу *Montio-Cardaminetea*. Вони займають невелику площу у витоках потоку карстового походження в ур. Білий потік, потребують особливої уваги созологічного характеру і належать до союзу *Cratoneurion commutati*.

У межах НПП «Черемоський» виявлені такі фітоценози, занесені до Зеленої книги України: угруповання формації костриці карпатської (*Festuceta carpaticae*) – описано на карбонатних відслоненнях хр. Чорний Діл (г. Змієвон); угруповання формації костриці скельної (*Festuceta saxatilis*) – зрідка трапляються на карбонатних осипищах хр. Чорний Діл; угруповання формації осоки волотистої (*Cariceta paniculatae*) – поширені на хр. Яровиця та в околицях с. Сарата.

На території НПП «Черемоський» представлені типи оселищ (біотопів) з Директиви Європейського Союзу 92/43/ЄС «Про збереження природних оселищ та видів природної фауни і флори», які є основою для формування європейської природоохоронної мережі Natura 2000: 9410 Ацидофільні ліси з *Picea* від монтанного до альпійського поясів (*Vaccinio-Piceetea*) / Acidophilous *Picea* forests of the montane to alpine levels (*Vaccinio-Piceetea*); 8210 Карбонатні скелясті схили з хазмофітною рослинністю / Calcareous rocky slopes with chasmophytic vegetation; 8160 Середньоевропейські карбонатні осипища передгірного та монтанного поясів / Medio-European calcareous scree of hill and montane levels; 7220 Жорстководні джерела на травертинах з утворенням туфу та з угрупованнями *Cratoneurion* / Petrifying springs with tufa formation (*Cratoneurion*); 6430 Гігрофільні прибережні зарості високотравних угруповань рівнин і від монтанного до альпійського висотних поясів / Hygrophilous tallherb fringe communities of plains and of the montane to alpine levels; 6230 Багатовидові луки з *Nardus* на силікатних субстратах гірських (та передгірних) регіонів континентальної Європи / Species-rich *Nardus* grasslands, on siliceous substrates in mountain areas (and submountain areas in Continental Europe); 6170 Альпійські та субальпійські луки на вапняках / Alpine and subalpine calcareous grasslands.

Багата і значною мірою унікальна флора судинних рослин НПП «Черемоський», яка налічує понад 650 видів. Характерною її рисою є велика кількість ендемічних видів. Серед них чорнянка карпатська (*Nigritella carpatica*) – вузьколокальний східнокарпатський ендемік, одна з найрідкісніших орхідей світової флори. До числа ендемічних належать також медунка Філярського (*Pulmonaria filarszkiana*), перестріч скельний (*Melampyrum saxosum*), борщівник пальчастий (*Heracleum palmatum*), фітеума чотирироздільна (*Phyteuma tetramerum*), фітеума Вагнера (*Ph. vagneri*), костриця карпатська (*Festuca carpatica*) й інші. Слід відмітити високий рівень природності флори національного парку – в її складі виявлено всього 9 адвентивних видів. Спеціальне вивчення мікофлори, ліхенофлори, альгофлори та бріофлори тут тільки почалося, узагальнені дані відсутні.

На території НПП «Черемоський» виявлено 52 види судинних рослин, занесених до Червоної книги України: плаун річний (*Lycopodium annotinum*), баранець звичайний (*Huperzia selago*), гронянка багатороздільна (*Botrychium multifidum*), гронянка півмісяцева (*B. lunaria*), міхурниця гірська (*Cystopteris montana*), міхурниця судетська (*C. sudetica*), сосна кедрова європейська (*Pinus cembra*), пізноцвіт осінній (*Colchicum autumnale*), лілія лісова (*Lilium martagon*), язичок зелений (*Coeloglossum viride*), коральковець тричінадрізаний (*Corallorhiza trifida*), зозульки серценосні (*Dactylorhiza cordigera*), зозульки травневі (*D. majalis*), зозульки Фукса (*D. fuchsii*), зозульки плямисті (*D. maculata*), зозулинець шоломоносний (*Orchis militaris*), коручка болотна (*Epipactis palustris*), коручка темно-червона (*E. atrorubens*), коручка чемерникоподібна

(*E. helleborine*), білинець довгорогий (*Gymnadenia conopsea*), білинець щільноквітковий (*G. densiflora*), гудієра повзуча (*Goodyera repens*), зозуліні сльози серцелисті (*Listera cordata*), зозуліні сльози яйцеподібні (*L. ovata*), гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis*), неотієня обпалена (*Neotinea ustulata*), чорнянка карпатська, любка дволиста (*Platanthera bifolia*), псевдорхіс білуватий (*Pseudorchis albida*), траунштейнера куляста (*Traunsteinera globosa*), шафран Гейфелів (*Crocus heuffelianus*), косарики черепитчасті (*Gladiolus imbricatus*), підсніжник білосніжний (*Galanthus nivalis*), осока затінкова (*Carex umbrosa*), костриця Порціюса (*Festuca porcii*),

Чорнянка карпатська
(*Nigritella carpatica*)

Фото Василя Буджака

Тирлич мішкоподібний
(*Gentiana utriculosa*)

Фото Василя Буджака

костриця скельна (*F. saxatilis*), тонконіг Ремана (*Poa rehmannii*), аконіт Жакена (*Aconitum jacquini*), аконіт опушеноплодий (*A. lasiocarpum*), орлики чорніючі (*Aquilegia nigricans*), чина гладенька (*Lathyrus laevigatus*), смілоквітка Завадського (*Silenanthe zawadskii*), тирлич безстебловий (*Gentiana acaulis*), тирлич мішкоподібний (*G. utriculosa*), сверція багаторічна (*Swertia perennis*), шолудивник високий (*Pedicularis exaltata*), товстянка альпійська (*Pinguicula alpina*), дзвоники Кладни (*Campanula kladniana*), скереда Жакена (*Crepis jacquini*), білотка альпійська (*Leontopodium alpinum*), соссюрея різноколірна (*Saussurea discolor*) і язичник сибірський (*Ligularia sibirica*).

Необхідно зазначити, що НПП «Черемоський» є одним з об'єктів Смарагдової мережі України. Тут ростуть кілька видів, занесених у додаток I до Бернської конвенції, – це дзвоники пилчасті (*Campanula serrata*), тоція карпатська (*Tozzia carpatica*) і язичник сибірський (*Ligularia sibirica*).

Усі вони також включені в додаток IIb до Оселищної Директиви Європейського Союзу. На території національного парку представлені такі типи оселищ (біотопів) з Резолюції № 4 Бернської конвенції: С3.55 Гравієві береги річок з розрідженою рослинністю (Sparsely vegetated river gravel banks); С3.62 Гравієві береги річок без рослинності (Unvegetated river gravel banks); D4.1 Карбонатні болота (Rich fens, including eutrophic tall-herb fens and calcareous flushes and soaks); E1.71 Угруповання *Nardus stricta* (*Nardus stricta* swards); E2.3 Гірські сінокісні луки (Mountain hay meadows); E3.4 Вологі і мокрі евтрофні і мезотрофні луки (Moist or wet eutrophic and mesotrophic grassland); E4.4 Кальцефільні альпійські і субальпійські луки (Calcareous alpine and subalpine grassland); G1.12 Бореальні прирічкові ліси (Boreo-alpine riparian galleries); G3.1В Субальпійські ялинові ліси Альп і Карпат (Alpine and Carpathian subalpine *Picea* forests).

У межах НПП «Черемоський» виявлено низку дуже рідкісних видів рослин, які потребують регіональної охорони: клопогін європейський (*Cimicifuga europaea*), геліосперма карпатська (*Heliosperma carpaticum*), щербрушка альпійська (*Acinos alpinus*), будяк відцвілий сизий (*Carduus defloratus* subsp. *glaucus*) і синюха голуба (*Polemonium caeruleum*). Останній з них в Українських Карпатах відомий тільки із хр. Чорний Діл.

З точки зору зоогеографічного районування України НПП «Черемоський» розташований у Палеоарктичній області, Бореальній Європейсько-Сибірській підобласті, Центральноевропейському окрузі, Карпатському районі. Фауна безхребетних національного парку налічує приблизно 3000–5000 видів. Вони належать до 44 класів і 16 типів. Хребетних тварин виявлено 196 видів з 6 класів: Міноги (Petromyzontida) – 1, Променепері риби (Actinopterygii) – 14, Земноводні (Amphibia) – 6, Плазуни (Reptilia) – 5, Птахи (Aves) – 114 (гніздові – 106 (62 з них перелітні, а 44 залишаються зимувати), пролітні – 2, залітні – 6) і Ссавці (Mammalia) – 56. У межах заповідного об'єкта і на прилеглих ділянках встановлено перебування 68 видів тварин з Червоної книги України: п'явка медична (*Hirudo medicinalis*), вусач мускусний (*Aromia moschata*), махаон (*Papilio machaon*), аполлон (*Parnassius apollo*) (відома лише давня знахідка), мінливець великий (*Apatura iris*), гірняк Манто (*Erebia manto*), шовкопряд березовий (*Endromis versicolora*), равлик зерновий ребристий (*Chondrina clienta*), равлик Любомирського (*Plicuteria lubomirskii*), равлик волохатий Більца (*Trochulus bielzi*), мінога українська (*Eudontomyzon mariae*), пічкур дунайський (*Gobio uranoscopus*), пічкур білоперий дністровський (*Romanogobio kesslerii*), марена дунайсько-дністровська (*Barbus petenyi*), лосось дунайський (*Hucho hucho*), саламандра плямиста (*Salamandra salamandra*), тритон карпатський (*Lissotriton montandoni*), тритон альпійський (*Ichthyosaura alpestris*), кумка жовточерева (*Bombina variegata*), мідянка звичайна (*Coronella austriaca*), пелека чорний (*Ciconia nigra*) (можливо гніздовий вид), скопа (*Pandion haliaetus*) (залітний), змієїд (*Circaetus gallicus*) (можливо гніздовий), орел-карлик (*Hieraetus pennatus*) (можливо гніздовий), підорлик малий (*Aquila pomarina*) (можливо гніздовий), беркут (*Aquila chrysaetos*) (можливо гніздовий, зимуючий), гриф чорний (*Aegypius monachus*) (залітний), сип білоголовий (*Gyps fulvus*) (залітний), сапсан (*Falco peregrinus*) (можливо гніздовий), тетерук (*Lyrurus tetrix*) (гніздовий,

Тритон альпійський
(*Ichthyosaura alpestris*)

Фото Назара Смірнова

зимуючий), глухар (*Tetrao urogallus*) (гніздовий, зимуючий), орябок (*Tetrastes bonasia*) (гніздовий, зимуючий), голуб-синяк (*Columba oenas*) (гніздовий), пугач (*Bubo bubo*) (можливо гніздовий, зимуючий), сич волохатий (*Aegolius funereus*) (очевидно гніздовий, зимуючий), сичик-горобець (*Glaucidium passerinum*) (очевидно гніздовий, зимуючий), сова довгохвоста (*Strix uralensis*) (гніздовий, зимуючий), дятел зелений (*Picus viridis*) (можливо гніздовий, зимуючий), дятел білоспинний (*Dendrocopos leucotos*) (очевидно гніздовий, зимуючий), дятел трипалий (*Picoides tridactylus*) (очевидно гніздовий, зимуючий), золотомушка червоночуба (*Regulus ignicapilla*) (очевидно гніздовий), мишівка лісова (*Sicista betulina*), рясоніжка мала (*Neomys anomalus*), мідія альпійська (*Sorex alpinus*), підковик малий (*Rhinolophus hipposideros*), підковик великий (*R. ferrumequinum*), нічниця велика (*Myotis myotis*), нічниця довговуха (*M. bechsteini*), нічниця в'їчаста (*M. nattereri*), нічниця ставкова (*M. dasycneme*), нічниця водяна (*M. daubentonii*), вухань бурий (*Plecotus auritus*), вечірниця мала (*Nyctalus leisleri*), вечірниця дозрна (*Nyctalus noctula*), нетопир лісовий (*Pipistrellus nathusii*), нетопир-карлик (*P. pipistrellus*), нетопир-пігмей (*P. pygmaeus*), лилик двоколірний (*Vespertilio murinus*), пергач пізній (*Eptesicus serotinus*), пергач північний (*E. nilssonii*), кіт лісовий (*Felis silvestris*), рись європейська (*Lynx lynx*), ведмідь бурий (*Ursus arctos*), горностаї (*Mustela erminea*), норка європейська (*M. lutreola*) (відомі лише давні знахідки), тхір темний (*M. putorius*), видра річкова (*Lutra lutra*) і зубр (*Bison bonasus*). Для деяких з перелічених видів відомі лише більш давні знахідки.

Отже, НПП «Черемоський» відіграє важливу роль у збереженні природних комплексів Карпатського регіону України. Прикордонне розташування національного парку та наявність у його складі ендемічних видів й унікальних природних комплексів європейського значення свідчить про перспективи створення в майбутньому міждержавного білатерального україно-румунського природного резервату.

3. Національний природний парк «Хотинський»

Площа: 9446,1 га. **Розташування:** Хотинський, Кельменецький і Сокирянський райони. **Підпорядкування:** Міністерство екології та природних ресурсів України. **Утворення:** Указ Президента України від 22 січня 2010 року № 56/2010.

Національний парк тягнеться вздовж р. Дністер на 180 км у межах трьох адміністративних районів. У постійному користуванні НПП «Хотинський» перебуває 3109,9 га (з них 2832,2 га земель, які належали ДП «Сокирянський лісгосп», та 277,7 га земель зі складу ДП «Хотинський лісгосп»). Без вилучення до складу заповідного об'єкта включено 6336,2 га, зокрема, 459,5 га земель ДП «Кельменецьке державне спеціалізоване лісництво АПК», 214,7 га земель ДП «Хотинське державне спеціалізоване лісництво АПК» та 5662 га Дністровсько-Прутського басейнового управління водних ресурсів.

Особливість територіальної структури НПП «Хотинський» полягає в тому, що суходільними (материковими) є 3784,1 га (40,1 %), а 5662,0 га (59,9 %) – це водне плесо (водосховище), підпорядковане Дністровсько-Прутському басейновому управлінню водних ресурсів. Фактично, національний парк являє собою низку «острівних» ділянок крутосхилів Дністра та пониззя його правосторонніх приток середньою шириною 50–150 м і стрімкістю схилів від 10° до 90° (середня 25–30°), не з'єднаних між собою та які не мають утилітарної господарської й рекреаційної цінності.

Особливості територіальної структури зумовили співвідношення функціональних зон НПП «Хотинський». Заповідна зона займає 1122,9 га (11,9 %), зона регульованої рекреації –

1946,8 га (20,6 %), зона стаціонарної рекреації – 22,9 га (0,2 %) і господарська зона – 6353,5 га (67,3 %).

На території, яка увійшла до складу національного парку, раніше була створена низка заповідних об'єктів різних категорій: ландшафтні заказники місцевого значення «Шебутинський яр», «Галицька стінка», «Василівський яр», «Бабинська стінка», «Молодівський яр», «Поливанів яр», «Гриняцька стінка – 1» і «Гриняцька стінка – 2», а також іхтіологічні заказники «Орестовський», «Дарабанське плесо», «Бернівський острів», «Непоротівський» і «Кюютинський».

Розміщення острівних ділянок НПП «Хотинський» вздовж долини Дністра визначає головні риси його геоморфологічної будови. Глибоко врізана долина цієї річки формує унікальний для України рівнинний каньйон і відіграє провідну роль у формуванні загального вигляду цілого регіону. Місцями глибина каньйону сягає 150–200 м. Характерним і водночас унікальним елементом є цокольні схили його високих терас. Вони формують верхню частину власне долини Дністра і найперше спадають на очі своєю геологічною розкритістю. Схили складнопрофільні, інтенсивно розчленовані, зі скельними виходами різновікових та різнотипних шаруватих порід, ускладнені обвалами, осипами, сповзаючими брилами, зсувами, спелеокарстовими утвореннями, ущелинами, чудернацькими скульптурними формами. Зазвичай, вони вкриті лісонасадженнями, чагарниками, остепненими луками. Завдяки надзвичайній важкодоступності тут ще збереглася низка раритетних видів рослин і тварин, чимало з яких занесені до Червоної книги України.

Унікальним геолого-геоморфологічним дивом є Товтрове пасмо – збережені рештки бар'єрного рифу верхньотортонського – нижньосарматського часу на відріжку долини між селами Вороновиця і Комарів. Воно екзотичними невисокими мікрорехбтами з північного заходу на південний схід перетинає каньйон і долину Дністра. Ці бар'єрні структури завдяки денудаційній роботі багатьох агентів морфогенезу виведені на денну поверхню з-під пізніших відкладів і відпрепаровані вивітряннями та карстовими процесами, а тому вони виражені тут найкраще і найефектніше. Нині окремі скельні останці підносяться на 40 м над оточуючою місцевістю, сприймаючись як відокремлені ланцюжкові стіжкові гори – горби.

До візуально приємних, але характерних для Середнього Подністер'я, варто віднести водоспади, сформовані на притоках Дністра в місці перетинання ними шарів стійких до денудації вапняків, вапняковистих пісковиків та доломітів силуру і сеноманського часу.

Частина ділянок НПП «Хотинський» розміщена вздовж нижніх схилів приток Дністра (річок Сурша і Ромоданка в Кельменецькому районі, Шебутинський потік біля однойменного села в Сокирянському районі). Схили різної стрімкості, переважно круті та покаті, ерозійно-розчленовані невеликими ярами та балками, незручні для просування. Всі процеси, що притаманні основній долині Дністра, проявляються і тут, проте в менших масштабах.

Згідно з фізико-географічним районуванням України переважна частина території НПП «Хотинський» розташована в межах Прут-Дністровської височинної області Західноукраїнського краю Широколистяно-лісової вологої теплої зони. Згідно з фізико-географічним районуванням Чернівецької області – це Сокирянський район лісостепових ландшафтів міжрічкових лесових рівнин, Кельменецький район лісостепових товтрових ландшафтів, Оселівський район степових ландшафтів давніх прохідних долин та Хотинський район широколистянолісових ландшафтів грядових височин.

Домінуюче становище на суходільній частині НПП «Хотинський» займають ліси; лісовкрита площа сягає майже 90 %. У складі лісової рослинності переважають угруповання класу *Quercus-Fagetea*, трапляються також ценози класу *Quercetum pubescenti-petraeae*, достатньо

поширені штучні деревні насадження класу *Robinietaea*. Трав'яниста рослинність представлена, в основному, степовими і лучно-степовими угрупованнями класу *Festuco-Brometea*, рідше лучними угрупованнями класу *Molinio-Arrhenatheretea*.

Дністровське водосховище

Фото Ігоря Скільського

На території НПП «Хотинський» виявлені наступні фітоценози, занесені до Зеленої книги України: угруповання звичайнодубових лісів (*Querceta roboris*) з домінуванням плюща звичайного (*Hedera helix*), які представлені асоціацією грабово-звичайнодубового лісу плющового (*Carpineto (betuli)-Quercetum (roboris) hederosum (helicis)*); угруповання звичайнодубових лісів (*Querceta roboris*) з домінуванням у травостойі цибулі ведмежої (*Allium ursinum*), які представлені асоціаціями грабово-звичайноясеневозвичайнодубового лісу ведмежоцибулевого (*Carpineto (betuli)-Fraxineto (excelsioris)-Quercetum (roboris) alliosum (ursini)*) та звичайноясеневозвичайнодубового лісу ведмежоцибулевого (*Fraxineto (excelsioris)-Quercetum (roboris) alliosum (ursini)*); угруповання звичайнодубових лісів деренових (*Querceta (roboris) cornosa (maris)*) та польовокленово-звичайнодубових лісів деренових (*Acereto (campestris)-Querceta (roboris) cornosa (maris)*), які представлені асоціаціями звичайнодубового лісу дереново-волосистоосокового (*Quercetum (roboris) cornoso (maris)-caricosum (pilosae)*), звичайнодубового лісу дереново-дівронотонконового (*Quercetum (roboris) cornoso (maris)-poosum (nemoralis)*), звичайнодубового лісу дереново-егоніхового (*Quercetum (roboris) cornoso (maris)-aegonychonosum (purpureo-caerulei)*), звичайнодубового лісу дереново-зеленчукового (*Quercetum (roboris) cornoso (maris)-galeobdolosum (lutei)*), звичайнодубового лісу дереново-конвалієвого (*Quercetum (roboris) cornoso (maris)-convallariosum (majalis)*), звичайнодубового лісу дереново-ланцетовиднозірочникового (*Quercetum (roboris) cornoso (maris)-stellariosum (holosteae)*) та польовокленово-звичайнодубового лісу дереново-зеленчукового (*Acereto (campestris)-Quercetum (roboris) cornoso (maris)-galeobdolosum (lutei)*); угруповання скельнодубово-звичайнодубових лісів (*Querceto (petraeae)-Querceta (roboris)*), які представлені асоціаціями скельнодубово-звичайнодубового лісу деренового (*Querceto (petraeae)-Quercetum (roboris) cornosum (maris)*) та скельнодубово-звичайнодубового лісу егоніхового (*Querceto (petraeae)-Quercetum (roboris) aegonychonosum (purpureo-caerulei)*); угруповання скельнодубових лісів деренових (*Querceta (petraeae) cornosa (maris)*), які представлені асоціацією скельнодубового лісу деренового (*Quercetum (petraeae) cornosum (maris)*); угруповання ацидофільних скельнодубових лісів (*Querceta petraeae*), які представлені асоціацією скельнодубового лісу гайвоожикового (*Quercetum (petraeae) luzulosum (luzuloidis)*).

Національний природний парк «Хотинський»

Фото Олени Волюш

Вивчення таксономічного складу флори НПП «Хотинський» на даний час ще не завершено. За експертною оцінкою в межах національного парку налічується близько 700 видів судинних рослин. Спеціальні дослідження бріофлори, альгофлори, ліхенофлори і мікофлори не проводилися.

Шиверекія подільська
(*Schivereckia podolica*)

Фото Василя Бужака

Ящірка зелена
(*Lacerta viridis*)

Фото Ігоря Термени

Загалом на сьогодні є відомості про наявність на території НПП «Хотинський» 31 «червонокнижного» виду рослин: цибуля ведмежа, підсніжник білосніжний (*Galanthus nivalis*), рябчик гірський (*Fritillaria montana*), лілія лісова (*Lilium martagon*), булатка великоквіткова (*Cephalanthera damasonium*), булатка довголиста (*C. longifolia*), булатка червона (*C. rubra*), коручка чемерникоподібна (*Epipactis helleborine*), коручка пурпурова (*E. purpurata*), гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis*), любка дволиста (*Platanthera bifolia*), ковила волосиста (*Stipa capillata*), ковила пірчаста (*S. pennata*), ковила найкрасивіша (*S. pulcherrima*), місячниця оживаюча (*Lunaria rediviva*), шиверекия подільська (*Schivereckia podolica*), астрагал монпельйський (*Astragalus monspessulanus*), зіновать біла (*Chamaecytisus albus*), чина ряба (*Lathyrus venetus*), льон бессарабський (*Linum basarabicum*), аконіт Бессера (*Aconitum besserianum*), горицвіт весняний (*Adonis vernalis*), сон великий (*Pulsatilla grandis*), сон лучний (*P. pratensis*), рутвиця смердюча (*Thalictrum foetidum*), жостір фарбувальний (*Rhamnus tinctoria*), берека (*Sorbus torminalis*), таволга польська (*Spiraea polonica*), ясенець білий (*Dictamnus albus*), скополія карніолійська (*Scopolia carniolica*) і клокичка периста (*Staphylea pinnata*).

Необхідно також зазначити, що НПП «Хотинський» є одним з об'єктів Смарагдової мережі в Україні. Тут ростуть кілька видів, занесених у додаток I до Бернської конвенції – рябчик гірський, шиверекия подільська і сон великий. Крім того, в межах національного парку представлені такі типи оселищ (біотопів) з Резолюції № 4 Бернської конвенції: E1.2 Степи і багаторічні кальцефільні угруповання (Perennial calcareous grassland and basic steppes); G1.A1 Ліси з домінуванням *Quercus*, *Fraxinus*, *Carpinus betulus* на евтрофних і мезотрофних ґрунтах (*Quercus – Fraxinus – Carpinus betulus* woodland on eutrophic and mesotrophic soils); G1.11 Прирічкові вербові ліси (Riverine *Salix* woodland); G1.7 Термофільні листопадні ліси (Thermophilous deciduous woodland); G1.8 Ацидофільні дубові ліси (Acidophilous *Quercus*-dominated).

З точки зору зоогеографічного районування України НПП «Хотинський» розташований у Палеоарктичній області, Бореальній Європейсько-Сибірській підобласті, Східноєвропейському окрузі, районі Мішаного, листяного лісу та лісостепу (ділянка Східноєвропейського листяного лісу та лісостепу, підділянка Дністровсько-Дніпровська (Правобережна)). Фауна безхребетних національного парку налічує приблизно 6000–8000 видів. Вони належать до 45 класів і 17 типів. Хребетних тварин виявлено 335 видів з 6 класів: Міноги (Petromyzontida) – 1, Променепері риби (Actinopterygii) – 65, Земноводні (Amphibia) – 11, Плазуни (Reptilia) – 9, Птахи (Aves) – 184 (гніздові – 140 (81 з них перелітні, а 59 залишаються зимувати), літучі – 4, літучі і зимуючі – 2, лише зимуючі – 16, пролітні – 10, пролітні і зимуючі – 5, залітні – 7) і Ссавці (Mammalia) – 65. У межах території заповідного об'єкта і на прилеглих ділянках встановлено перебування 109 видів тварин з Червоної книги України: п'явка медична (*Hirudo medicinalis*), тетрадонтофора блакитна (*Tetradontophora bielensis*), красуня-діва (*Calopteryx virgo*), пилкохвіст лісовий (*Poecilimon schmidtii*), пилкохвіст український (*P. ukrainicus*), дибка степова (*Saga pedo*), красотіл пахучий (*Calosoma sycophanta*), плавунець широкий (*Dytiscus latissimus*), цератофій багаторогий (*Ceratophyus polyceros*), жук-олень (*Lucanus cervus*), дубовий вусач великий (*Cerambyx cerdo*), морімум темний (*Morimus funereus*), вусач мускусний (*Aromia moschata*), махаон (*Papilio machaon*), подалірій (*Iphiclides podalirius*), поліксена (*Zerynthia polyxena*), люцина (*Hamearis lucina*), бражник мертва голова (*Acherontia atropos*), сатурнія велика (*Saturnia pyri*), сатурнія мала (*Eudia pavonia*), сатурнія руда (*Agria tau*), стрічкарка блакитна (*Catocala fraxini*), красик веселий (*Zygaena laeta*), ведмедиця-господиня (*Callimorpha dominula*), сколія-гігант (*Megascolia maculata*), ксилокопа звичайна (*Xylocopa valga*), ксилокопа фіолетова (*X. violacea*), джміль-пезус (*Bombus laesus*), мінога українська (*Eudontomyzon mariae*), осетер-шип (*Acipenser nudiiventris*),

стерлядь прісноводна (*A. ruthenus*), осетер руський (*A. gueldenstaedtii*), севрюга звичайна (*A. stellatus*), білуга звичайна (*Huso huso*), ялець звичайний (*Leuciscus leuciscus*), вирезуб причорноморський (*Rutilus frisii*), бистрянкa російська (*Alburnoides rossicus*), білоперий пічкур дністровський (*Romanogobio kesslerii*), марена звичайна (*Barbus barbus*), карась звичайний (*Carassius carassius*), хариус європейський (*Thymallus thymallus*), умбра звичайна (*Umbra krameri*), минь річковий (*Lota lota*), судак волзький (*Sander volgensis*), чоп великий (*Zingel zingel*), йорж-носар (*Gymnocephalus acerinus*), жаба прудка (*Rana dalmatina*), ящірка зелена (*Lacerta viridis*), мідянка звичайна (*Coronella austriaca*), полоз ескулапів (*Zamenis longissimus*), пелікан рожевий (*Pelecanus onocrotalus*) (залітний вид), лелека чорний (*Ciconia nigra*) (гніздовий), чернь білоока (*Aythya nyroca*) (пролітний), гоголь (*Bucephala clangula*) (пролітний, зимуючий), скопа (*Pandion haliaetus*) (можливо гніздовий, пролітний, випадково зимуючий), шуліка рудий (*Milvus milvus*) (раніше можливо гніздовий), шуліка чорний (*M. migrans*) (гніздовий), лунь польовий (*Circus cyaneus*) (пролітний, зимуючий), лунь лучний (*C. pygargus*) (можливо гніздовий), зміїд (*Circetus gallicus*) (можливо гніздовий), орел-карлик (*Hieraaetus pennatus*) (очевидно гніздовий), підорлик малий (*Aquila pomarina*) (очевидно гніздовий), могильник (*A. heliaca*) (раніше гніздовий), беркут (*A. chrysaetos*) (можливо гніздовий, зимуючий), орлан-білохвіст (*Haliaeetus albicilla*) (раніше можливо гніздовий, зараз лише зимуючий), балабан (*Falco cherrug*) (пролітний), сапсан (*F. peregrinus*) (раніше випадково гніздовий), боривітер степовий (*F. naumanni*) (раніше гніздовий), тетерук (*Lyrurus tetrix*) (раніше очевидно гніздовий, зимуючий), журавель сірий (*Grus grus*) (пролітний), кулик-сорока (*Haematopus ostralegus*) (літуючий), коловодник ставковий (*Tringa stagnatilis*) (літуючий), кульон великий (*Numenius arquata*) (можливо гніздовий), голуб-синяк (*Columba oenas*) (очевидно гніздовий), пугач (*Bubo bubo*) (гніздовий, зимуючий), совка (*Otus scops*) (можливо гніздовий), сова довгохвоста (*Strix uralensis*) (гніздовий, нерегулярно зимуючий), сипуха (*Tyto alba*) (раніше можливо гніздовий, очевидно зимуючий), сиворакша (*Coracias garrulus*) (раніше гніздовий), дятел зелений (*Picus viridis*) (гніздовий, зимуючий), дятел білоспинний (*Dendrocopos leucotos*) (можливо гніздовий, очевидно зимуючий), сорокопуд сірий (*Lanius excubitor*) (гніздовий, зимуючий), скеляр строкатий (*Monticola saxatilis*) (раніше гніздовий), ховрах європейський (*Spermophilus citellus*), ховрах подільський (*S. odessanus*), мишівка лісова (*Sicista betulina*), сліпак білозубий (*Nannospalax leucodon*), хом'ячок сірий (*Cricetulus migratorius*), хом'як звичайний (*Cricetus cricetus*), білозубка білочерева (*Crocidura leucodon*), рясоніжка мала (*Neomys anomalus*), підковик малий (*Rhinolophus hipposideros*), підковик великий (*R. ferrumequinum*), нічниця велика (*Myotis myotis*), нічниця довговуха (*M. bechsteini*), нічниця північна (*M. brandtii*), нічниця водяна (*M. daubentonii*), вухань бурий (*Plecotus auritus*), вухань австрійський (*P. austriacus*), широковух європейський (*Barbastella barbastellus*), вечірниця дозирна (*Nyctalus noctula*), нетопир білосмугий (*Pipistrellus kuhlii*), нетопир лісовий (*P. nathusii*), пергач пізній (*Eptesicus serotinus*), кіт лісовий (*Felis silvestris*), горностаї (*Mustela erminea*), тхір темний (*M. putorius*), тхір степовий (*M. eversmanni*) і видра річкова (*Lutra lutra*). Деякі з перелічених видів належать до зниклих, а для частини з них відомі лише більш давні знахідки.

На даний час НПП «Хотинський» перебуває на етапі розбудови інфраструктури, пошуку шляхів розвитку рекреаційних можливостей, наукового потенціалу, закладення основ моніторингу за станом природних комплексів та подальшого розширення території.

РЕГІОНАЛЬНІ ЛАНДШАФТНІ ПАРКИ

4. Регіональний ландшафтний парк «Чернівецький»

Площа: 21487,54 га. **Розташування:** Новоселицький район: ДП «Чернівецький лісгосп», Садгірське лісництво (кв. 61–64). Заставнівський район: ДП «Чернівецький лісгосп», Садгірське лісництво (кв. 1–20), Чорнівське лісництво (кв. 1–90). Кіцманський район: ДП «Чернівецький лісгосп», Ревнянське лісництво (кв. 1–20 (крім кв. 2, вид. 13), 26 і 27); ДП «Кіцманський ліс АПК», Драчинецьке лісництво (кв. 12–24), Кіцманське лісництво (кв. 9–11). м. Чернівці: ДП «Чернівецький лісгосп», Ревнянське лісництво (кв. 21–25), Садгірське лісництво (кв. 21–60 (крім кв. 41, вид. 8, кв. 49, вид. 8 і 9 та кв. 54, вид. 2 і 13)), Чорнівське лісництво (кв. 90). Глибоцький район: ДП «Чернівецький лісгосп», Кузьмінське лісництво (кв. 1–42 (крім кв. 35, вид. 1); кв. 44–54 (крім кв. 48, вид. 3)); Кучурівське лісництво (кв. 18–36). Сторожинецький район: ДП «Сторожинецький лісгосп», Сторожинецьке лісництво (кв. 1–35); ДП «Чернівецький лісгосп», Кучурівське лісництво (кв. 1–17); ДП «СЛАП «Сторожинецький держспецлісгосп», Сторожинецьке лісництво (кв. 1–18; кв. 19, вид. 1–12 і 20; кв. 28, вид. 1, 4, 12, 14 і 32–46). **Підпорядкування:** ДП «Сторожинецький лісгосп», ДП «Чернівецький лісгосп», ДП «Кіцманський ліс АПК» і ДП «СЛАП «Сторожинецький держспецлісгосп». **Утворення:** Розпорядження Чернівецької обласної державної адміністрації від 8 лютого 1996 року № 87-р (створено на площі 21504,2 га); Рішення 14 сесії Чернівецької обласної ради XXIV скликання від 10 червня 2004 року № 65-14/04 (площу зменшено на 1,0 га); Рішення 20 сесії Чернівецької обласної ради IV скликання від 28 квітня 2005 року № 66-20/05 (площу зменшено на 1,7 га); Рішення 7 сесії Чернівецької обласної ради V скликання від 16 жовтня 2006 року № 105-7/06 (площу зменшено на 13,96 га).

РЛП «Чернівецький» є одним з найбільших природоохоронних об'єктів Чернівецької області. Територія регіонального парку цінна в ландшафтному, ботанічному, зоологічному й лісівничому аспектах у зв'язку з тим, що в його межах зосереджена значна частина як типових, так і унікальних природних комплексів Буковини. Значною мірою це зумовлено тим, що заповідний об'єкт лежить у межах двох фізико-географічних регіонів: Передкарпаття і Прут-Дністровського межиріччя (Хотинська височина).

Згідно з фізико-географічним районуванням Чернівецької області РЛП «Чернівецький» розташований на території чотирьох природних районів: Хотинського району широколистянолісових ландшафтів грядових височин (у його південно-західній припрутській частині), Дерелуйського району лісостепових довкіль ерозійно-зсувних улоговин, Чернівецького району широколистянолісових ландшафтів горбисто-пасмових височин і Тарашанського району лучно-хвойно-широколистянолісових ландшафтів горбистопасмових височин. Останні три райони розташовані в межах Прут-Сіретської області прикарпатських лісолучних височин.

Загалом територія РЛП «Чернівецький» охоплює переважно геокомплекси ерозійно-зсувного крутосхилового грядогір'я (масивні гряди, останці, структурні тераси) зі світло-сірими опідзоленими і дерново-буроземно-підзолистими ґрунтами під дубово-грабово-буковими, буковими лісами, геокомплекси долинно-увалистої височини з сірими опідзоленими ґрунтами під буково-дубово-грабовими лісами, ландшафти горбисто-пасмової ерозійно-зсувної стрімко-

схилової височини з буковими, дубово-грабово-буковими і, зрідка, ялицево-буковими лісами та вторинними луками. Це в основному малоприсадатні для розорювання елементи рельєфу зайняті лісовими масивами.

Регіональний ландшафтний парк «Чернівецький»

Фото Назара Смірнова

РЛП «Чернівецький» розташований на лісових землях, де основними лісоутворюючими породами є бук лісовий (*Fagus sylvatica*), дуб звичайний (*Quercus robur*), дуб скельний (*Q. petraea*), граб звичайний (*Carpinus betulus*). Більша частина лісових масивів заповідного об'єкта – це чисті і мішані букові ліси (грабово-букові, дубово-букові, зрідка ялицево-букові) (союз *Fagion sylvaticae*) з комплексом неморальних видів у трав'яному ярусі. Досить часто трапляються мішані ліси із грабом і дубом (союз *Carpinion betuli*). На території регіонального парку зрідка, на карбонатомісних субстратах, зустрічаються фрагменти букових лісів союзу *Cephalanthero-Fagion*. До числа унікальних букових лісів належать угруповання за участю тису ягідного (*Taxus baccata*). Лучні комплекси представлені переважно флористично багатими, здебільшого мезофільними післялісовими угрупованнями, які сформувалися під впливом сінокосяння (союзу *Arrhenatherion elatioris*, *Cynosurion cristati*).

Зонування території РЛП «Чернівецький» не проведено. Проте в його межах функціонує низка заповідних об'єктів різного рангу і категорій. Зокрема, це ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Цецино», лісовий заказник місцевого значення «Джерело», ботанічна пам'ятка природи загальнодержавного значення «Тисовий яр», ботанічні пам'ятки природи місцевого значення «Буково-дубова ділянка», «Праліс дуба скельного», «Віковий дуб»,

«Вікова діброва», «Ділянка лікарських рослин», «Ділянка дуба звичайного», «Францтал», «Вісім горіхів гікорі» і «Насадження дуба звичайного» та 10 заповідних урочищ – «Ринва», «Буковий праліс», «Берда», «Ділянка рідкісних рослин», «Коцюба», «Луківка», «Рукав», «Кривка», «Маловатний» і «Вісім берек». Вони становитимуть ядро заповідної зони регіонального парку.

На території РЛП «Чернівецький» виявлені фітоценози, занесені до Зеленої книги України: угруповання букових лісів тисових (*Fageta (sylvaticae) taxosa (baccatae)*) і ялицево-букових лісів тисових (*Abieto (albae)-Fageta (sylvaticae) taxosa (baccatae)*); угруповання букових лісів (*Fageta sylvaticae*) з домінуванням барвінку малого (*Vinca minor*), що представлені асоціацією букового лісу малобарвінкового (*Fagetum (sylvaticae) vincosum (minoris)*); угруповання букових лісів (*Fageta sylvaticae*) з домінуванням у травості лунарії оживаючої (*Lunaria rediviva*), що представлені асоціацією букового лісу лунарієвого (*Fagetum (sylvaticae) lunariosum (redivivae)*); угруповання букових лісів (*Fageta sylvaticae*) з домінуванням плюща звичайного (*Hedera helix*), що представлені асоціаціями букового лісу плющового (*Fagetum (sylvaticae) hederosum (helicis)*), грабово-букового лісу плющового (*Carpineto (betuli)-Fagetum (sylvaticae) hederosum (helicis)*), грабово-звичайнодубово-букового лісу плющового (*Carpineto (betuli)-Querceto (roboris)-Fagetum (sylvaticae) hederosum (helicis)*); угруповання букових лісів (*Fageta sylvaticae*) з домінуванням у травості скополії карніолійської (*Scopolia carniolica*), що представлені асоціацією букового лісу скополієвого (*Fagetum (sylvaticae) scopoliosum (carniolicae)*); угруповання букових лісів (*Fageta sylvaticae*) з домінуванням у травості цибулі ведмежої (*Allium ursinum*), що представлені асоціаціями букового лісу ведмежоцибулевого (*Fagetum (sylvaticae) alliosum (ursini)*), грабово-звичайнодубово-букового лісу ведмежоцибулевого (*Carpineto (betuli)-Querceto (roboris)-Fagetum (sylvaticae) alliosum (ursini)*), грабово-ялицево-букового лісу ведмежоцибулевого (*Carpineto (betuli)-Abieto (albae)-Fagetum (sylvaticae) alliosum (ursini)*); угруповання скельнодубово-букових лісів (*Querceto (petraeae)-Fageta (sylvaticae)*).

За експертною оцінкою на території РЛП «Чернівецький» ростуть понад 500 видів судинних рослин. У складі флори домінують неморальні види, досить добре представлені бореальні, чимало є монтанних елементів. До Червоної книги України занесено 44 види: плаун колючий (*Lycopodium annotinum*), зелениця сплюснута (*Diphasiastrum complanatum*), баранець звичайний (*Huperzia selago*), тис ягідний, місячниця (лунарія) оживаюча, берека (*Sorbus torminalis*), клокичка периста (*Staphylea pinnata*), беладонна звичайна (*Atropa belladonna*), скополія карніолійська, пізноцвіт осінній (*Colchicum autumnale*), рябчик шаховий (*Fritillaria meleagris*), лілія лісова (*Lilium martagon*), цибуля ведмежа, підсніжник білосніжний (*Galanthus nivalis*), білоцвіт весняний (*Leucojum vernum*), шафран Гейфелів (*Crocus heuffelianus*), косарики черепитчасті (*Gladiolus imbricatus*), булатка великоквіткова (*Cephalanthera damasonium*), булатка довголиста (*C. longifolia*), булатка червона (*C. rubra*), коральковець тричінадрізаний (*Corallorhiza trifida*), зозулині черевички справжні (*Cypripedium calceolus*), зозульки серденосні (*Dactylorhiza cordigera*), зозульки Фукса (*D. fuchsii*), зозульки м'ясочервоні (*D. incarnata*), зозульки плямисті (*D. maculata*), зозульки травневі (*D. majalis*), коручка темно-червона (*Epipactis atrorubens*), коручка чемерникоподібна (*E. helleborine*), коручка болотна (*E. palustris*), коручка пурпурова (*E. purpurata*), надбородник безлистий (*Epipogium aphyllum*), билинець довгорогий (*Gymnadenia conopsea*), зозулині сльози яйцеподібні (*Listera ovata*), гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis*), плодоріжка блощична (*Anacamptis coriophora*), плодоріжка салепова (*A. morio*), зозулинець прикрашений (*Orchis signifera*), зозулинець шоломоносний (*O. militaris*), зозулинець пурпуровий (*O. purpurea*), неотінея обпалена (*Neottinea ustulata*), любка дволиста (*Platanthera bifolia*), любка зеленоквіткова (*P. chlorantha*) і траунштейнера куляста (*Traunsteinera globosa*).

У межах РЛП «Чернівецький» виявлено низку регіонально рідкісних видів, серед яких реліктові вужачка звичайна (*Ophioglossum vulgatum*), листовик сколопендровий (*Phyllitis scolopendrium*), зимолюбка зонтична (*Chimaphila umbellata*) й одноквітка звичайна (*Moneses uniflora*).

РЛП «Чернівецький» є одним з об'єктів Смарагдової мережі в Україні. З числа видів, занесених у додаток I до Бернської конвенції, тут ростуть зозуліні черевички справжні, які поодинокими особинами або групами різної чисельності регулярно трапляються на всій території регіонального парку. У межах РЛП «Чернівецький» представлені такі типи оселищ (біотопів) з Резолюції № 4 Бернської конвенції: G1.11: Прирічкові вербові ліси (Riverine *Salix* woodland); G1.21: Заплавні періодично мокрі ліси з домінуванням *Alnus* або *Fraxinus* (Riverine *Fraxinus* – *Alnus* woodland, wet at high but not at low water); G1.6: Букові ліси (*Fagus* woodland); G1.A1: Ліси з домінуванням *Quercus*, *Fraxinus*, *Carpinus betulus* на евтрофних і мезотрофних ґрунтах (*Quercus* – *Fraxinus* – *Carpinus betulus* woodland on eutrophic and mesotrophic soils).

Фауна наземних хребетних заповідного об'єкта налічує 183 види: земноводні – 13, плазуни – 7, птахи – 112 і ссавці – 51. З «червонокнижних» тварин тут і на прилеглих ділянках виявлено 75 видів: п'явка медична (*Hirudo medicinalis*), тетрадонтофора блакитна (*Tetradontophora bielansensis*), красуня-діва (*Calopteryx virgo*), дозорець-імператор (*Anax imperator*), офіогомфус Цецилія (*Ophiogomphus cecilia*), жук-самітник (*Osmoderma barnabita*), жук-олень (*Lucanus cervus*), дубовий вусач великий (*Cerambyx cerdo*), розалія альпійська (*Rosalia alpina*), вусач мускусний (*Aromia moschata*), махаон (*Papilio machaon*), подалірій (*Iphiclide podalirius*), поліксена (*Zerynthia polyxena*), мнемозина (*Parnassius mnemosyne*), люцина (*Hamearis lucina*), пасмовець тополевий (*Limenitis populi*), мінливець великий (*Apatura iris*), сонцевик фау-біле (*Nymphalis vaualbum*), сінниця Геро (*Coenonympha hero*), бражник мертва голова (*Acherontia atropos*), бражник дубовий (*Marumba quercus*), бражник скабіозовий (*Hemaris tityus*), сатурнія велика (*Saturnia pyri*), сатурнія середня (*Eudia spini*), сатурнія руда (*Aglia tau*), шовкопряд березовий (*Endromis versicolora*), стрічкарка блакитна (*Catocala fraxini*), стрічкарка орденська малинова (*C. sponsa*), совка сокиркова (*Periphanes delphinii*), ведмедиця велика (*Pericallia matronula*), ведмедиця-господиня (*Callimorpha dominula*), сколія-гігант (*Megascolia maculata*), ксилокопа звичайна (*Xylocopa valga*), тритон альпійський (*Ichthyosaura alpestris*), кумка жовточерева (*Bombina variegata*), жаба прудка (*Rana dalmatina*), мідянка звичайна (*Coronella austriaca*), полоз ескулапів (*Zamenis longissimus*), лелека чорний (*Ciconia nigra*) (гніздовий вид), шуліка рудий (*Milvus milvus*) (раніше гніздовий), шуліка чорний (*M. migrans*) (гніздовий), орел-карлик (*Hieraetus pennatus*) (очевидно гніздовий), підорлик малий (*Aquila pomarina*) (гніздовий), беркут (*A. chrysaetos*) (залітний), орлан-білохвіст (*Haliaeetus albicilla*) (раніше гніздовий), балабан (*Falco cherrug*) (раніше випадково гніздовий), сапсан (*F. peregrinus*) (пролітний), журавель сірий (*Grus grus*) (пролітний), крячок малий (*Sterna albifrons*) (локально залітний), голуб-синяк (*Columba oenas*) (гніздовий), пугач (*Bubo bubo*) (гніздовий, зимуючий), совка (*Otus scops*) (можливо гніздовий), сова довгохвоста (*Strix uralensis*) (очевидно гніздовий, зимуючий), сипуха (*Tyto alba*) (раніше можливо гніздовий), сиворакша (*Coracias garrulus*) (раніше очевидно гніздовий), дятел зелений (*Picus viridis*) (гніздовий, зимуючий), дятел білоспинний (*Dendrocopos leucotos*) (гніздовий, зимуючий), сорокопуд сірий (*Lanius excubitor*) (очевидно гніздовий, зимуючий), жолудниця європейська (*Eliomys quercinus*), мишівка лісова (*Sicista betulina*), сліпак білозубий (*Nannospalax leucodon*), сліпак буковинський (*Spalax graecus*), рясоніжка мала (*Neomys anomalus*), нічниця велика (*Myotis myotis*), нічниця водяна (*M. daubentonii*), вухань бурий (*Plecotus auritus*), вечірниця дозірна (*Nyctalus noctula*), нетопир-карлик (*Pipistrellus pipistrellus*), пергач пізній (*Eptesicus serotinus*), кіт лісовий (*Felis silvestris*),

ведмідь бурий (*Ursus arctos*), горностаї (*Mustela erminea*), норка європейська (*M. lutreola*), тхір темний (*M. putorius*) і видра річкова (*Lutra lutra*). Для деяких з них відомі лише давні знахідки.

Отже, РЛП «Чернівецький» репрезентує як типові, так і унікальні природні (в основному лісові та частково лучні) комплекси Прут-Сіретського межиріччя і частково Хотинської височини. Серед лісових масивів регіонального парку та поблизу них наявна низка популярних у чернівчан рекреаційних об'єктів – «Аква-Плюс», «Графська садиба», «Георг-парк» та інші. Необхідно провести зонування території РЛП «Чернівецький», запровадити моніторинг за станом найцінніших природних комплексів і видів, щоб забезпечити їх збереження та повноцінне відтворення, розробити менеджмент-план ефективного й невиснажливого використання рекреаційного потенціалу регіонального парку у зв'язку з тим, що його масиви розташовані, в основному, у приміській зоні Чернівців.

5. Регіональний ландшафтний парк «Черемошський»

Площа: 14985,8 га. **Розташування:** Путильський район, ДП «СЛАП «Карпатський держспецлісгосп», Ялівецьке, Шурдинське, Карпатське, Конятинське і Розтоківське лісництва. **Підпорядкування:** ДП «СЛАП «Карпатський держспецлісгосп». **Утворення:** Розпорядження Чернівецької обласної державної адміністрації від 4 березня 1997 року № 124-р (створено на площі 6555,8 га); Рішення 15 сесії Чернівецької обласної ради IV скликання від 12 серпня 2004 року № 103-15/04 (площу збільшено на 15547,5 га); Рішення 29 сесії Чернівецької обласної ради V скликання від 17 червня 2009 року № 147-29/09 (площу зменшено на 7117,5 га).

Формування територіальної структури заповідного об'єкта відбувалося наступним чином. У 1997 році у верхів'ях р. Білий Черемош, в околицях с. Сарата і хутора Перкалал (Шепітська сільська рада), в межах Перкалалського лісництва (Путильський держлісгосп) та прилеглих ділянок, що перебували в користуванні селянських спілок «Прикордонник», «Зоря Карпат», «Україна», «Прогрес» і «Маяк», створено РЛП «Черемошський» на площі 6555,8 га. У 2004 році територію регіонального парку розширено до 22103,3 га. Це було одним з наслідків прийняття у 2000 році Закону України «Про мораторій на проведення суцільних рубок на гірських схилах в ялицево-букових лісах Карпатського регіону». Цим Законом встановлено мораторій на проведення суцільних рубок у ялицево-букових деревостанах, рубок головного користування у високогірних лісах, у лісах у лавинонебезпечних і селенебезпечних басейнах та в межах берегозахисних ділянок лісу в Карпатському регіоні України. Таким чином, розширення території РЛП «Черемошський» відбулося за рахунок включення до його складу високогірних лісів Путильського району, які розташовані вище 1100 м н. р. м. Регіональний парк сформовано за рахунок високогірних лісових масивів Усть-Путильського (690,0 га), Путильського (1305,0 га), Сергіївського (1054,0 га), Плосківського (2174,0 га), Селятинського (1557,0 га), Шепітського (2943,0 га), Черемошського (2776,0 га) і Яблуницького (1487,0 га) лісництв Путильського держлісгоспу (сумарно 13986,0 га), а також лісових масивів Карпатського держспецлісгоспу АПК (Ялівецьке лісництво – 1117,9 га, Шурдинське – 68,8 га, Путильське – 24,0 га, Карпатське – 77,1 га і Конятинське – 273,7 га; разом 1561,5 га). З цього переліку випливає, що максимальний внесок у формування нинішньої територіальної структури заповідного об'єкта зробили найбільш високогірні лісництва Путильщини. Після створення у 2009 році НПП «Черемошський» до його складу включено (з вилученням і без вилучення) 7117,5 га лісових земель РЛП «Черемошський».

Згідно з фізико-географічним районуванням Чернівецької області РЛП «Черемошський» розташований у межах таких районів: Яровицький лісових середньогірних ландшафтів, Яловичор-

ський лісових середньогірних ландшафтів, Максимецький лісових середньогірних ландшафтів, Путильський лісолучних низькогірних ландшафтів та Шурдинський лісових низькогірних і середньогірних ландшафтів.

Отже, регіональний парк розташований у межах верхнього лісового поясу Українських Карпат і за домінантною класифікацією рослинності пануюче становище тут займають чисті смерекові ліси формації ялини європейської (*Piceeta abietis*). Вони належать до зональної групи гірських (неморальних) темнохвойних лісів, що пов'язані з горами широколистяної, степової та пустельної областей і характеризуються значною регіональною своєрідністю, еколого-флористичною й ценотичною диференціацією та мозаїчністю, не формуючи суцільного поясу.

Регіональний ландшафтний парк «Черемошський»

Фото Алли Токарюк

Більшість із них мають практично корінний характер, трапляються й абсолютно корінні. В основному це кліматогенний варіант смеречин, які сформувались у крайніх для лісової рослинності умовах існування з помірно-холодним вологим кліматом, довгою сніжною зимою і коротким вегетаційним періодом. У цих кліматичних умовах смерека (*Picea abies*) витісняє бук лісовий (*Fagus sylvatica*) і ялицю звичайну (*Abies alba*) формуючи монодомінантні угруповання. Разом з тим, характерною рисою флори цих смеречин є її тісний зв'язок з буковими лісами – багато видів фагетальної флороценосвіти досить часто трапляються в їхньому складі, особливо в межах висот 1100–1200 м н. р. м. Проте, на таких висотах на північно-східному макросхилі Українських Карпат ні бук, ні ялиця чистих угруповань не утворюють, а трапляються лише як домішка у складі смерекових деревостанів. Про наявність такого типу угруповань у цьому регіоні свідчать дані лісотипологічних досліджень.

У складі формації смерекових лісів найбільш розповсюджені угруповання асоціації квасеницевих смеречин (*Piceetum (abietis) oxalidoso (acetosellae)*), які приурочені до багатих буроземних ґрунтів на більш-менш пологих схилах у нижній і середній частинах смуги смеречин. Це найпродуктивніші фітоценози, що формують деревостани I–II класів бонітету. У подібних

вологих мезотрофних та олігомезотрофних умовах зустрічаються і наступні ценози смеречин: чорницева (*P. vacciniosum (myrtilli)*), гілокомієва (*P. hylocomiosum*), ожикова (*P. luzulosum (sylvaticae) hylocomiosum*), квасеницево-гілокомієва (*P. oxalidoso (acetosellae) hylocomiosum*). У приполонинських смугах трапляється смеречина очеретянокуничникова (*P. calamagrostidosum (arundinaceae)*), а у специфічних орографічних умовах – на гребенях невеликих інсольованих хребтів – смеречина чорницево-волохатокуничникова (*P. vacciniosum (myrtilli)-calamagrostidosum (villosae)*), що має досить обмежене поширення. Над верхньою межею лісу нерідко трапляються зарості чорничників – формація *Vaccinieta myrtilli*.

Переважає більшість лісів РЛП «Черемошський» належить до такого типу оселищ (біотопів) з Резолюції № 4 Бернської конвенції, як G3.1B – Субальпійські ялинові ліси Альп і Карпат (Alpine and Carpathian subalpine *Picea* forests).

З раритетних видів рослин на території регіонального парку трапляються занесені до Червоної книги України плаун річний (*Lycopodium annotinum*), баранець звичайний (*Huperzia selago*), міхурниця гірська (*Cystopteris montana*), міхурниця судетська (*C. sudetica*), лілія лісова (*Lilium martagon*), язичок зелений (*Coeloglossum viride*), коральковець тричінадрізаний (*Corallorhiza trifida*), коручка чемерникоподібна (*Epipactis helleborine*), білинець довгорогий (*Gymnadenia conopsea*), гудієра повзуча (*Goodyera repens*), зозулині сльози серцелисті (*Listera cordata*), зозулині сльози яйцеподібні (*L. ovata*), псевдорхіс білуватий (*Pseudorchis albida*), траунштейнера куляста (*Traunsteinera globosa*), шафран Гейфелів (*Crocus heuffelianus*), підсніжник білосніжний (*Galanthus nivalis*) і тирлич безстебловий (*Gentiana acaulis*), а також ендеміки – медунка Філярського (*Pulmonaria filarszkiana*), аконіт Дегена типовий (*Aconitum degenii* subsp. *degenii*), жовтець карпатський (*Ranunculus carpaticus*), перестріч скельний (*Melampyrum saxosum*), фітеума Вагнера (*Phyteuma vagneri*) і фіалка відхилена (*Viola declinata*).

З «червонокнижних» тварин у межах РЛП «Черемошський» виявлені мінливець великий (*Apatura iris*), саламандра плямиста (*Salamandra salamandra*), тритон карпатський (*Lissotriton montandoni*), тритон альпійський (*Ichthyosaura alpestris*), кумка жовточерева (*Bombina variegata*), беркут (*Aquila chrysaetos*) (можливо гніздовий вид), глухар (*Tetrao urogallus*) (очевидно гніздовий, зимуючий), орябок (*Tetrastes bonasia*) (очевидно гніздовий, зимуючий), сич волохатий (*Aegolius funereus*) (очевидно гніздовий, зимуючий), сичик-горобець (*Glaucidium passerinum*) (очевидно гніздовий, зимуючий), сова довгохвоста (*Strix uralensis*) (очевидно гніздовий, зимуючий), дятел трипалий (*Picoides tridactylus*) (очевидно гніздовий, зимуючий), золотомушка червоночуба (*Regulus ignicapilla*) (очевидно гніздовий), рясоніжка мала (*Neomys anomalus*), мідиця альпійська (*Sorex alpinus*), пергач північний (*Eptesicus nilssonii*), рись європейська (*Lynx lynx*), ведмідь бурий (*Ursus arctos*) і деякі інші.

Необхідно також зазначити, що для лісових масивів РЛП «Черемошський» властива витягнута конфігурація субкарпатської орієнтації, й у зв'язку з цим вони мають важливе значення як елементи транскарпатської екомережі. На території регіонального парку ідентифіковані ділянки пралісів, старовікових лісів і квазіпралісів, які потребують особливої уваги відповідно до прийнятого у 2017 році Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо охорони пралісів згідно з Рамковою конвенцією про охорону та сталий розвиток Карпат». У зв'язку з цим доцільним є включення таких лісових масивів (без вилучення в землекористувачів) до складу НПП «Черемошський».

ЗАКАЗНИКИ

ЛАНДШАФТНІ ЗАКАЗНИКИ ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОГО ЗНАЧЕННЯ

6. Ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Кадубівська стінка»

Площа: 22,8 га. **Розташування:** Заставнівський район, околиці сіл Веренчанка і Кадубівці. **Підпорядкування:** Веренчанська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 17 березня 1992 року № 72 (ландшафтний заказник «Кадубівська стінка»); Рішення 18 сесії Чернівецької обласної ради народних депутатів XXI скликання від 21 грудня 1993 року (ландшафтний заказник місцевого значення «Кадубівська стінка»); Указ Президента України від 10 грудня 1994 року № 750/94 (ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Кадубівська стінка»).

Кадубівська стінка є лівим бортом реліктової, нині осушеної долини, яка тягнеться від с. Кадубівці на південь до нинішніх витоків р. Совиця Веренчанська. Долина асиметрична: правобережжя є виположеним схилом із глибокими чорноземами; лівобережжя – скелястий, місцями урвищний схил, висотою до 20–30 м, утворений гіпсо-ангідритами, ускладнений зсувами з дерновими і дерново-лучними ґрунтами. Загалом, лівобережжя є північно-західною частиною припіднятого мезотектонічного інтенсивно закарстованого блоку. Північна, субширока ділянка довжиною близько 600 м і шириною в середньому до 100–150 м, являє собою більш пологий схил з окремими скельними виходами сіро-коричневих крупнокристалічних гіпсів, вивітрених й еродованих. Біля підніжжя у трьох місцях наявні карстові провали – лійки, які поглинають поверхневі водотоки та вскривають підземні галереї, найбільшою з яких є печера «Кадубівська» («Кумуски») із пройденою довжиною 270 м. Схил, що прилягає з південного боку на території с. Кадубівці, ускладнений амфітеатром зсувів у активній стадії їх постійного стимулювання карстовим підмивом загальною площею понад 2 га. Весь час формуються нові провали і просадки, постійно трапляються масивні обвали порід у підземні порожнини. Південна субмеридіональна ділянка завдовжки 1700 м і завширшки 50–100 м являє собою лівий скелястий борт звивистої долини, висота якого зменшується від 25–28 м у північній частині до 10–15 м у південній, де він переходить у розораний виположений схил. На цій ділянці відсутні активні форми зсувних процесів і карст. Натомість зафіксовані реліктові форми у вигляді решток денудованих поверхневою ерозією та вивітруванням порожнин завдовжки до 5–7 м із фрагментами натічних кор та вторинних кристалів.

У рослинному покриві заповідного об'єкта переважають екстразональні степові угруповання, які характерні для Західного Поділля. Поширення їх у цьому регіоні обумовлено, в основному, геолого-геоморфологічними факторами – круті схили з дерново-карбонатними ґрунтами.

В їхньому складі наявні реліктові угруповання формації осоки низької (*Cariceta humilis*) з асоціаціями *Caricetum (humilis) stiposum (capillatae)*, *C. festucosum (valesiacaе)* і *C. koeleriosum (cristatae)*, а також рідкісні угруповання ковили волосистої (*Stipeta capillatae*), які перебувають на північній межі ареалу і представлені асоціацією *Stipetum (capillatae) festucosum (valesiacaе)*. Всі ці фітоценози занесені до Зеленої книги України. Зустрічаються тут також угруповання формаций костриці валіської (*Festuceta valesiacaе*), бородача звичайного (*Botriochloeta ischaemi*), келерії гребінчастої (*Koelerieta cristatae*), самосилу гайового (*Teucrieta chamaedrytis*), оману мечолистого (*Inuleta ensifoliae*). В їхньому складі виявлені такі представники раритетного фітогенотону, як сон великий (*Pulsatilla grandis*), сон чорніючий (*P. nigricans*), лециця дністровська (*Gypsophilla thyraica*), цибуля подільська (*Allium podolicum*), тонконіг різнобарвний (*Poa versicolor*), ковила волосиста (*Stipa capillata*) і ковила пірчаста (*S. pennata*). Із тварин, занесених до Червоної книги України, тут зустрічаються вусач мускусний (*Aromia moschata*), махаон (*Papilio machaon*), подалірій (*Iphiclides podalirius*), ксилокопа звичайна (*Xylocopa valga*), сорокопуд сірий (*Lanius excubitor*) (можливо гніздовий вид) та деякі інші. Заказник є ключовою територією регіональної екомережі, має важливе науково-пізнавальне значення.

7. Ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Товтрівська стінка»

Площа: 15,7 га. **Розташування:** Заставнівський район, с. Товтри. **Підпорядкування:** Товтрівська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 17 березня 1992 року № 72 (ландшафтний заказник «Товтринська стінка»); Рішення 18 сесії Чернівецької обласної ради народних депутатів XXI скликання від 21 грудня 1993 року (ландшафтний заказник місцевого значення «Товтринська стінка»); Указ Президента України від 10 грудня 1994 року № 750/94 (ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Товтрівська стінка»).

Товтрівська стінка є правим бортом мальовничої каньйоноподібної долини однойменного потоку зі стрімкими, місцями урвищними, скелястими схилами, витягненими з півдня на північ уздовж падіння рівня тальвегу долини на території с. Товтри. Під заказник виділений фрагмент стінки завдовжки 1550 м при ширині 50–100 м. У 30–45-метровій висоті стінці згори вниз послідовно відслонюються сучасний ґрунтовий шар, різнолітологічні елювіально-делювіально антропогенні відклади, 15–25-метрова товща гіпсів-ангідритів середнього баденію (міоцен), тонкоплитчасті та грудкуваті вапняки нижнього баденію (міоцен) і сеноману (крейда) видимою потужністю до 10–15 м. Товща гіпсо-ангідритів і вапняків інтенсивно закарстована, відмічені вертикальні та горизонтальні щілини з корозійними і натічними формами, каверни, водонапірні канали, декілька гrotів до 5–10 м завдовжки в місцях відслонення монолітів. Найбільша серед досліджених печер – «Товтри» із загальною довжиною ходів 26 м. Біля днища стінки та у днищі долини (за грейдерним шляхом) вибиваються на поверхню численні карстові джерела, які дренують прилегли ділянки. Має цінність як об'єкт демонстрації карстових процесів у різних за літологічним складом відкладах.

Рослинність заказника характеризується великою мозаїчністю. В її складі занесені до Зеленої книги України реліктові угруповання з домінуванням середньоєвропейського гірського виду сеслерії Хейфлера (*Seslerieta heufferanae*), представлені асоціацією *Seslerietum (heufferanae) purum*, та рідкісні угруповання формації ковили волосистої (*Stipeta capillatae*), представлені асоціаціями *Stipetum (capillatae) purum*, *S. festucosum (valesiacaе)* і *S. botriochlosum (ischaemi)*. Значні площі займають фітоценози формаций костриці валіської (*Festuceta valesiacaе*), пред-

ставлені асоціаціями *Festucetum (valesiaca) purum* і *F. koelerioides (crinata)* та бородача звичайного (*Botriochloeta ischaemi*), представлені асоціаціями *Botriochloetum (ischaemi) purum*, *B. festucosum (valesiaca)*, *B. potentillosum (arenariae)* і *B. teucrosium (chamaedytis)*. У складі цих угруповань росте низка раритетних видів рослин: лещиця дністровська (*Gypsophila thyracea*), зіновать біла (*Chamaecytisus albus*), ковила волосиста (*Stipa capillata*), занесені до Червоної книги України, а також цибуля подільська (*Allium podolicum*), молодило руське (*Sempervivum ruthenicum*). З «червонокнижних» тварин тут виявлені махаон (*Papilio machaon*), подалірій (*Iphiclides podalirius*) і ксилокопа звичайна (*Xylocopa valga*). Заказник є ключовою територією регіональної екомережі, має важливе науково-пізнавальне значення.

8. Ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Совицькі болота»

Площа: 105,0 га. **Розташування:** Заставнівський район, околиці с. Веренчанка (32,4 га); Кіцманський район, околиці с. Кліводин (72,6 га). **Підпорядкування:** Веренчанська і Кліводинська сільські ради. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 17 березня 1992 року № 72 (ландшафтний заказник «Совицькі болота», площа 105,5 га); Рішення 18 сесії Чернівецької обласної ради народних депутатів XXI скликання від 21 грудня 1993 року (ландшафтний заказник місцевого значення «Совицькі болота», площа 105,5 га); Указ Президента України від 10 грудня 1994 року № 750/94 (ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Совицькі болота», площа 105,0 га).

Між селами Веренчанка і Кліводин р. Совиця Веренчанська з півночі на південь на відрізу 6,6 км по тектонічному розлому перетинає грядово-горбисті структури Прут-Дністровського межиріччя. Внаслідок цього долина має чоткоподібний характер, а ширина заболоченого днища коливається від 50 до 300–400 м. Саме на цій ділянці розташовані Совицькі болота. Лівий макроблок припіднятий відносно правого, тому в нижній частині схилу на поверхню виходять інтенсивно закарстовані гіпсо-ангідрити середнього баденію. У гідрогеологічному відношенні долина приурочена до південної смуги обводнених промивно-напірних карстових порожнин з горизонтальним та висхідним розвантаженням у карстових джерелах-воклюзах. Серед класично виражених і відомих воклюзів – озеро Бездонне, яке розташоване 1 км північніше с. Кліводин у лійці діаметром 30 м, у тому числі власне провалу – 10 м, глибина сягає 3,4–3,6 м. Останнім часом у зв'язку з активізацією антропогенно спровокованого карсту свіжі провали фіксуються у верхньому ставку, а також уздовж бортів середньої ділянки долини, де поверхневий стік поглинається кількома понорами. Внаслідок цього постійний водотік р. Совиця Веренчанська практично відсутній, а витрати води на південній ділянці річки компенсуються лише за рахунок живлення від правих бічних приток. Завдяки цьому природний комплекс зазнає відчутної гідродистрофії з негативними ландшафтними наслідками. Днище долини плоске, сформоване торфовими і глинисто-мулистими органічними відкладами численних колишніх ставків, які існували тут протягом кількох сторіч. Добре збереглися рештки та повністю чотири греблі, що частково виконують свої функції, і які надалі бажано зберегти в сучасному стані. Греблі й заторфовані відклади виконують роль регулятора стоку р. Совиця Веренчанська та відіграють водо- і рибоохоронні функції.

Рослинність заповідного об'єкта представлена комплексом угруповань, пристосованих до різних умов зволоження: болотистих, надмірно зволжених, зволжених, помірно зволжених з різними переходами від одного до іншого. Найбільшу площу займають угруповання формації

очерету звичайного (*Phragmiteta australis*). У комплексі з ними, часто переходячи один у другий, зустрічаються ценози формацій рогозу широколистого (*Typheta latifoliae*) і рогозу вузьколистого (*T. angustifoliae*). Зустрічаються також угруповання формацій лепешняка великого (*Glycerieta maximae*) та лепешняка плаваючого (*G. fluitantis*), осоки гострої (*Cariceta acutae*) й осоки лисячої (*C. vulpinae*), комиша лісового (*Scirpeta sylvaticae*) та сусака зонтичного (*Butometa umbellati*) й інші.

Фауна хребетних заказника налічує 91 вид: променепері риби – 8, земноводні – 5, плазуни – 3, птахи – 58 і ссавці – 17. З «червонокнижних» тварин тут і на прилеглих ділянках виявлені п'явка медична (*Hirudo medicinalis*), махаон (*Papilio machaon*), подапирій (*Iphiclides podalirius*), карась звичайний (*Carassius carassius*), лелека чорний (*Ciconia nigra*) (залітний вид (локальні кормові міграції)), нерозень (*Anas strepera*) (раніше очевидно гніздовий), шуліка чорний (*Milvus migrans*) (залітний (локальні кормові міграції)), лунь польовий (*Circus cyaneus*) (можливо гніздовий, зимуючий), журавель сірий (*Grus grus*) (пролітний), кульон великий (*Numenius arquata*) (пролітний), сова болотяна (*Asio flammeus*) (раніше очевидно гніздовий), сорокопуд сірий (*Lanius excubitor*) (можливо гніздовий, зимуючий), сліпак білозубий (*Nannospalax leucodon*), хом'як звичайний (*Cricetus cricetus*), горностаї (*Mustela erminea*), тхір темний (*M. putorius*) і видра річкова (*Lutra lutra*). У 1991 році зафіксовано новий вид птахів для території Чернівецької області – мартин жовтоногого (*Larus cachinnans*) (пролітний, літуючий, можливо випадково гніздовий).

Загалом, Совицькі болота – це цікавий долинний водно-болотний ландшафт із тенденціями активного закарстування та поступового осушення. Він може слугувати моделлю для спостереження за процесами трансформації аквально-болотних комплексів, збереження й відновлення їх окремих компонентів. Заказник є ключовою територією регіональної екомережі, має важливе науково-пізнавальне значення.

9. Ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Цецино»

Площа: 430,0 га. **Розташування:** м. Чернівці, ДП «Чернівецький лісгосп», Ревнянське лісництво (кв. 21–25). **Підпорядкування:** ДП «Чернівецький лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради депутатів трудящих від 24 лютого 1964 року № 80/5 (пам'ятка природи місцевого значення «Ур. Цецино, лісний масив», без зазначення площі); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 29 грудня 1972 року № 473 (ландшафтний заказник «Цецино», площа 430,0 га); Постанова Ради Міністрів Української РСР від 28 жовтня 1974 року № 500 (ландшафтний державний заказник «Цецино», площа 430,0 га).

Цей мальовничий лісовий масив розташований на західній окраїні м. Чернівці. Він вкриває привершинну частину г. Цецина (її північно-західні, північні, північно-східні та південно-східні макросхили, густо розсічені ярами й ускладнені зсувами) – найвищої точки (541 м н. р. м.) Чернівецької височини і Буковинського Передкарпаття.

Букові різновікові праліси тут представлені чистими і мішаними деревостанами I класу бонітету. В їхньому складі наявні такі угруповання: бучина підмаренникова (*Fagetum (sylvaticae) galiosum (odorati)*), волосистоосокова (*F. caricosum (pilosae)*) і рідкотравна (*F. nudum*), дубова бучина з дуба звичайного (*Quercus robur*) зеленчукова (*Querceto (roboris)-Fagetum (sylvaticae) galeobdolosum (lutei)*) і рідкотравна (*Q.-F. nudum*), діброва з дуба скельного (*Q. petrae*) підмаренникова (*Quercetum (petraea) galiosum (odorati)*) і рідкотравна (*Q. nudum*). Таким чином,

основу рослинного покриву заказника складають середньоевропейські широколистяні ліси з бука лісового (*Fagus sylvatica*) та дуба скельного, які пов'язані у своєму розповсюдженні з помірно теплим, вологим, із прохолодним літом, субатлантичним кліматом.

За площею в заповідному масиві переважає бучина рідкотравна. У деревостані цього угруповання майже відсутні інші породи, трав'яний покрив складають поодинокі екземпляри найбільш тіневитривалих неморальних видів. Лише навесні формується добре виражений трав'яний покрив з ефемероїдів, серед яких найбільший інтерес становить центральноєвропейський вид скополія карніолійська (*Scopolia carniolica*). Ця рослина відома в Чернівецькій області всього з кількох пунктів, і це єдине місцезнаходження, де вона забезпечена охороною. Досить часто в межах заказника трапляються угруповання бучин волосистоосокової та підмаренникової. В їхньому складі добре представлені традиційні супутники бука – граб звичайний (*Carpinus betulus*), явір (*Acer pseudoplatanus*), черешня (*Cerasus avium*) й інші. У трав'яному покриві переважають неморальні види. Водночас зустрічаються і бореальні (квасениця звичайна (*Oxalis acetosella*), веснівка дволиста (*Majanthemum bifolium*), грушанка круглолиста (*Pyrola rotundifolia*), голокучник дубовий (*Gymnocarpium dryopteris*), ялина звичайна (*Picea abies*) та монтанні (апозерис смердючий (*Aposeris foetida*), живокіст серцеподібний (*Symphytum cordatum*)). Виявлені також середземноморські елементи – молочай мигдалеподібний (*Euphorbia amygdaloides*) і клокичка периста (*Staphylea pinnata*). Це свідчить про те, що букові ліси заказника займають проміжне становище між карпатськими та подільськими бучинами, але все ж більше тяжіють до перших.

До сухих гребенів схилу, де розташований заповідний об'єкт, приурочені угруповання скельнодубових лісів, а біля його підніжжя в западинах, на зволжених місцях зустрічаються фрагменти чорновільшників ведмежоцибулевих (*Alnetum (glutinosa) alliosum (ursini)*). З числа рослин, занесених до Червоної книги України, на території заказника знайдені вже згадувані клокичка периста і скополія карніолійська, а також баранець звичайний (*Huperzia selago*), беладонна звичайна (*Atropa belladonna*), шафран Гейфелів (*Crocus heuffelianus*), цибуля ведмежа (*Allium ursinum*), лілія лісова (*Lilium martagon*), булатка довголиста (*Cephalanthera longifolia*), булатка червона (*C. rubra*), коручка чемерникоподібна (*Epipactis helleborine*), коручка пурпурова (*E. purpurata*), гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis*), зозуліні черевички справжні (*Cypripedium calceolus*), пальчатокорінник Фукса (*Dactylorhiza fuchsii*). Раніше наводилися пізноцвіт осінній (*Colchicum autumnale*) та, для прилеглих ділянок, зіновать біла (*Chamaecytisus albus*).

Фауна наземних хребетних заповідного об'єкта налічує 80 видів: земноводні – 12, плазуни – 4, птахи – 48 і ссавці – 16. З «червонокнижних» тварин тут і на прилеглих ділянках виявлені тетрадонтофора блакитна (*Tetradontophora bielansensis*), красуня-діва (*Calopteryx virgo*), офіогомфус Цецилія (*Ophiogomphus cecilia*), розалія альпійська (*Rosalia alpina*), махаон (*Papilio machaon*), подалірій (*Iphiclides podalirius*), мнемозина (*Parnassius mnemosyne*), люцина (*Hamearis lucina*), пасомовець тополевий (*Limenitis populi*), мінливець великий (*Apatura iris*), сонцевик фау-біле (*Nymphalis vaualbum*), сінниця Геро (*Coenonympha hero*), сатурнія руда (*Aglia tau*), шовкопряд березовий (*Endromis versicolora*), ведмедиця велика (*Pericallia matronula*), ведмедиця-господиня (*Callimorpha dominula*), тритон альпійський (*Ichthyosaura alpestris*), кумка жовточерева (*Bombina variegata*), жаба прудка (*Rana dalmatina*), мідянка звичайна (*Coronella austriaca*), лелека чорний (*Ciconia nigra*) (раніше гніздовий вид), підорлик малий (*Aquila pomarina*) (раніше можливо гніздовий), сова довгохвоста (*Strix uralensis*) (можливо гніздовий, зимуючий), дятел зелений (*Picus viridis*) (зимуючий), дятел білоспинний (*Dendrocopos leucotos*) (гніздовий, зимуючий), сліпак буковинський (*Spalax graecus*), вухань бурий

(*Plecotus auritus*), вечірниця дозріна (*Nyctalus noctula*). Для деяких з них відомі лише давні знахідки.

Необхідно також зазначити, що заказник є одним із популярних місць відпочинку жителів м. Чернівці, поряд розташовані дачні ділянки. У зв'язку з цим він зазнає відчутної рекреаційної дигресії, що негативно впливає на стан збереження видів та угруповань, які тут охороняються. Ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Цецино» входить до складу РЛП «Чернівецький». Є ключовою територією регіональної екомережі. Має важливе науково-пізнавальне значення.

Зозулині черевички справжні
(*Cypripedium calceolus*)

Фото Василя Бужака

Цибуля ведмежа
(*Allium ursinum*)

Фото Мирослава Атаманюка

10. Ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Чорний Діл»

Площа: 614,9 га. **Розташування:** Путильський район, околиці с. Сарата, хутір Перкалаб.
Підпорядкування: Національний природний парк «Черемоський». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 29 грудня 1972 року № 473 (геологічна пам'ятка природи «Чорний діл», площа 2,0 га); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (ландшафтний заказник «Чорний діл», площа 262,7 га); Постанова Ради Міністрів Української РСР від 25 лютого 1980 року № 132 (ландшафтний державний заказник «Чорний Діл», площа 263,0 га); Рішення 17 сесії Чернівецької обласної ради XXIII скликання від 20 грудня 2001 року № 171-17/01 (ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Чорний Діл», площу збільшено до 614,9 га).

Розташований у північній частині середньогірного хр. Чорний Діл у межиріччі Сарати й Перкалабу – витоків Білого Черемосу. Заказник займає крайню північно-східну частину Мармароського кристалічного масиву на контакті із флішовими відкладами скибової зони Карпат. Різноманітність літологічних особливостей (метаморфічні сланці, граніто-діорити, тріасово-юрські карбонати, фліш середньо-верхньокрейдового часу) та достатній висотний спектр (1000–1460 м н. р. м.) спричинили формування тут своєрідних природних умов.

Понад 80 % території заказника вкрито лісами. Це монодомінантні смерекові насадження верхнього лісового поясу Карпат абсолютно корінного та практично корінного характеру. Вони належать до формації смерекових лісів (*Piceeta abietis*). Значна їх частина – молоді й середньовікові насадження. У найбільш важкодоступних місцях збереглися залишки смеречин пралісового характеру. У складі формації смерекових лісів наявні такі угруповання: смеречина зеленомохова (*Piceetum (abietis) hylocomiosum*), квасеницева (*P. oxalidosum (acetosellae)*), квасеницево-зеленомохова (*P. oxalidoso (acetosellae)-hylocomiosum*), чорницево-зеленомохова (*P. vaccinoso (myrtilli)-hylocomiosum*) і лісовоожикова (*P. lusulosum (sylvaticae)*). У трав'яному покриві цих фітоценозів переважають бореальні елементи. Разом з тим завжди присутні й неморальні види; їх наявність зумовлена особливостями геологічної будови цієї частини Карпат. А бук лісовий (*Fagus sylvatica*) і ялиця біла (*Abies alba*) якщо й зустрічалися в цьому регіоні, то самостійних угруповань не формували, а траплялися поодинокими особинами у складі смерекових ценозів.

На г. Великий Камінь, у межах заказника, виявлені фрагменти абсолютно корінних угруповань кедрово-смерекових лісів (*Pineto (cembrae)-Piceetum (abietis) vaccinoso (myrtilli)-hylocomiosum*), які занесені до Зеленої книги України. Це рідкісні фітоценози реліктового характеру, де співдомінантом виступає занесена до Червоної книги України сосна кедрова (*Pinus cembra*). Тут наявне єдине природне місцезростання зазначеного виду в Буковинських Карпатах. У цьому локалітеті кедрові смеречини зростають на буроземно-підзолистому ґрунті, який сформувався на практично не вапнистих кристалічних сланцях. У долинах потоків і берегами річок Перкалаб і Сарата трапляються угруповання формації вільхи сірої (*Alneta incanae*).

Білотка альпійська (едельвейс)
(*Leontopodium alpinum*)

Фото Василя Буджака

Скереда Жакена
(*Crepis jacquinii*)

Фото Василя Буджака

З раритетних видів у складі угруповань лісового типу рослинності виявлені занесені до Червоної книги України язичок зелений (*Coeloglossum viride*), коральковець тричінадрізаний (*Corallorhiza trifida*), коручка темно-червона (*Epipactis atrorubens*), коручка чемерникоподібна (*E. helleborine*), гудієра повзуча (*Goodyera reptans*), баранець звичайний (*Huperzia selago*),

лілія лісова (*Lilium martagon*), плаун річний (*Lycopodium annotinum*), сосна кедрова, а також регіонально рідкісні – жовтець карпатський (*Ranunculus carpaticus*), медунка Філярського (*Pulmonaria filarszkiana*), перестріч скельний (*Melampyrum saxosum*), королиця круглолиста (*Leucanthemum rotundifolium*), кортуза Маттіолі (*Cortusa matthioli*), багаторядник списовидний (*Polystichum lonchitis*) та інші.

Друге місце за площею займають угруповання лучного типу рослинності. Це в основному ценози формації костриці червоної, представлені асоціаціями червонокостричників тонкомітлицевого (*Festucetum (rubrae) agrostidosum (tenuis)*), арнікового (*F. arnicosum (montanae)*), біловусового (*F. nardosum (strictae)*), щучникового (*F. deschampsiosum (caespitosae)*) і чистого (*F. purum*). Досить часто трапляються угруповання формацій мітлиці тонкої (*Agrostideta tenuis*) та щучника дернистого (*Deschampsietea caespitosae*), рідше – лерхенфельдії звивистої (*Lerchenfeldieta flexuosae*), ще рідше – високотравні угруповання формації осота Вальдштейна (*Cirsietea waldsteinii*).

У флористичному складі лучних фітоценозів виявлені такі «червонокнижні» види: орлики чорніючі (*Aguilegia nigricans*), гронянка півмісяцева (*Botrychium lunaria*), осока затінкова (*Carex umbrosa*), шафран Гейфелів (*Crocus heuffelianus*), билинець довгорогий (*Gymnadenia conopsea*), зозулині сльози яйцелисті (*Listera ovata*), чорнянка карпатська (*Nigritella carpatica*), неотінея обпалена (*Neotinea ustulata*), траунштейнера куляста (*Traunsteinera globosa*), тонконіг Ремана (*Poa rehmannii*), чина гладенька (*Lathyrus laevigatus*), шолудивник високий (*Pedicularis exaltata*). З регіонально рідкісних наявні фіалка відхилена (*Viola declinata*), первоцвіт полонинський (*Primula poloninensis*), коростянка гірська бородата (*Scabiosa lucida* subsp. *barbata*), дзвоники пилчасті (*Campanula serrata*), фітеума чотирироздільна (*Phyteuma tetramerum*), вужачка звичайна (*Ophioglossum vulgatum*), гвоздика скупчена (*Dianthus compactus*), синюха блакитна (*Polemonium coeruleum*).

До найцінніших у созологічному відношенні на території заказника належать відкриті кальцієфільні угруповання на вапнякових скелях і щебенистих осипах. Найбільшу площу вони займають на вершині г. Великий Камінь. Це рідкісні для України угруповання, які належать до формації костриці скельної (*Festuceta saxatilis*) і занесені до Зеленої книги України. У складі цих ценозів зустрічається багато раритетних видів рослин; деякі з них унікальні. Зокрема, тут єдине в Україні місцезростання південно-східнокарпатського ендемічного виду жовтушника трансільванського (*Erysimum transsilvanicum*) і західноєвропейського виду скереди Жакена (*Crepis jacquinii*). На г. Великий Камінь один з небагатьох локалітетів для таких видів, як соссюрея різноколірна (*Saussurea discolor*), східнокарпатського ендеміка смілоквітки Завадського (*Silenanthe zawadskii*), а також будяка відцвілого сизого (*Carduus defloratus* subsp. *glaucus*) й овіяної легендами шовкової косиці, відомої також як білотка альпійська або едельвейс (*Leontopodium alpinum*).

З числа занесених до Червоної книги України тут ростуть, крім уже зазначених скереди Жакена, соссюреї різноколірної, смілоквітки Завадського і білотки альпійської, також костриця скельна (*Festuca saxatilis*), борідник шерстистоволосистий (*Jovibarba hirta*), аконіт Жакена (*Aconitum jacquinii*), орлики чорніючі, коручка темно-червона і билинець довгорогий та регіонально рідкісні щербрушка альпійська (*Acinos alpinus*), клопогін європейський (*Cimicifuga europaee*), ломикамінь волотистий (*Saxifraga paniculata*), стародуб альпійський (*Laserpitium alpinum*), нечуйвітер зубчастий (*Hieracium dentatum*), трищетинник альпійський (*Trisetum alpestre*) і деякі інші.

Становлять інтерес й угруповання болотного типу рослинності. З раритетних видів у їх складі виявлені язичок зелений, зозульки травневі (*Dactylorhiza majalis*), жовтяниця альпійська (*Chrysosplenium alpinum*), тоція карпатська (*Tozzia carpatica*).

Фауна наземних хребетних заказника налічує 92 види: земноводні – 6, плазуни – 2, птахи – 44 і ссавці – 40. З «червонокнижних» тварин тут і на прилеглих ділянках виявлені махаон (*Papilio machaon*), мінливець великий (*Apatura iris*), равлик зерновий ребристий (*Chondrina clienta*), равлик волохатий Більца (*Trochulus bielzi*), саламандра плямиста (*Salamandra salamandra*), тритон карпатський (*Lissotriton montandoni*), тритон альпійський (*Ichthyosaura alpestris*), кумка жовточерева (*Bombina variegata*), пелека чорний (*Ciconia nigra*) (можливо гніздовий вид), зміїєд (*Circaetus gallicus*) (можливо гніздовий), беркут (*Aquila chrysaetos*) (можливо гніздовий), глухар (*Tetrao urogallus*) (очевидно гніздовий, зимуючий), орябок (*Tetrastes bonasia*) (очевидно гніздовий, зимуючий), голуб-синяк (*Columba oenas*) (можливо гніздовий), пугач (*Bubo bubo*) (можливо гніздовий), сич волохатий (*Aegolius funereus*) (очевидно гніздовий, зимуючий), сичик-горобець (*Glaucidium passerinum*) (очевидно гніздовий, зимуючий), сова довгохвоста (*Strix uralensis*) (очевидно гніздовий, зимуючий), дятел трипалий (*Picoides tridactylus*) (очевидно гніздовий, зимуючий), золотомушка червоначуба (*Regulus ignicapilla*) (очевидно гніздовий), мишівка лісова (*Sicista betulina*), рясоніжка мала (*Neomys anomalus*), мідиця альпійська (*Sorex alpinus*), підковик малий (*Rhinolophus hipposideros*), підковик великий (*R. ferrumequinum*), нічниця велика (*Myotis myotis*), нічниця довговуха (*M. bechsteini*), нічниця війчаста (*M. nattereri*), нічниця ставкова (*M. dasycneme*), нічниця водяна (*M. daubentonii*), вухань бурий (*Plecotus auritus*), вечірниця дозріра (*Nyctalus noctula*), нетопир лісовий (*Pipistrellus nathusii*), лилик двоколірний (*Vespertilio murinus*), пергач пізній (*Eptesicus serotinus*), пергач північний (*E. nilssonii*), кіт лісовий (*Felis silvestris*), рись європейська (*Lynx lynx*), ведмідь бурий (*Ursus arctos*), горностай (*Mustela erminea*) і тхір темний (*M. putorius*).

Ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Чорний Діл» входить до складу НПП «Черемоський».

ЛАНДШАФТНІ ЗАКАЗНИКИ МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ

11. Ландшафтний заказник місцевого значення «Василівський яр»

Площа: 497,0 га. **Розташування:** Сокирянський район, ДП «Сокирянський лісгосп», Сокирянське лісництво (кв. 6, 7, 14–19 і 72). **Підпорядкування:** ДП «Сокирянський лісгосп». **Утворення:** Рішення 2 сесії Чернівецької обласної ради XXII скликання від 16 грудня 1994 року.

Розташований у каньйоноподібній залісненій глибокій долині Василівського потоку – правого допливу р. Дністер. У стінках на денну поверхню виведені літологічно різноманітні відклади кембрію, ордовіку, силуру, крейди, неогену, де розвинені цікаві форми вивітрування, схилових процесів, карсту. Рослинність представлена переважно похідними лісовими насадженнями з листяних порід дерев. У межах заказника переважають грабові і грабово-дубові ліси союзу *Carpinion betuli* (клас *Quercus-Fagetea*), подекуди на стрімких схилах трапляються липово-кленові ліси за участю липи серцелистої (*Tilia cordata*), клена польового (*Acer campestre*), клена гостролистого (*A. platanoides*), граба звичайного (*Carpinus betulus*). Трапляються угруповання звичайнодубових лісів (*Querceta roboris*) з домінуванням плюща звичайного (*Hedera helix*), які занесені до Зеленої книги України. З числа «червонокнижних» рослин на території заповідного об'єкта відмічені підсніжник білосніжний (*Galanthus nivalis*), лілія лісова (*Lilium martagon*),

коручка чемерникоподібна (*Epipactis helleborine*), чина ряба (*Lathyrus venetus*), аконіт Бессера (*Aconitum besserianum*), берека (*Sorbus torminalis*). Із тварин, занесених до Червоної книги України, тут і на прилеглих ділянках виявлені жук-олень (*Lucanus cervus*), махаон (*Papilio machaon*), подалірій (*Iphiclides podalirius*), ксилокопа звичайна (*Xylосора valga*), ящірка зелена (*Lacerta viridis*), шуліка чорний (*Milvus migrans*) (гніздовий вид), могильник (*Aquila heliaca*) (раніше гніздовий), пугач (*Bubo bubo*) (гніздовий), сиворакша (*Coracias garrulus*) (раніше очевидно гніздовий), сорокопуд сірий (*Lanius excubitor*) (очевидно гніздовий, зимуючий), вухань бурий (*Plecotus auritus*), вечірниця дозірна (*Nyctalus noctula*), тхір темний (*Mustela putorius*). Заказник має науково-пізнавальну й екологічну цінність.

12. Ландшафтний заказник місцевого значення «Галицька стінка»

Площа: 119,4 га. **Розташування:** Сокирянський район, ДП «Сокирянський лісгосп», Ломачинецьке лісництво (кв. 1, вид. 1–7; кв. 2, вид. 1 і 2; кв. 3, вид. 1–3; кв. 4, вид. 1, 2, 4 і 6–10; кв. 5, вид. 11–13; кв. 6, вид. 9 і 10; кв. 8, вид. 3–6). **Підпорядкування:** ДП «Сокирянський лісгосп». **Утворення:** Рішення 2 сесії Чернівецької обласної ради XXII скликання від 16 грудня 1994 року.

Галицька стінка тягнеться вузькою смугою на 1,2 км вздовж правого залісненого берега р. Дністер і двох його бічних приток північніше с. Галиця. Являє собою стрімкий схил з виходами літологічно різних верств кембрію, ордовику (нині затоплені водами Дністровського водосховища), силуру, крейди, міоцену, антропогену. Верхня частина схилу на значному відрізку утворена виходами закарстованих оолітових та органогенних вапняків сармату у вигляді вертикальної стіни висотою 5–20 м. Характерні карстово-ерозійні гrotи та ніші шириною по фронту до 10–15 м і глибиною всередину масиву до 4–5 м з висотами від 1 до 3–5 м. У східному фрагменті стінки цікавими є форми селективного об'ємного прокарстування з численними глибокими каналами й кавернами в суцільній двоповерховій низці ніш, навісів,

Ландшафтний заказник «Галицька стінка»

Фото Ігоря Меліки

гrotів та печер. Деякі з печер і гrotів у середньовіччі були розширені й обладнані під культові споруди та келії монастиря, який функціонував до ХХ ст. Нині тут діє відроджений скельний (печерний) Свято-Миколаївський чоловічий монастир «Галиця». На стінах окремих гrotів виявлені пізньосередньовічні графіті християнської тематики. У межах заказника домінують

грабові і грабово-дубові ліси союзу *Carpinion betuli* (клас *Querc-Fagetea*), зрідка на обривистих схилах трапляються липово-яворові ліси (*Tilio-Acerion*), спорадично поширені липово-кленові ліси за участю липи серцелистої (*Tilia cordata*), клена польового (*Acer campestre*), клена гостролистого (*A. platanoides*), граба звичайного (*Carpinus betulus*). З «червонокнижних» видів рослин зустрічаються підсніжник білосніжний (*Galanthus nivalis*) і коручка чемерникоподібна (*Epipactis helleborine*), із тварин – жук-олень (*Lucanus cervus*), махаон (*Papilio machaon*), подалірій (*Iphiclides podalirius*), ксилокопа звичайна (*Xylocopa valga*), ящірка зелена (*Lacerta viridis*). Стінка разом з суміжними ділянками каньйону і водосховища вирізняється надзвичайною мальовничістю. Має науково-пізнавальне й екотуристичне значення. Більша частина ландшафтного заказника місцевого значення «Галицька стінка» входить до складу НПП «Хотинський».

13. Ландшафтний заказник місцевого значення «Молодівський яр»

Площа: 267,3 га. **Розташування:** Сокирянський район, ДП «Сокирянський лісгосп», Іванівцеве лісництво (кв. 6; кв. 8, вид. 2 і 3; кв. 55 і 56). **Підпорядкування:** ДП «Сокирянський лісгосп». **Утворення:** Рішення 2 сесії Чернівецької обласної ради XXII скликання від 16 грудня 1994 року.

Молодівський яр являє собою глибоко врізану заліснену каньйоноподібну долину правої притоки р. Дністер і розташований між селами Братанівка і Лопатів. Долина терасована, ерозійно-розчленована; по крутосхилах у відслоненнях – верстви верхів силуру, крейди, міоцену, антропогену. Мисоподібні фрагменти терас із середнього палеоліту заселялися первісними людьми. Спелеологічну цінність становлять сарматські органогенні вапняки потужністю до 10–15 м, у яких зустрічаються гrotи і невеликі порожнини, а також штучні підземні виробки. На заповідній території поширені грабові і грабово-дубові ліси союзу *Carpinion betuli* (клас *Querc-Fagetea*), на крутосхилах – липово-яворові ліси союзу *Tilio-Acerion* (клас *Querc-Fagetea*) та липово-кленові ліси за участю липи серцелистої (*Tilia cordata*), клена польового (*Acer campestre*), клена гостролистого (*A. platanoides*), граба звичайного (*Carpinus betulus*). Із тварин, занесених до Червоної книги України, тут виявлені махаон (*Papilio machaon*), подалірій (*Iphiclides podalirius*), ксилокопа звичайна (*Xylocopa valga*) і ящірка зелена (*Lacerta viridis*). Долина правої притоки р. Дністер, де створено заповідний об'єкт, відрізняється надзвичайно мальовничими краєвидами. Має науково-пізнавальне й екотуристичне значення. Більша частина ландшафтного заказника місцевого значення «Молодівський яр» входить до складу НПП «Хотинський».

14. Ландшафтний заказник місцевого значення «Шебутинський яр»

Площа: 794,0 га. **Розташування:** Сокирянський район, ДП «Сокирянський лісгосп», Романківцеве лісництво (кв. 10–17, 19, 21–22, 26–28, 66 і 68). **Підпорядкування:** ДП «Сокирянський лісгосп». **Утворення:** Рішення 2 сесії Чернівецької обласної ради XXII скликання від 16 грудня 1994 року.

Шебутинський яр являє собою глибоко врізану заліснену каньйоноподібну долину правої притоки р. Дністер і розташований між селами Кормань, Шебутинці й Кулішівка. Частина заповідної ділянки окремим анклавом розміщена на правому зі стрімкими схилами березі Дністра. Відслонюються верстви силуру, крейди, міоцену й антропогену. Геолого-спелеологічну цінність

становлять сарматські органогенні вапняки потужністю до 10–15 м, що утворюють скельні стіно-подібні форми, в яких зустрічаються готи переважно ерозійного типу і невеликі порожнини. На стрімких схилах фрагментарно поширені липово-яворові ліси союзу *Tilio-Acerion* (клас *Quercio-Fagetea*), на вирівняних ділянках, у широких балках – ясеневі ліси, проте більша частина заказника зайнята грабовими і грабово-дубовими лісами союзу *Carpinion betuli* (клас *Quercio-Fagetea*). Лише невеликими фрагментами трапляються ацидофільні скельнодубові ліси союзу *Quercion petraeae* (клас *Quercetea robori-petraeae*); вони занесені до Зеленої книги України як угруповання ацидофільних скельнодубових лісів (*Querceta petraeae*). З «червонокнижних» рослин на території заказника виявлені цибуля ведмежа (*Allium ursinum*), підсніжник білосніжний (*Galanthus nivalis*), рябчик гірський (*Fritillaria montana*), лілія лісова (*Lilium martagon*), коручка чемерникоподібна (*Epipactis helleborine*), чина ряба (*Lathyrus venetus*), горицвіт весняний (*Adonis vernalis*), берека (*Sorbus torminalis*) і клокичка периста (*Staphylea pinnata*), із тварин – жук-олень (*Lucanus cervus*), махаон (*Papilio machaon*), подалірій (*Iphiclides podalirius*), ксилокопа звичайна (*Xylocopa valga*), ящірка зелена (*Lacerta viridis*), мідянка звичайна (*Coronella austriaca*), полоз ескулапів (*Zamenis longissimus*), сорокопуд сирій (*Lanius excubitor*) (можливо гніздовий, зимуючий вид), сліпак білозубий (*Nannospalax leucodon*), нічниця водяна (*Myotis daubentonii*), вухань бурий (*Plecotus auritus*), кіт лісовий (*Felis silvestris*) і тхір темний (*Mustela putorius*). Долина Дністра і притоки, де створено заповідний об'єкт, відрізняється надзвичайно мальовничими краєвидами. Вона має науково-пізнавальне й екотуристичне значення. Більша частина ландшафтного заказника місцевого значення «Шебутинський яр» входить до складу НПП «Хотинський».

15. Ландшафтний заказник місцевого значення «Бабинська стінка»

Площа: 1405,0 га. **Розташування:** Кельменецький район, ДП «Сокирянський лісгосп», Кельменецьке лісництво (кв. 1–28, 31, 55 і 56). **Підпорядкування:** ДП «Сокирянський лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 16 січня 1991 року № 22 (створено на площі 1109,0 га); Рішення 17 сесії Чернівецької обласної ради XXIII скликання від 20 грудня 2001 року № 171-17/01 (площу збільшено до 1405,0 га).

Бабинська стінка являє собою заліснені та напівзаліснені стрімкі, в нижній частині урвищні, схили високих надканьйонних терас правого берега р. Дністер з виходами літологічно різноманітних верств силуру, крейди, неогену, антропогену. Складається з чотирьох фрагментів, приурочених до високих увігнутих ділянок меандр у смузі перетину їх структурами Товтрового пасма. Геологічну цінність являє достатня повнота розрізу верств. Карстово-спелеологічна цінність полягає в наявності широкого морфологічного спектру поверхневих і підземних утворень. Зокрема, у верствах верхнього силуру увагу привертають тонкі прошарки вапняків серед доломітів з високою часткою породи (до 30–50 % об'єму). Для скельних виходів біогермних формацій власне Товтрового пасма типовими є численні тріщинні горизонтальні та вертикальні порожнини незначних розмірів і суцільне прокарстування товщі з утворенням каверн, каналів та натічних форм. Найбільші площі в межах заказника займають грабові і грабово-дубові ліси союзу *Carpinion betuli* (клас *Quercio-Fagetea*), на північно-західних схилах фрагментарно поширені ацидофільні скельнодубові ліси союзу *Quercion petraeae* (клас *Quercetea robori-petraeae*), до схилів південної та південно-західної експозиції приурочені термофільні

дубові ліси союзу *Quercion pubescenti-petraeae* (клас *Quercetea pubescentis*), які межують з мезотермофільними чагарниковими заростями союзу *Berberidion* (клас *Rhamno-Prunetea*). На стрімких еродованих кам'янистих, найчастіше північних, схилах, невеликими фрагментами трапляються липово-яворові ліси союзу *Tilio-Acerion* (клас *Quercio-Fagetea*), іноді ясеневі ліси. На території заказника виявлені фітоценози, занесені до Зеленої книги України: угруповання звичайнодубових лісів (*Querceta roboris*) з домінуванням плюща звичайного (*Hedera helix*); угруповання звичайнодубових лісів деренових (*Querceta (roboris) cornosa (maris)*) та польово-кленово-звичайнодубових лісів деренових (*Acereto (campestris)-Querceta (roboris) cornosa (maris)*); угруповання скельнодубово-звичайнодубових лісів (*Querceto (petraeae)-Querceta (roboris)*); угруповання скельнодубових лісів деренових (*Querceta (petraeae) cornosa (maris)*); угруповання ацидофільних скельнодубових лісів (*Querceta petraeae*). «Червонокнижні» рослини тут представлені майже 20 видами: підсніжник білосніжний (*Galanthus nivalis*), лілія лісова (*Lilium martagon*), булатка великоквіткова (*Cephalanthera damasonium*), коручка чемерникоподібна (*Epipactis helleborine*), гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis*), любка дволиста (*Platanthera bifolia*), ковила волосиста (*Stipa capillata*), ковила найкрасивіша (*S. pulcherrima*), шивереція подільська (*Schivereckia podolica*), аконіт Бессера (*Aconitum besserianum*), горицвіт весняний (*Adonis vernalis*), рутвиця смердюча (*Thalictrum foetidum*), жостір фарбувальний (*Rhamnus tinctoria*), берека (*Sorbus torminalis*), таволга польська (*Spiraea polonica*), ясенець білий (*Dictamnus albus*), скополія карніолійська (*Scopolia carniolica*), клокичка периста (*Staphylea pinnata*). Із тварин, занесених до Червоної книги України, в межах заказника та на прилеглих ділянках виявлено більше 20 видів. Це, зокрема, жук-олень (*Lucanus cervus*), махаон (*Papilio machaon*), подапирій (*Iphiclidea podalirius*), ксилокопа звичайна (*Xylocopa valga*), ящірка зелена (*Lacerta viridis*), мідянка звичайна (*Coronella austriaca*), лелека чорний (*Ciconia nigra*) (пролітний вид), шуліка чорний (*Milvus migrans*) (можливо гніздовий), орел-карлик (*Hieraetus pennatus*) (можливо гніздовий), підорлик малий (*Aquila pomarina*) (можливо гніздовий), могильний (*A. heliaca*) (раніше можливо гніздовий), боривітер степовий (*Falco naumanni*) (раніше можливо гніздовий), дятел зелений (*Picus viridis*) (зимуючий), сорокопуд сірий (*Lanius excubitor*) (очевидно гніздовий), скеляр строкатий (*Monticola saxatilis*) (раніше очевидно гніздовий), сліпак білозубий (*Nannospalax leucodon*), рясоніжка мала (*Neomys anomalus*), підковик малий (*Rhinolophus hipposideros*), нічниця водяна (*Myotis daubentonii*), вухань бурий (*Plecotus auritus*), вечірниця дозріра (*Nyctalus noctula*), горностай (*Mustela erminea*), тхір темний (*M. putorius*). Стінка в ансамблі з суміжними ділянками каньйону, плеса водосховища і надканьйонних ландшафтів вирізняється надзвичайною мальовничістю. Має велике науково-пізнавальне й екотуристичне значення. Більша частина ландшафтного заказника місцевого значення «Бабинська стінка» входить до складу НПП «Хотинський».

16. Ландшафтний заказник місцевого значення «Поливанів яр»

Площа: 411,0 га. **Розташування:** Кельменецький район, ДП «Сокирянський лісгосп», Іванівецьке лісництво (кв. 1–5 і 58). **Підпорядкування:** ДП «Сокирянський лісгосп». **Утворення:** Рішення 2 сесії Чернівецької обласної ради XXII скликання від 16 грудня 1994 року.

Поливанів яр являє собою глибоко врізану заліснену каньйоноподібну долину правої притоки р. Дністер і розташований між селами Комарів, Братанівка й Іванівці. Долина терасована, ерозійно-розчленована; по крутосхилах у відслоненнях – верстви силуру, крейди, міоцену, антропогену. Мисоподібні фрагменти терас з середнього палеоліту заселялися давньою людиною.

Спелеологічну цінність становлять сарматські органогенні вапняки потужністю до 10–15 м, у яких зустрічаються гроти і невеликі порожнини, а також штучні підземні виробки. Спорадично на крутих (30–40°), іноді обривистих схилах північно-західної експозиції невеликими фрагментами трапляються ацидофільні скельнодубові ліси союзу *Quercion petraeae* (клас *Quercetea robori-petraeae*) та термофільні дубові ліси союзу *Quercion pubescenti-petraeae* (клас *Quercetea pubescentis*). Незначні площі заказника займають липово-яворові ліси союзу *Tilio-Acerion* (клас *Quercio-Fagetea*), найпоширенішими є грабові і грабово-дубові ліси союзу *Carpinion betuli* (клас *Quercio-Fagetea*). Виявлені занесені до Зеленої книги України угруповання ацидофільних скельнодубових лісів (*Querceta petraeae*). «Червонокнижні» тварини тут представлені як мінімум 10 видами: жук-олень (*Lucanus cervus*), махаон (*Papilio machaon*), подалірій (*Iphiclides podalirius*), ксилокопа звичайна (*Xylocopa valga*), ящірка зелена (*Lacerta viridis*), сорокопуд сірий (*Lanius excubitor*) (гніздовий, зимуючий вид), підковик малий (*Rhinolophus hipposideros*), вухань бурий (*Plecotus auritus*), кіт лісовий (*Felis silvestris*) і тхір темний (*Mustela putorius*). Долина правої притоки р. Дністер, де створено заповідний об'єкт, відрізняється надзвичайно мальовничими краєвидами. Вона має науково-пізнавальне й екотуристичне значення. Більша частина ландшафтного заказника місцевого значення «Поливанів яр» входить до складу НПП «Хотинський».

Подалірій
(*Iphiclides podalirius*)
Фото Назара Смірнова

Сорокопуд сірий
(*Lanius excubitor*)
Фото Мирослава Атаманюка

17. Ландшафтний заказник місцевого значення «Гриняцька стінка – 1»

Площа: 25,1 га. **Розташування:** Хотинський район, ДП «Хотинське держспецлісництво АПК» (кв. 6, вид. 1–4). **Підпорядкування:** ДП «Хотинське держспецлісництво АПК». **Утворення:** Рішення 2 сесії Чернівецької обласної ради XXII скликання від 16 грудня 1994 року.

Гриняцька стінка витягнулася вузькою смугою на 2,0 км вздовж правого залісненого берега р. Дністер вище за течією від с. Гринячка. Являє собою стрімкий ерозійно-розчленований схил високих (V–VI) терас Дністра з виходами верств силуру, крейди, міоцену. Геоморфологічної

специфіки надають екзотичного вигляду скелясті виходи закарстованих гіпсо-ангідритів і карбонатних пісковиків, для яких характерні карстові лійки з поглинанням поверхневого стоку, підземні порожнини карстового (в гіпсах (до 10–20 м)) та тектонічного (в пісковиках альбосенону (до 35 м)) типів. На території заказника переважають грабові і грабово-дубові ліси союзу *Carpinion betuli* (клас *Quercio-Fagetea*). З «червонокнижних» видів рослин виявлені підсніжник білосніжний (*Galanthus nivalis*), гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis*) і клокичка периста (*Staphylea pinnata*), із тварин – махаон (*Papilio machaon*), жаба прудка (*Rana dalmatina*) і ящірка зелена (*Lacerta viridis*). Стінка разом з ділянкою каньйону Дністра створює надзвичайно мальовничий краєвид. Ландшафтний заказник місцевого значення «Гриняцька стінка – 1» входить до складу НПП «Хотинський».

Підсніжник білосніжний (*Galanthus nivalis*)

Фото Мирослава Агаманюка

18. Ландшафтний заказник місцевого значення «Гриняцька стінка – 2»

Площа: 41,4 га. **Розташування:** Хотинський район, ДП «Хотинське держспецлісництво АПК» (кв. 4, вид. 1–5). **Підпорядкування:** ДП «Хотинське держспецлісництво АПК». **Утворення:** Рішення 2 сесії Чернівецької обласної ради XXII скликання від 16 грудня 1994 року.

Гриняцька стінка витягнулася вузькою смугою на 2,7 км вздовж правого залісненого берега р. Дністер вище за течією від с. Гринячка. Являє собою стрімкий ерозійно-розчленований схил

високих (V–VI) терас Дністра з виходами верств силуру, крейди, міоцену. Геоморфологічну специфіку надають екзотичного вигляду скелясті виходи закарстованих гіпсо-ангідритів і карбонатних пісковиків, у яких виявлені підземні порожнини карстового (в гіпсах (до 10–20 м)) та тектонічного (в пісковиках альб-сенону (до 35 м)) типів. У межах заказника наявний найвищий водоскид Буковини (понад 30 м) в силурійських сланцях, що бере початок з потужного карстового джерела в гіпсах. У схилах мису, утвореного долиною Дністра та Гриняцького потоку, у вапняках нижнього баденію внаслідок видобування підземним способом карбонатної сировини для випалювання вапна створено понад 25 штучних горизонтальних лабіринтових порожнин, найдовші з яких перевищують 500 м. Існують припущення про штучне розширення гірничими роботами порожнин природного походження. На території заказника переважають грабові і грабово-дубові ліси союзу *Carpinion betuli* (клас *Querceto-Fagetalia*). З «червонокнижних» видів рослин виявлені підсніжник білосніжний (*Galanthus nivalis*), лілія лісова (*Lilium martagon*), гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis*), берека (*Sorbus torminalis*) і клокичка периста (*Staphylea pinnata*), із тварин – жук-олень (*Lucanus cervus*), махаон (*Papilio machaon*), подалірій (*Iphicliodes podalirius*), ксилокопа звичайна (*Xylocopa valga*), жаба прудка (*Rana dalmatina*) і ящірка зелена (*Lacerta viridis*). Стінка разом з ділянкою каньйону Дністра створює надзвичайно мальовничий краєвид. Ландшафтний заказник місцевого значення «Гриняцька стінка – 2» входить до складу НПП «Хотинський».

19. Ландшафтний заказник місцевого значення «Хотинська фортеця»

Площа: 22,0 га. **Розташування:** м. Хотин, Державний історико-архітектурний заповідник «Хотинська фортеця». **Підпорядкування:** Адміністрація Державного архітектурного заповідника «Хотинська фортеця». **Утворення:** Рішення 14 сесії Чернівецької обласної ради XXIV скликання від 10 червня 2004 року № 65-14/04.

Унікальний за прецедентом створення заказник на території історико-архітектурного комплексу «Хотинська фортеця». Розміщений у глибоко врізаному у високі правобережні тераси Дністра ерозійно-зсувному амфітеатрі Хотинського струмка, де частково відслонюються відклади середніх верств силуру. Рельєф у минулому відчутно перетворений для потреб функціонування цього белігеративного комплексу. На території заказника найпоширенішими є угруповання синантропних низькорослих видів, стійких до витоптування, на ущільнених субстратах, частково нітрифікованих, переважно відкритих місцезростань класу *Polygono-Poetea annuae*, на помірно зволжених, затінених місцях трапляються високотравні мезо- і нітрофільні рудералізовані угруповання класу *Galio-Urticetea*. Природна лучна рослинність поширена островними фрагментами на схилах різної експозиції пагорбів архітектурного комплексу та представлена ділянками ксеро-мезофільних лук з домінуванням пірію середнього (*Elytrigia intermedia*), перлівки трансільванської (*Melica transsilvanica*), костреця безостого (*Bromopsis inermis*) і мезофільних лук з переважанням райграсу високого (*Arrhenatherum elatius*). Із тварин, занесених до Червоної книги України, тут виявлені махаон (*Papilio machaon*), подалірій (*Iphicliodes podalirius*), ксилокопа звичайна (*Xylocopa valga*), ящірка зелена (*Lacerta viridis*), сапсан (*Falco peregrinus*) (раніше випадково гніздовий вид), сорокопуд сірий (*Lanius excubitor*) (зимуючий) і сліпак білозубий (*Nannospalax leucodon*). Основну цінність має мальовничий архітектурний комплекс фортеці та замку.

20. Ландшафтний заказник місцевого значення «Прутська заплава»

Площа: 805,1 га. **Розташування:** Новоселицький район, околиці сіл Ванчиківці, Драниця, Костичани, Мамалига і Тарасівці, ДП «Новоселицьке держспецлісництво АПК». **Підпорядкування:** ДП «Новоселицьке держспецлісництво АПК». **Утворення:** Рішення 18 сесії Чернівецької обласної ради народних депутатів XXI скликання від 21 грудня 1993 року (створено на площі 508,9 га); Рішення 17 сесії Чернівецької обласної ради XXIII скликання від 20 грудня 2001 року № 171-17/01 (площу збільшено до 805,1 га).

Являє собою частину низької і високої заплави р. Прут вздовж державного кордону України та Румунії, розміщену між руслом річки і контрольно-слідовою смугою, витягнуту на 25 км. Ширина коливається від 1,5 км до 0,05 км залежно від характеру річкових меандр.

Рослинний покрив заказника – це комплекс лучної та лісової рослинності, заростей чагарників, що утворюють еколого-динамічні ряди заплави. З угруповань лучного типу рослинності на його території представлені фрагменти формацій райграсу високого (*Arrhenathera elatii*), грястиці збірної (*Dactyleta glomeratae*) і тонконогу лучного (*Poa pratensis*), які трапляються на добре дренованих ґрунтах уздовж канав, на незначних підвищеннях. До супіщаних ґрунтів у прируслової частині приурочені угруповання формацій стоколосу безостого (*Bromopsideta inermis*) та костриці лучної (*Festuceta pratensis*). У незначних пониженнях і западинах, з достатньою й надмірною кількістю вологи, трапляються угруповання костриці східної (*Festuceta orientalis*), лисохвоста лучного (*Alopecureta pratensis*) та бекманії звичайної (*Beckmannieta eruciformis*). Заболочені частини долини річки, навколо стариць, невеличких водойм, замулених струмків, у рівчаках зайняті прибережно-водними та болотними угрупованнями очерету звичайного (*Phragmiteta australis*), рогозів широколистої (*Typheta latifoliae*) і вузьколистої (*T. angustifoliae*), сусака зонтичного (*Butometa umbellati*), лепешняків плаваючого (*Glycerieta fluitantis*) і великого (*G. maximae*), осок гострої (*Cariceta acutae*) і лисячої (*C. vulpinae*).

З лісової рослинності в межах заказника трапляються невеликі ділянки угруповань дуба звичайного (*Querceta roboris*), вільхи клейкої (*Alnetta glutinosae*) та верби білої (*Saliceta albae*). У прируслової частині річки, смугами різної ширини, поширені чагарникові зарості з верб тритичинкової (*Salix tryandra*), гостролистої (*S. acutifolia*), прутоподібної (*S. viminalis*) і козячої (*S. caprea*).

Із тварин, занесених до Червоної книги України, тут і на прилеглих ділянках виявлено більше 20 видів: махаон (*Papilio machaon*), подалірій (*Iphiclides podalirius*), ксилокопа звичайна (*Xylocopa valga*), жаба прудка (*Rana dalmatina*), пелікан кучерявий (*Pelecanus crispus*) (залітний вид), лелека чорний (*Ciconia nigra*) (очевидно гніздовий), гоголь (*Bucephala clangula*) (пролітний, нерегулярно зимуючий), скопа (*Pandion haliaetus*) (раніше випадково гніздовий, пролітний), шуліка чорний (*Milvus migrans*) (гніздовий), лунь польовий (*Circus cyaneus*) (можливо гніздовий, пролітний, зимуючий), підорлик малий (*Aquila pomarina*) (можливо гніздовий), дятел зелений (*Picus viridis*) (гніздовий, зимуючий), сорокопуд сирій (*Lanius excubitor*) (гніздовий, зимуючий), сліпак білозубий (*Nannospalax leucodon*), білозубка білочерева (*Crociodura leucodon*), вухань бурий (*Plecotus auritus*), вечірниця дозріра (*Nyctalus noctula*), пергач пізній (*Eptesicus serotinus*), кіт лісовий (*Felis silvestris*), горностай (*Mustela erminea*), тхір темний (*M. putorius*), видра річкова (*Lutra lutra*) та деякі інші.

Заказник є важливим елементом прутського долинно-річкового екокоридору. Має науково-пізнавальне, берегозахисне та водорегулююче значення.

21. Ландшафтний заказник місцевого значення «Баламутівська стінка»

Площа: 78,7 га. **Розташування:** Заставнівський район, околиці с. Баламутівка, Баламутівська сільська рада (35,0 га); Хотинський район, околиці с. Зелена Липа, ДП «Хотинське держспецлісництво АПК» (43,7 га). **Підпорядкування:** Баламутівська сільська рада, ДП «Хотинське держспецлісництво АПК». **Утворення:** Рішення 18 сесії Чернівецької обласної ради народних депутатів XXI скликання від 21 грудня 1993 року.

Заказник тягнеться 5-кілометровою смугою від с. Баламутівка до с. Зелена Липа. Являє собою стрімкий, місцями до урвищ заліснений правий схил високих, переважно V–VI терас долини Дністра, з виходом відкладів силуру, крейди, міоцену, плейстоцену, з численними невеликими водоспадами. Відзначається мальовничими краєвидами. Спелеологічну цінність мають верстви гіпсо-ангідритів верхнього баденію та сеноманські пісковики. Для гіпсо-ангідритів характерні численні карстові порожнини «каналізаційного» типу, аналогічні сусіднім печерам «Баламутівській» і «Дуча». Найбільшими з відомих тут печер є «Крем'яна» (довжина 85 м), «Панська скала» (80 м), «Тортила» (73 м), «Лисяча» (28 м), «Мокра» (8,5 м) та дрібніші. В алювії деяких печерних водотоків знайдені крем'яні відщепи та зуби мамонта волохатого (*Mammuthus primigenius*), що потрапили з поверхневих культурних шарів крізь понори. У печері «Панська скала» замірами виявлені незвичайні температурні аномалії зимового періоду; тут знайдені гібернуючі особини «червонокнижного» малого підковика (*Rhinolophus hipposideros*). Печери заказника мають певні спелеологічні перспективи. Поблизу с. Зелена Липа в гіпсах нижче давньослов'янського поганського капища існує штучний ритуальний колодязь завглибшки 10 м – так звана «Турецька криниця», що має історико-археологічне значення. У залісненій частині заказника переважають грабові і грабово-дубові ліси союзу *Carpinion betuli* (клас *Querc-Fagetea*). Має надзвичайно велику науково-пізнавальну й екотуристичну цінність.

22. Ландшафтний заказник місцевого значення «Совицький рів»

Площа: 5,3 га. **Розташування:** Кіцманський район, околиці с. Кліводін. **Підпорядкування:** Кліводінська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 17 березня 1992 року № 72.

Совицький тектонічний рів виповнює тальвег бічної до р. Совиця Веренчанська долини і розташований 2,5 км північно-східніше с. Кліводін. Являє собою видовжену з північного заходу на південний схід 750-метрову депресію у вигляді рова завширшки 40–45 м, ускладнену численними задернованими карстовими лійками різної глибини, вкритого лучно-степовою рослинністю, яка представлена ділянками ксеро-мезофільних лук з домінуванням куцоніжки пірчатої (*Brachypodium pinnatum*), пирію середнього (*Elytrigia intermedia*) і коостреця безостого (*Bromopsis inermis*) та мезофільних лук з переважанням райграсу високого (*Arrhenatherum elatius*). У деяких воронках крізь понори в гіпсо-ангідритах вскриваються підземні галереї завширшки до 1–2 м і заввишки 0,4–0,8 м, часто з обводненими днищами. У крайній східній воронці в понор з 4-метрового уступу, утвореного бронюючим прошарком ратинських вапняків, водоспадом поглинається поверхневий стік. Рів закладений по тектонічному розлому з помітно активізованим піднятим північним блоком. Має важливе науково-пізнавальне значення.

23. Ландшафтний заказник місцевого значення «Гарячий Урбан»

Площа: 108,0 га. **Розташування:** м. Чернівці, вул. Січових стрільців. **Підпорядкування:** Департамент житлово-комунального господарства м. Чернівці (88,0 га); Різдва Пресвятої Богородиці чоловічий монастир «Гореча» (20,0 га). **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради депутатів трудящих від 24 лютого 1964 року № 80/5 (пам'ятка природи місцевого значення «Лісопарк Гарячий»); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (лісопарк місцевого значення «Гарячий урбан»); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 17 жовтня 1984 року № 216 (парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Гарячий урбан»); Рішення виконавчого комітету Чернівецької міської ради народних депутатів від 18 лютого 1997 року № 112/3 (передано в безстрокове і безоплатне користування чоловічому монастирю Різдва Пресвятої Богородиці «Гореча» частину території (20 га) парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва «Гарячий Урбан»); Рішення 6 сесії Чернівецької обласної ради XXIII скликання від 10 березня 1999 року № 14-6/99 (ландшафтний заказник місцевого значення «Гарячий Урбан»).

Заказник формує лісопаркову смугу вздовж стрімкого, ерозійно-розчленованого та зсувного правого берега р. Прут, який терасами спускається до русла річки. Заповідний масив – це одна з небагатьох ділянок правого берега Пруту, де збереглися рештки умовно корінних

Ландшафтний заказник «Гарячий Урбан»

Фото Ігоря Скільського

лісових насаджень. Тут охороняються фрагменти природних лісових угруповань з високим рівнем флористичної та ценотичної різноманітності, які приурочені до схилів правого берега р. Прут і є складовою формацій букових (*Fageta sylvatica*), дубових (*Querceta roboris*) та грабових (*Carpineta betuli*) лісів.

У деревному ярусі (зімкненість 0,8–0,9) домінує граб звичайний (*Carpinus betulus*), подекуди переважає бук лісовий (*Fagus sylvatica*), дуб звичайний (*Quercus robur*), до яких домішуються клен польовий (*Acer campestre*), клен гостролистий (*A. platanoides*), явір (*A. pseu-*

doplatanus), ясен звичайний (*Fraxinus excelsior*), зрідка трапляється черешня (*Cerasus avium*). Чагарниковий ярус формують бузина чорна (*Sambucus nigra*), бруслина європейська (*Euonymus europaea*), подекуди бруслина бородавчата (*E. verrucosa*), ліщина звичайна (*Corylus avellana*), свидина кров'яна (*Swida sanguinea*). Синюзія весняних ефемероїдів окремих угруповань представлена такими видами, як анемона дібровна (*Anemone nemorosa*), анемона жовтецева (*A. ranunculoides*), рівноплідник рутвицелистий (*Isopyrum thalictroides*), ряст порожнистий (*Corydalis cava*), ряст ущільнений (*C. solida*), пшінка весняна (*Ficaria verna*), зірочки жовті (*Gagea lutea*), проліска дволиста (*Scilla bifolia*) та «червонокнижними» підсніжником білосніжним (*Galanthus nivalis*) і шафраном Гейфеля (*Crocus heuffelianus*). Одним з найцікавіших угруповань у межах заказника є яворова бучина яглицева (*Acereto (pseudoplatani)-Fagetum (sylvaticae) aegopodiosum (podagrariae)*), де у складі весняної синюзії домінантом виступає рідкісний у Передкарпатті вид арум Бессера (*Arum besseranum*). Крім того, у трав'яному покриві наявні зірочник ланцетоподібний (*Stellaria holostea*), купина широколиста (*Polygonatum latifolium*), зеленчук жовтий (*Galeobdolon luteum*), яглиця звичайна (*Aegopodium podagraria*), копитняк європейський (*Asarum europaeum*), медунка темна (*Pulmonaria obscura*) й інші. З рідкісних рослин, крім згаданих вище підсніжника білосніжного та шафрана Гейфеля, виявлено коручку чемерникоподібну (*Epipactis helleborine*) і гніздівку звичайну (*Neottia nidus-avis*), хоча ще наприкінці XIX ст. для цієї території зазначалося 12 раритетних лісових видів. У заказнику, який є місцем масового відпочинку жителів міста, популяції рідкісних рослин приурочені до угруповань різного ступеня антропогенної трансформації. Вони переважно зосереджені в нижній частині схилу, де часто трапляються спонтанні сміттезвалища і кострища, а також має місце високий ступінь рекреаційної дигресії рослинного покриву. Проте, завдяки особливостям еколого-фітоценотичних стратегій популяцій цих видів, вони ще існують у складі ценозів, хоча їх стан популяцій не можна назвати стабільним. Мохоподібні тут представлені 35 видами. Фауна наземних хребетних заказника налічує 100 видів: земноводні – 11, плазуни – 3, птахи – 72 і ссавці – 14. Із тварин, занесених до Червоної книги України, тут виявлені дозорець-імператор (*Anax imperator*), подалірій (*Iphiclides podalirius*), жаба прудка (*Rana dalmatina*), дятел зелений (*Picus viridis*) (можливо гніздовий, зимуючий вид), сліпак буковинський (*Spalax graecus*) і вечірниця дозріна (*Nyctalus noctula*). Частина території заповідного об'єкта зайнята культовими і господарськими спорудами чоловічого монастиря «Гореча». Заказник є складовою прутського долинно-річкового екокоридору, має рекреаційне та науково-пізнавальне значення.

24. Ландшафтний заказник місцевого значення «Красноільський»

Площа: 1114,261 га. **Розташування:** Сторожинецький район, ДП «Сторожинецький лісгосп», Красноільське лісництво (кв. 4, 5, 7–11, 13 і 14) (995,0 га); ДП «СЛАП «Сторожинецький держспецлісгосп», Красноільське лісництво (кв. 21 і 27) (119,261 га). **Підпорядкування:** ДП «Сторожинецький лісгосп», ДП «СЛАП «Сторожинецький держспецлісгосп». **Утворення:** Рішення 7 сесії Чернівецької обласної ради V скликання від 16 жовтня 2006 року № 105-7/06.

Заказник розташований західніше смт Красноільськ на схилах хр. Прислоп у долині р. Сіремель (переважно в лівобережній її частині та частково у правобережній). Таке розташування з достатньою повнотою репрезентує низькогірні широколистянолісові ландшафти букових і ялицево-букових лісів Берегометського фізико-географічного району Скибових Карпат. Завдяки порівняно теплому, м'якому і вологому клімату та багатим ґрунтам, тут у складі деревостанів

домінуюче становище поряд з буком лісовим (*Fagus sylvatica*) займає ялиця біла (*Abies alba*). У зв'язку з цим на території заповідного об'єкта найбільш поширеними є угруповання формації букових і ялицевих лісів, які представлені субформаціями ялицево-букових, смереково-ялицево-букових, буково-ялицевих, смереково-буково-ялицевих насаджень високої продуктивності. (У Чернівецькій області найкраще корінні деревостани подібного типу збереглися на території лісового заказника «Лунківський»). Частина площі тут займають похідні смерекові деревостани, які утворилися на місці корінних лісів після проведення суцільних рубок. У долині р. Сіретель також трапляються невеликі ділянки вільхових лісів.

На території заказника наявні фітоценози, занесені до Зеленої книги України: угруповання букових лісів (*Fageta sylvaticae*) з домінуванням у травостої цибулі ведмежої (*Allium ursinum*), які представлені асоціаціями букового лісу ведмежоцибулевого (*Fagetum (sylvaticae) alliosum (ursini)*), ялицево-букового лісу ведмежоцибулевого (*Abieto (albae)-Fagetum (sylvaticae) alliosum (ursini)*); угруповання букових лісів (*Fageta sylvaticae*) з домінуванням у травостої лунарії оживаючої (*Lunaria rediviva*), які представлені асоціаціями букового лісу лунарієвого (*Fagetum (sylvaticae) lunariosum (redivivae)*), ялицево-букового лісу лунарієвого (*Abieto (albae)-Fagetum (sylvaticae) lunariosum (redivivae)*). Виявлена також низка рослин з Червоної книги України: місячниця (лунарія) оживаюча, цибуля ведмежа, гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis*), коручка чемерникоподібна (*Epipactis helleborine*).

Цінними у природоохоронному відношенні в межах заказника є лучні ділянки, для яких властивий складний мікрорельєф, де виположені ділянки чергуються зі схилами різної крутизни, заболоченими западинами. Тут зростають чимало поодиноких дерев та їх груп, що чергуються з невеликими лісовими масивами. Це надає надзвичайно мальовничого вигляду зазначеній території в різні пори року. Характерний для таких ділянок багатий і різноманітний флористичний склад являє собою оригінальне поєднання лучних і лісових неморальних, бореальних та монтанних видів, серед яких є чимало лікарських і красиво квітучих рослин. Ділянок з подібним багатством і різноманіттям природних комплексів у регіоні Буковинських Карпат, на превеликий жаль, вже залишилося не так багато. Особливої природоохоронної цінності ця територія набуває у зв'язку з наявністю в її складі багатьох «червонокнижних» видів рослин, які представлені тут численними популяціями. Серед них необхідно виокремити наступні: гронянка півмісяцева (*Botrychium lunaria*), пізньоцвіт осінній (*Colchicum autumnale*), булатка довголиста (*Cephalanthera longifolia*), зозульки плямісті (*Dactylorhiza maculata*), зозульки травневі (*D. majalis*), зозульки м'ясо-червоні (*D. incarnata*), коручка болотна (*Epipactis palustris*), билинець довгорогий (*Gymnadenia conopsea*), зозулині сльози яйцеподібні (*Listera ovata*), плодоріжка блощична (*Anacamptis coriophora*), плодоріжка салепова (*A. morio*), любка дволиста (*Platanthera bifolia*), траунштейнера куляста (*Traunsteinera globosa*).

Тварин, занесених до Червоної книги України, в заказнику та на прилеглих ділянках виявлено більше 35 видів. Це, зокрема, п'явка медична (*Hirudo medicinalis*), махаон (*Papilio machaon*), пасмовець тополевий (*Limenitis populi*), мінливець великий (*Apatura iris*), сонцевик фау-біле (*Nymphalis vaualbum*), бражник мертва голова (*Acherontia atropos*), сатурнія велика (*Saturnia pyri*), сатурнія руда (*Agria tau*), стрічкарка блакитна (*Catocala fraxini*), стрічкарка орденська малинова (*C. sponsa*), ведмедичка-господиня (*Callimorpha dominula*), саламандра пляміста (*Salamandra salamandra*), тритон карпатський (*Lissotriton montandoni*), тритон альпійський (*Ichthyosaura alpestris*), кумка жовточерева (*Bombina variegata*), лелека чорний (*Ciconia nigra*) (можливо гніздовий вид), орел-карлик (*Hieraaetus pennatus*) (можливо гніздовий), підорлик малий (*Aquila pomarina*) (можливо гніздовий), глухар (*Tetrao urogallus*) (очевидно

гніздовий, зимуючий), орябок (*Tetrastes bonasia*) (очевидно гніздовий, зимуючий), журавель сірий (*Grus grus*) (пролітний), голуб-синяк (*Columba oenas*) (очевидно гніздовий), пугач (*Bubo bubo*) (можливо гніздовий, очевидно зимуючий), сич волохатий (*Aegolius funereus*) (очевидно гніздовий, зимуючий), сичик-горобець (*Glaucidium passerinum*) (очевидно гніздовий, зимуючий), сова довгохвоста (*Strix uralensis*) (очевидно гніздовий, зимуючий), дятел білоспинний (*Dendrocopos leucotos*) (очевидно гніздовий, зимуючий), дятел трипалий (*Picoides tridactylus*) (очевидно гніздовий, зимуючий), золотомушка червоночуба (*Regulus ignicapilla*) (можливо гніздовий), мишівка лісова (*Sicista betulina*), вухань бурий (*Plecotus auritus*), кіт лісовий (*Felis silvestris*), рись європейська (*Lynx lynx*), ведмідь бурий (*Ursus arctos*), видра річкова (*Lutra lutra*), зубр (*Bison bonasus*). Для деяких з них відомі лише давні знахідки.

Міналівець великий
(*Apatura iris*)

Фото Андрія Волуци

Ведмідь бурий
(*Ursus arctos*)

Фото Мирослава Атаманюка

25. Ландшафтний заказник місцевого значення «Буковинські водоспади»

Площа: 38,5 га. **Розташування:** Путильський район, околиці с. Розтоки. **Підпорядкування:** Розтоківська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 16 січня 1991 року № 22.

Мальовнича, вкрита мішаними лісами долина-ущелина потоку Смугарів (правий доплив Черемошу) розташована на північній околиці с. Розтоки. Ця долина закладена вздовж простягання основних складок, а сама ущелина потоку врізана ще на 15–30 м. У лівому урвищному борту, складеному ерозійно-стійкими кременистими пісковиками, бічні притоки сформували три водоспади заввишки від 6 до 13 м (Верхній Гук, Великий Гук і Середній Гук). У руслі самого потоку утворилися ще два водоспади (Дівочі сльози – висота 10 м і Ворота – 3 м) та водоскид Нижній Гук заввишки 8 м і завдовжки 30 м. Цікавим геоморфологічним витвором є Ворота – стіна 10-метрової висоти з товсторишних пісковиків, пропилена руслом Смугаріва. Схили долини-ущелини потоку Смугарів вкриті ялицево-буковими лісами з домішкою смереки (*Picea abies*). Тут виявлені «червонокнижні» рослини плаун колючий (*Lycopodium annotinum*) і баранець звичайний (*Huperzia selago*), а також одна з найрідкісніших орхідей

України надбородник безлистяний (*Eriopogon aphyllum*). У долині потоку у складі угруповань вільхи сірої (*Alneta incanae*) і хвоща великого (*Equisetum telmateia*) ростуть звичайні для цього регіону гігрофільні види. На скелях велике різноманіття папоротей – багатоніжка звичайна (*Polypodium vulgare*), асплений волосоподібний (*Asplenium trichomanes*), асплений зелений (*A. viride*), фегоптерис з'єднуючий (*Phegopteris connectilis*), пухирник ламкий (*Cystopteris fragilis*). Із тварин, занесених до Червоної книги України, виявлені пасмовець тополевий (*Limnitis populi*), мінливець великий (*Apatura iris*), саламандра плямиста (*Salamandra salamandra*), тритон карпатський (*Lissotriton montandoni*), тритон альпійський (*Ichthyosaura alpestris*), кумка жовто-черева (*Bombina variegata*). Це урочище є унікальним з огляду на концентрацію такої кількості водоспадів і цікавих геоморфологічних елементів ущелини з добре збереженим рослинним покривом. Має велике науково-пізнавальне й екотуристичне значення.

ЛІСОВІ ЗАКАЗНИКИ ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОГО ЗНАЧЕННЯ

26. Лісовий заказник

загальнодержавного значення «Петрівецький»

Площа: 170,0 га. **Розташування:** Глибочський район, ДП «Сторожинецький лісгосп», Верхньопетрівцке лісництво (кв. 55 і 67). **Підпорядкування:** ДП «Сторожинецький лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради депутатів трудящих від 14 серпня 1961 року № 444/18 (пам'ятка природи місцевого значення, площа 11,3 га); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (заповідне урочище «Петрівка», площа 10,5 га); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 23 листопада 1983 року № 420 (лісовий заказник місцевого значення «Петрівецький», площа 170,0 га); Постанова Ради Міністрів Української РСР від 12 грудня 1983 року № 495 (лісовий заказник загальнодержавного значення «Петровецький», площа 170,0 га).

Розташований південніше с. Корчівці. У межах заказника наявні такі асоціації: дубова яличина зубницева (*Querceto (roboris)-Abietum (albae) dentariosum (glandulosae)*), буково-дубова яличина зеленчукова (*Fageto (sylvaticae)-Querceto (roboris)-Abietum (albae) galeobdolosum (lutei)*), дубово-букова яличина підмаренникова (*Querceto (roboris)-Fageto (sylvaticae)-Abietum (albae) galiosum (odorati)*), смереково-дубова яличина квасеницева (*Piceeto (abietis)-Querceto (roboris)-Abietum (albae) oxalidosum (acetosellae)*), букова яличина зеленчукова (*Fageto (sylvaticae)-Abietum (albae) galeobdolosum (lutei)*), зубницева (*F.-A. dentariosum (glandulosae)*) і рідкотравна (*F.-A. nudum*) та буково-ялицева діброва підмаренникова (*Fageto (sylvaticae)-Abieto (albae)-Quercetum (roboris) galiosum (odorati)*). Тут охороняються мішані широколистяно-темнохвойні ліси за участю ялиці білої (*Abies alba*) і бука лісового (*Fagus sylvatica*), а співдомінантом є дуб звичайний (*Quercus robur*). Ці угруповання багаті флористично, значно більша участь неморальних видів. Постійними компонентами деревостану є граб звичайний (*Carpinus betulus*), явір (*Acer pseudoplatanus*), липа серцелиста (*Tilia cordata*) та деякі інші. Домінантами трав'яного ярусу також виступають переважно неморальні елементи.

Загалом ліси заказника умовно корінного характеру – тут досить часто зустрічається смерека (*Picea abies*) штучного походження, яка, мабуть, занесена сюди з навколишніх лісових масивів, де часто трапляються її лісові культури. Крім того, близько 40,0 га у межах заказника займають молодняки віком від 10 до 30 років. З «червонокнижних» видів рослин виявлені

шафран Гейфелів (*Crocus heuffelianus*), гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis*), коручка чемерникоподібна (*Epipactis helleborine*) і коручка пурпурова (*E. purpurata*). На ділянках, які безпосередньо прилягають до заказника, трапляється білоцвіт весняний (*Leucojum vernum*).

Фауна наземних хребетних заповідного об'єкта налічує 52 види: земноводні – 7, плазуни – 4, птахи – 30 і ссавці – 11. Із тварин, занесених до Червоної книги України, тут та на прилеглих ділянках встановлено перебування сатурнії рудої (*Aglia tau*), саламандри плямистої (*Salamandra salamandra*), тритона карпатського (*Lissotriton montandoni*), тритона альпійського (*Ichthyosaura alpestris*), кумки жовточеревої (*Bombina variegata*) і рисі європейської (*Lynx lynx*).

27. Лісовий заказник загальнодержавного значення «Лунківський»

Площа: 106,0 га. **Розташування:** Сторожинецький район, ДП «Сторожинецький лісгосп», Красноільське лісництво (кв. 28, вид. 7–9 і 11–13). **Підпорядкування:** ДП «Сторожинецький лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 29 грудня 1972 року № 473 (лісовий заказник «Лунківський», площа 107,9 га); Постанова Ради Міністрів Української РСР від 28 жовтня 1974 року № 500 (лісовий заказник загальнодержавного значення «Лунківський», площа 106,0 га).

Розташований південно-західніше смт Красноільськ. У межах заказника наявні такі асоціації: смереково-ялицева бучина переліскова (*Piceeto (abietis)-Abieto (albae)-Fagetum (sylvaticae) mercurialidosum (perennis)*), підмаренникова (*P.-A.-F. galiosum (odorati)*), квасеницева (*P.-A.-F. oxalidosum (acetosellae)*), зубницева (*P.-A.-F. dentariosum (glandulosae)*) і безщитникова (*P.-A.-F. athyriosum (filix-feminae)*). Проте найбільшу площу тут займає смереково-ялицева бучина рідкотравна (*P.-A.-F. nudum*). Крім того, у верхній частині схилу в межах заповідного об'єкта описані асоціації смереково-ялицевої бучини лунарієвої (*P.-A.-F. lunariosum (redivivae)*) та букової яличини ожинової (*Fageto (sylvaticae)-Abietum (albae) rubosum (hirti) nudum*).

На території заказника не проводяться лісгосподарські роботи, тому він зберіг свій природний незайманий стан з добре розвиненим підростом бука лісового (*Fagus sylvatica*) і ялиці білої (*Abies alba*). Необхідно зазначити, що ялиця в Українських Карпатах не формує чистих природних монодомінантних угруповань, а тільки мішані широколистяно-темнохвойні зі смерекою (*Picea abies*), буком лісовим або дубом звичайним (*Quercus robur*). Вони займають проміжне становище між темнохвойними і буковими лісами Карпат, але їм властиві переважно риси, характерні для останніх. Це проявляється як у значному флористичному багатстві, так і в переважанні неморальних видів. Усі ці риси властиві лісам заказника «Лунківський». Загалом тут виявлено понад 100 видів судинних рослин. Більшість із них належить до неморальних, значною є частка монтанних і бореальних. З «червонокнижних» трапляються місячниця оживаюча (*Lunaria rediviva*), плаун річний (*Lycopodium annotinum*), баранець звичайний (*Huperzia selago*) і любка дволиста (*Platanthera bifolia*).

Фауна наземних хребетних заповідного об'єкта налічує 60 видів: земноводні – 6, плазуни – 5, птахи – 36 і ссавці – 13. Із тварин, занесених до Червоної книги України, тут та на прилеглих ділянках виявлені сатурнія руда (*Aglia tau*), саламандра плямиста (*Salamandra salamandra*), тритон карпатський (*Lissotriton montandoni*), тритон альпійський (*Ichthyosaura alpestris*), кумка жовточерева (*Bombina variegata*), сова довгохвоста (*Strix uralensis*) (очевидно гніздовий вид), дятел трипалий (*Picoides tridactylus*) (очевидно гніздовий, зимуючий), золотомушка червоночуба (*Regulus ignicapillus*) (очевидно гніздовий) і бурий ведмідь (*Ursus arctos*).

ЛІСОВІ ЗАКАЗНИКИ МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ

28. Лісовий заказник місцевого значення «Зарожанська дача»

Площа: 129,0 га. **Розташування:** Хотинський район, ДП «Хотинський лісгосп», Клішківецьке лісництво (кв. 39, вид. 6 і 7; кв. 46, вид. 2 і 3; кв. 50, вид. 2). **Підпорядкування:** ДП «Хотинський лісгосп». **Утворення:** Рішення 6 сесії Чернівецької обласної ради XXIII скликання від 10 березня 1999 року № 14-6/99.

Розташований у центральній частині Хотинської височини (ближче до її дністровської окраїни) і приурочений до південно-східних схилів цього природного району. Рельєф тут достатньо складний; вирівняні ділянки чергуються з ярами різного розміру і глибини, по їх днищу протікають потоки. Цим зумовлений достатньо багатий флористичний склад, у якому переважають неморальні види. Заказник являє собою масив старовікових 100–130-річних лісів з домінуванням дуба звичайного (*Quercus robur*), місцями бука лісового (*Fagus sylvatica*) з домішкою клена гостролистого (*Acer platanoides*), явора (*A. pseudoplatanus*), граба звичайного (*Carpinus betulus*).

Барвінок малий (*Vinca minor*)

Фото Мирослава Атаманюка

Лілія лісова (*Lilium martagon*)

Фото Васіля Буджака

У чагарниковому ярусі трапляються ліщина звичайна (*Corylus avellana*), бузина чорна (*Sambucus nigra*), калина цілолиста (*Viburnum lantana*), свидина кров'яна (*Swida sanguinea*). У трав'яному ярусі панівне становище займають осока волосиста (*Carex pilosa*), плющ звичайний (*Hedera helix*), яглиця звичайна (*Aegopodium podagraria*), зеленчук жовтий (*Galeobdolon luteum*), подекуди ростуть барвінок малий (*Vinca minor*), вороняче око звичайне (*Paris quadrifolia*), медунка темна (*Pulmonaria obscura*), копитняк європейський (*Asarum europaeum*), зеленчук жовтий (*Galeobdolon luteum*) та інші. На території заказника домінують угруповання асоціації грабової діброви волосистоосокової (*Carpineto (betuli)-Quercetum (roboris) caricosum (pilosae)*). Трапляються фітоценози, занесені до Зеленої книги України: угруповання буково-звичайнодубових лісів (*Fageto (sylvaticae)-Querceta (roboris)*); угруповання звичайнодубових лісів (*Querceta roboris*) з домінуванням плюща звичайного (*Hedera helix*); угруповання звичайнодубових лісів (*Querceta roboris*) з домінуванням у травостої цибулі ведмежої (*Allium ursinum*); угруповання букових лісів (*Fageta sylvaticae*) з домінуванням барвінку малого (*Vinca minor*). З рослин, занесених до Червоної книги України, виявлені цибуля ведмежа (*Allium ursinum*), шафран Гейфелів (*Crocus heuffelianus*), лілія лісова (*Lilium martagon*), булатка довголиста (*Cephalanthera longifolia*),

коручка чемерникоподібна (*Epipactis helleborine*), коручка пурпурова (*E. purpurata*) і гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis*), а із тварин (у заказнику та на прилеглих ділянках) – кіт лісовий (*Felis silvestris*) і видра річкова (*Lutra lutra*). Необхідно також зазначити, що лісові угруповання заповідного об'єкта потребують особливої уваги у зв'язку із прийняттям у 2017 році Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо охорони пралісів згідно з Рамковою конвенцією про охорону та сталий розвиток Карпат».

29. Лісовий заказник місцевого значення «Монастирський ліс»

Площа: 39,0 га. **Розташування:** Герцаївський район, ДП «Герцаївське держспецлісництво АПК» (кв. 5, вид. 1–10), урочище Банчени. **Підпорядкування:** ДП «Герцаївське держспецлісництво АПК». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Група вікових дубів», площа 0,01 га); Рішення 17 сесії Чернівецької обласної ради XXIII скликання від 20 грудня 2001 року № 171-17/01 (ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Монастирський ліс» (зміна назви)); Рішення 22 сесії Чернівецької обласної ради V скликання від 24 вересня 2008 року № 229-22/08 (зміна категорії заповідного об'єкта на лісовий заказник місцевого значення «Монастирський ліс», площу збільшено до 39,0 га).

Охороняються дубово-грабові ліси різного віку, які мають наукове, ландшафтотвірне, естетичне і рекреаційне значення та є оселищем для низки раритетних видів. У деревному ярусі переважає граб звичайний (*Carpinus betulus*), іноді домінантом виступає дуб звичайний (*Quercus robur*), до яких домішуються клен польовий (*Acer campestre*), клен гостролистий (*A. platanoides*), явір (*A. pseudoplatanus*) і липа серцелиста (*Tilia cordata*). У складі лісового масиву поодинокі трапляються 200-літні дуби з діаметром стовбура до 1,5 м. У підліску ростуть свидина кров'яна (*Swida sanguinea*), бузина чорна (*Sambucus nigra*), калина звичайна (*Viburnum opulus*), зрідка бруслина європейська (*Euonymus europaea*) і бруслина бородавчаста (*E. verrucosa*), а також занесена до Червоної книги України клокичка периста (*Staphylea pinnata*). Травостій переважно утворюють яглиця звичайна (*Aegopodium podagraria*), осока волосиста (*Carex pilosa*), зеленчук жовтий (*Galeobdolon luteum*), зірочник ланцетоподібний (*Stellaria holostea*), місцями спостерігаються значні домішки переліски багаторічної (*Mercurialis perennis*), печіночниця звичайної (*Hepatica nobilis*), горлянки повзучої (*Ajuga reptans*). У рослинному покриві заказника переважають похідні дубово-грабові угруповання (*Querceto (roboris)-Carpinetum (betuli)*), а площа корінних грабово-дубових лісів (*Carpineto (betuli)-Quercetum (roboris)*) є незначною. З «червонокнижних» рослин, крім згаданої вище клокички перистої, виявлені підсніжник білосніжний (*Galanthus nivalis*), лілія лісова (*Lilium martagon*), булатка довголиста (*Cephalanthera longifolia*), коручка чемерникоподібна (*Epipactis helleborine*) і гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis*), а із тварин – кіт лісовий (*Felis silvestris*).

30. Лісовий заказник місцевого значення «Словач»

Площа: 4,6 га. **Розташування:** Герцаївський район, ДП «Герцаївське держспецлісництво АПК» (кв. 37, вид. 7). **Підпорядкування:** ДП «Герцаївське держспецлісництво АПК». **Утворення:** Рішення 22 сесії Чернівецької обласної ради V скликання від 24 вересня 2008 року № 229-22/08.

Деревостан формують бук лісовий (*Fagus sylvatica*) з участю дуба звичайного (*Quercus robur*), граба звичайного (*Carpinus betulus*), ясеня звичайного (*Fraxinus excelsior*), клена гостролистого

(*Acer platanoides*), явора (*A. pseudoplatanus*), черешні (*Cerasus avium*). У чагарниковому ярусі ростуть ліщина звичайна (*Corylus avellana*), бузина чорна (*Sambucus nigra*), свидина кров'яна (*Swida sanguinea*), жимолость пухната (*Lonicera xylosteum*), бруслина європейська (*Euonymus europaea*) і бруслина бородавчата (*E. verrucosa*). Основу травостою утворюють зеленчук жовтий (*Galeobdolon luteum*), осока волосиста (*Carex pilosa*), яглиця звичайна (*Aegopodium podagraria*), медунка темна (*Pulmonaria obscura*), копитняк європейський (*Asarum europaeum*), щитник чоловічий (*Dryopteris filix-mas*), переліска багаторічна (*Mercurialis perennis*) й інші. Лісовий масив є цінним генетичним резерватом для збору насіння бука лісового.

31. Лісовий заказник місцевого значення «Джерело»

Площа: 149,0 га. **Розташування:** Глибоцький район, ДП «Чернівецький лісгосп», Кузьмінське лісництво (кв. 9, вид. 1, 3, 7 і 8; кв. 10, 15 і 18). **Підпорядкування:** ДП «Чернівецький лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 17 жовтня 1984 року № 216.

Охороняються типові для Буковинського Прикарпаття дубово-грабово-букові угруповання за участю низки раритетних видів, які мають наукове, соціологічне, еталонне й лісогосподарське значення, а також можуть слугувати лісовим генетичним резерватом для збору насіння бука лісового (*Fagus sylvatica*) і дуба звичайного (*Quercus robur*). Територія заказника вирізняється рівнинно-горбистим рельєфом, розчленованим ярами та балками й ускладненим ерозійно-зсувними улоговинами. Більшу частину заповідного масиву займає бучина мертвопокривна (*Fagetum (sylvaticae) nudum*) з бідним флористичним складом і майже повною відсутністю підліску. У пониженнях елементах рельєфу й умовах помірного зволоження трапляються фрагменти угруповань бучини звислоосокової (*Fagetum (sylvaticae) caricetum (pendulae)*) і хвощової (*F. equisetosum (telmateiae)*). Острівний характер поширення властивий угрупованням дубової бучини ліщиново-мертвопокривної (*Querceto (roboris)-Fagetum (sylvaticae) corylosum (avellanae) nudum*) та підмаренникової (*Q.-F. galiosum (odorati)*). У трав'яному покриві заказника переважають типові види фагетального комплексу: підмаренник запашний (*Galium odoratum*), медунка темна (*Pulmonaria obscura*), копитняк європейський (*Asarum europaeum*), зеленчук жовтий (*Galeobdolon luteum*), підлісник європейський (*Sanicula europaea*) та інші. На невеликій площі заповідного об'єкта місцями формується моховий покрив, який частково (зрідка повністю) вкриває субстрат; з судинних рослин тут оселяються багатоніжка звичайна (*Polypodium vulgare*), грушанка круглолиста (*Pyrola rotundifolia*) й ортілія однобока (*Orthilia secunda*). З видів, занесених до Червоної книги України, трапляються булатка великоквіткова (*Cephalanthera damasonium*), булатка довголиста (*C. longifolia*), булатка червона (*C. rubra*), зозуліні черевички справжні (*Cypripedium calceolus*), коручка чемерникоподібна (*Epipactis helleborine*), коручка пурпурова (*E. purpurata*), гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis*), любка дволиста (*Platanthera bifolia*) і беладонна звичайна (*Atropa belladonna*). «Червонокнижна» фауна вивчена ще явно не достатньо – виявлені лише жук-олень (*Lucanus cervus*), сатурнія руда (*Agliia tau*), кумка жовточерева (*Bombina variegata*), жаба прудка (*Rana dalmatina*) і сова довгохвоста (*Strix uralensis*) (очевидно гніздиться). На території заказника представлені типи оселищ (біотопів) з Директиви Європейського Союзу 92/43/ЄЕС «Про збереження природних оселищ та видів природної фауни і флори», які є основою для формування європейської природоохоронної мережі Natura 2000: 9150 Середньо-європейські букові ліси *Cephalanthero-Fagion* на вапняках.

32. Лісовий заказник місцевого значення «Еталонне насадження бука»

Площа: 69,0 га. **Розташування:** Сторожинецький район, Чернівецький військовий лісгосп, Сторожинецьке лісництво (кв. 20, вид. 3; кв. 22, вид. 1–5; кв. 23, вид. 3). **Підпорядкування:** Чернівецький військовий лісгосп. **Утворення:** Розпорядження Чернівецької обласної державної адміністрації від 8 лютого 1996 року № 87-р (створено на площі 39,0 га); Рішення 17 сесії Чернівецької обласної ради XXIII скликання від 20 грудня 2001 року № 171-17/01 (площу збільшено до 69,0 га).

Охороняються чисті та мішані букові ліси з комплексом типових фагетальних видів у трав'яному покриві. Деревний ярус формує бук лісовий (*Fagus sylvatica*), до якого домішуються клен гостролистий (*Acer platanoides*), явір (*A. pseudoplatanus*), іноді дуб звичайний (*Quercus robur*), черешня (*Cerasus avium*) і ясен звичайний (*Fraxinus excelsior*). У чагарниковому ярусі трапляються ліщина звичайна (*Corylus avellana*), вовчі ягоди звичайні (*Daphne mezereum*), бузина чорна (*Sambucus nigra*), свидина кров'яна (*Swida sanguinea*). Основу трав'яного ярусу створюють осока волосиста (*Carex pilosa*), зубниця бульбиста (*Dentaria bulbifera*), зубниця залозиста (*D. glandulosa*), підмаренник запашний (*Galium odoratum*), зеленчук жовтий (*Galeobdolon luteum*) та інші. На заповідній території у складі бучини підмаренникової (*Fagetum (sylvaticae) galiosum (odorati)*), грабової бучини волосистоосокової (*Carpinetum (betuli)-Fagetum (sylvaticae) caricosum (pilosae)*) і бульбистозубницевої (*C.-F. dentariosum (bulbiferae)*), а також дубової бучини волосистоосокової (*Querceto (roboris)-Fagetum (sylvaticae) caricosum (pilosae)*) і підмаренникової (*Querceto (roboris)-Fagetum (sylvaticae) galiosum (odorati)*) виявлено низку занесених до Червоної книги України видів рослин: шафран Гейфелів (*Crocus heuffelianus*), булатка довголиста (*Cephalanthera longifolia*), коручка чемерникоподібна (*Epipactis helleborine*), гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis*) та любка дволиста (*Platanthera bifolia*).

33. Лісовий заказник місцевого значення «Боргиня»

Площа: 470,0 га. **Розташування:** Путильський район, ДП «Путильський лісгосп», Плосківське лісництво (кв. 1–4). **Підпорядкування:** ДП «Путильський лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 17 жовтня 1984 року № 216.

Заповідний масив розташований на південно-західних, південних та південно-східних схилах однойменної гори поблизу с. Плоска і сягає максимальних висот 1020 м н. р. м. На території заказника збереглися рештки мішаних лісів корінного характеру Путильського низькогір'я, де зараз основну частину складають монодомінантні смеречини вторинного походження. У його межах наявні різноманітні природні комплекси за участю бука лісового (*Fagus sylvatica*), ялиці білої (*Abies alba*) і смереки (*Picea abies*), характер взаємодії яких залежить від висоти над рівнем моря, експозиції схилу, ступеня зволоження. Тут переважають буково-ялицево-ялинові ліси квасеницеві (*Fageto (sylvaticae)-Abieto (albae)-Piceetum (abietis) oxalidosum (acetosellae)*), щитникові (*F.-A.-P. dryopteridosum (filix-maris)*) і підмаренникові (*F.-A.-P. galiosum (odorati)*), фрагментарно трапляються ялицеві ліси квасеницеві (*Abietum (albae) oxalidosum (acetosellae)*). У підліску росте жимолость чорна (*Lonicera nigra*), вовчі ягоди звичайні (*Daphne mezereum*), горобина (*Sorbus aucuparia*). Травостій формують щитник австрійський (*Dryopteris dilatata*), щитник чоловічий (*D. filix-mas*), безщитник жіночий (*Athyrium filix-femina*), підмаренник запашний (*Galium odoratum*), квасениця звичайна (*Oxalis acetosella*), живокіст серцеподібний (*Symphytum cordatum*), переліска багаторічна (*Mercurialis perennis*), осока лісова (*Carex sylvatica*) й інші.

Загалом, у флористичному складі, що відзначається відносно високим багатством, наявні бореальні, монтанні та неморальні види, характер поєднання яких залежить від співвідношення едификаторів. З числа рослин, занесених до Червоної книги України, на території заповідного об'єкта виявлені плаун річний (*Lycopodium annotinum*), баранець звичайний (*Huperzia selago*), міхурниця судетська (*Cystopteris sudetica*), лілія лісова (*Lilium martagon*), коручка чемерникоподібна (*Epipactis helleborine*) і любка дволиста (*Platanthera bifolia*). «Червонокнижна» фауна представлена майже 10 видами: райдужниця велика (*Apatura iris*), саламандра плямиста (*Salamandra salamandra*), тритон карпатський (*Lissotriton montandoni*), тритон альпійський (*Ichthyosaura alpestris*), кумка жовточерева (*Bombina variegata*), сова довгохвоста (*Strix uralensis*) (очевидно гніздиться) та деякі інші. Необхідно зазначити, що в минулому лісі такого типу, які наявні в межах заказника, займали пануюче становище на території Путильського низькогір'я. Нині їхні рештки мають еталонне значення для реконструкції існуючих монодомінантних деревостанів, які вражаються хворобами, нестійкі до вітровалів тощо. Крім того, вони потребують особливої уваги у зв'язку із прийняттям у 2017 році Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо охорони пралісів згідно з Рамковою конвенцією про охорону та сталий розвиток Карпат».

Тритон карпатський
(*Lissotriton montandoni*)

Фото Назара Смірнова

БОТАНІЧНІ ЗАКАЗНИКИ МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ

34. Ботанічний заказник

місцевого значення «Мальовнича діброва»

Площа: 24,2 га. **Розташування:** Кіцманський район, ДП «Кіцманський ліс АПК», Кіцманське лісництво (кв. 2, вид. 2 і 3). **Підпорядкування:** ДП «Кіцманський ліс АПК». **Утворення:** Рішення 29 сесії Чернівецької обласної ради V скликання від 17 червня 2009 року № 148-29/09.

Забезпечена охороною вікова діброва, де домінує дуб звичайний (*Quercus robur*). Співдомінантом деревного ярусу є граб звичайний (*Carpinus betulus*); крім того трапляються клен польовий (*Acer campestre*), клен гостролистий (*A. platanoides*), ясен звичайний (*Fraxinus excelsior*), липа серцелиста (*Tilia cordata*), черешня (*Cerasus avium*). Тут представлені угруповання грабової діброви яглицевої (*Carpineto (betuli)-Quercetum (roboris) aegopodiosum (podagrariae)*) та волосистоосокової (*C.-Q. caricosum (pilosae)*). У підліску ростуть ліщина звичайна (*Corylus avellana*), свидина кров'яна (*Swida sanguinea*), бузина чорна (*Sambucus nigra*), бруслина європейська (*Euonymus europaea*) і бруслина бородавчаста (*E. verrucosa*). Трав'яний ярус утворюють зірочник ланцетоподібний (*Stellaria holostea*), купина широколиста (*Polygonatum latifolium*), підмаренник чіпкий (*Galium aparine*), яглиця звичайна (*Aegopodium*

podagraria), копитняк європейський (*Asarum europaeum*) та інші. З рослин, занесених до Червоної книги України, виявлені коручка чемерникоподібна (*Epipactis helleborine*) і гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis*).

35. Ботанічний заказник місцевого значення «Анкер»

Площа: 8,0 га. **Розташування:** Герцаївський район, околиці с. Тернавка. **Підпорядкування:** Тернавська сільська рада. **Утворення:** Рішення 2 сесії Чернівецької обласної ради XXII скликання від 16 грудня 1994 року (ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Анкер», площа 1,0 га); Рішення 6 сесії Чернівецької обласної ради XXIII скликання від 10 березня 1999 року № 14-6/99 (ботанічний заказник місцевого значення «Анкер», площу збільшено до 8,0 га).

Розташований між селами Тернавка і Куликівка на схилі північно-східної експозиції, крутизною до 10° в умовах складного мікрорельєфу. Рослинний покрив являє собою післялісову луку з багатим флористичним складом. Його особливістю є значна участь бобових, які часто виступають домінантами чи співдомінантами рослинних угруповань. Характерною рисою є мозаїчний характер рослинного покриву з чергуванням мезофітних й остепнених ділянок. З видів, занесених до Червоної книги України, тут виявлено великі популяції пізноцвіту осіннього (*Colchicum autumnale*), а також билинець довгорогий (*Gymnadenia conopsea*) і плодоріжка салепова (*Anacamptis morio*).

36. Ботанічний заказник місцевого значення «Брендуша»

Площа: 6,0 га. **Розташування:** Герцаївський район, околиці с. Тернавка. **Підпорядкування:** Тернавська сільська рада. **Утворення:** Рішення 18 сесії Чернівецької обласної ради народних депутатів XXI скликання від 21 грудня 1993 року (ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Брендуша», площа 0,25 га); Рішення 6 сесії Чернівецької обласної ради XXIII скликання від 10 березня 1999 року № 14-6/99 (ботанічний заказник місцевого значення «Брендуша», площу збільшено до 6,0 га).

Заповідний об'єкт розташований на віддалі близько 300 м від ботанічного заказника «Анкер». У флористичному і ценотичному відношеннях обидві ці ділянки дуже подібні. Тому їх необхідно об'єднати в один цілісний масив площею 15–20 га у межах якого краще забезпечуватиметься природний характер функціонування лучних екосистем.

37. Ботанічний заказник місцевого значення «Білка»

Площа: 19,8 га. **Розташування:** Сторожинецький район, ДП «СЛАП «Сторожинецький держспецлісгосп», Зруб-Комарівське лісництво (кв. 17, вид. 1–5). **Підпорядкування:** ДП «СЛАП «Сторожинецький держспецлісгосп». **Утворення:** Рішення 2 сесії Чернівецької обласної ради XXII скликання від 16 грудня 1994 року.

Заказник розташований поблизу с. Панка в ур. Саги і являє собою острівний лісовий масив серед сільськогосподарських угідь. Це рештки дібров, якими в минулому була вкрита долина р. Сірет. Нині вони невеликими острівцями трапляються уздовж берегів правих приток Сірету – Міхідри, Міходерки, Косованки, Білки. Долини цих річок раніше були значною мірою заболочені, а тепер, унаслідок проведення меліоративних робіт, ця територія осушена і використовується для вирощування сільськогосподарських культур. Територія заказника по

периметру також оточена осушувальною канавою. У ценотичному відношенні це діброва з дуба звичайного (*Quercus robur*), де окремі дерева сягають віку 150–200 років. З деревних видів відносно часто трапляються граб звичайний (*Carpinus betulus*), липа серцелиста (*Tilia cordata*), ясен звичайний (*Fraxinus excelsior*), клен польовий (*Acer campestre*), а в межах понижених ділянок, які наявні в багатьох місцях на території заповідного об'єкта, зустрічаються осика (*Populus tremula*) і куртини верби попелястої (*Salix cinerea*). Необхідно зазначити, що в заказнику виявлено декілька куртин різного розміру занесеного до Червоної книги України третинного релікта бруслини карликової (*Euonymus nana*). З інших «червонокнижних» видів рослин у ранньовесняний період тут дуже рясно представлений білоцвіт весняний (*Leucojum vernum*), який у пониженнях утворює суцільні зарості. Також наявні шафран Гейфелів (*Crocus heuffelianus*) і чина гладенька (*Lathyrus laevigatus*).

38. Ботанічний заказник місцевого значення «Мальованка»

Площа: 24,9 га. **Розташування:** Сторожинецький район, околиці с. Заволока. **Підпорядкування:** Кам'янська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 16 січня 1991 року № 22 (ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Мальованка», площа 4,0 га); Рішення 6 сесії Чернівецької обласної ради XXIII скликання від 10 березня 1999 року № 14-6/99 (ботанічний заказник місцевого значення «Мальованка», площу збільшено до 24,9 га).

Заказник розташований дуже близько до південно-східної окраїни м. Чернівці. За геоботанічним районуванням України – це територія Вашковецько-Глибоцького району дубово-букових лісів і остепненої лучної рослинності, яка приурочена до крутосхилів з наявністю вапнякових субстратів. У межах заказника забезпечується охорона унікальних для цього району лучних угруповань із багатим флористичним складом, що збереглися в результаті тривалого сінокісного використання та відсутності випасу і внесення добрив. Тут виявлені ділянки з надзвичайно високим рівнем видового багатства – до 70 видів судинних рослин на 9 м². Заказник розташований на схилах південно-східної і південної експозиції в умовах складного мікрорельєфу, де стрімкі схили чергуються з виположеними ділянками і западинами. До стрімких схилів приурочені степові й остепнені лучні угруповання, на вирівняних ділянках формуються справжні луки, а в заглибинах – гігрофільні фітоценози. У рослинному покриві заказника найбільші площі займають угруповання союзу *Cirsio-Brachypodium pinnati*, зрідка трапляються ценози союзів *Festucion valesiacae* і *Bromion erecti*, що належать до класу *Festuco-Brometea*, який об'єднує степові угруповання. Загалом, це ділянка едафічного степу, приурочена до карбонатних ґрунтів, де добре представлено ядро степових елементів – костриця валіська (*Festuca valesiaca*), залізняк бульбистий (*Phlomis tuberosa*), оман мечолистий (*Inula ensifolia*), оман верболистий (*I. salicina*), шавлія дібровна (*Salvia nemorosa*), чистець прямий (*Stachys recta*), суховершки великоквіткові (*Prunella grandiflora*), віхалка гілляста (*Anthericum ramosum*), айстра степова (*Aster amellus*), грудниця звичайна (*Linosyris vulgaris*), ферульник лісовий (*Ferulago sylvatica*) та інші. З видів, занесених до Червоної книги України, виявлені ковила пірчаста (*Stipa pennata*), сон великий (*Pulsatilla grandis*), сон розкритий (*P. patens*), зіновать біла (*Chamaecytisus albus*), билинець довгорогий (*Gymnadenia conopsea*), косарики черепитчасті (*Gladiolus imbricatus*), зозулинець шоломоносний (*Orchis militaris*), зозульки м'ясочервоні (*Dactylorhiza incarnata*), а також занесені в додаток І до Бернської конвенції півники угорські (*Iris hungarica*) й низку регіонально рідкісних рослин. «Червонокнижна» фауна тут представлена 10 видами. У межах заказника і на прилеглих ділянках виявлені

дибка степова (*Saga pedo*) (одне з кількох місць перебування в Чернівецькій області), махаон (*Papilio tachaon*), подалірій (*Iphiclides podalirius*), джміль яскравий (*Bombus rotorum*), ксилокопа звичайна (*Xylосora valga*), жаба прудка (*Rana dalmatina*), підорлик малий (*Aquila rotarina*) (іноді зустрічається під час пошуків їжі), сорокопуд сірий (*Lanius excubitor*) (можливо гніздовий вид), сліпак буковинський (*Spalax graecus*) (подекуди наявна відносно висока щільність населення) і хом'як звичайний (*Cricetus cricetus*).

Ботанічний заказник «Мальованка»

Фото Назара Смірнова

Махаон

(*Papilio tachaon*)

Фото Мирослава Атаманюка

Сліпак буковинський

(*Spalax graecus*)

Фото Олексія Тітова

ЗАГАЛЬНОЗООЛОГІЧНІ ЗАКАЗНИКИ МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ

39. Загальнозоологічний заказник місцевого значення «Зубровиця»

Площа: 27055,4 га. **Розташування:** Сторожинецький, Вижницький і Путильський райони; ДП «Сторожинецький лісгосп», Банилівське лісництво (кв. 1, вид. 1–3, 5, 6, 8–14, 16, 18, 19 і 22; кв. 2, вид. 1–15 і 17–26; кв. 3, вид. 1–15; кв. 4, вид. 1–14; кв. 5, вид. 1, 10 і 11; кв. 6, вид. 1–3, 7–9 і 12–15; кв. 7, вид. 1–6; кв. 8, вид. 1, 2, 5, 8, 10 і 12–14; кв. 9, вид. 1, 2, 4–13 і 15–18; кв. 10, вид. 3 і 5–7; кв. 11, вид. 2–4, 6, 7 і 10–21; кв. 12, вид. 3, 5–7, 9, 10, 12 і 14–16; кв. 13, вид. 3–5, 7–18 і 20–22; кв. 14, вид. 1–7 і 9–11; кв. 15, вид. 1–5, 7–10, 13, 16 і 18–20; кв. 16, вид. 2 і 7–10; кв. 17, вид. 1, 2, 6, 7, 10, 11, 14–16 і 20–22; кв. 18, вид. 1, 4, 6, 8–24 і 26–29; кв. 19, вид. 1, 2, 4–13, 15, 17, 18, 20, 22, 25–34 і 36–48; кв. 20, вид. 1, 2, 4, 6–10, 12–17, 19–21, 23, 25 і 28–30; кв. 21, вид. 1–4; кв. 22, вид. 1, 3–7, 9, 11, 13, 14 і 16–23; кв. 23, вид. 4, 6–10, 12, 13 і 15–18; кв. 24, вид. 1, 3, 5–7, 9 і 11–17; кв. 25, вид. 3–6, 9, 12, 13 і 23–25; кв. 26, вид. 2, 4, 6, 7 і 10–16; кв. 27, вид. 1–5, 7, 9, 11–13, 15–29 і 31–38; кв. 28, вид. 1–3, 5–8 і 10–14; кв. 29, вид. 2, 4, 5 і 7–15; кв. 30, вид. 1, 2, 4, 6–9, 11, 13 і 16; кв. 31, вид. 2, 6 і 7; кв. 32, вид. 3–5 і 8–10; кв. 33, вид. 1, 6 і 7; кв. 34, вид. 2, 4 і 5; кв. 35, вид. 1–5, 9, 11 і 12; кв. 36, вид. 1–5, 7–9, 11 і 13–16), Чудейське лісництво (кв. 1, вид. 1–4, 6 і 8–11; кв. 2, вид. 1–10, 14–18 і 20–24; кв. 3, вид. 1 і 3–11; кв. 4, вид. 1–17; кв. 5, вид. 1–11; кв. 6, вид. 2–4, 6, 9–11 і 13–16; кв. 7, вид. 1–3 і 6–22; кв. 8, вид. 1, 2, 5–18, 20 і 24–27; кв. 9, вид. 2, 4–7, 9, 10, 12, 14 і 15; кв. 10, вид. 1–7, 10, 11, 13 і 14; кв. 11, вид. 1 і 4–10; кв. 12, вид. 2–12; кв. 13, вид. 1–7 і 9–11; кв. 14, вид. 2–6 і 9–13; кв. 15, вид. 2–11 і 13–23; кв. 16, вид. 1 і 3–9; кв. 17, вид. 1, 2, 4, 7, 8, 10–12 і 14–16; кв. 18, вид. 1, 2, 5–7 і 10–12; кв. 19, вид. 1, 2, 4–12 і 14–17; кв. 20, вид. 1 і 3–8; кв. 21, вид. 1–5 і 7–13; кв. 22, вид. 1, 2, 4, 5, 7, 8 і 11–14; кв. 23, вид. 2–8 і 11–13; кв. 24, вид. 1–6, 8, 9 і 11–13; кв. 25, вид. 3, 4, 6, 8, 9 і 13–17; кв. 26, вид. 5, 6, 8–11 і 15–17; кв. 27, вид. 1–3, 7, 8, 10 і 15–20), Красноільське лісництво (кв. 1, вид. 1–9, 11–13, 15, 19–22; кв. 2, вид. 1–3 і 5–9; кв. 3, вид. 1–7 і 9–13; кв. 4, вид. 1–13; кв. 5, вид. 1–10; кв. 6, вид. 1, 2, 6, 8, 10–13, 15, 16 і 18–20; кв. 7, вид. 1–26; кв. 8, вид. 1–14; кв. 9, вид. 1–17; кв. 10, вид. 1–6; кв. 11, вид. 1–16; кв. 12, вид. 1, 6–11, 13, 14 і 17–19; кв. 13, вид. 1–21; кв. 14, вид. 1–19; кв. 15, вид. 1, 4, 6–11 і 13–26; кв. 16, вид. 1–3, 5, 6, 8 і 9; кв. 17, вид. 1–3, 5 і 7–16; кв. 18, вид. 1–8, 10–12 і 14–22; кв. 19, вид. 1, 3, 4, 6, 10–13, 15 і 17–20; кв. 20, вид. 3–21 і 24–31; кв. 21, вид. 1, 3–8 і 10–13; кв. 22, вид. 4, 5, 7 і 8; кв. 23, вид. 1, 2, 4–6, 8–23 і 25–32; кв. 24, вид. 2–17, 19–24 і 26–31; кв. 25, вид. 1–3, 5 і 7–11; кв. 26, вид. 1, 3–5 і 8–13; кв. 27, вид. 1–7, 9–16, 18, 20 і 22–26; кв. 28, вид. 1–5 і 7–19; кв. 29, вид. 1–4 і 6–8), Гільчанське лісництво (кв. 1, вид. 1, 5, 6, 9, 11–15, 17–23 і 25–37; кв. 2, вид. 1–3, 6, 10, 12, 14–16, 20 і 27–29; кв. 3, вид. 1–3, 5, 7–25 і 27–44; кв. 4, вид. 1–3, 11–15, 17 і 19–33; кв. 5, вид. 2, 4, 7, 9, 15, 17–19, 22–24, 26, 27 і 30–32; кв. 6, вид. 1–18; кв. 7, вид. 1, 4, 7, 9, 11, 12, 14, 17 і 22–37; кв. 8, вид. 1 і 3–14; кв. 9, вид. 1–3, 5, 7–10 і 12–14; кв. 10, вид. 1, 2, 4–6 і 9–19; кв. 11, вид. 1–22; кв. 12, вид. 1–10; кв. 13, вид. 1, 3–17, 19, 21 і 25–44; кв. 14, вид. 1, 3–6, 8–14, 16, 17, 19, 21–23 і 25–53; кв. 15, вид. 1, 3–10 і 13–26; кв. 16, вид. 1–3, 5, 6, 8–10, 12–14, 16–22 і 24–28; кв. 17, вид. 1–8, 11, 13 і 14; кв. 18, вид. 1–9, 11, 12, 15–21 і 23–25; кв. 19, вид. 1–4, 7, 9, 10, 12–14 і 16–22; кв. 20, вид. 1–6, 8–10, 13 і 15–18; кв. 21, вид. 1, 2, 4 і 6–9; кв. 22, вид. 1–11, 13, 16 і 24–26; кв. 23, вид. 1, 4, 5, 7, 8, 11, 14, 15 і 18–20; кв. 24, вид. 2, 4–6, 9, 11 і 12; кв. 25, вид. 4–7, 9, 12 і 15–17; кв. 26, вид. 1, 3–9, 11 і 13–17; кв. 27, вид. 1–8 і 13–15; кв. 28, вид. 1–3, 6, 9, 10 і 12–15; кв. 29, вид. 1, 3–6, 13 і 15–19), Лаурське лісництво (кв. 1, вид. 4, 11, 13 і 14; кв. 2, вид. 4, 6–8 і 10–13; кв. 3, вид. 2–4, 6, 8–11, 13–16, 19–24, 26, 28, 29, 31–33 і 35–41; кв. 4, вид. 1, 3–5, 8–11 і 13–18; кв. 5, вид. 1, 4, 5, 8, 10, 11, 13, 14, 18–21, 23, 24, 26–34 і 36–45; кв. 6, вид. 1–15 і 18–25; кв. 7, вид. 1–9 і 11–24; кв. 8, вид. 1–8, 10–23, 25–30, 32 і 33; кв. 9, вид. 1, 2, 4–7, 9, 10, 12, 14–17, 19, 20 і 22–24; кв. 10, вид. 1, 6, 7 і 9–16; кв. 11, вид. 1–5, 7, 10, 11, 13, 14, 17, 19, 22, 24 і 25; кв. 12, вид. 1–6, 9–14 і 17–33; кв. 13, вид. 1, 2, 4–11 і 14–18; кв. 14, вид. 1, 2 і 4–11; кв. 15, вид. 1, 5, 6, 8 і 10–14; кв. 16, вид. 1 і 4–15; кв. 17, вид. 1–3, 5, 8–13, 15–17, 19–21, 23–25, 27, 28 і 31–34; кв. 18, вид. 1–10, 12, 13, 15 і 17–28; кв. 19, вид. 1–16; кв. 20, вид. 1, 2, 3–17 і 19–23; кв. 21, вид. 1–9, 11–15, 17, 18, 20–24, 26–28, 30, 32–36, 39 і 43–47; кв. 22, вид. 7 і 8; кв. 23, вид. 1–3, 5–11, 13, 15–19, 21, 26,

27 і 29–31; кв. 24, вид. 1–4 і 11–22; кв. 25, вид. 1, 2, 7–15, 23 і 24; кв. 26, вид. 1, 3, 4, 8–10, 13, 14, 18 і 19; кв. 27, вид. 1–5, 7–10, 12, 17–21, 23–26, 32–35 і 37–39; кв. 28, вид. 1–20, 22, 31 і 32; кв. 29, вид. 1–20, 22, 23, 25–27, 30 і 32–39; кв. 30, вид. 1 і 3–28; кв. 31, вид. 1–4, 6, 8, 10, 12, 13, 15–18, 20 і 22–25; кв. 32, вид. 1–7; кв. 33, вид. 1–3 і 6–8; кв. 34, вид. 1, 2, 5 і 14); ДП «Путильський лісгосп», Усть-Путильське лісництво (кв. 43, вид. 1–11 і 13; кв. 44, вид. 1–9, 11, 20, 23 і 24; кв. 51, вид. 5–8 і 10–23; кв. 32, вид. 1–3; кв. 33, вид. 1–3), Сергіївське лісництво (кв. 15, вид. 1–12, 16, 17, 22 і 23; кв. 16, вид. 10–24; кв. 24, вид. 1–17, 20, 44 і 57–59; кв. 25, вид. 1–12, 16, 18 і 21; кв. 26, вид. 1–16, 38 і 49–51; кв. 27, вид. 1–18, 20 і 52–54; кв. 28, вид. 1–20 і 38–40; кв. 29, вид. 1–13, 16, 19, 48 і 55–57; кв. 30, вид. 1–8, 10–13, 21, 22, 48 і 49; кв. 31, вид. 1, 6, 8, 10 і 13–19; кв. 32, вид. 14, 15 і 24–28), Селятинське лісництво (кв. 1, вид. 15–23, 27, 28, 40 і 41; кв. 2, вид. 1–15; кв. 3, вид. 1–19; кв. 6, вид. 1–9 і 16; кв. 7, вид. 1–28 і 33–37; кв. 14, вид. 1–27; кв. 15, вид. 1–23; кв. 54, вид. 1–3, 11 і 12); ДП «Берегометське лісомисливське господарство», Мигівське лісництво (кв. 40, вид. 1, 11, 14 і 15; кв. 41, вид. 4, 5, 14 і 15; кв. 42, вид. 4, 7 і 10–14; кв. 46, вид. 6, 8 і 10–12; кв. 50, вид. 1–4, 8, 9, 11, 12 і 19–21; кв. 53, вид. 2–5 і 7–16; кв. 54, вид. 1–5, 8–12, 14–18, 20 і 21; кв. 55, вид. 1, 2 і 5–12; кв. 56, вид. 1–4, 7 і 9–11), Лопушнянське лісництво (кв. 14, вид. 1, 3–15 і 17; кв. 15, вид. 1, 3–11 і 13–17; кв. 23, вид. 1, 3, 5 і 6; кв. 24, вид. 3 і 5–9; кв. 25, вид. 1, 2 і 4–8), Чемернарське лісництво (кв. 1, вид. 1, 2, 4–7, 9, 10, 14–18 і 20–24; кв. 2, вид. 1, 2, 4 і 7–16; кв. 3, вид. 1–5, 7, 11–13 і 15–17; кв. 4, вид. 1, 2 і 6–22; кв. 5, вид. 1, 7–10, 12, 14, 15 і 17–23; кв. 6, вид. 1, 2, 4–7 і 9–14; кв. 7, вид. 3, 4, 6–13 і 15–18; кв. 8, вид. 1, 2, 4–7, 9–21, 26 і 27; кв. 9, вид. 3–10; кв. 10, вид. 1–6, 8, 9, 11–14, 16–18, 23 і 25–27; кв. 11, вид. 1–9, 11, 12 і 15–17; кв. 12, вид. 1–5, 7, 9, 10, 13, 14, 16, 17 і 20–23; кв. 13, вид. 1–8, 10, 11 і 13–15; кв. 14, вид. 1, 2, 4–6 і 8–13; кв. 15, вид. 1, 2, 4 і 6–12; кв. 16, вид. 2, 5, 8, 9, 12, 14–16 і 18–26; кв. 17, вид. 5–7, 9 і 11–23; кв. 18, вид. 1, 2, 5, 6 і 8–16; кв. 19, вид. 1, 2, 4, 5 і 7–20; кв. 20, вид. 1–6 і 2–19; кв. 21, вид. 1–5, 7, 8 і 11–22; кв. 22, вид. 1, 3 і 6–12; кв. 23, вид. 4–10; кв. 24, вид. 1, 2, 4–6, 9–13 і 15; кв. 25, вид. 1–18; кв. 26, вид. 1–8; кв. 27, вид. 1, 2, 4–8 і 10–17; кв. 28, вид. 1–11 і 13–17; кв. 29, вид. 1–8, 10, 19–22 і 24–35; кв. 30, вид. 1–9; кв. 31, вид. 1 і 3–8; кв. 32, вид. 1, 3, 11, 14 і 15; кв. 33, вид. 1–5 і 7–11; кв. 34, вид. 1, 2, 4–10 і 12–19; кв. 35, вид. 1–13 і 15–17; кв. 36, вид. 1–3, 5, 7, 8 і 10–12; кв. 37, вид. 1–5, 7–12 і 16–23; кв. 38, вид. 1–7, 12 і 14–20; кв. 39, вид. 1, 4, 7, 8, 10, 11 і 13–23; кв. 40, вид. 1–6, 11, 12 і 14–19; кв. 41, вид. 1–4, 6–10 і 12–24; кв. 42, вид. 1–13; кв. 43, вид. 1, 3, 4 і 6–12; кв. 44, вид. 1–13; кв. 45, вид. 1–3 і 6–18; кв. 46, вид. 1–17; кв. 47, вид. 1–10, 12–18, 21–28 і 30–38; кв. 48, вид. 1–19; кв. 49, вид. 1–7, 10–13, 15 і 17–34; кв. 50, вид. 1–13, 15, 16 і 18–24), Гірсько-Кутське лісництво (кв. 1, вид. 2–6, 8–13 і 16–19; кв. 2, вид. 1–8 і 10–14; кв. 3, вид. 1–5 і 7–10; кв. 4, вид. 1–4, 8, 9 і 11–13; кв. 5, вид. 1–10, 12–14 і 16–20; кв. 6, вид. 1–11, 14–16 і 18–23; кв. 7, вид. 1–21; кв. 8, вид. 1–18; кв. 9, вид. 1–25; кв. 10, вид. 1–11 і 13–22; кв. 11, вид. 1–12 і 14–22; кв. 12, вид. 1–6 і 10–17; кв. 13, вид. 1–7, 9–12, 14 і 16–24; кв. 14, вид. 1–14; кв. 15, вид. 1–12, 15 і 18–22; кв. 16, вид. 1–13, 15 і 17; кв. 17, вид. 1–22; кв. 18, вид. 1–13; кв. 19, вид. 1–10 і 12–21; кв. 20, вид. 1–10 і 12–26; кв. 21, вид. 1–18; кв. 22, вид. 1–10; кв. 23, вид. 1 і 3–13; кв. 24, вид. 1–6, 8 і 11–25; кв. 25, вид. 1–16 і 18; кв. 26, вид. 1–22; кв. 27, вид. 1–12 і 14–25; кв. 28, вид. 1–5 і 7–34; кв. 29, вид. 1–17; кв. 30, вид. 1–6 і 8–22; кв. 31, вид. 1–9; кв. 32, вид. 1–21; кв. 33, вид. 1–14 і 16–28; кв. 34, вид. 1–4, 6–9, 11–13 і 15–31; кв. 35, вид. 1–4 і 6–10; кв. 36, вид. 1–6 і 9–19; кв. 37, вид. 1–6 і 9–21; кв. 38, вид. 1–3, 5–9, 11–14 і 16–18; кв. 39, вид. 1–16; кв. 40, вид. 1–14; кв. 41, вид. 3–10; кв. 42, вид. 1, 3, 4 і 6–14; кв. 43, вид. 1–9; кв. 44, вид. 1, 2, 4 і 6–13; кв. 45, вид. 1, 3–5 і 8–20; кв. 46, вид. 1–20; кв. 47, вид. 5–23; кв. 48, вид. 1–19; кв. 49, вид. 1–6; кв. 50, вид. 1–3 і 5–30; кв. 51, вид. 1–16; кв. 52, вид. 1–16; кв. 53, вид. 1–18; кв. 54, вид. 1–7, 9, 10, 12–21 і 23–29; кв. 55, вид. 1–11 і 13–16; кв. 56, вид. 1–5, 8–9, 11 і 13–18), Долішньошепільське лісництво (кв. 4, вид. 1, 4, 6–9 і 11–13; кв. 5, вид. 5–9; кв. 26, вид. 1–15, 26 і 27; кв. 27, вид. 1–5 і 18–20; кв. 32, вид. 1–15 і 17–21; кв. 33, вид. 1–19; кв. 34, вид. 1, 2, 4–10, 12, 14–27 і 29–32; кв. 35, вид. 1–11 і 13–22; кв. 36, вид. 1–3, 9 і 13; кв. 39, вид. 1–11 і 16–26; кв. 40, вид. 1–7 і 9–23; кв. 41, вид. 1, 2, 4–10 і 12–14; кв. 42, вид. 2, 3 і 5–12; кв. 43, вид. 1–6; кв. 44, вид. 1–11; кв. 45, вид. 1–21; кв. 46, вид. 1–10 і 12–14; кв. 47, вид. 1, 6, 7, 9–18 і 20–23; кв. 48, вид. 2–14 і 19; кв. 49, вид. 1–9, 11, 12, 15 і 16; кв. 50, вид. 1–13), Фальківське лісництво (кв. 1, вид. 4–16; кв. 2, вид. 3–13 і 15–18; кв. 3, вид. 2–4, 6 і 8–16; кв. 4, вид. 1–22; кв. 5, вид. 3, 5–7 і 9–14; кв. 6, вид. 1–5 і 7–17; кв. 7, вид. 1–10; кв. 8, вид. 1–10 і 12–19; кв. 9, вид. 1–4, 8, 9 і 11–17; кв. 10, вид. 2, 4–6 і 8–13; кв. 11, вид. 1–10; кв. 12, вид. 1–5, 8–10 і 12–16; кв. 13, вид. 1–9; кв. 14, вид. 1–4, 6, 8–13 і 16–20; кв. 15, вид. 3–5, 7–11, 14 і 15; кв. 16, вид. 1–8 і 12–17; кв. 17, вид. 1, 3–5 і 7–23; кв. 18, вид. 2, 3, 5, 8–11 і 13–17; кв. 19, вид. 1–9 і 11–16;

кв. 20, вид. 1–9 і 12–21; кв. 21, вид. 1–4, 6 і 8–16; кв. 22, вид. 1, 3–7 і 9–16; кв. 23, вид. 1–5, 7–9, 11, 12 і 14–20; кв. 24, вид. 1, 2, 4, 6–8 і 11–16; кв. 25, вид. 1 і 4–10; кв. 26, вид. 1–3 і 5–8; кв. 27, вид. 1, 4 і 6–9; кв. 28, вид. 1–10; кв. 29, вид. 1–3 і 5–10; кв. 30, вид. 2, 3, 5–7 і 9–22; кв. 31, вид. 1–8, 10 і 12–22; кв. 32, вид. 1–3, 6–10, 12–18 і 20; кв. 33, вид. 1–14, 16 і 17; кв. 34, вид. 4, 5 і 7–9; кв. 35, вид. 2, 4, 5, 8, 10, 11 і 13–17; кв. 36, вид. 1–7; кв. 37, вид. 1–14, 16 і 17; кв. 38, вид. 1–3, 5–10, 13–18 і 21–28; кв. 39, вид. 2–5, 7–11 і 13–17; кв. 40, вид. 1–5, 7 і 9–20; кв. 41, вид. 1–9, 11, 12, 14–21, 23–25 і 28; кв. 42, вид. 1–10; кв. 43, вид. 2 і 4–11; кв. 44, вид. 2–16; кв. 45, вид. 2, 4–6, 8 і 10–17; кв. 46, вид. 1, 3, 4, 6–9, 12 і 14–19; кв. 47, вид. 1–5, 7, 10–13 і 15–17; кв. 48, вид. 1, 6, 8, 11 і 14–20; кв. 49, вид. 2, 3, 7, 8 і 10–13; кв. 50, вид. 2–4, 6, 7 і 10–17; кв. 51, вид. 1, 2, 4–6 і 9–14; кв. 52, вид. 1–6; кв. 53, вид. 3–5 і 7–12); ДП «СЛАП «Сторожинецький держспецлісгосп», Банилівське лісництво (кв. 5, 12, 18–20, 24, 25, 27–32 і 37). **Підпорядкування:** ДП «Сторожинецький лісгосп», ДП «Путильський лісгосп», ДП «Берегометське лісомисливське господарство» і ДП «СЛАП «Сторожинецький держспецлісгосп». **Утворення:** Рішення 18 сесії Чернівецької обласної ради народних депутатів XXI скликання від 21 грудня 1993 року (зоологічний заказник місцевого значення «Зубр», площа 10200,0 га); Рішення 2 сесії Чернівецької обласної ради XXII скликання від 16 грудня 1994 року (зоологічний заказник місцевого значення «Зубровиця», площу збільшено до 11736,0 га); Рішення 29 сесії Чернівецької обласної ради V скликання від 17 червня 2009 року № 148-29/09 (площу збільшено до 27055,4 га); Рішення 32 сесії Чернівецької обласної ради V скликання від 7 жовтня 2009 року № 252-32/09 (коригування території).

Формування територіальної структури заказника відбувалося у три основні етапи. Його створено (під назвою «Зубр») у 1993 році між селами Банилів-Підгірний, Чудей і смт Красноільськ Сторожинецького району у складі лісових масивів Гільчанського, Банилівського, Красноільського, Лаурського і Міжріченського лісництв на той час Сторожинецького лісокомбінату на площі 10200,0 га. У 1994 році територію заповідного об'єкта розширено на 1536,0 га. У 2009 році площу заказника збільшено до 27055,4 га за рахунок земель ДП «Берегометське лісомисливське господарство», зокрема Мигівського, Лопушнянського, Гірсько-Кутського, Долішньо-Шепітського, Чемернарського і Фальківського лісництв, та лісових угідь ДП «Путильський лісгосп» (Усть-Путильське, Сергіївське і Селятинське лісництва). Характерна риса його територіальної структури – високий рівень фрагментованості, особливо новоприєднаних територій.

Згідно з фізико-географічним районуванням Чернівецької області заказник розташований на території Міжсіретського району лучно-широколистянолісових ландшафтів долинно-терасових і пасмово-горбистих височин Прут-Сіретської області прикарпатських лісолучних височин, Берегометського району лісолучних низькогірних ландшафтів, Шурдинського району лісових низькогірних і середньогірних ландшафтів області Скибових середньогірних лісистих Карпат. Відповідно, заказник розташований у низькогір'ї та, частково, середньогір'ї Буковинських Карпат. Частина території (1467,0 га) лежить у межах Передкарпаття.

Домінуюче становище в рослинному покриві заповідного об'єкта займають мішані ліси з переважанням бука лісового (*Fagus sylvatica*) і ялиці білої (*Abies alba*). На більш високих гіпсометричних рівнях до них домішується смерека (*Picea abies*), а в Передкарпатті місцями дуб звичайний (*Quercus robur*). Долинами річок і потоків на зволжених ділянках поширені в гірських умовах сіривільхові ліси, а в передгірних – клейковільхові.

Низка лісових фітоценозів, виявлених на території заказника, занесена до Зеленої книги України: угруповання ялицево-букових лісів тисових (*Abieto (albae)-Fageta (sylvaticae) taxoso (baccatae)-nudum*); угруповання букових лісів (*Fageta sylvaticae*) з домінуванням барвінку малого (*Vinca minor*), які представлені асоціацією букового лісу малобарвінкового (*Fagetum (sylvaticae) vincosum (minoris)*); угруповання букових лісів (*Fageta sylvaticae*) з домінуванням у травостой цибулі ведмежої (*Allium ursinum*), які представлені асоціаціями букового лісу ведмежоцибулевого (*Fagetum (sylvaticae) alliosum (ursini)*), ялиново-букового лісу ведмежоцибуле-

вого (*Piceeto (abietis)-Fagetum (sylvaticae) alliosum (ursini)*), ялиново-ялицево-букового лісу ведмежоцибулевого (*Piceeto (abietis)-Abieto (albae)-Fagetum (sylvaticae) alliosum (ursini)*), ялицево-букового лісу ведмежоцибулевого (*Abieto (albae)-Fagetum (sylvaticae) alliosum (ursini)*); угруповання букових лісів (*Fageta sylvaticae*) з домінуванням у травостої лунарії оживаючої (*Lunaria rediviva*), які представлені асоціаціями букового лісу лунарієвого (*Fagetum (sylvaticae) lunariosum (redivivae)*), ялицево-букового лісу лунарієвого (*Abieto (albae)-Fagetum (sylvaticae) lunariosum (redivivae)*), ялицево-ялиново-букового лісу лунарієвого (*Abieto (albae)-Piceeto (abietis)-Fagetum (sylvaticae) lunariosum (redivivae)*).

Зубр (*Bison bonasus*)

Фото Мирослава Атаманюка

У передгірній частині заказника трапляються чорновільшняки, де у складі весняної синузії переважає «червонокнижний» білоцвіт весняний (*Leucojum vernum*). Складовою частиною лісових фітоценозів, крім зазначених вище тису ягідного, місячниці (лунарії) оживаючої і білоцвіту весняного, є беладонна звичайна (*Atropa belladonna*), коручка чемерникоподібна (*Euphrasia helleborine*), коручка пурпурова (*E. purpurata*), плаун річний (*Lycopodium annotinum*), баранець звичайний (*Huperzia selago*), лілія лісова (*Lilium martagon*), зозулині сльози яйцеподібні (*Listera ovata*), гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis*), булатка довголиста (*Cephalanthera longifolia*), коральковець тричінадрізаний (*Corallorhiza trifida*), гудієра повзуча (*Goodyera repens*), скополія карніолійська (*Scopolia carniolica*). Всі вони занесені до Червоної книги України.

Оригінальністю відзначаються й лучні та болотні фітоценози заказника і прилеглих до нього ділянок. Особливо це стосується тих угруповань, що приурочені до карбонатних ґрунтів. З «червонокнижних» рослин, які трапляються на луках, необхідно відзначити гронянку півмісяцеву (*Botrychium lunaria*), пізноцвіт осінній (*Colchicum autumnale*), шафран Гейфелів (*Crocus heuffelianus*), зозульки травневі (*Dactylorhiza majalis*), зозульки Фукса (*D. fuchsii*), коручку болотну

(*Eriopactis palustris*), підсніжник білосніжний (*Galanthus nivalis*), билинець довгорогий (*Gymnadenia conopsea*), язичок зелений (*Coeloglossum viride*), малаксис однолистяний (*Malaxis monophyllos*), зозулинець прикрашений (*Orchis signifera*), зозулинець шоломоносний (*O. militaris*), плодоріжку салепоу (*Anacamptis morio*), неотінею обпалену (*Neotinea ustulata*), любку дволисту (*Platanthera bifolia*), траунштейнеру кулясту (*Traunsteinera globosa*).

Заказник «Зубровиця» є одним з об'єктів Смарагдової мережі в Україні. У його межах представлені такі типи оселищ (біотопів) з Резолюції № 4 Бернської конвенції: С3.55 Гравієві береги річок з розрідженою рослинністю (Sparsely vegetated river gravel banks); С3.62 Гравієві береги річок без рослинності (Unvegetated river gravel banks); Е1.71 Угруповання *Nardus stricta* (*Nardus stricta* swards); Е3.4 Вологі і мокрі евтрофні і мезотрофні луки (Moist or wet eutrophic and mesotrophic grassland); F9.1 Прирічкові чагарники (Riverine scrub); G1.6 Букові ліси (*Fagus woodland*); G1.12 Бореальні прирічкові ліси (Boreo-alpine riparian galleries woodland); G1.A4 Ліси на крутих схилах (Ravine and slope woodland).

Основною метою створення заказника є охорона зубра (*Bison bonasus*), реакліматизованого свого часу в Буковинському Передкарпатті. У Чернівецьку область цих тварин (19 особин) завезли в 1970 році з Біловезької Пущі, Березинського, Окського і Приоксько-Терасного заповідників. Їх випустили в угіддях Берегометського лісокомбінату. У 1976 році частина зубрів перейшла в угіддя сусіднього ДМГ «Зубровиця», куди було доставлено ще 4 особини із Приоксько-Терасного заповідника. Незабаром на території згаданих підприємств сформувалася Буковинська субпопуляція з найбільшим приростом поголів'я серед вітчизняних угруповань. Ареал цієї субпопуляції приурочений до Передкарпатської височини Карпатської фізико-географічної країни. Територія характеризується висотами до 700 м н. р. м., а на межі з областю Зовнішніх Карпат – до 1400 м. Регіон поширення зубра в Чернівецькій області охоплює понад 32000 га, з яких 60 % займають угіддя ДП «Берегометське лісомисливське господарство», а 40 % припадає на територію ДП «Сторожинецький лісгосп». Зубр занесений до Червоної книги України (зниклий у природі вид), Європейського червоного списку і Червоного списку Міжнародного союзу охорони природи (в обох випадках вразливий вид), а також у додаток III (види, які підлягають охороні) до Бернської конвенції, в додатки II і IV до Оселищної директиви (Habitat Directive) Європейського Союзу.

Крім реакліматизованого зубра, на території заповідного об'єкта встановлено перебування багатьох раритетних представників тваринного світу. З них, насамперед, заслуговують на увагу «червонокнижні» п'явка медична (*Hirudo medicinalis*), тетрадонтофора блакитна (*Tetradontophora bielensis*), красуня-діва (*Calopteryx virgo*), кордулегастер двозубчастий (*Cordulegaster bidentata*), вусач мускусний (*Aromia moschata*), махаон (*Papilio machaon*), пасмовець тополевий (*Limenitis populi*), мінливець великий (*Apatura iris*), сатурнія велика (*Saturnia pyri*), сатурнія руда (*Agria tau*), стрічкарка блакитна (*Catocala fraxini*), стрічкарка орденська малинова (*C. sponsa*), ведмедиця-господиня (*Callimorpha dominula*), ксилокопа звичайна (*Xylocopa valga*), саламандра плямиста (*Salamandra salamandra*), тритон карпатський (*Lissotriton montandoni*), тритон альпійський (*Ichthyosaura alpestris*), кумка жовточерева (*Bombina variegata*), мідянка звичайна (*Coronella austriaca*), лелека чорний (*Ciconia nigra*) (гніздовий вид), орел-карлик (*Hieraetus pennatus*) (очевидно гніздовий), підорлик малий (*Aquila pomarina*) (очевидно гніздовий), беркут (*Aquila chrysaetos*) (можливо гніздовий, зимуючий), глухар (*Tetrao urogallus*) (гніздовий, зимуючий), орябок (*Tetrastes bonasia*) (гніздовий, зимуючий), голуб-синяк (*Columba oenas*) (гніздовий), пугач (*Bubo bubo*) (можливо гніздовий, зимуючий), сич волохатий (*Aegolius funereus*) (очевидно гніздовий, зимуючий), сичик-горобець (*Glaucidium*

passerinum) (очевидно гніздовий, зимуючий), сова довгохвоста (*Strix uralensis*) (очевидно гніздовий, зимуючий), дятел зелений (*Picus viridis*) (очевидно гніздовий, зимуючий), дятел білоспинний (*Dendrocopos leucotos*) (гніздовий, зимуючий), дятел трипалий (*Picooides tridactylus*) (очевидно гніздовий, зимуючий), золотомушка червоночуба (*Regulus ignicapilla*) (можливо гніздовий, зимуючий), вухань бурій (*Plecotus auritus*), кіт лісовий (*Felis silvestris*), рись європейська (*Lynx lynx*), ведмідь бурій (*Ursus arctos*), тхір темний (*Mustela putorius*) та деякі інші.

Комплексна природнича значущість заказника вимагає його категорійної переорієнтації на ландшафтний, із включенням до складу заповідного об'єкта найцінніших прилеглих лучних і болотних ділянок. А зважаючи на рекреаційний потенціал цієї території, тут можлива організація регіонального ландшафтного парку із проведенням відповідного зонування або ж приєднання заказника до НПП «Вижницький».

ОРНІТОЛОГІЧНІ ЗАКАЗНИКИ ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОГО ЗНАЧЕННЯ

40. Орнітологічний заказник загальнодержавного значення «Драницький»

Площа: 80,0 га. **Розташування:** Новоселицький район, околиці с. Драниця. **Підпорядкування:** Драницька сільська рада. **Утворення:** Постанова Ради Міністрів Української РСР від 2 листопада 1984 року № 434.

Заказник створений у межах найбільшого із природних озер Чернівецької області – Драницького. Тут, насамперед, охороняються колоніальні поселення чаплевих птахів. У межах заповідного об'єкта виявлено також чимало видів тварин, які занесені до різноманітних созо-логічних списків.

Драницьке озеро (площа трохи більше 110 га) розташоване 0,5 км північніше с. Драниця неподалік залізничної колії на першій терасі р. Прут. Майже 85 % його території заросло прибережно-водною рослинністю. Тому тут відбуваються інтенсивні процеси евтрофікації за рахунок седиментації механічних, зважених решток і розчинних сполук, що надходять до озера з водами транзитної р. Черлена. Ложе водойми являє собою велику карстову площину западину, ускладнену другорядними карстовими лійками з відкритими над ними вікнами-плесами серед болотної рослинності. Неподалік від озера виявлено ще кілька лійок – сухих і обводнених.

Значну частину території заказника займають прибережно-водні гідрофільні угруповання водних макрофітів, які є типовими для водойм цього регіону. В їхньому складі наявні фітоценози формацій рогозу широколистого (*Typheta latifoliae*) і вузьколистого (*T. angustifoliae*), очерету звичайного (*Phragmiteta australis*), лепешняка великого (*Glycerieta maximae*), ситняга болотного (*Eleocharieta palustris*). Зустрічаються також водні угруповання гідрофітів за участю плюризональних видів, які представлені формаціями гірчака земноводного (*Polygoneta amphibii*), рдесників плаваючого (*Potameta natantis*) і пронизанолистого (*P. perfoliati*), ряски малої (*Lemneta minoris*).

Фауна птахів Драницького озера і прилеглих ділянок є достатньо багатого та різноманітного. Тут встановлено перебування 59 видів, які належать до 42 родів, 23 родин і 10 рядів. За особ-

ливостями використання птахами території озера розподіл виглядає наступним чином. Відносно постійними мешканцями водойми є 31 вид з 9 рядів, з яких переважають Горобцеподібні (Passeriformes), Лелекоподібні (Ciconiiformes), Журавлеподібні (Gruiformes) і Гусеподібні (Anseriformes). З облігатних видів найбільш чисельними є квак (*Nycticorax nycticorax*), чапля сіра (*Ardea cinerea*), лиска (*Fulica atra*), очеретянка чагарникова (*Acrocephalus palustris*), очеретянка ставкова (*A. scirpaceus*), очеретянка велика (*A. arundinaceus*) й вівсянка очеретяна (*Schoeniclus schoeniclus*).

До факультативних належать 28 видів з 6 рядів (домінують Горобцеподібні і Сивкоподібні (Charadriiformes)). Ці птахи для свого перебування використовують Драницьке озеро по-різному, здебільшого як кормовий біотоп, прилітаючи (залітаючи) сюди в пошуках їжі (лелека білий (*Ciconia ciconia*), лелека чорний (*C. nigra*), скопа (*Pandion haliaetus*), шуліка чорний (*Milvus migrans*), лунь польовий (*Circus cyaneus*), мартин малий (*Larus minutus*), мартин звичайний (*L. ridibundus*), крячок річковий (*Sterna hirundo*), ластівка берегова (*Riparia riparia*), ластівка сільська (*Hirundo rustica*), ластівка міська (*Delichon urbicum*), плиска біла (*Motacilla alba*), шпак звичайний (*Sturnus vulgaris*), горобець польовий (*Passer montanus*), щиглик (*Carduelis carduelis*)). Також чимало з них гніздяться (очевидно гніздяться) по берегах водойми серед луків з чагарниками (куріпка сіра (*Perdix perdix*), деркач (*Crex crex*), чайка (*Vanellus vanellus*), плиска жовта (*Motacilla flava*), сорокопуд терновий (*Lanius collurio*), сорокопуд сірий (*L. excubitor*), сорока (*Pica pica*), трав'янка лучна (*Saxicola rubetra*), трав'янка чорноголова (*S. torquata*), соловейко східний (*Luscinia luscinia*), зеленяк (*Chloris chloris*), коноплянка (*Acanthis cannabina*), просянка (*Miliaria calandra*)).

З екологічних угруповань у заказнику серед облігатних видів явно домінують лімнофіли (96,8 %). До них належать, насамперед, різноманітні чаплі, качки, пастушкові птахи, крячки, кобилочки й очеретянки. Серед факультативних видів наявні представники всіх груп. Їх розподіл більш-менш рівномірний з помітним переважанням дендрофілів, які гніздяться серед заростей чагарників по берегах озера і на прилеглих луках.

За сезонами року облігатні види птахів на Драницькому озері розподілені наступним чином. Протягом весняного періоду їх кількість збільшується фактично втричі, досягаючи найвищого максимуму у травні. На такому ж рівні число видів тримається в усі літні місяці, а з вересня починає плавно зменшуватися. Взимку зазначена водойма фактично завжди замерзає і тому стає не дуже привабливою для перебування переважної більшості птахів. Протягом холодного періоду року тут були виявлені лише 2 види – поодинокі особини чаплі сірої та зграйки синиці вусатої (*Panurus biarmicus*).

Крім птахів, у межах Драницького озера також виявлено променеперих риб – 10 видів, земноводних – 4, плазунів – 2 і ссавців – 6; загалом 80 видів хребетних тварин. «Червоно-книжна» фауна в заказнику та на прилеглих ділянках представлена 10 видами: карась звичайний (*Carassius carassius*), махаон (*Papilio machaon*), подалірій (*Iphiclides podalirius*), лелека чорний (локальний кормовий заліт), скопа (кормовий заліт), шуліка чорний (локальний кормовий заліт), лунь польовий (локальний кормовий заліт), сорокопуд сірий (можливо гніздовий, зимуючий вид), сліпак білозубий (*Nannospalax leucodon*), горностай (*Mustela erminea*) і видра річкова (*Lutra lutra*).

Драницьке озеро має важливе наукове значення як найбільший об'єкт ареалу озерного карсту в умовах фреатичного розвитку карстових порожнин під широким днищем річкової долини, а також як полігон моніторингу процесів самоочищення водно-болотною рослинністю проточних забруднених річкових вод при змішуванні їх з високомінералізованими карстовими. З огляду на наявне біорізноманіття, заповідний об'єкт належить до цінних водно-болотних угідь.

Це невід’ємна складова ланка у структурі екологічної мережі Чернівецької області. Також Драницький заказник є ІВА-територією України, тобто має важливе значення для збереження видового різноманіття та кількісного багатства птахів.

Орнітологічний заказник «Драницький»

Фото Василя Бужака

ОРНИТОЛОГІЧНІ ЗАКАЗНИКИ МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ

41. Орнітологічний заказник місцевого значення «Чапля»

Площа: 8,3 га. **Розташування:** Хотинський район, ДП «Хотинський лісгосп», Рухотинське лісництво (кв. 18, вид. 15). **Підпорядкування:** ДП «Хотинський лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 19 січня 1983 року № 15.

Заказник розташований західніше с. Рухотин, де забезпечена охороною колонія чаплі сірої (*Ardea cinerea*) у віковому деревостані. Рослинні угруповання тут формуються на вирівняних ділянках та слабкопохилих схилах. З геоботанічної точки зору це дубовий ліс союзу *Carpinion betuli*, порядку *Fagetalia sylvaticae*, класу *Quercus-Fagetea*. У деревному ярусі (зімкненість 0,8–0,9) домінує дуб звичайний (*Quercus robur*) (діаметр стовбура 60–70 см, висота в середньому 30 м), до якого домішуються бук лісовий (*Fagus sylvatica*), клен гостролистий (*Acer platanoides*), явір (*A. pseudoplatanus*), граб звичайний (*Carpinus betulus*), подекуди липа серцелиста (*Tilia cordata*), зрідка трапляється клен польовий (*Acer campestre*). У підліску (зімкненість 0,1–0,4) переважає бузина чорна (*Sambucus nigra*), ростуть також бруслина європейська (*Euonymus europaea*) і ліщина звичайна (*Corylus avellana*). Загальне проективне покриття трав'яного ярусу коливається в межах від 40–50 % до 80–90 %. Синузю ранньовесняних ефемероїдів утворюють адокса мускусна (*Adoxa moschatellina*), анемона дібровна (*Anemone nemorosa*), анемона жовтецева (*A. ranunculoides*), рутвичка звичайна (*Isopyrum thalictroides*), пшінка весняна (*Ficaria verna*), ряст порожнистий (*Corydalis cava*), ряст щільний (*C. solida*), зірочки жовті (*Gagea lutea*). У трав'я-

ному ярусі подекуди домінує плющ звичайний (*Hedera helix*) (40–50 %); добре представлений блок видів фагетального комплексу: яглиця звичайна (*Aegopodium podagraria*), копитняк європейський (*Asarum europaeum*), осока лісова (*Carex sylvatica*), осока волосиста (*C. pilosa*), маренка запашна (*Galium odoratum*), зеленчук жовтий (*Lamium galeobdolon*), чина весняна (*Lathyrus vernus*), вороняче око звичайне (*Paris quadrifolia*), медунка темна (*Pulmonaria obscura*). На території заказника виявлені угруповання букових лісів (*Fageta sylvaticae*) з домінуванням плюща звичайного (*Hedera helix*), які занесені до Зеленої книги України. З «червонокнижних» рослин тут трапляється любка дволиста (*Platanthera bifolia*). Ценотичні й екологічні особливості дубових лісів заповідного об'єкта потребують подальшого детального вивчення.

Це колоніальне поселення сірі чаплі утворили не пізніше середини ХХ ст. Вони переселилися в околиці с. Рухотин після того, як на сусідньому тернопільському березі Дністра було вирубано старий дубовий ліс, де ці птахи гніздилися. Кількість гнізд у заказнику змінювалася наступним чином: 1950 рік – 75, 1967 рік (24 травня) – 83 (на 28 старих дубах; на землі виявлено половинки шкаралупи – свідчення успішного вилуплення пташенят); вірогідно перша половина 1970-х років (репродуктивний період) – 30 (заселені), 1980 рік (репродуктивний період) – 73, 1986 рік (квітень) – близько 30, 1987 рік (репродуктивний період) – 115 (на 19 старих дубах, висота яких до 30 м а вік – приблизно 160 років), 1989 рік (травень) – 119 (під деревами на землі виявлено половинки шкаралупи – свідчення появи пташенят), 1991 рік (20 квітня) – близько 130 (під двома деревами на землі знайдено половинки від 4 яєць – очевидно недавно з'явилися пташенята; переважна більшість сірих чапель сиділа на гніздах), 1997 рік (репродуктивний період) – більше 150 (під деревами знайдено дрібну рибу, тобто принесену дорослими поживу, яку ненароком випустили молоді птахи), 2000 рік (репродуктивний період) – близько 200, 2005 рік (21 квітня) – 184 заселені гнізда на 14 старих дубах (під деревами знайдено розбиті яйця, що випадково впали на землю, тобто сірі чаплі вже приступили до їх відкладання чи насиджування, а деякі гнізда птахи лише майже добудували). Останніми роками колонія налічувала більше 100 пар, які успішно виводили пташенят.

42. Орнітологічний заказник місцевого значення «Василишине»

Площа: 22,0 га. **Розташування:** Новоселицький район, околиці с. Рідківці. **Підпорядкування:** Рідківська сільська рада. **Утворення:** Рішення 6 сесії Чернівецької обласної ради XXIII скликання від 10 березня 1999 року № 14-6/99.

Розташований північно-західніше с. Рідківці в ур. Василишине. На момент створення заказника це був порівняно великий однорідний суцільний масив суходільних сінокісних, місцями (у видолінках) зволжених луків, що також використовувалися як пасовище переважно для великої рогатої худоби. З деревних рослин було наявне лише одне невелике вкраплення кущів терену колючого (*Prunus spinosa*). Луки оточені листяним (дубово-буково-грабовим) лісом, ділянками орних земель і невеликими острівцями деревних насаджень. Із трав'яних рослин переважали пирій повзучий (*Elymus repens*), люцерна посівна (*Medicago sativa*), кульбаба лікарська (*Taraxacum officinale*). Висота травостою в основному сягала до 25–30 см. Протягом останніх років луки інтенсивно заросли деревно-чагарниковою рослинністю і втратили свій первісний вигляд.

Заповідний об'єкт було створено з метою охорони деркача (*Crex crex*) – раніше вид загальноєвропейської природоохоронної значущості, що перебував, як вважалося, під загрозою гло-

бального зникнення. Цей птах занесений до Червоного списку Міжнародного союзу охорони природи (з 1994 року – вразливий вид, у 2006–2010 роках – близький до загрозливого стану, на даний час – відносно благополучний), а також у додаток II (види, які підлягають особливій охороні) до Бернської конвенції і в додаток I до Оселищної директиви (Habitat Directive) Європейського Союзу. Протягом останніх десятиліть у багатьох країнах Західної Європи кількість деркача помітно зменшилася, а в деяких місцях він зовсім зник. Основною причиною є деградація типових місцеперебувань у зв'язку з інтенсифікацією сільського господарства. В Україні чисельність виду залишається ще відносно стабільною.

Деркач (*Crex crex*)

Фото Мирослава Агаманюка

У Чернівецькій області деркач поширений локально на всій території. У гори місцями проникає трохи вище 1000 м н. р. м. Перелітний вид; характерними місцями перебування (гніздування) є, в основному, зволожені луки з високою і густою травою та розрідженими чагарниками. Іноді оселяється на полях озимини, розташованих недалеко від водойм, а також на лісових порубках, де є хоча б невеликі ділянки із трав'яним покривом. Птахи весь час ховаються серед заростей рослинності (літають неохоче) і тому місця локалізації можна виявити за голосом співаючих (токуючих) самців, які активно кричать, переважно, протягом темної частини доби. На початку травня 1998 року в ур. Васишишине на ділянці площею близько 1 км² зафіксовано, як мінімум, 22 самці деркача. Це одне з небагатьох місць (на той час) у Чернівецькій області з такою, порівняно високою, щільністю населення виду. Тут також були виявлені (і гніздилися) характерні представники кампофільного орнітокомплексу: перепілка (*Coturnix coturnix*), посмітюха (*Galerida cristata*), жайворонок польовий (*Alauda arvensis*), щеврик лучний (*Anthus pratensis*), плиска жовта (*Motacilla flava*), трав'янка лучна (*Saxicola rubetra*), трав'янка чорноголова (*S. torquata*), просянка (*Miliaria calandra*) та деякі інші. У межах заказника встановлено перебування й кількох «червонокнижних» видів тварин. Зокрема, відомі знахідки махаона (*Papilio machaon*), подалірія (*Iphiclides podalirius*), ксилокопи звичайної (*Xylocopa valga*), сліпака білозубого (*Nannospalax leucodon*).

43. Орнітологічний заказник місцевого значення «Дністровський»

Площа: 13,5 га. **Розташування:** Заставнівський район, околиці с. Бабин. **Підпорядкування:** Бабинська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 23 листопада 1983 року № 420.

Розташований північно-західніше с. Бабин. Охороняється колонія чаплі сірої (*Ardea cinerea*) в дубовому лісі на правому березі Дністра на віддалі 50–150 м від русла річки.

Деревний ярус лісового масиву заказника формують дуб звичайний (*Quercus robur*), граб звичайний (*Carpinus betulus*), клен польовий (*Acer campestre*), клен гостролистий (*A. platanoides*), клен татарський (*A. tataricum*), до яких домішуються явір (*A. pseudoplatanus*), ясен звичайний (*Fraxinus excelsior*), липа серцелиста (*Tilia cordata*). Згідно з еколого-флористичною класифікацією рослинності, ці угруповання належать до союзу *Carpinion betuli* порядку *Fagetalia sylvaticae* класу *Quercus-Fagetea*. У підліску ростуть калина цілолиста (гордовина) (*Viburnum lantana*),

Чапля сіра (*Ardea cinerea*)

Фото Мирослава Атаманюка

бруслина європейська (*Euonymus europaea*), бруслина бородавчаста (*E. verrucosa*), ліщина звичайна (*Corylus avellana*), свидина кров'яна (*Swida sanguinea*), жимолость пухната (*Lonicera xylosteum*), бузина чорна (*Sambucus nigra*) та «червонокнижна» клокичка периста (*Staphylea pinnata*). Синюзія весняних ефемероїдів окремих угруповань представлена такими видами, як анемона дібровна (*Anemone nemorosa*), анемона жовтецева (*A. ranunculoides*), рівноплідник рутвицелистий (*Isopyrum thalictroides*), ряст порожнистий (*Corydalis cava*), ряст ущільнений (*C. solida*), пшінка весняна (*Ficaria verna*), зірочки жовті (*Gagea lutea*), проліска дволиста (*Scilla bifolia*) та рідкісною «червонокнижною» рослиною підсніжником білосніжним (*Galanthus nivalis*).

Основу трав'яного ярусу утворюють осока волосиста (*Carex pilosa*), зірочник ланцетоподібний (*Stellaria holostea*), чемерник червонуватий (*Helleborus purpurascens*), купина широколиста (*Polygonatum latifolium*), медунка темна (*Pulmonaria obscura*), зеленчук жовтий (*Galeobdolon luteum*), підмаренник чіпкий (*Galium aparine*), яглиця звичайна (*Aegopodium podagraria*), копитняк європейський (*Asarum europaeum*), конвалія звичайна (*Convallaria majalis*), печіночниця звичайна (*Hepatica nobilis*), горлянка повзуча (*Ajuga reptans*), переліска багаторічна (*Mercurialis perennis*), чина весняна (*Lathyrus vernus*) й інші. З рослин, занесених до Червоної книги України, крім зазначених вище, в заказнику виявлені лілія лісова (*Lilium martagon*), булатка великоквіткова (*Cephalanthera damasonium*) і гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis*).

У 1981 році в цьому лісовому масиві нараховано 99 гнізд сірої чаплі на 26 дубах (від 1 до 10 на одному дереві) на висоті 12–18 м від землі, в 1987 році – більше 120 гнізд. У 1995 році (22 червня) колонія налічувала близько 200 заселених гнізд, а неподалік, на мілководдях Дністра, спостерігали 30 птахів, які шукали поживу (корм для пташенят). Останніми роками тут гніздилося не менше 100 пар сірої чаплі. Крім того, у 2008 році в цьому поселенні виявлено 12 заселених гнізд баклана великого (*Phalacrocorax carbo*). Це новий гніздовий вид птахів для території Чернівецької області.

44. Орнітологічний заказник місцевого значення «Кліводинський»

Площа: 1,1 га. **Розташування:** Кіцманський район, околиці с. Кліводин. **Підпорядкування:** Відокремлений підрозділ «Чернівецька дистанція захисних лісонасаджень» державного територіально-галузевого об'єднання «Львівська залізниця». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 19 січня 1983 року № 15.

Охороняється полівидова колонія чапель у призалізничній лісосмузі південно-східніше с. Кліводин. Формування цього снігозахисного насадження уздовж залізничного перегону Кіцмань – Кліводин (км81–км82, права сторона) розпочалося в 1949 році. Поява лісосмуги як потенційного місця розташування гнізд та створення на р. Совиця Кіцманська низки риборозплідних ставків (збагачення кормової бази птахів-іхтіофагів) позитивно вплинули на те, що з початку 80-х років ХХ ст. тут з'явилося поселення чапельних птахів. Лісосмуга утворена переважно такими деревними рослинами, як в'яз гладкий (*Ulmus laevis*), робінія звичайна (*Robinia pseudoacacia*), гледичія колюча (*Gleditsia triacanthos*), клен ясенolistий (*Acer negundo*), ясен звичайний (*Fraxinus excelsior*), спорадично трапляються граб звичайний (*Carpinus betulus*) і верба біла (*Salix alba*) (остання ближче до берегової лінії ставка), надзвичайно рідко – черешня (*Cerasus avium*). Серед підросту домінує клен гостролистий (*Acer platanoides*), уздовж західного периметру – клен ясенolistий, а в підліску – бузина чорна (*Sambucus nigra*). Виявлено також одне дерево бархату амурського (*Phellodendron amurense*) заввишки трохи більше 10 м, насіння якого, очевидно, було занесене сюди горобиними птахами, оскільки в подібних насадженнях цей вид рослин не зустрічається. Східніше розташований великий риборозплідний ставок, а власне лісосмуга тягнеться (з невеликими проміжками) з півночі на південь уздовж залізниці.

У межах заказника з чапельних птахів постійно гніздяться квак (*Nycticorax nycticorax*) і чапля сіра (*Ardea cinerea*), спорадично – чепура мала (*Egretta garzetta*), випадково – чепура велика (*Casmerodius albus*). Хронологія обліків та динаміка кількості виявлених гнізд наведені нижче.

Результати обліків гнізд чапель у Кліводинському заказнику

Рослина	Квак		Сіра чапля		Всього гнізд
	кількість		кількість		
	заселених дерев	гнізд	заселених дерев	гнізд	
1990 рік					
Ясен звичайний	29	120	15	30	150
Робінія звичайна	3	8	3	5	13
Граб звичайний	1	4	–	–	4
В'яз гладкий	1	1	–	–	1
1991 рік					
Ясен звичайний	33	117	23	50	167
В'яз гладкий	12	28	3	4	32
Робінія звичайна	3	8	4	6	14
Верба біла	2	6	1	1	7
1992 рік					
Ясен звичайний	52	244	23	48	292
В'яз гладкий	14	40	1	2	42
Робінія звичайна	7	9	6	12	21
Верба біла	2	12	–	–	12
1993 рік					
Ясен звичайний	18	100	12	29	129
В'яз гладкий	19	40	5	7	47
Робінія звичайна	8	12	9	14	26
Верба біла	–	–	1	1	1
1994 рік					
Ясен звичайний	32	179	11	22	201
В'яз гладкий	26	63	2	4	67
Робінія звичайна	2	3	6	12	15
Гледичія колюча	3	5	1	1	6
Черешня	1	1	–	–	1
2007 рік (весна)					
В'яз гладкий	23	62	23	52	114
Робінія звичайна	9	14	14	38	52
Клен ясенolistий	6	20	9	27	47
Гледичія колюча	6	9	7	10	19
Ясен звичайний	3	8	3	6	14
2007 рік (осінь)					
В'яз гладкий	24	73	24	55	128
Робінія звичайна	12	21	15	40	61
Клен ясенolistий	9	24	7	25	49
Гледичія колюча	11	20	7	11	31
Ясен звичайний	3	18	3	12	30

1980 рік. Нове колоніальне поселення утворили кілька пар квака – навесні було виявлено 3 заселені гнізда.

1982 рік. У колонії налічувалося 73 гнізда квака. Чи гніздилася тут ще й сіра чапля – невідомо.

1985 рік. Основу колоніального поселення склали гнізда (не менше 100) квака і сірої чаплі. Тут також оселилися й успішно вивели пташенят ще 4–5 пар великої чепури – на той час новий гніздовий вид птахів у Чернівецькій області.

1990 рік. Облік проведено 25 травня. Виявлено 168 гнізд на 4 видах рослин, з яких квака – 133 (розташовані на 34 деревах) і сірої чаплі – 35 (на 18 деревах).

1991 рік. Облік проведено 1 червня. Виявлено 220 гнізд на 4 видах рослин, з яких квака – 159 (розташовані на 50 деревах) і сірої чаплі – 61 (на 31 дереві). У колонії також знайдено 2 заселені гнізда малої чепури.

1992 рік. Облік проведено 6 травня. Виявлено 367 гнізд на 4 видах рослин, з яких квака – 305 (розташовані на 75 деревах) і сірої чаплі – 62 (на 30 деревах).

1993 рік. Облік проведено 29 травня. Виявлено 203 гнізда на 4 видах рослин, з яких квака – 152 (розташовані на 45 деревах) і сірої чаплі – 51 (на 27 деревах). У колонії також спостерігали 4 територіальні пари малої чепури, хоча знайдено лише одне заселене гніздо цього виду.

1994 рік. Облік проведено в 1995 році 11 березня, тобто ще до появи чапель у колонії. Виявлено 290 минулорічних гнізд на 5 видах рослин, з яких квака – 251 (розташовані на 64 деревах) і сірої чаплі – 39 (на 20 деревах).

1996 рік. Облік проведено 24 травня. Виявлено 180 гнізд, зокрема квака – 124 і сірої чаплі – 56. У колонії також спостерігали територіальну особину малої чепури (очевидно, гніздилася як мінімум одна пара цього виду).

1997 рік. Облік проведено 13 травня. Виявлено таку кількість гнізд: квака – 195 і сірої чаплі – 93 (разом 288), а також малої чепури – 3 та грака (*Corvus frugilegus*) – 10.

Гнізда чапель в орнітологічному заказнику «Кліводинський»

Фото Віктора Басняка

2007 рік. Моніторинг тривав з весни до осені. Перший облік проведено 21 квітня. Виявлено 246 гнізд на 5 видах рослин, з яких квака – 113 (розташовані на 47 деревах) і сірої чаплі – 133 (на 56 деревах). Також на землі знайдено залишки ще 5 гнізд, які були скинуті вітром, а одна напівзруйнована будівля виявлена на дереві. Восени нараховано 299 гнізд (тобто після 20-х чисел квітня птахи ще добудували їх певну кількість) так само на 5 видах рослин, з яких квака – 156 (розташовані на 59 деревах) і сірої чаплі – 143 (на 56 деревах).

Протягом останнього десятиліття моніторингові дослідження не проводилися. Ймовірно, що в колонії гніздилося не менше 150 пар квака та більше 100 пар сірої чаплі.

Необхідно зазначити, що в заказнику наявні повалені вітром дерева та в аварійному стані (особливо клена ясенolistого), які не витримують сильних снігопадів і ламаються), в окремих місцях – сліди порубок. Тобто ця частина лісосмуги, де створений заказник, потребує певної уваги з боку зацікавлених осіб і організацій. На розташованій поруч залізниці рух потягів не надто інтенсивний, а власне територія заповідного об'єкта, яка розміщена на певній віддалі від населених пунктів, не зазнає значного антропогенного впливу. Тут відсутні сміттєзвалища, в цих місцях не проводиться випасання свійських тварин, ділянка не входить до рекреаційної зони, а найближчі сільськогосподарські угіддя розташовані на віддалі кількох сотень метрів, по інший бік залізничного полотна та паралельної лісосмуги. Відповідно, перелічені фактори певним негативним чином на колоніальне поселення чапель не впливають.

Кліводинський заказник є ІВА-територією України, тобто має важливе значення для збереження видового різноманіття та кількісного багатства птахів. Відносно тривалому існуванню цієї колонії (напевне, найбільше полівидове поселення чапель на деревах у західній частині нашої країни) сприяє, в першу чергу, розташування поблизу мережі великих за площею риборозплідних ставків, багатих на дрібну рибу, а також наявність відповідних умов для гніздування і природоохоронний статус об'єкта.

Квак (*Nycticorax nycticorax*)

Фото Мирослава Атаманюка

45. Орнітологічний заказник місцевого значення «Чорторійський»

Площа: 57,9 га. **Розташування:** Кіцманський район, околиці с. Чорторія. **Підпорядкування:** ТОВ «Либідь» (50,28 га); Брусицька сільська рада (7,62 га). **Утворення:** Рішення 6 сесії Чернівецької обласної ради XXIII скликання від 10 березня 1999 року № 14-6/99.

Розташований на північній окраїні с. Чорторія (правобережжя р. Черемош – притоки Пруту). Заповідний об'єкт являє собою шість-сім невеликих водойм (ставків) антропогенного походження, розташованих поруч. Деякі з них за рахунок відсутнього розвантаження ґрунтових алювіальних

вод взимку не замерзають навіть у найсуворіші морози, чим приваблюють у цей період (як місце перебування і годівлі) певні види водоплавних птахів (окремі пари також гніздяться в цих місцях). Саме з метою охорони зазначених представників орнітофауни (в першу чергу лебедів) і було створено заказник. Лебеді-шипуні (*Cygnus olor*) тут зимують як мінімум протягом останніх 30 років, останнім часом – у порівняно значній кількості. В їхніх зграях іноді зустрічаються по кілька особин лебедів-кликунів (*C. cygnus*) (у Чернівецькій області це відносно рідкісний пролітний і зимуючий вид). Хронологія знахідок цих птахів наведена нижче.

Зима 1987/1988 років. На одному зі ставків лебеді-шипуні з'явилися на початку грудня (очевидно, вперше почали зимувати). Протягом холодної пори року тут спостерігали 10–15 особин.

Зима 1994/1995 років. 17 січня виявлено 2 дорослих шипунів на одному зі ставків, а 28 січня – 12 дорослих і 2 молодих (у ювенільному оперенні) у гирлі р. Черемош.

Зима 1995/1996 років. Протягом січня на ставках спостерігали 24 особини шипуна. Пізніше тут зафіксовано перебування лише 2 дорослих птахів, які 9 квітня покинули ці водойми.

Зима 1996/1997 років. На ставках зимувало 26 шипунів (23 дорослі і 3 молоді; 10 лютого їх також спостерігали на ділянці р. Черемош від с. Чорторія до м. Вашківці Вишнівецького району). Перші особини (6 дорослих і 3 молоді) з'явилися 23 жовтня, а з 6 до 25 березня майже всі шипуні покинули водойми, крім 2 дорослих лебедів (пара), які залишилися тут на гніздування.

Зима 1997/1998 років. На місце зимівлі шипуні прилетіли 5 грудня (в цей день виявлено 30 особин, а через тиждень – ще 8). У першій декаді січня тут було нараховано близько 60 птахів. Очевидно, частина з них нерідко навідувалася зі ставків на р. Черемош, де протягом грудня – січня час від часу спостерігали до 11 особин. З 14 до 21 квітня ставки покинули останні 36 шипунів, які прилітали зимувати, а пара знову залишилася на гніздування.

Зима 1998/1999 років. Перші 32 шипуні з'явилися 29 вересня, а пізніше (6 листопада) прилетіло ще 19. Восени поблизу одного зі ставків виявлено мертвого молодого птаха (загинув від пострілу бракон'єра). Загалом у заказнику зимувало близько 100 особин (дорослі і молоді). До кінця лютого на ставках залишилося 36 шипунів (інші мігрували раніше), більшість із яких відлетіли протягом першої половини березня; останні 13 птахів покинули водойми 7 квітня. Також 18 грудня виявлено одну особину лебедя-кликуну, яка успішно перезимувала.

Зима 1999/2000 років. До 14 грудня в заказнику виявлено 37 шипунів, а наприкінці цього місяця тут нараховано майже 100 птахів. Усі вони покинули місце зимівлі з 10 до 28 березня. Крім того, з шипунами зимувало 2 кликунів.

Зима 2000/2001 років. Перші шипуні прилетіли 28 листопада – 32 особини, 29 листопада – ще 4, а з початку січня з'явилася вся інша кількість. Максимальне число зафіксоване 22 січня – 174 особини. (За іншими даними, вже у грудні на одному зі ставків бачили близько 200 птахів). Протягом другої половини зими чисельність шипунів зазнавала помітних змін, внаслідок появи нових мігрантів і відльоту тих, що з'явилися тут раніше. До 3 березня зимуючі птахи повністю залишили водойми заказника. Також 22 січня спостерігали 6 особин лебедя-кликуну.

Зима 2001/2002 років. Динаміка прильоту шипунів на зимівлю наступна: 8 жовтня – 19, 15 жовтня – ще 4, 3 листопада – ще 17, а з 9 листопада до 4 січня з'явилася решта птахів – загалом було нараховано 96 особин. До середини січня несподівано трохи більше половини птахів покинули водойми і їх залишилося 46, а з 20-х чисел цього місяця – лише 33 особини.

Зима 2002/2003 років. У заказнику виявлена наступна кількість шипунів: 13 грудня – 40, 20 грудня – 35, 25 грудня – 55 (37 дорослих і 18 молодих) та 14 січня – 84. Тут також зимувало 2 лебеді-кликуні.

Зима 2003/2004 років. На ставках зимувало близько 100 шипунів.

Зима 2005/2006 років. У січні нараховано не менше 20, а на початку квітня – майже 100 шипунів.

Зима 2006/2007 років. На одному зі ставків 10 грудня виявлено 8 дорослих шипунів.

Зима 2007/2008 років. У заказнику зимувало максимум 124 шипуні.

Зима 2008/2009 років (відносно тепла, м'яка). У межах заповідного об'єкта нараховано 148 шипунів (максимальна кількість протягом зими).

Зима 2009/2010 років. 9 січня на одному зі ставків виявлено 85 шипунів (15 дорослих і 70 молодих), а 26 січня – майже 100 (з них близько 20 молодих птахів). Загалом у заказнику зимувала максимум 121 особина.

Зима 2010/2011 років. Виявлена така кількість шипунів: перша, друга і третя декади грудня – відповідно близько 150, 112–120 і 80–90 дорослих і молодих особин, а 25 січня нараховано не менше 175 птахів з яких майже 50 були в ювенільному оперенні.

Зима 2011/2012 років. Наприкінці жовтня перші близько 130 шипунів прилетіли на зимівлю. Далі на одному зі ставків (найбільш повноводний, а інші значно обміліли) виявлено наступну кількість дорослих і молодих птахів: 5 грудня – 120, 28 грудня – майже 160, 3 січня – приблизно 180 і 23 січня – 234. Також 30 січня 176 особин перемістилися з території заказника, де ставки фактично замерзли (температура повітря в цей день сягнула позначки -26°C), на старе русло р. Черемош.

Зима 2012/2013 років. Лебеді в межах заповідного об'єкта зимували, але їх кількість залишилася невідомою.

Зима 2013/2014 років. Перші 4 дорослі і 6 молодих шипунів 4 жовтня, очевидно, прилетіли на зимівлю. 30 січня на одному зі ставків (вода фактично замерзла, довкола відносно глибокий сніг, температура повітря -18°C) налічувалося близько 50 особин.

Зима 2014/2015 років (дуже м'яка, малосніжна, фактично без морозів). 12 січня виявлено майже 100 шипунів, серед яких більше 30 % – молоді птахи.

Зима 2015/2016 років. 18 січня на одному зі ставків нараховано 182 шипуни.

Зима 2016/2017 років. У межах заказника на початку грудня зимувало як мінімум 30 шипунів, а 5 і 10 січня – близько (більше) 180. Необхідно також зазначити, що протягом січня тут виявлено 50 мертвих особин, які загинули внаслідок інфекційного захворювання (спалах «пташиного грипу»).

Зима 2017/2018 років. На початку грудня прилетіли зимувати перші 30 шипунів. Приблизно в такій кількості вони перебували тут до кінця цього місяця.

На ставках біля Чорторії разом з лебедями взимку спостерігали й деяких інших водоплавних птахів. Наприклад, у 2002 році 20 грудня тут виявлено 10 самок і 3 самців крижня (*Anas platyrhynchos*), а 25 грудня – лише 3 самок; у 2003 році 14 січня в заказнику зафіксовано до 5 особин норця малого (*Podiceps ruficollis*). Цікавим є випадок зустрічі гуски білолобої (*Anser albifrons*) (новий зимуючий вид у фауни Чернівецької області) на прилеглій до заповідного об'єкта ділянці (старе русло р. Черемош), де у зграї лебедів-шипунів у 2012 році 30 січня виявлено 2 особини.

Із другої половини 1990-х років пара шипунів, очевидно, постійно гніздиться на одному зі ставків заказника. Так, у 1997 році виводок налічував 11 пташенят (з них до осені дожило лише 8: одне в молодому віці задушив бродячий собака, доля іншого залишилася невідомою, а ще одне вже у вересні загинуло від пострілу бракон'єра), у 1998 – 7 (вивелися з повторної кладки, а першу (всі яйця) забрав один з місцевих жителів), у 1999 – 4, у 2000 – 8 (усі успішно дожили як мінімум до осені) і у 2001 – також 8, у 2010 – 7 та у 2016 – вірогідно 5 (усі загинули з невідомих причин).

На водоймах поблизу с. Чорторія максимальна кількість лебедів на зимівлі відмічена у 2011/2012 роках (234 особини), достатньо велика кількість (100 і більше) зафіксована протягом зимових періодів 1998/1999, 1999/2000, 2000/2001, 2003/2004, 2005/2006, 2007/2008, 2008/2009, 2009/2010, 2010/2011, 2014/2015, 2015/2016 та 2016/2017 років. На ставках восени перші птахи з'являються з кінця вересня, а інтенсивно відлітають, як правило, у третій декаді березня – першій декаді квітня (іноді й пізніше). Цікаво, що кілька разів у заказнику виявляли шипунів з кільцями і шийними мітками, які прилетіли сюди переважно з Польщі. Тобто, очевидно, крім місцевих (з сусідніх територій), тут також зимують особини балтійської популяції.

З «червонокнижних» птахів у межах заповідного об'єкта і на прилеглих ділянках (русло р. Черемош) спостерігали скопу (*Pandion haliaetus*) та сорокопуда сірого (*Lanius excubitor*).

Орнітологічний заказник «Чорторийський» є одним з небагатьох місць масової зимівлі лебедів на заході України, а також єдиним пунктом гніздування шипунів у Буковинському Передкарпатті. Надалі необхідно місцеву орнітофауну забезпечити більш дієвою охороною, а також, особливо в суворі зими, регулярно підгодовувати водоплавних птахів, як це зафіксовано останнім часом з боку багатьох зацікавлених осіб і організацій.

Орнітологічний заказник «Чорторийський» (озеро Лебедине)

Фото Василя Бужака

46. Орнітологічний заказник місцевого значення «Чорний лелека»

Площа: 17,1 га. **Розташування:** Сторожинецький район, Чернівецький військовий лісгосп, Сторожинецьке лісництво (кв. 12, вид. 5; кв. 23, вид. 1). **Підпорядкування:** Чернівецький військовий лісгосп. **Утворення:** Розпорядження Чернівецької обласної державної адміністрації від 8 лютого 1996 року № 87-р.

Заказник розташований північніше с. Ропча, де забезпечено охороною місце гніздування лелеки чорного (*Ciconia nigra*), який занесений до всіх трьох видань Червоної книги України (відповідно зникаючий, вразливий і рідкісний вид), а також у додаток II (види, які підлягають особливій охороні) до Бернської, в додаток II (види з несприятливим статусом охорони) до Боннської і в додаток II (можуть опинитися під загрозою зникнення) до Вашингтонської (про торгівлю видами) конвенцій, у додаток II до «Угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів» (AEWA). Чорний лелека є видом загальноєвропейської природоохоронної значущості. Його занесено в додаток I до Директиви Європейського Союзу з охорони диких видів птахів (Birds Directive).

Гніздо чорного лелеки, яке згодом забезпечили охороною шляхом створення заказника, було знайдене навесні 1995 року. 7 липня у ньому перебувало 4 пташенят, а самка і самець трималися поблизу. Гніздо розташоване поряд із квартальною (протипожежною) просікою. Ліс буковий (10Б + підріст 10Б заввишки 2 м); вік на той час 95 років, висота дерев до 30 м, діаметр стовбура в середньому 36 см, повнота 0,7, бонітет I. Гніздо було розміщене в основі розгалуження бокових пристовбурових гілок бука лісового (*Fagus sylvatica*) на висоті 10 м від землі. 18 липня молоді чорні лелеки були вже повністю оперені, приблизно 2-місячного віку, готові до вильоту. 10 серпня на гнізді перебував лише один молодий птах, який через деякий час полетів геть. У цьому місці чорні лелеки гніздяться, як мінімум, з початку 1990-х років. У 1994 році тут спостерігали виводок із 2 дорослих і 3 молодих птахів, а в попередні роки відмічали

поодиноких особин. Це на той час був п'ятий випадок гніздування чорного лелеки в Чернівецькій області та четвертий – в її передгірній частині. У 1996 році пара успішно вивела 4 пташенят. У 1999 році гніздо було заселене. У 2000 році пара пташенят не виводила (за результатами обстежень 11 серпня виявлено зверху на гнізді товсту суху гілку, яка раніше відламалася трохи вище від стовбура дерева, внаслідок чого птахи покинули це місце гніздування). Протягом 2005–2007 років гніздо не було заселене, як, вірогідно, і в наступне десятиліття.

Чорний лелека (*Ciconia nigra*)

Фото Мирослава Атаманюка

ЕНТОМОЛОГІЧНІ ЗАКАЗНИКИ МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ

47. Ентомологічний заказник місцевого значення «Чарівне крильце»

Площа: 20,0 га. **Розташування:** Вижицький район, ДП «Берегометське лісомисливське господарство», Чемернарське лісництво (кв. 16, вид. 5). **Підпорядкування:** ДП «Берегометське лісомисливське господарство». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 19 січня 1983 року № 15.

Охоплює ділянку різновікового ялицево-смерекового лісу з домішкою бука лісового (*Fagus sylvatica*) умовно корінного характеру, яка є типовою для цього регіону. Заказник створено з метою охорони безхребетних тварин – ентомофагів у лісових насадженнях, у першу чергу кількох десятків видів жуків з родини Турунові (*Carabidae*) (*Cicindela germanica*, *C. hybrida*, *Leistus piceus*, *Nebria brevicollis*, *Carabus violaceus*, *C. coriaceus*, *Pterostichus foveolatus*, *Abax parallelopipedus*, *A. carinatus*, *A. schueppeli*, *Molops piceus* й інші), а також деяких представників родини Стафілінідові (*Staphylinidae*). З раритетних комах тут, скажімо, зустрічається турун золотистоблискучий Ешера (*Carabus auronitens escheri*). Він занесений до Червоної книги Українських Карпат як близький до стану загрози зникнення вид. Відносно нечис-

Ентомологічний заказник
«Чарівне крильце»

Фото Людмили Мелещук

ленний турун; заслуговує на охорону як індикатор стану гірських лісових екосистем. В Україні поширений лише в Карпатах. Трапляється переважно від поясу букових лісів до альпійського. Активність імаго, які зимують, починається із третьої декади квітня, відкладання яєць триває з останніх чисел травня – в червні, молоді жуки відроджуються з кінця липня – протягом першої половини серпня. Турун золотисто-блискучий Ешера є стенотопним гірсько-лісовим видом. Жуки активні вночі, часто залазять на дерева, живляться дощовими червами, молюсками, різними комахами. Імаго можна виявити серед лісової підстилки майже до останніх чисел листопада, після чого вони ховаються на зимівлю.

ІХТІОЛОГІЧНІ ЗАКАЗНИКИ МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ

48. Іхтіологічний заказник місцевого значення «Куютинський»

Площа: 16,0 га. **Розташування:** Сокирянський район, околиці с. Ломачинці. **Підпорядкування:** Дністровсько-Прутське басейнове управління водних ресурсів. **Утворення:** Рішення 17 сесії Чернівецької обласної ради XXIII скликання від 20 грудня 2001 року № 171-17/01.

Фрагмент Дністровського водосховища. Заказник розташований північніше с. Ломачинці. Охороняються місця перебування та нересту промислових і раритетних риб. Іхтіофауна тут і на прилеглих ділянках представлена 22 видами (належать до 19 родів, 7 родин і 6 рядів): стерлядь прісноводна (*Acipenser ruthenus*), плітка звичайна (*Rutilus rutilus*), підуст звичайний (*Chondrostoma nasus*), верховодка звичайна (*Alburnus alburnus*), лящ звичайний (*Abramis brama*), клепець європейський (*Ballerus sapa*), синець звичайний (*B. ballerus*), білизна європейська (*Aspius aspius*), білий товстолобик амурський (*Hypophthalmichthys molitrix*), марена звичайна (*Barbus barbus*), сазан європейський (*Cyprinus carpio*), карась сріблястий (*Carassius gibelio*), сом європейський (*Silurus glanis*), щука звичайна (*Esox lucius*), триголкова колючка звичайна (*Gasterosteus aculeatus*), судак звичайний (*Sander lucioperca*), окунь звичайний (*Perca fluviatilis*), чоп великий (*Zingel zingel*), йорж звичайний (*Gymnocephalus cernuus*), йорж-носар (*G. acerinus*), бичок-пісочник (*Neogobius fluviatilis*) і бичок-гонець (*N. gymnotrachelus*). З них 4 види (стерлядь прісноводна, марена звичайна, чоп великий та йорж-носар) занесені до Червоної книги України. Іхтіологічний заказник місцевого значення «Куютинський» входить до складу НПП «Хотинський».

49. Іхтіологічний заказник місцевого значення «Непоротівський»

Площа: 9,0 га. **Розташування:** Сокирянський район, околиці с. Непоротове. **Підпорядкування:** Дністровсько-Прутське басейнове управління водних ресурсів. **Утворення:** Рішення 17 сесії Чернівецької обласної ради XXIII скликання від 20 грудня 2001 року № 171-17/01.

Фрагмент Дністровського водосховища. Заказник розташований східніше с. Непоротове. У 1984 році більша частина цього населеного пункту була затоплена водами водосховища. Тут охороняються місця перебування та нересту промислових і раритетних риб. Їх у заказнику й на прилеглих ділянках виявлено 21 вид (із 18 родів, 7 родин і 6 рядів): стерлядь прісноводна (*Acipenser ruthenus*), плітка звичайна (*Rutilus rutilus*), підуст звичайний (*Chondrostoma nasus*),

верховодка звичайна (*Alburnus alburnus*), лящ звичайний (*Abramis brama*), клепець європейський (*Ballerus sapa*), синець звичайний (*B. ballerus*), білізна європейська (*Aspius aspius*), білий товстолобик амурський (*Hypophthalmichthys molitrix*), марена звичайна (*Barbus barbus*), сазан європейський (*Cyprinus carpio*), сом європейський (*Silurus glanis*), щука звичайна (*Esox lucius*), триголкова колючка звичайна (*Gasterosteus aculeatus*), судак звичайний (*Sander lucioperca*), окунь звичайний (*Perca fluviatilis*), чоп великий (*Zingel zingel*), йорж звичайний (*Gymnocephalus cernuus*), йорж-носар (*G. acerinus*), бичок-пісочник (*Neogobius fluviatilis*) і бичок-гонець (*N. gymnotrachelus*). З них «червонокнижними» є 4 види (стерлядь прісноводна, марена звичайна, чоп великий і йорж-носар). Іхтіологічний заказник місцевого значення «Непоротівський» входить до складу НПП «Хотинський».

50. Іхтіологічний заказник місцевого значення «Бернівський острів»

Площа: 25,0 га. **Розташування:** Кельменецький район, околиці с. Бернове. **Підпорядкування:** Дністровсько-Прутське басейнове управління водних ресурсів. **Утворення:** Розпорядження Чернівецької обласної державної адміністрації від 8 лютого 1996 року № 87-р.

Фрагмент Дністровського водосховища. Заказник розташований південно-східніше с. Бернове. Забезпечені охороною місця нересту певних видів риби, у першу чергу тих, які мають промислове значення. У цьому місці Дністер розпочинає серію велетенських, глибоко врізаних меандр. Увігнуті частини берегів завжди стрімкі, глибини нарастають швидко, одразу до 15–20 м; опуклі ділянки виположені. У 1984 році, у зв'язку зі створенням Дністровського водосховища, прибережна рівнина була затоплена, а її найвища лівобережна частина утворила острів. Його загальна площа сягає 9–12 га (залежно від рівня води), а тієї частини, де наявні відносно суцільні зарості деревно-чагарникової рослинності – орієнтовно 9,5 га. Нині він лежить посередині р. Дністер. У його центральній частині є невелика водойма (озерце) площею приблизно 0,2 га. Східна, західна і північна частини Бернівського острова пологі, а південна є піщано-глинистим урвищем заввишки не більше 2 м (ця ділянка внаслідок дії води поступово руйнується). Іхтіофауна заказника представлена 26 видами, які належать до 22 родів, 7 родин і 6 рядів: стерлядь прісноводна (*Acipenser ruthenus*), плітка звичайна (*Rutilus rutilus*), вирезуб причорноморський (*R. frisii*), краснопірка звичайна (*Scardinius erythrophthalmus*), підуст звичайний (*Chondrostoma nasus*), верховодка звичайна (*Alburnus alburnus*), лящ звичайний (*Abramis brama*), клепець європейський (*Ballerus sapa*), синець звичайний (*B. ballerus*), білізна європейська (*Aspius aspius*), білий товстолобик амурський (*Hypophthalmichthys molitrix*), гірчак європейський (*Rhodeus amarus*), пічкур звичайний (*Gobio gobio*), марена звичайна (*Barbus barbus*), сазан європейський (*Cyprinus carpio*), карась сріблястий (*Carassius gibelio*), сом європейський (*Silurus glanis*), щука звичайна (*Esox lucius*), триголкова колючка звичайна (*Gasterosteus aculeatus*), судак звичайний (*Sander lucioperca*), окунь звичайний (*Perca fluviatilis*), чоп великий (*Zingel zingel*), йорж звичайний (*Gymnocephalus cernuus*), йорж-носар (*G. acerinus*), бичок-пісочник (*Neogobius fluviatilis*) і бичок-гонець (*N. gymnotrachelus*). З них до Червоної книги України занесені 5 видів (стерлядь прісноводна, вирезуб причорноморський, марена звичайна, чоп великий і йорж-носар). У 1996 році на острові (внутрішня водойма із заростями верби) виявлено 2 заселені гнізда квака (*Nycticorax nycticorax*). Це новий гніздовий вид птахів для східної частини Чернівецької області (фактично

всі його колоніальні поселення в регіоні охороняються в межах заповідних об'єктів). Іхтіологічний заказник місцевого значення «Бернівський острів» входить до складу НПП «Хотинський».

Іхтіологічний заказник «Бернівський острів»

Фото Олени Волиці

51. Іхтіологічний заказник місцевого значення «Дарабанське плесо»

Площа: 32,0 га. **Розташування:** Хотинський район, околиці с. Анадоли. **Підпорядкування:** Анадольська сільська рада. **Утворення:** Рішення 2 сесії Чернівецької обласної ради XXII скликання від 16 грудня 1994 року.

Фрагмент Дністровського водосховища. Заказник розташований південно-східніше с. Анадоли (ур. Дарабани, раніше повністю затоплене водами Дністровського водосховища з такою ж назвою село). Тут на міліні колишнього лівого берега Дністра охороняються місця нересту промислових і раритетних риб. Іхтіофауна заказника та прилеглих ділянок налічує 33 види (належать до 29 родів, 8 родин і 6 рядів): стерлядь прісноводна (*Acipenser ruthenus*), ялець звичайний (*Leuciscus leuciscus*), головень європейський (*Squalius cephalus*), плітка звичайна (*Rutilus rutilus*), вирезуб причорноморський (*R. frisii*), краснопірка звичайна (*Scardinius erythrophthalmus*), підуст звичайний (*Chondrostoma nasus*), бистрянка російська (*Alburnoides rossicus*), верховодка звичайна (*Alburnus alburnus*), рибець звичайний (*Vimba vimba*), плоскирка європейська (*Blicca bjoerkna*), лящ звичайний (*Abramis brama*), клепець європейський (*Ballerus sapa*), синець звичайний (*B. ballerus*), білизна європейська (*Aspius aspius*), білий товстолобик амурський (*Hypophthalmichthys molitrix*), гірчак європейський (*Rhodeus amarus*), пічкур звичайний (*Gobio gobio*), білоперий пічкур дністровський (*Romanogobio kesslerii*), марена звичайна (*Barbus barbus*), сазан європейський (*Cyprinus carpio*), карась сріблястий (*Carassius gibelio*), сом європейський (*Silurus glanis*), щука звичайна (*Esox lucius*), триголкова

колючка звичайна (*Gasterosteus aculeatus*), судак звичайний (*Sander lucioperca*), окунь звичайний (*Perca fluviatilis*), чоп великий (*Zingel zingel*), йорж звичайний (*Gymnocephalus cernuus*), йорж-носар (*G. acerinus*), головешка-ротань (*Percottus glenii*), бичок-пісочник (*Neogobius fluviatilis*) і бичок-гонець (*N. gymnotrachelus*). З них до Червоної книги України занесені 8 видів (стерлядь прісноводна, ялець звичайний, вирезуб причорноморський, бистрянкa російська, білоперий пічкур дністровський, марена звичайна, чоп великий і йорж-носар). Необхідно зазначити, що в рамках виконання проекту «Створення першого репродуктивного центру для відновлення аборигенних видів риб на Дністрі» в перших числах жовтня 2016 року поблизу с. Анадоли проведено зариблення водосховища молоддю стерляді, зокрема, в межах заказника було випущено кілька сотень особин. На наявному тут острові постійно гніздяться (дуже часто невдало, внаслідок затоплення кладок через коливання рівня води) крячки річкові (*Sterna hirundo*), колоніальні поселення яких заслуговують на охорону, та малі пісочники (*Charadrius dubius*). З «червонокнижних» тварин у межах цієї ділянки Дністра також виявляли міногу українську (*Eudontomyzon mariae*) (відомі більш давні знахідки, до створення водосховища) і пелікана рожевого (*Pelecanus onocrotalus*) (на початку жовтня 2016 року спостерігали залітну зграю із 13 особин). Іхтіологічний заказник місцевого значення «Дарабанське плесо» входить до складу НПП «Хотинський».

Випуск молоді стерляді прісноводної (*Acipenser ruthenus*) в межах іхтіологічного заказника «Дарабанське плесо»

Фото Ігоря Скільського

52. Іхтіологічний заказник місцевого значення «Орестовський»

Площа: 156,0 га. **Розташування:** Хотинський район, околиці сіл Орестівка і Пригородок. **Підпорядкування:** Пригородоцька сільська рада. **Утворення:** Рішення 17 сесії Чернівецької обласної ради XXIII скликання від 20 грудня 2001 року № 171-17/01.

Фрагмент верхньої частини Дністровського водосховища. Охоплює акваторію біля сіл Орестівка і Пригородок. Долина річки тут відносно широка та глибока. Забезпечені охороною місця нересту та нагулу багатьох риб, насамперед тих, які є раритетними чи мають промислове значення. Іхтіофауна заказника та прилеглих ділянок представлена 39 видами, які належать до 35 родів, 10 родин і 8 рядів: стерлядь прісноводна (*Acipenser ruthenus*), річковий

вугор європейський (*Anguilla anguilla*), ялець звичайний (*Leuciscus leuciscus*), головень європейський (*Squalius cephalus*), в'язь звичайний (*Idus idus*), плітка звичайна (*Rutilus rutilus*), вирезуб причорноморський (*R. frisii*), краснопірка звичайна (*Scardinius erythrophthalmus*), підуст звичайний (*Chondrostoma nasus*), бистрянка російська (*Alburnoides rossicus*), верховодка звичайна (*Alburnus alburnus*), верховка звичайна (*Leucaspis delineatus*), рибець звичайний (*Vimba vimba*), плоскирка європейська (*Blicca bjoerkna*), лящ звичайний (*Abramis brama*), клепець європейський (*Ballerus sapa*), синець звичайний (*B. ballerus*), білізна європейська (*Aspius aspius*), білий товстолобик амурський (*Hypophthalmichthys molitrix*), чехоня звичайна (*Pelecus cultratus*), гірчак європейський (*Rhodeus amarus*), пічкур звичайний (*Gobio gobio*), білоперий пічкур дністровський (*Romanogobio kesslerii*), марена звичайна (*Barbus barbus*), сазан європейський (*Cyprinus carpio*), карась сріблястий (*Carassius gibelio*), лин звичайний (*Tinca tinca*), сом європейський (*Silurus glanis*), харіус європейський (*Thymallus thymallus*) (відома лише давня знахідка), щука звичайна (*Esox lucius*), триголкова колючка звичайна (*Gasterosteus aculeatus*), судак звичайний (*Sander lucioperca*), окунь звичайний (*Perca fluviatilis*), чоп великий (*Zingel zingel*), йорж звичайний (*Gymnocephalus cernuus*), йорж-носар (*G. acerinus*), головешка-ротань (*Perccottus glenii*), бичок-пісочник (*Neogobius fluviatilis*) і бичок-гонець (*N. gymnotrachelus*). З них до Червоної книги України занесені 9 видів (стерлядь прісноводна, ялець звичайний, вирезуб причорноморський, бистрянка російська, білоперий пічкур дністровський, марена звичайна, харіус європейський, чоп великий і йорж-носар). Унікальними є недавні знахідки на цій ділянці Дністра річкового вугра європейського. Скажімо, взимку 1989 року в акваторії с. Гордівці Хотинського району відловлено 1 особину. Ще 1 екземпляр річкового вугра піймано в серпні 2011 року в акваторії с. Білівці Борщівського району Тернопільської області (з чернівецького боку – це східніше с. Гордівці). Зважаючи на те, що раніше споруджені на Дністрі греблі не обладнані рибопропускними пристроями (це перервало міграційні шляхи прохідних видів риб), питання щодо появи річкового вугра у Дністровському водосховищі залишається відкритим. До зарегулювання русла річки тут також виявляли «червонокнижну» міногу українську (*Eudontomyzon mariae*). Іхтіологічний заказник місцевого значення «Орестовський» входить до складу НПП «Хотинський».

53. Іхтіологічний заказник місцевого значення «Василівська вирва»

Площа: 7,0 га. **Розташування:** Заставнівський район, околиці с. Василів. **Підпорядкування:** Василівська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 17 березня 1992 року № 72.

Охоплює акваторію русла Дністра південно-східніше с. Василів. Від цього села річка різко повертає на схід, підмиваючи стрімкий правий берег. Під урвищем у руслі Дністра водою вимитий глибокий (більше 10 м) вир. Охороняється саме ця частина акваторії (ділянка протяжністю 0,5 км), як, насамперед, зручне місце зимування низки видів риб. Далі русло річки розділяється на дві протоки, омиваючи великий острів. Іхтіофауна заказника та прилеглих ділянок налічує 29 видів (належать до 26 родів, 8 родин і 6 рядів): стерлядь прісноводна (*Acipenser ruthenus*), ялець звичайний (*Leuciscus leuciscus*), головень європейський (*Squalius cephalus*), плітка звичайна (*Rutilus rutilus*), вирезуб причорноморський (*R. frisii*), краснопірка звичайна (*Scardinius erythrophthalmus*), підуст звичайний (*Chondrostoma nasus*), бистрянка

російська (*Alburnoides rossicus*), верховодка звичайна (*Alburnus alburnus*), верховка звичайна (*Leucaspius delineatus*), лящ звичайний (*Abramis brama*), клепець європейський (*Ballerus sapa*), білизна європейська (*Aspius aspius*), пічкур звичайний (*Gobio gobio*), білоперий пічкур дністровський (*Romanogobio kesslerii*), марена звичайна (*Barbus barbus*), сазан європейський (*Cyprinus carpio*), щипавка звичайна (*Cobitis taenia*), золотиста щипавка північна (*Sabanejewia baltica*), сом європейський (*Silurus glanis*), микіжа прісноводна (*Parasalmo mykiss*), щука звичайна (*Esox lucius*), судак звичайний (*Sander lucioperca*), окунь звичайний (*Perca fluviatilis*), чоп великий (*Zingel zingel*), йорж звичайний (*Gymnocephalus cernuus*), йорж-носар (*G. acerinus*), бичок-пісочник (*Neogobius fluviatilis*) і бичок-гонець (*N. gymnotrachelus*). З них «червонокнижними» є 8 видів (стерлядь прісноводна, ялець звичайний, вирезуб причорноморський, бистрянка російська, білоперий пічкур дністровський, марена звичайна, чоп великий і йорж-носар).

Іхтіологічний заказник «Василівська вирва»

Фото Назара Смірнова

54. Іхтіологічний заказник місцевого значення «Митківський»

Площа: 369,0 га. **Розташування:** Заставнівський район, околиці сіл Митків (109,0 га), Мосорівка (150,0 га) і Самушин (110,0 га). **Підпорядкування:** Митківська, Мосорівська і Самушинська сільські ради. **Утворення:** Рішення 17 сесії Чернівецької обласної ради XXIII скликання від 20 грудня 2001 року № 171-17/01.

Охоплює акваторію русла Дністра біля сіл Митків, Мосорівка і Самушин. Заповідний об'єкт створено, в першу чергу, з метою забезпечення охорони місць перебування стерляді прісноводної (*Acipenser ruthenus*), яка занесена фактично в усі основні зоологічні списки. Після с. Митків Дністер різко повертає на північ і на відрізу 13 км описує Мосорівську меандру зі стрімким лівим берегом. На південному коліні береги з обох боків трохи понижуються. Навпроти

південної частини с. Самушин русло річки розділяється на дві протоки, омиваючи великий острів, густо зарослий деревно-чагарниковою рослинністю. Іхтіофауна заказника налічує 29 видів (належать до 26 родів, 8 родин і 6 рядів): стерлядь прісноводна (*Acipenser ruthenus*), головень європейський (*Squalius cephalus*), в'язь звичайний (*Idus idus*), плітка звичайна (*Rutilus rutilus*), вирезуб причорноморський (*R. frisii*), краснопірка звичайна (*Scardinius erythrophthalmus*), підуст звичайний (*Chondrostoma nasus*), бистрянкa російська (*Alburnoides rossicus*), верховодка звичайна (*Alburnus alburnus*), верховка звичайна (*Leucaspius delineatus*), рибець звичайний (*Vimba vimba*), лящ звичайний (*Abramis brama*), клепець європейський (*Ballerus sapa*), білизна європейська (*Aspius aspius*), пічкур звичайний (*Gobio gobio*), білоперий пічкур дністровський (*Romanogobio kesslerii*), марена звичайна (*Barbus barbuis*), сазан європейський (*Cyprinus carpio*), карась сріблястий (*Carassius gibelio*), сом європейський (*Silurus glanis*), микіжа прісноводна (*Parasalmo mykiss*), щука звичайна (*Esox lucius*), судак звичайний (*Sander lucioperca*), окунь звичайний (*Perca fluviatilis*), чоп великий (*Zingel zingel*), йорж звичайний (*Gymnocephalus cernuus*), йорж-носар (*G. acerinus*), бичок-пісочник (*Neogobius fluviatilis*) і бичок-гонець (*N. gymnotrachelus*). З них «червонокнижними» є 7 видів (стерлядь прісноводна, вирезуб причорноморський, бистрянкa російська, білоперий пічкур дністровський, марена звичайна, чоп великий і йорж-носар).

55. Іхтіологічний заказник місцевого значення «Репужинські острови»

Площа: 14,0 га. **Розташування:** Заставнівський район, околиці с. Репужинці. **Підпорядкування:** Репужинецька сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 17 березня 1992 року № 72.

Охоплює акваторію русла Дністра. Дві окремі ділянки заказника розташовані північно-східніше і північно-західніше с. Репужинці. Тут охороняються місця перебування та нересту промислових і раритетних видів риб у правих протоках р. Дністер біля островів. У цьому місці річка повертає на схід, лівий берег зростає до висоти 100 м, а на правому положому буковинському лісі відступають до села. Іхтіофауна заказника та прилеглих ділянок налічує 31 вид із 28 родів, 8 родин і 6 рядів: стерлядь прісноводна (*Acipenser ruthenus*), ялець звичайний (*Leuciscus leuciscus*), головень європейський (*Squalius cephalus*), в'язь звичайний (*Idus idus*), плітка звичайна (*Rutilus rutilus*), вирезуб причорноморський (*Rutilus frisii*), краснопірка звичайна (*Scardinius erythrophthalmus*), підуст звичайний (*Chondrostoma nasus*), бистрянкa російська (*Alburnoides rossicus*), верховодка звичайна (*Alburnus alburnus*), верховка звичайна (*Leucaspius delineatus*), рибець звичайний (*Vimba vimba*), лящ звичайний (*Abramis brama*), клепець європейський (*Ballerus sapa*), білизна європейська (*Aspius aspius*), пічкур звичайний (*Gobio gobio*), білоперий пічкур дністровський (*Romanogobio kesslerii*), марена звичайна (*Barbus barbuis*), сазан європейський (*Cyprinus carpio*), щипавка звичайна (*Cobitis taenia*), золотиста щипавка північна (*Sabanejewia baltica*), сом європейський (*Silurus glanis*), микіжа прісноводна (*Parasalmo mykiss*), щука звичайна (*Esox lucius*), судак звичайний (*Sander lucioperca*), окунь звичайний (*Perca fluviatilis*), чоп великий (*Zingel zingel*), йорж звичайний (*Gymnocephalus cernuus*), йорж-носар (*G. acerinus*), бичок-пісочник (*Neogobius fluviatilis*) і бичок-гонець (*N. gymnotrachelus*). З них до Червоної книги України занесені 8 видів (стерлядь прісноводна, ялець звичайний, вирезуб причорноморський, бистрянкa російська, білоперий пічкур дністровський, марена звичайна, чоп великий і йорж-носар). Раніше тут також виявляли «червонокнижну» міногу українську (*Eudontomyzon mariae*).

56. Іхтіологічний заказник місцевого значення «Глиницький»

Площа: 15,6 га. **Розташування:** Кіцманський район, околиці с. Коростувата. **Підпорядкування:** Глиницька сільська рада. **Утворення:** Рішення 6 сесії Чернівецької обласної ради XXIV скликання від 27 грудня 2002 року № 127-6/02.

Розташований північніше с. Коростувата. Охороняється ділянка русла р. Прут як місце перебування та зимівлі багатьох видів риб. На цьому відрізу річка здебільшого притискається до правого горбистого берега, хоча головне русло постійно змінюється у зв'язку з активними русловими процесами. Іхтіофауна заказника та прилеглих ділянок налічує 36 видів, які належать до 31 роду, 10 родин і 6 рядів: головень європейський (*Squalius cephalus*), плітка звичайна (*Rutilus rutilus*), краснопірка звичайна (*Scardinius erythrophthalmus*), підуст звичайний (*Chondrostoma nasus*), бистрянкa звичайна (*Alburnoides bipunctatus*), верховодка звичайна (*Alburnus alburnus*), верховка звичайна (*Leucaspis delineatus*), гольян звичайний (*Phoxinus phoxinus*), рибець звичайний (*Vimba vimba*), лящ звичайний (*Abramis brama*), білизна європейська (*Aspius aspius*), гірчак європейський (*Rhodeus amarus*), пічкур карпатський (*Gobio carpaticus*), білоперий пічкур дунайський (*Romanogobio vladukovi*), білоперий пічкур дністровський (*R. kesslerii*), марена звичайна (*Barbus barbus*), марена дунайсько-дністровська (*B. petenyi*), сазан європейський (*Cyprinus carpio*), карась сріблястий (*Carassius gibelio*), золотиста щипавка дунайська (*Sabanejewia balcanica*), вусатий слиж європейський (*Barbatula barbatula*), сом європейський (*Silurus glanis*), лосось-кумжа (*Salmo trutta*), микіжа прісноводна (*Parasalmo mykiss*), лосось дунайський (*Hucho hucho*), щука звичайна (*Esox lucius*), бабець європейський (*Cottus gobio*), судак звичайний (*Sander lucioperca*), окунь звичайний (*Perca fluviatilis*), чоп великий (*Zingel zingel*), чоп малий (*Z. streber*), йорж звичайний (*Gymnocephalus cernuus*), йорж смугастий (*G. schraetser*), головошка-ротань (*Perccottus glenii*), бичок-пісочник (*Neogobius fluviatilis*) і бичок-гонець (*N. gymnotrachelus*). З них до Червоної книги України занесені 7 видів (білоперий пічкур дністровський, марена звичайна, марена дунайсько-дністровська, лосось дунайський, чоп великий, чоп малий і йорж смугастий). З «червонокнижних» тварин тут також зустрічаються красуня-діва (*Calopteryx virgo*), дозорець-імператор (*Anax imperator*), мінога українська (*Eudontomyzon mariae*), лелека чорний (*Ciconia nigra*) (локальний кормовий заліт, очевидно гніздиться на прилеглий території), скопа (*Pandion haliaetus*) (кормовий заліт), крикочок малий (*Sterna albifrons*) (очевидно гніздовий вид) і деякі інші.

57. Іхтіологічний заказник місцевого значення «Неполоківецький»

Площа: 26,8 га. **Розташування:** Кіцманський район, околиці смт Неполоківці. **Підпорядкування:** Неполоківецька селищна рада. **Утворення:** Рішення 6 сесії Чернівецької обласної ради XXIV скликання від 27 грудня 2002 року № 127-6/02.

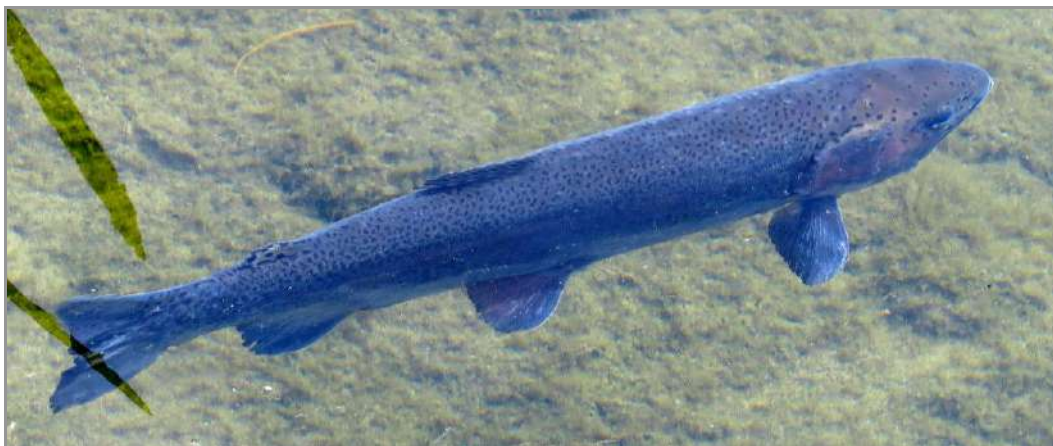
Охоплює акваторію р. Прут біля смт Неполоківці. Охороняється ділянка русла біля гирла правої притоки – р. Черемош як місце нересту і нагулу багатьох видів риб. Їх у межах заказника та на прилеглих ділянок виявлено 37 видів (належать до 34 родів, 10 родин і 6 рядів): ялець звичайний (*Leuciscus leuciscus*), головень європейський (*Squalius cephalus*), в'язь звичайний (*Idus idus*), плітка звичайна (*Rutilus rutilus*), краснопірка звичайна (*Scardinius erythrophthalmus*), підуст звичайний (*Chondrostoma nasus*), бистрянкa звичайна (*Alburnoides*

bipunctatus), верховодка звичайна (*Alburnus alburnus*), верховка звичайна (*Leucaspis delineatus*), голян звичайний (*Phoxinus phoxinus*), рибець звичайний (*Vimba vimba*), білізна європейська (*Aspius aspius*), гірчак європейський (*Rhodeus amarus*), пічкур карпатський (*Gobio carpathicus*), білоперий пічкур дунайський (*Romanogobio vladukovi*), білоперий пічкур дністровський (*R. kesslerii*), марена звичайна (*Barbus barbus*), марена дунайсько-дністровська (*B. petenyi*),

Мінога українська (*Eudontomyzon mariae*)

Фото Мирослава Агаманюка

Микіжа прісноводна (*Parasalmo mykiss*)

Фото Мирослава Агаманюка

сазан європейський (*Cyprinus carpio*), карась звичайний (*Carassius carassius*), карась сріблястий (*C. gibelio*), щипавка дунайська (*Cobitis elongatoides*), золотиста щипавка дунайська (*Sabanejewia balcanica*), вусатий слиж європейський (*Barbatula barbatula*), сом європейський (*Silurus glanis*), лосось-кумжа (*Salmo trutta*), микіжа прісноводна (*Parasalmo mykiss*), лосось дунайський (*Hucho hucho*), щука звичайна (*Esox lucius*), бабець європейський (*Cottus gobio*), судак звичайний (*Sander lucioperca*), окунь звичайний (*Perca fluviatilis*), чоп малий (*Zingel streber*),

йорж звичайний (*Gymnocephalus cernuus*), йорж смугастий (*G. schraetser*), головешка-ротань (*Perccottus glenii*) і бичок-гонець (*Neogobius gymnotrachelus*). З них до Червоної книги України занесені 8 видів (ялець звичайний, білоперий пічкур дністровський, марена звичайна, марена дунайсько-дністровська, карась звичайний, лосось дунайський, чоп малий і йорж смугастий). З «червонокнижних» тварин тут також зустрічаються мінога українська (*Eudontomyzon mariae*), скопа (*Pandion haliaetus*) (кормовий заліт), крячок малий (*Sterna albifrons*) (очевидно гніздовий) і деякі інші.

Чоп малий (*Zingel streber*)

Фото Назара Смірнова

58. Іхтіологічний заказник місцевого значення «Сіретський»

Площа: 5019,0 га. **Розташування:** Сторожинецький район (3924,0 га), околиці смт Красноільськ, сіл Банилів-Підгірний, Буденець, Верхні Петрівці, Давидівці, Їжівці, Комарівці, Нижні Петрівці, Нові Бросківці, Панка, Ропча, Стара Жадова, Старі Бросківці і Чудей; Вижницький район (1095,0 га), околиці смт Берегомет, сіл Долішній Шепіт, Лукавці і Мигове. **Підпорядкування:** Красноільська селищна рада, Банилово-Підгірнівська, Буденецька, Верхньопетровецька, Давидівська, Їжівська, Комарівська, Нижньопетровецька, Новобросковецька, Панківська, Ропчанська, Старожадівська, Старобросковецька і Чудейська сільські ради; Берегометська селищна рада, Долішньошепітська, Лукавецька і Мигівська сільські ради. **Утворення:** Рішення 17 сесії Чернівецької обласної ради XXIII скликання від 20 грудня 2001 року № 171-17/01.

Охороняється ділянка р. Сірет із притоками від с. Панка вверх за течією в межах Чернівецької області, тобто вся гірська частина басейну річки і частково передкарпатська. Тут виявлено 33 види риб, які належать до 28 родів, 10 родин і 7 рядів: ялець звичайний (*Leuciscus leuciscus*), головень європейський (*Squalius cephalus*), плітка звичайна (*Rutilus rutilus*), підуст звичайний (*Chondrostoma nasus*), бистрянка звичайна (*Alburnoides bipunctatus*), верховодка звичайна (*Alburnus alburnus*), верховка звичайна (*Leucaspis delineatus*), голянь звичайний (*Phoxinus phoxinus*), рибець звичайний (*Vimba vimba*), білизна європейська (*Aspius aspius*), гірчак європейський (*Rhodeus amarus*), пічкур карпатський (*Gobio carpathicus*), пічкур дунайський (*G. uranoscopus*), білоперий пічкур дунайський (*Romanogobio vladkovi*), білоперий пічкур дністровський (*R. kessleri*), марена звичайна (*Barbus barbus*), марена дунайсько-дністровська (*B. petenyi*), карась

сріблястий (*Carassius gibelio*), щипавка дунайська (*Cobitis elongatoides*), золотиста щипавка дунайська (*Sabanejewia balcanica*), вусатий слиж європейський (*Barbatula barbatula*), сом європейський (*Silurus glanis*), харіус європейський (*Thymallus thymallus*), лосось-кумжа (*Salmo trutta*), микіжа прісноводна (*Parasalmo mykiss*), щука звичайна (*Esox lucius*), минь річковий (*Lota lota*), бабець європейський (*Cottus gobio*), бабець строкатоплавцевий (*C. poecilopus*), окунь звичайний (*Perca fluviatilis*), чоп малий (*Zingel streber*), йорж звичайний (*Gymnocephalus cernuus*) і йорж смугастий (*G. schraetser*). З них до Червоної книги України занесені 9 видів (ялець звичайний, пічкур дунайський білоперий, пічкур дністровський, марена звичайна, марена дунайсько-дністровська, харіус європейський, минь річковий, чоп малий і йорж смугастий). З інших «червонокнижних» тварин тут зустрічаються п'явка медична (*Hirudo medicinalis*), рак широкопалий (*Astacus astacus*), красуня-діва (*Calopteryx virgo*), мінога українська (*Eudontomyzon mariae*), саламандра плямиста (*Salamandra salamandra*), тритон карпатський (*Lissotriton montandoni*), тритон альпійський (*Ichthyosaura alpestris*), кумка жовточерева (*Bombina variegata*), лелека чорний (*Ciconia nigra*) (локальний кормовий заліт), рясоніжка мала (*Neomys anomalus*), горностай (*Mustela erminea*) і видра річкова (*Lutra lutra*).

59. Іхтіологічний заказник місцевого значення «Черемошський»

Площа: 3288,0 га. **Розташування:** околиці м. Вижниця; Путильський район, околиці сіл Довгопілля, Конятин, Мариничі, Підзахаричі, Розтоки, Усть-Путила і Яблуниця. **Підпорядкування:** Вижницька міська рада; Довгопільська, Конятинська, Мариничівська, Підзахаричівська, Розтоківська, Усть-Путильська і Яблуницька сільські ради. **Утворення:** Рішення 17 сесії Чернівецької обласної ради XXIII скликання від 20 грудня 2001 року № 171-17/01.

Охороняється ділянка р. Черемош (і Білий Черемош) із притоками від м. Вижниця вгору за течією в межах Чернівецької області. Тут виявлено 26 видів риби, які належать до 24 родів, 8 родин і 5 рядів: ялець звичайний (*Leuciscus leuciscus*), головень європейський (*Squalius cephalus*), підуст звичайний (*Chondrostoma nasus*), бистрянка звичайна (*Alburnoides bipunctatus*), верховодка звичайна (*Alburnus alburnus*), верховка звичайна (*Leucaspis delineatus*), голянь звичайний (*Phoxinus phoxinus*), рибець звичайний (*Vimba vimba*), білизна європейська (*Aspius aspius*), гірчак європейський (*Rhodeus amarus*), пічкур карпатський (*Gobio carpathicus*), білоперий пічкур дунайський (*Romanogobio vladukovi*), марена звичайна (*Barbus barbus*), марена дунайсько-дністровська (*B. petenyi*), щипавка дунайська (*Cobitis elongatoides*), вусатий слиж європейський (*Barbatula barbatula*), харіус європейський (*Thymallus thymallus*), лосось-кумжа (*Salmo trutta*), микіжа прісноводна (*Parasalmo mykiss*), лосось дунайський (*Hucho hucho*), минь річковий (*Lota lota*), бабець європейський (*Cottus gobio*), бабець строкатоплавцевий (*C. poecilopus*), окунь звичайний (*Perca fluviatilis*), чоп малий (*Zingel streber*) і йорж звичайний (*Gymnocephalus cernuus*). З них до Червоної книги України занесені 7 видів (ялець звичайний, марена звичайна, марена дунайсько-дністровська, харіус європейський, лосось дунайський, минь річковий і чоп малий). З «червонокнижних» тварин тут зустрічаються п'явка медична (*Hirudo medicinalis*), рак широкопалий (*Astacus astacus*), красуня-діва (*Calopteryx virgo*), офіогомфус Цецилія (*Ophiogomphus cecilia*), мінога українська (*Eudontomyzon mariae*), саламандра плямиста (*Salamandra salamandra*), тритон карпатський (*Lissotriton montandoni*), тритон альпійський (*Ichthyosaura alpestris*), кумка жовточерева (*Bombina variegata*), лелека чорний (*Ciconia nigra*) (локальний кормовий заліт), горностай (*Mustela erminea*), норка європейська (*M. lutreola*), видра річкова (*Lutra lutra*) та деякі інші.

КАРСТОВО-СПЕЛЕОЛОГІЧНІ ЗАКАЗНИКИ ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОГО ЗНАЧЕННЯ

60. Карстово-спелеологічний заказник загальнодержавного значення «Чорнопотоцький»

Площа: 49,0 га. **Розташування:** Заставнівський район, околиці сіл Боянчук (24,6 га), Погорілівка (19,2 га) і Юрківці (5,2 га). **Підпорядкування:** Боянчуцька, Погорілівська і Юрковецька сільські ради. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 16 січня 1991 року № 22 (геологічний (спелеокарстовий) заказник «Чорнопотоцький»); Рішення 18 сесії Чернівецької обласної ради народних депутатів XXI скликання від 21 грудня 1993 року (карстово-спелеологічний заказник місцевого значення «Чорнопотіцький»); Указ Президента України від 10 грудня 1994 року № 750/94 (карстово-спелеологічний заказник загальнодержавного значення «Чорнопотоцький»).

Долина р. Чорний Потік з південного заходу на північний схід (поблизу сіл Боянчук, Юрківці й Погорілівка) перетинає придністровську частину Прут-Дністровського межиріччя із зустрічно-нахиленими залягаючими пластами гіпсоангідритів середнього баденію та, поступово врізаючись, утворює каньйон. Долина річки закладена уздовж значного текторозлому і пересікає низку поперечних розломів субкарпатської орієнтації. На відтинку 3,5 км зафіксовані різностадійні та різноманітні форми карстопроявів. Долина асиметрична: правий борт крутий, скелястий (виходи гіпсоангідритів), лівий – виположений, розораний. Днище плоске, чоткоподібне, закарстоване у верхній частині. Перші виходи гіпсів у тектоблоці наявні на крайньому південному заході, де відмічене значне поглинання води системи Чорного Потіку лійками-понорами – діючими і сухими (реліктовими та періодично функціонуючими). У верхів'ях річка поглинається активним понором і на значному відтинку протікає галереями Чорнопотоцької печери й інших спелеологічно ще не досліджених підземних порожнин. У межах крайньої північно-східної частини заказника добре виражені форми поверхневого закарстування – водно-прибійні ерозійно-корозійні ніші до 3 м глибини. Загалом, тут зафіксовані кілька стадій розвитку карстового процесу – від напірних фреатичних до сухогалерейних і обвальних-цементацийних. Заказник займає територію, на якій у 1921 році був створений за ініціативою чернівецького ботаніка професора Михайла Гушуляка перший на Буковині природний резерват «Турлівші», що перебував у підпорядкуванні Інституту ботаніки Чернівецького університету та забезпечував охорону екстразональних наскельно-степових угруповань реліктового характеру. Після входження Північної Буковини до складу України ця заповідна ділянка була втрачена й забута. У складі рослинності заказника переважають угруповання формацій костриці валіської (*Festuceta valesiacaе*), келерії гребінчастої (*Koelerietta cristataе*), бородача звичайного (*Botriochloeta ischaemi*) і самосилу гайового (*Teucrieta chamaedritis*). Трапляються також фітоценози, занесені до Зеленої книги України, які належать до формацій осоки низької (*Cariceta humilis*) та ковили волосистої (*Stipeta capillataе*). У флористичному складі цих угруповань з числа раритетних видів зростають сон великий (*Pulsatilla grandis*), сон лучний (*P. pratensis*), лещиця дністровська (*Gypsophilla thyraica*), ясенець білий (*Dictamnus albus*), лілія лісова (*Lilium martagon*), ковила волосиста (*Stipa capillata*), тонконіг різнобарвний (*Poa versicolor*), леопольдія чубкувата (*Leopoldia comosa*), гіацинтник блідий (*Hyacinthella leucophaea*), горіцвіт весняний (*Adonis vernalis*).

Карстово-спелеологічний заказник «Чорнопотоцький»

Фото Назара Смірнова

61. Карстово-спелеологічний заказник загальнодержавного значення «Молочнобратський карстовий масив»

Площа: 20,3 га. **Розташування:** Путильський район, околиці с. Сарата, хутір Перкалаб. **Підпорядкування:** Національний природний парк «Черемоський». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 16 січня 1991 року № 22 (геологічний (спелеокарстовий) заказник «Молочнобратський карстовий масив»); Рішення 18 сесії Чернівецької обласної ради народних депутатів XXI скликання від 21 грудня 1993 року (карстово-спелеологічний заказник місцевого значення «Молочнобратський»); Указ Президента України від 10 грудня 1994 року № 750/94 (карстово-спелеологічний заказник загальнодержавного значення «Молочнобратський карстовий масив»).

Заказник являє собою геокомплекс купольно-карбонатного масиву у тріасово-юрських вапнякових стрімчаках-кліпенах з численними карстово-тектонічними колодязями та формами

поверхневого карсту (лійками) на хр. Чорний Діл. На купольному масиві гори з висотами до 1480 м н. р. м. виявлено чимало тектонічних тріщинних вертикальних і субгоризонтальних порожнин, модифікованих карстовими процесами. Найглибша з печер – шахта «Молочні браття» досліджена до глибини 39 м з сумарною довжиною 56 м. Заказник має велике наукове значення як осередок концентрації досить рідкісного текто-конденсаційно-карстового типу порожнин в Українських Карпатах і досить перспективний для подальших спелеологічних пошуків. Більша частина території заповідного об'єкта вкрита молодим смерековим лісом віком близько 30 років, місцями досить розрідженим. Трапляються масивні виходи вапнякових скель і кам'янисті осипи, де виявлені угруповання формації костриці скельної (*Festuceta saxatilis*). З числа раритетних видів рослин тут наявні орлики чорночючі (*Aguilegia nigricans*), арніка гірська (*Arnica montana*), коральковець тричінадрізаний (*Corallorhiza trifida*), коручка темно-червона (*Epipactis atrorubens*), билинець довгорогий (*Gymnadenia conopsea*), баранець звичайний (*Huperzia selago*), лілія лісова (*Lilium martagon*), плаун річний (*Lycopodium annotinum*), смілка сумнівна (*Silene dubia*), костриця карпатська (*Festuca carpatica*), костриця скельна (*F. saxatilis*), зозуліні сльози яйцеподібні (*Listera ovata*). У межах заповідного об'єкта і на прилеглих ділянках «червонокнижні» тварини представлені, в основному, кількома видами рукокрилих. Тут, зокрема, були виявлені підковик малий (*Rhinolophus hipposideros*) і підковик великий (*R. ferrumequinum*). Карстово-спелеологічний заказник загальнодержавного значення «Молочнобратський карстовий масив» входить до складу НПП «Черемоський».

КАРСТОВО-СПЕЛЕОЛОГІЧНІ ЗАКАЗНИКИ МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ

62. Карстово-спелеологічний заказник місцевого значення «Юрківський карст»

Площа: 12,1 га. **Розташування:** Заставнівський район, околиці с. Юрківці. **Підпорядкування:** Юрковецька сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 16 січня 1991 року № 22 (геологічний (спелеокарстовий) заказник місцевого значення «Юрківський карст»).

Десять карстових лійок розташовані у вододільній смузі давньої реліктової прохідної долини між поверхневими басейнами річок Дорошівський Потік і Чорний Потік 2 км північно-західніше с. Юрківці. Лійки утворені в гіпсо-ангідритах і мають різні розміри – від 10 м до 100 м у діаметрі та 2–4 м глибини. Задерновані, вкриті лучною і водно-болотною рослинністю; частина лійок зайнята постійними й тимчасовими озерами природного походження. Науково-пізнавальну цікавість становить наявність на відносно невеликій ділянці декількох стадій розвитку поверхневих карстових провалів (від відкритих понорів до озер). Заказник має також екологічно-оселищну цінність як місце мешкання кількох десятків видів тварин серед навколишніх суцільних сільськогосподарських угідь.

ПАМ'ЯТКИ ПРИРОДИ

КОМПЛЕКСНІ ПАМ'ЯТКИ ПРИРОДИ ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОГО ЗНАЧЕННЯ

63. Комплексна пам'ятка природи загальнодержавного значення «Борівцівська»

Площа: 20,4 га. **Розташування:** Кіцманський район, околиці с. Борівці. **Підпорядкування:** Борівецька сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 17 березня 1992 року № 72 (комплексна пам'ятка природи «Озеро «Болото»»); Рішення 18 сесії Чернівецької обласної ради народних депутатів XXI скликання від 21 грудня 1993 року (комплексна пам'ятка природи місцевого значення «Озеро «Болото»»); Указ Президента України від 20 серпня 1996 року № 715/96 (комплексна пам'ятка природи загальнодержавного значення «Борівцівська»).

Охороняється водойма природного походження, яка розташована північніше с. Борівці. Вона витягнута майже на 1 км із заходу на схід, її ширина від 100 до 350 м і розміщена у верхів'ях одного з витоків р. Совиця Ставчанська. Чаша озера має карстово-тектонічний генезис, при переважаючих глибинах 1–2 м у верхній частині водойми і 3–4 м у нижній; у карстових западинах глибина сягає 5–6 м. Залежно від режиму зволоження, коливання рівня води відбуваються в межах 0,5–1,0 м з осушенням міліметрових ділянок. Основну цінність і екзотичність становлять плаваючі торф'яні острови площею 0,1–0,15 га з підводною подушкою до 1,5–2,0 м та деревами (вільха, верба) заввишки до 8–10 м. Острови «мандрують», змінюючи конфігурацію водного плеса. Уздовж берега наявна буферна зона, утворена водно-болотною, лучною і деревно-чагарниковою рослинністю. Водойма перебуває на стадії евтрофікації з інтенсивним відкладанням органічних решток. Карстовий водообмін ще не достатньо вивчений, але він існує й обумовлений приляганням з південного сходу та сходу великого карстового масиву – так званого Борівецько-Киселівського низького закарстованого плато.

Найціннішими в соцологічному відношенні у складі рослинності озера є зникаючі в регіоні водні угруповання латаття білого (*Nymphaeeta albae*), які мають реліктовий характер і є чи не найбільшими за площею на території Чернівецької області. З водних угруповань тут відмічені також асоціації рдесників гостролистого (*Potamogetonetum (acutifolii) purum*) і плаваючого (*P. (natantis) purum*). Прибережно-водна рослинність озера представлена ценозами формацій очерету звичайного (*Phragmiteta australis*), рогузу широколистої (*Typheta latifoliae*), лепешняка великого (*Glycerieta maximae*), осоки гострої (*Cariceta acutae*), сусака зонтичного (*Butometa umbellati*) й іншими.

Із хребетних тварин у межах заповідного об'єкта виявлено 56 видів: променепері риби – 8, земноводні – 5, плазуни – 1, птахи – 39 і ссавці – 3. Фауна безхребетних фактично не вивчена.

Певну цінність мають поселення чаплевих птахів, насамперед квака (*Nycticorax nycticorax*), занесеного в додаток 2 до Бернської конвенції. Загалом тут встановлено перебування 22 «бернських» видів тварин.

Як ключова територія, пам'ятка природи є важливим елементом регіональної екомережі. Вона має велике науково-пізнавальне й екологічне значення.

КОМПЛЕКСНІ ПАМ'ЯТКИ ПРИРОДИ МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ

64. Комплексна пам'ятка природи місцевого значення «Озера Очеретяні»

Площа: 4,6 га. **Розташування:** Хотинський район, околиці с. Ширівці. **Підпорядкування:** Шировецька сільська рада. **Утворення:** Рішення 11 сесії Чернівецької обласної ради XXIII скликання від 16 червня 2000 року № 82-11/2000.

Озера розташовані на плоскій, злегка горбистій поверхні Хотинської височини 1,1 км північніше с. Ширівці. Найбільше озеро площею 1,4 га займає пологу реліктову карстову лійку поверхневого вилуговування вапняковистих пісковиків сармату діаметром до 200 м і глибиною 3–4 м. У періоди посух вода практично зникає. Менше озеро перетворене на штучну копанку у днищі великої вилуженої карстової депресії площею 12 га; довкола ростуть дерева. Використовується для локального випасу худоби. У межах заповідного об'єкта домінуюче становище займають ценози союзу *Phragmition communis* – угруповання вкорінених у ґрунті рослин, нижні частини яких здебільшого перебувають під водою. В їхньому складі найчастіше трапляються очерет звичайний (*Phragmites australis*), рогіз вузьколистий (*Typha angustifolia*), рогіз широколистий (*T. latifolia*), їжача голівка пряма (*Sparganium erectum*), півники болотні (*Iris pseudacorus*), сусак зонтичний (*Butomus umbellatus*). З «червонокнижних» видів тварин тут раніше виявляли карася звичайного (*Carassius carassius*). Отже, в межах заповідного об'єкта охороняються цінні водно-болотні комплекси в реліктових карстових лійках вершинного плато Хотинської височини. Пам'ятка природи має велику науково-пізнавальну цінність як рідкісний тип поверхневого озера карсту в незвичних для цього гідрогеологічних умовах.

65. Комплексна пам'ятка природи місцевого значення «Ржавинецьке болото»

Площа: 4,4 га. **Розташування:** Заставнівський район, околиці с. Ржавинці. **Підпорядкування:** Ржавинецька сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 17 березня 1992 року № 72.

Розташована 1 км північніше с. Ржавинці та являє собою озеро карстового походження на останніх стадіях евтрофікації. Займає днище плоскої карстової лійки діаметром 200–240 м і висотою бортів 0,5–5 м залежно від розміщення на макросхилі північної експозиції. Водне плесо у тривалі сухі сезони майже повністю зникає. На тлі сусідніх розораних ланів справляє приємний атрактивний контраст. Тут сформувалася водна і прибережно-водна рослинність у складі якої переважають угруповання очерету звичайного (*Phragmiteta australis*). Фрагментарно

трапляються ценози рогозу широколистого (*Typheta latifoliae*). У складі цих угруповань ростуть типові компоненти гідрофільних угруповань: лепешняк плаваючий (*Glyceria fluitans*), лепешняк великий (*G. maxima*), півники болотні (*Iris pseudacorus*), частуха подорожникова (*Alisma plantago-aquatica*), сусак зонтичний (*Butomus umbellatus*), вербозілля звичайне (*Lysimachia vulgaris*), осока несправжньосмикавцева (*Carex pseudocyperus*) й інші. Пам'ятка природи як цінний водно-болотний комплекс у карстовій западині на останніх стадіях евтрофікації має науково-пізнавальне й екологічне значення.

66. Комплексна пам'ятка природи місцевого значення «Городище»

Площа: 10,6 га. **Розташування:** Глибоцький район, ДП «Сторожинецький лісгосп», Верхньопетрівцьке лісництво (кв. 1, вид. 33–35; кв. 5, вид. 4 і 6; кв. 6, вид. 1). **Підпорядкування:** ДП «Сторожинецький лісгосп». **Утворення:** Рішення 7 сесії Чернівецької обласної ради V скликання від 16 жовтня 2006 року № 105-7/06.

Цінна археологічна пам'ятка голіградської та слов'янської культур IX–X ст. Її територія вкрита молодим лісом з домінування бука лісового (*Fagus sylvatica*) і граба звичайного (*Carpinus betulus*). З «червонокнижних» видів рослин виявлені коручка чемерникоподібна (*Epipactis helleborine*) і гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis*).

67. Комплексна пам'ятка природи місцевого значення «Білий потік»

Площа: 5,0 га. **Розташування:** Путильський район, околиці с. Сарата, лісоділянка Перкалаб. **Підпорядкування:** Національний природний парк «Черемоський». **Утворення:** Рішення 18 сесії Чернівецької обласної ради народних депутатів XXI скликання від 21 грудня 1993 року.

Розташована в підніжжі і нижній частині схилу хр. Чорний Діл на лівому березі р. Сарата (один з витоків Білого Черемошу) напроти впадіння в неї Чорного потоку (4 км південніше хутора Перкалаб). Являє собою площинний вихід по схилу карстових вод з орієнтовними загальними витратами до 5–7 л/с і відкладанням на брилах та органічних рештках травертинів. Площа активної карбонатної седиментації становить 1 га (довжина вздовж схилу 200 м, ширина вверх по схилу 50 м). Існує припущення, що ця територія є зоною розвантаження вод вертикально-похиленої спелеокарстової системи у триас-юрських карбонатних кліпенах хр. Чорний Діл, зокрема найближчого Молочнобратьського карстового масиву, з його перевищенням над цим об'єктом у 400–450 м. Для зазначеної ділянки характерна різноманітність мікрорельєфу, що зумовлює різноманіття рослинного покриву. Особливе природоохоронне значення тут мають карбонатні приджерельні угруповання класу *Montio-Cardaminetea*, які належать до союзу *Cratoneurion commutati*. У їхньому складі переважно домінують мохи, а також ростуть стенотопні види з широким ареалом, багато з яких є рідкісними – зозуліні сльози серцелисті (*Listera cordata*), міхурниця гірська (*Cystopteris montana*), сверція багаторічна (*Swertia perennis*), товстянка альпійська (*Pinguicula alpina*), язичник сибірський (*Ligularia sibirica*), кортуза Маттіолі (*Cortusa matthioli*), а також загальнокарпатський ендемік костриця карпатська (*Festuca carpatica*). Болота такого типу трапляються в Українських Карпатах дуже рідко. Отже, заповідний об'єкт являє собою присхилове карбонатне болото, яке сформувалося в місці розливу однойменного потоку карстового походження. Має велике науково-пізна-

вальне значення. Комплексна пам'ятка природи місцевого значення «Білий потік» входить до складу НПП «Черемоський».

68. Комплексна пам'ятка природи місцевого значення «Німчич»

Площа: 2,0 га. **Розташування:** Путильський район, ДП «СЛАП «Карпатський держспецлісгосп», Розтоківське лісництво (кв. 5, вид. 38–40; кв. 6, вид. 1, 2, 6, 7 і 10). **Підпорядкування:** ДП «СЛАП «Карпатський держспецлісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Охороняється насадження невідомого походження модрина польської (*Larix polonica*), яка занесена до Червоної книги України. Деревостан віком понад 100 років, повнота 0,2. У підліску переважає ялівець звичайний (*Juniperus communis*). Відмічені також «червонокнижні» любка дволиста (*Platanthera bifolia*), траунштейнера куляста (*Traunsteinera globosa*) і шафран Гейфелів (*Crocus heuffelianus*). Заповідна ділянка розташована поблизу туристичних маршрутів, має як наукове, так і естетичне значення.

69. Комплексна пам'ятка природи місцевого значення «Смереки на садибі Лук'яна Кобилиці»

Площа: 0,005 га. **Розташування:** Путильський район, с. Сергії. **Підпорядкування:** Сергіївська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради депутатів трудящих від 24 лютого 1964 року № 80/5 (пам'ятка природи місцевого значення «Смереки на садибі Л. Кобилиці», без зазначення площі); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (комплексна пам'ятка природи місцевого значення «Смереки на садибі Лук'яна Кобилиці», площа 0,005 га).

Пам'ятка має перш за все історико-меморіальне значення. Вона створена для охорони смерек (*Picea abies*), посаджених батьком депутата австрійського парламенту від Буковини Лук'яна Кобилиці, який очолював селянський рух на Путильщині в середині XIX ст. Дерева ростуть біля родової садиби Кобилиць на хуторі Красний Діл.

БОТАНІЧНІ ПАМ'ЯТКИ ПРИРОДИ ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОГО ЗНАЧЕННЯ

70. Ботанічна пам'ятка природи загальнодержавного значення «Рухотинський ліс»

Площа: 49,0 га. **Розташування:** Хотинський район, ДП «Хотинський лісгосп», Рухотинське лісництво (кв. 55, вид. 8). **Підпорядкування:** ДП «Хотинський лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради депутатів трудящих від 14 серпня 1961 року № 444/18 (пам'ятка природи місцевого значення «Рухотинський ліс»); Розпорядження Ради Міністрів Української РСР від 10 жовтня 1975 року № 780-р (ботанічна пам'ятка природи республіканського значення «Рухотинський ліс»).

Заповідна ділянка вкрита насадженням, де окремі дерева бука сягають віку більше 100 років. Вона є зразком полідомінантних бучин зі значною домішкою граба звичайного (*Carpinus betulus*), дуба звичайного (*Quercus robur*), берези повислої (*Betula pendula*) й осики (*Populus tremula*).

Це характерна фітоценотична риса бучин Хотинської височини. У межах пам'ятки природи формація букових лісів (*Fageta sylvaticae*) представлена трьома субформаціями – чистих букових, грабово-букових і дубово-букових лісів з такими асоціаціями в їхньому складі: бучина підмаренникова (*Fagetum (sylvaticae) galiosum (odorati)*), зубницева (*F. dentariosum (grandulosae)*), мертвопокривна (*F. nudum*), волосистоосокова (*F. caricosum (pilosae)*) і яглицева (*F. aegopodiosum (podagrariae)*), а також грабова бучина волосистоосокова (*Caprineto (betuli)-Fagetum (sylvaticae) caricosum (pilosae)*) і підмаренникова (*C.-F. galiosum (odorati)*) та дубова бучина яглицева (*Querceto (roboris)-Fagetum (sylvaticae) aegopodiosum (podagrariae)*). У складі перелічених угруповань знайдені кілька видів з Червоної книги України: шафран Гейфелів (*Crocus heuffelianus*), гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis*), коручка чемерникоподібна (*Epipactis helleborine*), коручка пурпурова (*E. purpurata*) і беладонна звичайна (*Atropa belladonna*). З «червонокнижних» тварин на прилеглих до заповідної ділянки територіях (околиці с. Рухотин Хотинського району) виявлені махаон (*Papilio machaon*) і сатурнія мала (*Eudia pavonia*). Їх перебування цілком можливе й у межах пам'ятки природи.

71. Ботанічна пам'ятка природи загальнодержавного значення «Шилівський ліс»

Площа: 60,0 га. **Розташування:** Хотинський район, ДП «Хотинський лісгосп», Колінківецьке лісництво (кв. 60, вид. 1). **Підпорядкування:** ДП «Хотинський лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 14 серпня 1961 року № 444/18 (пам'ятка природи місцевого значення «Шилівський ліс»); Постанова Ради Міністрів Української РСР від 30 березня 1981 року № 145-р (ботанічна пам'ятка природи республіканського значення «Шилівський ліс»).

Характерним для цього заповідного об'єкта є те, що крім бука лісового (*Fagus sylvatica*) до складу деревостану в невеликій кількості входять дуб звичайний (*Quercus robur*) і граб звичайний (*Carpinus betulus*). Тут переважають чисті пристигаючі бучини I класу бонітету віком понад 100 років. Найбільшу площу займає бучина рідкотравна (*Fagetum (sylvaticae) nudum*), приурочена переважно до умов свіжих ґрунтів і поширена на випуклих ділянках верхніх частин схилів південної експозиції. Зустрічаються також угруповання асоціацій бучини волосистоосокової (*F. caricosum (pilosae)*) і підмаренникової (*F. galiosum (odorati)*). З рослин, занесених до Червоної книги України, виявлені гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis*), зозулинні сльози яйцеподібні (*Listera ovata*), коручка чемерникоподібна (*Epipactis helleborine*) та коручка пурпурова (*E. purpurata*).

72. Ботанічна пам'ятка природи загальнодержавного значення «Тисовий яр»

Площа: 10,0 га. **Розташування:** Сторожинецький район, ДП «Чернівецький лісгосп», Кучурівське лісництво (кв. 10, вид. 16; кв. 11, вид. 1). **Підпорядкування:** ДП «Чернівецький лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради депутатів трудящих від 24 лютого 1964 року № 80/5 (пам'ятка природи місцевого значення «Тисовий яр», площа 2,0 га); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (ботанічна пам'ятка природи «Тисовий яр», площу збільшено до 10,0 га); Постанова Ради Міністрів Української РСР від 30 березня 1981 року № 145-р (ботанічна пам'ятка природи республіканського значення «Тисовий яр»).

Місцезростання тису ягідного (*Taxus baccata*) в околицях с. Глибочок приурочене до умов дуже розчленованого рельєфу та є найбільшим за площею і чисельністю особин цього виду в

Чернівецькій області. Воно розташоване на західних, північно-західних і північних схилах глибокого яру, по якому протікає потік. Схили яру місцями дуже стрімкі, розсічені балками, ускладнені зсувами. У верхній частині схилу на виположених ділянках тис поодинокими екземплярами зростає у складі дубової бучини рідкотравної (*Querceto (roboris)-Fagetum (sylvaticae) nudum*) і бучини рідкотравної (*Fagetum (sylvaticae) nudum*). До умов розсіченого рельєфу приурочені тисові бучини, які занесені до Зеленої книги України. Вони представлені такими асоціаціями: тисова бучина рідкотравна (*F. taxosum (baccatae) nudum*), підмаренникова (*F. taxoso (baccatae) galiosum (odorati)*), квасеницева (*F. taxoso (baccatae) oxalidosum (acetosellae)*) і плющева (*F. taxoso (baccatae) hederosum (helicis)*). Тут тис формує другий ярус з повнотою 0,5–1,0. У нижній частині схилу, де берегами потоку трапляються вирівняні ділянки, тис зростає у складі грабової бучини хвощової (*Caprineto (betuli)-Fagetum (sylvaticae) equisetosum (hiemale)*). Отже, хоча й урочище займає невелику площу, але виокремлюється порівняно значною ценотичною різноманітністю, що пов'язано з особливостями рельєфу, в умовах якого воно розташоване. З деревних рослин у межах заповідної ділянки трапляються явір (*Acer pseudoplatanus*), клен гостролистий (*A. platanoides*), ялиця біла (*Abies alba*), ясен звичайний (*Fraxinus excelsior*), берека (*Sorbus torminalis*), смерека (*Picea abies*), вільха сіра (*Alnus incana*), липа серцелиста (*Tilia cordata*), дуб скельний (*Quercus petraea*), черешня (*Cerasus avium*) та деякі інші види. Ярус підліску виражений слабо; в його складі поодинокими екземплярами зростають свидина кров'яна (*Swida sanguinea*), калина звичайна (*Viburnum opulus*), жимолость пухната (*Lonicera xylosteum*), бузина чорна (*Sambucus nigra*), ліщина звичайна (*Corylus avellana*), вовчі ягоди звичайні (*Daphne mezereum*) й інші. У трав'яному ярусі виявлено понад 80 видів. Необхідно відмітити наявність відносно значної кількості вищих спорових рослин: баранець звичайний (*Huperzia selago*), плаун булавоподібний (*Lycopodium clavatum*), плаун річний (*L. annotinum*), хвощ великий (*Equisetum telmateia*), хвощ лісовий (*E. sylvaticum*), хвощ зимуючий (*E. hyemale*), безщитник жіночий (*Athyrium filix-femina*), щитник чоловічий (*Dryopteris filix-mas*), щитник шартрський (*D. carthusiana*), щитник австрійський (*D. austriaca*), багаторядник шипуватий (*Polystichum aculeatum*), голокучник дубовий (*Gymnocarpium dryopteris*), багатоніжка звичайна (*Polypodium vulgare*).

Загалом, на території пам'ятки природи зростають понад 100 видів судинних рослин. Переважають неморальні види, але значною є частка бореальних (смерека, хвощеподібні, плауноподібні, безщитник жіночий, ортилія однобока (*Orthilia secunda*), грушанка круглолиста (*Pyrola rotundifolia*), веснівка дволиста (*Majanthemum bifolium*)), монтанних (ялиця біла, крем'яник гарний (*Telekia speciosa*), багаторядник шипуватий, апозерис смердючий (*Aposeris foetida*), купина кільчаста (*Polygonatum verticillatum*)), субсередземноморських (берека, молочай мигдалеподібний (*Euphorbia amygdaloides*), плющ звичайний (*Hedera helix*)) елементів. Це свідчить про своєрідність лісів ур. Тисовий яр і тривалість історичного шляху, який вони пройшли у процесі формування. З рослин, занесених до Червоної книги України, крім зазначених вище тису ягідного, баранця звичайного, плауна річного та береки, на території пам'ятки природи зростають зелениця сплюснута (*Diphasiastrum complanatum*), зозуліні черевички справжні (*Cypripedium calceolus*), коручка чемерникоподібна (*Epipactis helleborine*), любка дволиста (*Platanthera bifolia*), любка зеленоквіткова (*P. chlorantha*), гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis*), пальчатокорінник Фукса (*Dactylorhiza fuchsii*), булатка довголиста (*Cephalanthera longifolia*) і булатка великоквіткова (*C. grandiflora*) – всього 13 видів.

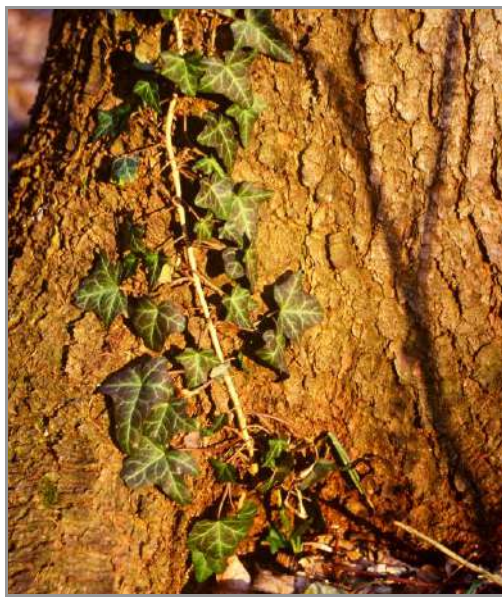
Ботанічна пам'ятка природи «Тисовий яр»

Фото Алли Токарюк

**Тис ягідний
(*Taxus baccata*)**

Фото Мирослава Атаманюка

**Плющ звичайний
(*Hedera helix*)**

Фото Мирослава Атаманюка

73. Ботанічна пам'ятка природи загальнодержавного значення «Урочище «Білка»

Площа: 6,0 га. **Розташування:** Сторожинецький район, околиці с. Панка. **Підпорядкування:** Панківська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (ботанічна пам'ятка природи «Білка»); Постанова Ради Міністрів Української РСР від 30 березня 1981 року № 145-р (ботанічна пам'ятка природи республіканського значення «Урочище «Білка»).

У межах охоронюваної території поширені луки формації костриці лучної (*Festuceta pratensis*), які представлені асоціацією *Festucetum (pratensis) agrostidosum (tenuis)* із загальним проективним покриттям 60–80 % і видовою насиченістю травостою 33–35 видів на 100 м². Ці луки розташовані на узліссі яглицевої діброви (*Quercetum (roboris) aegopodiosum (podagrariae)*). Весняний аспект тут утворюють занесені до Червоної книги України рябчик шаховий (*Fritillaria meleagris*) і білоцвіт весняний (*Leucojum vernum*). Протягом останніх років вдалося виявити лише поодинокі особини цих раритетних рослин, а також підсніжника білосніжного (*Galanthus nivalis*). Справа в тому, що зазначені види в період цвітіння місцеве населення масово зриває на букети. Крім того, тут проводиться випас худоби, який і завдає найбільшої шкоди рослинним угрупованням, що охороняються. Якщо раніше це була діброва яглицева, то нині вона являє собою розріджене дубове насадження паркового характеру з повною відсутністю підліску і трав'яним покривом, насиченим синантропними та стійкими до витоптування видами. Отже, ця пам'ятка природи втратила своє природоохоронне значення і тепер не заслуговує статусу загальнодержавної та й узагалі збереження у складі природно-заповідного фонду. Статусу загальнодержавного доцільно надати розташованому неподалік ботанічному заказнику місцевого значення «Білка», де зростає третинний релікт бруслина карликова (*Euonymus papa*), яка занесена до Червоної книги України.

БОТАНІЧНІ ПАМ'ЯТКИ ПРИРОДИ МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ

74. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Вікові липи»

Площа: 2,5 га. **Розташування:** Сокирянський район, околиці с. Ломачинці. **Підпорядкування:** Ломачинецька сільська рада. **Утворення:** Рішення 17 сесії Чернівецької обласної ради XXIII скликання від 20 грудня 2001 року № 171-17/01.

Створена для охорони мальовничого насадження вікових дерев липи серцелистої (*Tilia cordata*), яке має естетичне, історичне та науково-лісівниче значення.

75. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Липа срібляста»

Площа: 0,7 га. **Розташування:** Сокирянський район, ДП «Сокирянський лісгосп», Сокирянське лісництво (кв. 39, вид. 5). **Підпорядкування:** ДП «Сокирянський лісгосп». **Утворення:** Рішення 17 сесії Чернівецької обласної ради XXIII скликання від 20 грудня 2001 року № 171-17/01.

Створена для охорони насаджень липи сріблястої (*Tilia argentea*) – європейсько-середземноморського виду. Має естетичне та науково-пізнавальне значення.

76. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Платан східний (чинар)»

Площа: 0,01 га. **Розташування:** Сокирянський район, с. Ломачинці. **Підпорядкування:** Ломачинецька загальноосвітня школа I–III ступенів. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Створена для охорони цінного деревного екзота платана східного (*Platanus orientalis*) віком понад 100 років, який росте у дворі місцевої школи. Батьківщина цього виду Мала і Західна Азія. Він використовується в озелененні південних регіонів України.

77. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Сосна чорна»

Площа: 8,7 га. **Розташування:** Сокирянський район, ДП «Сокирянський лісгосп», Ломачинецьке лісництво (кв. 16, вид. 3). **Підпорядкування:** ДП «Сокирянський лісгосп». **Утворення:** Рішення 17 сесії Чернівецької обласної ради XXIII скликання від 20 грудня 2001 року № 171-17/01.

Створена для охорони вікових лісокультур сосни австрійської (*Pinus austriaca*) – деревного екзота родом з Центральної і Південної Європи. Має науково-лісівниче значення.

78. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Сторічний дуб»

Площа: 0,03 га. **Розташування:** Сокирянський район, ДП «Сокирянський лісгосп», Романківецьке лісництво (кв. 70, вид. 3). **Підпорядкування:** ДП «Сокирянський лісгосп». **Утворення:** Рішення 17 сесії Чернівецької обласної ради XXIII скликання від 20 грудня 2001 року № 171-17/01.

Створена для охорони вікового дерева дуба звичайного (*Quercus robur*), який має естетичне, історичне та науково-лісівниче значення.

79. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Урочище «Жафино»

Площа: 2,0 га. **Розташування:** Сокирянський район, околиці с. Василівка. **Підпорядкування:** Василівська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Охороняється невелика ділянка остепненої луки, у складі якої ростуть занесені до Червоної книги України горицвіт весняний (*Adonis vernalis*) і сон лучний (*Pulsatilla pratensis*). Ці високодекоративні весняні види спорадично трапляються у Прут-Дністров'ї як складові лучно-степових і степових комплексів.

80. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Чотири тополі»

Площа: 0,02 га. **Розташування:** Сокирянський район, с. Розкопинці. **Підпорядкування:** Василівська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Створена для охорони чотирьох дерев тополі білої (*Populus alba*) віком понад 100 років, діаметром більше 2 м і заввишки близько 40 м. Має естетичне значення.

81. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Ділянка конвалії»

Площа: 3,0 га. **Розташування:** Хотинський район, ДП «Хотинський лісгосп», Новоселицьке лісництво (кв. 1, вид. 9). **Підпорядкування:** ДП «Хотинський лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Охороняється лісовий масив, у трав'яному ярусі якого домінує декоративна лікарська рослина, що використовується як в офіційній, так і в народній медицині – конвалія звичайна (*Convallaria majalis*). Деревний ярус формують граб звичайний (*Carpinus betulus*), клен польовий (*Acer campestre*), клен гостролистий (*A. platanoides*), клен татарський (*A. tataricum*), до яких домішуються явір (*A. pseudoplatanus*), ясен звичайний (*Fraxinus excelsior*), липа серделиста (*Tilia cordata*). У підліску ростуть калина цілолиста (*Viburnum lantana*), свидина кров'яна (*Swida sanguinea*), бузина чорна (*Sambucus nigra*), бруслина європейська (*Euonymus europaea*) і бруслина бородавчата (*E. verrucosa*). Трав'яний ярус, окрім конвалії звичайної, утворюють зірочник ланцетоподібний (*Stellaria holostea*), купина широколиста (*Polygonatum latifolium*), підмаренник чіпкий (*Galium aparine*), яглиця звичайна (*Aegopodium podagraria*), копитняк європейський (*Asarum europaeum*) та інші. З рослин, занесених до Червоної книги України, виявлені лілія лісова (*Lilium martagon*) і гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis*).

Конвалія звичайна (*Convallaria majalis*)

Фото Мирослава Атаманюка

82. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Буково-дубова ділянка»

Площа: 5,0 га. **Розташування:** Заставнівський район, ДП «Чернівецький лісгосп», Чорнівське лісництво (кв. 60, вид. 5). **Підпорядкування:** ДП «Чернівецький лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Охороняється віковий буковий ліс за участю дуба скельного (*Quercus petraea*). Пам'ятка природи розташована у припрутській частині Хотинської височини, де переважають букові ліси. Один з осередків таких лісів за участю дуба скельного умовно корінного характеру представлено на території заповідної ділянки, яка приурочена до пологого схилу північної експозиції крутизною 10°. У геоботанічному відношенні це дубова бучина рідкотравна (*Querceto (petraeae)-Fagetum (sylvaticae) nudum*). Раритетних видів рослин не виявлено. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Буково-дубова ділянка» входить до складу РЛП «Чернівецький».

83. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Вікові дуби»

Площа: 0,01 га. **Розташування:** Кіцманський район, с. Ревне. **Підпорядкування:** Ревнянський загальноосвітній навчальний заклад I ступеня. **Утворення:** Рішення 6 сесії Чернівецької обласної ради XXIV скликання від 27 грудня 2002 року № 127-6/02.

Створена для охорони двох столітніх дерев дуба звичайного (*Quercus robur*), які ростуть на території сільської школи. Має естетичне, історичне та науково-пізнавальне значення.

84. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Два велетні»

Площа: 0,01 га. **Розташування:** Кіцманський район, с. Стрілецький Кут. **Підпорядкування:** Стрілецько-Кутська сільська рада. **Утворення:** Рішення 6 сесії Чернівецької обласної ради XXIV скликання від 27 грудня 2002 року № 127-6/02.

Створена для охорони двох вікових дерев дуба звичайного (*Quercus robur*), які ростуть біля адмінбудинку Стрілецько-Кутської сільської ради. Має естетичне, історичне та науково-пізнавальне значення.

85. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Дубово-букова ділянка»

Площа: 2,3 га. **Розташування:** Кіцманський район, ДП «Чернівецький лісгосп», Ревнянське лісництво (кв. 5, вид. 2). **Підпорядкування:** ДП «Чернівецький лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Охороняється вікове дубово-букове насадження корінного типу. У ценотичному відношенні заповідна ділянка являє собою букову діброву рідкотравну (*Fageto (sylvaticae)-Quercetum (roboris) nudum*) з домішкою граба звичайного (*Carpinus betulus*). Трав'яний покрив зрідже-

ний у зв'язку з добре розвинутим підростом бука лісового (*Fagus sylvatica*). Відбувається поступова заміна буково-дубового насадження на дубово-букове. Середній вік дуба звичайного (*Quercus robur*) – понад 200 років, є одне дерево віком понад 400 років. Середній вік бука лісового – понад 100 років. Повнота насадження 0,4–0,6. Крім лісівничого значення як еталонне насадження корінного типу, наукового як об'єкт для спостереження взаємодії дуба і бука, має неабияке естетичне значення. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Дубово-букова ділянка» входить до складу РЛП «Чернівецький».

86. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Ревнянський дуб»

Площа: 0,01 га. **Розташування:** Кіцманський район, ДП «Чернівецький лісгосп», Ревнянське лісництво (межа між кв. 10 і 12). **Підпорядкування:** ДП «Чернівецький лісгосп». **Утворення:** Рішення 20 сесії Чернівецької обласної ради IV скликання від 28 квітня 2005 року № 66-20/05.

Створена з метою охорони вікового дерева дуба звичайного (*Quercus robur*). Має естетичне, історичне та науково-лісівниче значення. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Ревнянський дуб» входить до складу РЛП «Чернівецький».

87. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Реліктові дуби»

Площа: 0,01 га. **Розташування:** Кіцманський район, с. Стрілецький Кут. **Підпорядкування:** Стрілецько-Кутська сільська рада. **Утворення:** Рішення 6 сесії Чернівецької обласної ради XXIV скликання від 27 грудня 2002 року № 127-6/02.

Створена для охорони двох вікових дерев дуба звичайного (*Quercus robur*), які ростуть на території сільської телефонної станції. Має естетичне, історичне та науково-пізнавальне значення.

88. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Берека звичайна»

Площа: 0,03 га. **Розташування:** м. Чернівці, вул. Руська, 3. **Підпорядкування:** Комунальне житлове ремонтно-експлуатаційне підприємство № 12. **Утворення:** Рішення 17 сесії Чернівецької обласної ради XXIII скликання від 20 грудня 2001 року № 171-17/01.

Створена для охорони дерева береки (*Sorbus torminalis*) віком близько 100 років. Це реліктовий вид, занесений до Червоної книги України, цінна лікарська рослина з деревиною гарної текстури та прекрасними фізико-механічними властивостями. Зникаючий вид нашої флори. Має естетичне та науково-пізнавальне значення.

89. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Гінго дволопатеве»

Площа: 0,01 га. **Розташування:** м. Чернівці, вул. 28 Червня, 69. **Підпорядкування:** Чернівецька місцева прокуратура. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних

депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (створена під назвою «Гінго дволопасне»); Рішення 22 сесії Чернівецької обласної ради V скликання від 24 вересня 2008 року № 230-22/08 (наведена під назвою «Гінго дволопатево»).

Створена з метою охорони окремого дерева гінго дволопатевого (*Ginkgo biloba*) віком близько 100 років. Це дуже своєрідний представник відділу Голонасінні (Pinophyta), який належить до класу Гінкгові (Ginkgoopsida). Ендемік, що зберігся з мезозойських часів тільки в одному районі Китаю (гори Дінь-Му-Шань). Дерево довговічне, відомі екземпляри віком до 1000 років. На Сході вважається священним і росте в парках біля старовинних храмів у Японії, Китаї і Кореї. Дерева гінго дволопатевого живопісні та привабливі з ранньої весни до пізньої осені, тому вже понад 150 років вони вирощуються як декоративна культура в багатьох регіонах світу. Рослина стійка до пилу і газів, а також до грибкових і вірусних хвороб та практично не пошкоджується комахами. Крім того, належить до цінних лікарських рослин. Як «живе викопне» гінго дволопатево користується особливою повагою ботаніків. Неодноразово різні ботанічні конгреси і з'їзди використовували його листок як емблему.

90. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Група рідкісних дерев»

Площа: 0,03 га. **Розташування:** м. Чернівці, вул. Буковинська, 4-а. **Підпорядкування:** Обласна консультативна поліклініка. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 17 березня 1992 року № 72.

У складі групи дерев ростуть представники місцевої флори – сосна кедрова європейська (*Pinus cembra*), яка занесена до Червоної книги України, та екзот – псевдотсуга тисолиста (дугласія) (*Pseudotsuga menziesii*). Пам'ятка природи має наукову й естетичну цінність.

91. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Група рідкісних дерев»

Площа: 0,06 га. **Розташування:** м. Чернівці, вул. Курильська, 13. **Підпорядкування:** гр. Шабан Г. Є. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 17 жовтня 1984 року № 216.

Являє собою групове насадження деревних екзотів у складі якого ялина колюча (*Picea pungens*) (форма блакитна), дуб звичайний (*Quercus robur*) (форма пірамідальна), дуб північний (*Q. borealis*), гінго дволопатево (*Ginkgo biloba*). Пам'ятка природи має естетичне та науково-пізнавальне значення.

92. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Група рідкісних дерев»

Площа: 0,3 га. **Розташування:** м. Чернівці, вул. Головна, 135. **Підпорядкування:** Чернівецька обласна консультативна стоматологічна поліклініка. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Створена з метою охорони декоративної групи дерев, у складі якої ростуть як інтродуценти – ялина колюча (*Picea pungens*), так і раритетні види місцевої флори, занесені до Червоної книги України, зокрема, сосна кедрова європейська (*Pinus cembra*) і тис ягідний (*Taxus baccata*).

93. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Група різновидностей рідкісних дерев»

Площа: 0,5 га. **Розташування:** м. Чернівці, вул. Головна, 137. **Підпорядкування:** Чернівецька обласна клінічна лікарня. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 17 жовтня 1984 року № 216.

Розташована у складі зелених насаджень обласної клінічної лікарні. Нині тут ростуть 24 види і форми декоративних та плодових екзотів. Серед них кипарисовик Лавсона (*Chamaecyparis lawsoniana*), сосна Веймутова (*Pinus strobus*) і відносно типові у складі міських зелених насаджень гірकोкаштан звичайний (*Aesculus hippocastanum*), тополя пірамідальна (*Populus pyramidalis*) й інші. З рослин, занесених до Червоної книги України, тут висаджено декілька екземплярів тису ягідного (*Taxus baccata*). Пам'ятка природи має оздоровче, естетичне та науково-пізнавальне значення. З «червонокнижних» тварин тут виявлені махаон (*Papilio machaon*) і подалірій (*Iphiclides podalirius*).

94. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Діброва»

Площа: 0,635 га. **Розташування:** м. Чернівці, вул. Науки, 1. **Підпорядкування:** Інститут термоелектрики Національної академії наук України та Міністерства освіти і науки України. **Утворення:** Рішення 29 сесії Чернівецької обласної ради V скликання від 17 червня 2009 року № 148-29/09.

Охороняється мальовниче насадження дуба звичайного (*Quercus robur*), яке має рекреаційне й естетичне значення.

95. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Дуб крупноплідний»

Площа: 0,01 га. **Розташування:** м. Чернівці, вул. 28 Червня, 71. **Підпорядкування:** Чернівецький транспортний коледж. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Створена для охорони дуба великоплодного (*Quercus macrocarpa*) – рідкісного екзота, поширеного в Північній Америці. Деревя цього виду досягають висоти 40–55 м із плодами завдовжки 5 см. Вони декоративні, морозо- і посухостійкі, добре переносять обрізку та заслуговують значно ширшого використання в озелененні.

96. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Кедр європейський»

Площа: 0,01 га. **Розташування:** м. Чернівці, вул. Стрийська, 62. **Підпорядкування:** ПП «Регіон-Центр». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 17 березня 1992 року № 72.

Охороняється окреме дерево сосни кедрової європейської (*Pinus cembra*), яка занесена до Червоної книги України. Має науково-естетичне значення.

**97. Ботанічна пам'ятка природи
місцевого значення «Кедр європейський, ялина колюча»**

Площа: 0,3 га. **Розташування:** м. Чернівці, вул. Василя Аксєніна, 2. **Підпорядкування:** Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Охороняється високодекоративна біогрупа із двох дерев віком понад 100 років. Сосна кедрова європейська (*Pinus cembra*) – середньоєвропейський реліктовий вид, занесений до Червоної книги України. На Буковині відоме лише одне природне місцезростання цієї рослини (ландшафтний заказник «Чорний Діл», який нині входить до складу НПП «Черемоський»). Ялина колюча (*Picea pungens*) – інтродуцент із Північної Америки. Рослина із блакитнуватого-сріблястою хвоєю й оригінальною архітектонікою крони, невибаглива до умов зростання, тому добре приживається в містах. Дерево декоративне, широко використовується в озелененні населених пунктів. Пам'ятка природи має наукове й естетичне значення.

**98. Ботанічна пам'ятка природи
місцевого значення «Лавр благородний»**

Площа: 0,01 га. **Розташування:** м. Чернівці, вул. Миколи Чернишевського, 50-б. **Підпорядкування:** гр. Гіндич О. В. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 17 жовтня 1984 року № 216.

Окремий екземпляр лавра благородного (*Laurus nobilis*), який росте у відкритому ґрунті, що для Північної Буковини є унікальним явищем. Це вічнозелений вид родом з Середземномор'я, ефіроолійна рослина, яка широко використовується в кулінарії та харчовій промисловості. У Древній Греції і в наші часи лавровими вінками увінчували переможців. Рослина вирощена завдяки старанням відомого в нашому краї природолюбця Олега Васильовича Гіндича, за ініціативи якого створено низку заповідних об'єктів на Буковині. Має наукове і практичне значення, є маточником для масового розмноження виду та закладки промислових плантацій.

**99. Ботанічна пам'ятка природи
місцевого значення «Магнолія Кобус»**

Площа: 0,01 га. **Розташування:** м. Чернівці, вул. 28 Червня, 71. **Підпорядкування:** Чернівецький транспортний коледж. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Окреме дерево магнолії Кобус (*Magnolia kobus*) віком понад 80 років. Природний ареал цього виду охоплює Центральну і Північну Японію, південь Корейського півострова, де росте у висоту до 20 м. Найбільш холодостійка з магнолій, декоративна під час цвітіння (квіти до 10 см у діаметрі), із красивим габітусом крони, тому широко представлена в культурі в багатьох містах України.

100. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Магнолія Кобус»

Площа: 0,01 га. **Розташування:** м. Чернівці, вул. Українська, 26. **Підпорядкування:** гр. Білоус К. П. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 23 листопада 1983 року № 420.

Охороняється окреме дерево магнолії Кобус (*Magnolia kobus*) – декоративного екзота, батьківщина якого Центральна і Північна Японія та південна частина Корейського півострова. Відносно холодостійка рослина, дуже красива під час цвітіння (квіти сягають до 10 см у діаметрі), тому широко культивується в багатьох населених пунктах України. Пам'ятка природи має науково-естетичне значення.

101. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Магнолія Суланжа»

Площа: 0,01 га. **Розташування:** м. Чернівці, вул. 28 Червня, 67. **Підпорядкування:** ПП «Регіон-Центр». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Окреме дерево магнолії Суланжа (*Magnolia ×soulangeana*) віком понад 60 років. Це вид гібридного походження, виведений у Франції в 1820 році. Одна з найдекоративніших листопадних магнолій з великими, келихоподібними, до 15 см у діаметрі квітами. Virізняється морозостійкістю, добре переносить незначне затінення, тому належить до популярних культурних рослин. Має наукове й естетичне значення.

102. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Магнолія Суланжа»

Площа: 0,01 га. **Розташування:** м. Чернівці, вул. Василя Аксєніна, 8-б. **Підпорядкування:** Комунальне житлове ремонтно-експлуатаційне підприємство № 14. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Окреме дерево гібридного високодекоративного виду магнолії Суланжа (*Magnolia ×soulangeana*) віком понад 60 років. Має наукове й естетичне значення.

103. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Псевдотсуга тисолиста»

Площа: 0,02 га. **Розташування:** м. Чернівці, вул. Буковинська, 4. **Підпорядкування:** Міська дитяча клінічна лікарня. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (створена під назвою «Лжетсуга тисолиста»); Рішення 22 сесії Чернівецької обласної ради V скликання від 24 вересня 2008 року № 230-22/08 (наведена під назвою «Псевдотсуга тисолиста»).

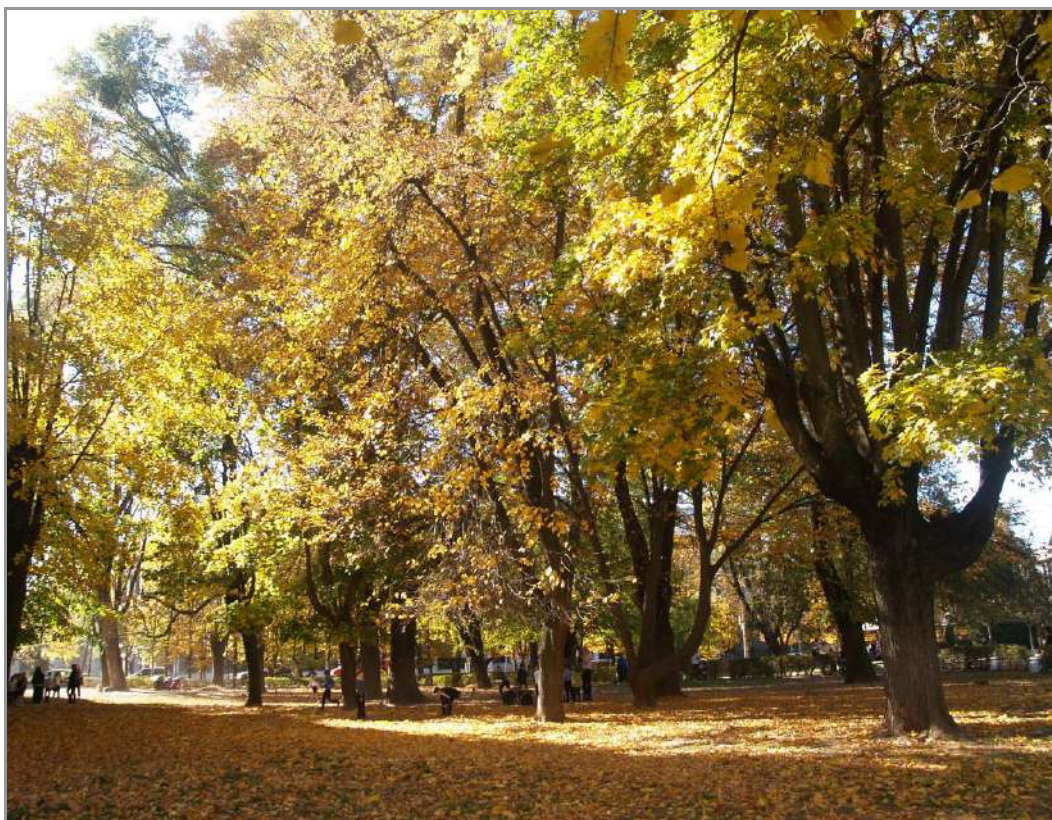
Охороняється псевдотсуга тисолиста (псевдотсуга Мензіса, дугласія) (*Pseudotsuga menziesii*) родом з Тихоокеанського узбережжя Північної Америки, найпродуктивніший представник роду,

який досягає найвищих розмірів (до 100 м) серед видів родини Соснові (Pinaceae). Завдяки високоякісній деревині та продуктивності насаджень псевдотсуґи тисолистої її здавна культивують у різних частинах Земної кулі, в тому числі й на Буковині. Як декоративну, високофітонцидну рослину вирощують у ботанічних садах, парках і зелених насадженнях міст.

104. **Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Сквер з різновидностями рідкісних дерев»**

Площа: 0,4 га. **Розташування:** м. Чернівці, вул. Лесі Українки. **Підпорядкування:** Департамент житлово-комунального господарства м. Чернівці. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 17 березня 1992 року № 72.

Сквер розташований поряд з першим, другим і третім корпусами Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. На його території встановлено пам'ятник Юрію Федьковичу. У складі насаджень представлені як екзоти, так і місцеві види дерев з перевагою останніх. Має естетичне та рекреаційне значення як місце відпочинку студентів і жителів міста. З «червонокнижних» тварин тут виявлені подалірій (*Iphiclides podalirius*) і мінливець великий (*Apatura iris*).

Ботанічна пам'ятка природи «Сквер з різновидностями рідкісних дерев»

Фото Алли Токарюк

105. **Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Сквер з різновидностями рідкісних дерев»**

Площа: 0,5 га. **Розташування:** м. Чернівці, на розі вулиць Університетської і Михайла Коцюбинського. **Підпорядкування:** Департамент житлово-комунального господарства м. Чернівці. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 17 березня 1992 року № 72.

Сквер розташований біля центральних корпусів Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича – Резиденції митрополитів Буковини і Далмації. Він спланований у регулярному стилі, елементи планування добре збереглися. На території скверу встановлено погруддя Сидору Воробкевичу – відомому буковинському поету і композитору. Тут ростуть понад 10 видів і форм дерев та чагарників. Пам'ятка природи має рекреаційну та науково-естетичну цінність.

106. **Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Туя західна»**

Площа: 0,003 га. **Розташування:** м. Чернівці, вул. Василя Сімовича, 15. **Підпорядкування:** Чернівецька місцева прокуратура. **Утворення:** Рішення 6 сесії Чернівецької обласної ради XXIV скликання від 27 грудня 2002 року № 127-6/02.

Охороняється окреме дерево туї західної (*Thuja occidentalis*) – північноамериканського екзота, заввишки близько 20 м і діаметром стовбура 0,5 м. Має естетичне та науково-пізнавальне значення.

107. **Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Черемха звичайна»**

Площа: 0,003 га. **Розташування:** м. Чернівці, вул. Заводська, 22. **Підпорядкування:** Головне управління Національної поліції в Чернівецькій області. **Утворення:** Рішення 6 сесії Чернівецької обласної ради XXIV скликання від 27 грудня 2002 року № 127-6/02.

Створена для охорони унікального за своїми розмірами дерева черемхи звичайної (*Padus avium*), представника місцевої флори, заввишки понад 10 м і діаметром близько 40 см. Має естетичне та науково-пізнавальне значення.

108. **Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Ялина колюча»**

Площа: 0,01 га. **Розташування:** м. Чернівці, вул. Юрія Федьковича, 46. **Підпорядкування:** Чернівецький обласний ендокринологічний центр. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Охороняється високодекоративна біогрупа ялини колючої (*Picea pungens*). Батьківщина виду – область Скелястих гір у Північній Америці. Рослина невибаглива до поживності ґрунту,

зимо- і посухостійка, завдяки чому добре переносить умови життя в місті, краще за всі інші види хвойних дерев. Одночасно не поступається їм декоративними якостями завдяки блакитнувато-сріблястому кольору хвої й оригінальній архітектоніці крони. Один із найпопулярніших в озелененні видів.

109. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Боерул Стурза»

Площа: 0,03 га. **Розташування:** Герцаївський район, с. Тернавка. **Підпорядкування:** Тернавська сільська рада. **Утворення:** Рішення 18 сесії Чернівецької обласної ради народних депутатів XXI скликання від 21 грудня 1993 року.

Охороняється цінний деревний екзот платан кленолистий (*Platanus acerifolia* (= *P. ×hispanica*), гібрид платана західного (*P. occidentalis*) і платана східного (*P. orientalis*), який росте біля колишньої садиби місцевого поміщика. Цей екзот часто культивується в декоративних посадках західних областей України.

110. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Регат»

Площа: 0,04 га. **Розташування:** Герцаївський район, ДП «Герцаївське держспецлісництво АПК» (кв. 21, вид. 4). **Підпорядкування:** ДП «Герцаївське держспецлісництво АПК». **Утворення:** Рішення 22 сесії Чернівецької обласної ради V скликання від 24 вересня 2008 року № 229-22/08.

Створена для охорони окремого дерева дуба звичайного (*Quercus robur*) віком понад 500 років. Має лісівниче й естетичне значення.

111. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Чотири велетні»

Площа: 0,4 га. **Розташування:** Герцаївський район, ДП «Чернівецький лісгосп», Тарнавське лісництво (кв. 9, вид. 5). **Підпорядкування:** ДП «Чернівецький лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Охороняється група дерев дуба звичайного (*Quercus robur*) віком понад 400 років. Під їхнім покривом сформувалося грабово-дубове насадження віком понад 30 років. Заповідна ділянка має естетичне та науково-пізнавальне значення, проте розташована поблизу села, поряд наявне пасовище, у зв'язку з чим вона зазнає помітного антропогенного впливу.

112. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Букова ділянка»

Площа: 3,2 га. **Розташування:** Глибоцький район, ДП «Чернівецький лісгосп», Турятське лісництво (кв. 1, вид. 23). **Підпорядкування:** ДП «Чернівецький лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Створена для охорони вікового букового насадження за участю дуба звичайного (*Quercus robur*) і граба звичайного (*Carpinus betulus*) практично корінного характеру. Заповідна ділянка

розташована на північному схилі балки крутизною 5° і безпосередньо прилягає до заповідного урочища «Праліс ясена звичайного», що займає днище балки, по якому протікає невеликий потік. У ценотичному відношенні вона являє собою дубову бучину зеленчукову (*Querceto (roboris)-Fagetum (sylvaticae) gleobdolosum (lutei)*). Середній вік насадження 150 років, трапляються окремі дерева віком понад 200 років, висота – 30–35 м. Повнота деревостану 0,3–0,4. У другому ярусі пануюче становище займає граб звичайний. Він же переважає у складі підросту; поновлення основних лісоутворюючих порід незначне. Поряд із домінантами у складі деревостану ростуть явір (*Acer pseudoplatanus*), черешня (*Cerasus avium*) і береза повисла (*Betula pendula*). Трав'яний покрив формують переважно неморальні види. З рослин, занесених до Червоної книги України, трапляються шафран Гейфелів (*Crocus heuffelianus*), булатка великоквіткова (*Cephalanthera damasonium*), коручка чемерникоподібна (*Epipactis helleborine*), коручка пурпурова (*E. purpurata*) і гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis*).

113. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Вікова діброва»

Площа: 3,0 га. **Розташування:** Глибоцький район, ДП «Чернівецький лісгосп», Кузьмінське лісництво (кв. 15, вид. 5). **Підпорядкування:** ДП «Чернівецький лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Ділянка беладонни», площа 2,0 га); Рішення 17 сесії Чернівецької обласної ради XXIII скликання від 20 грудня 2001 року № 171-17/01 (ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Вікова діброва» (зміна назви)).

Створена для охорони резервату рідкісної рослини беладонни звичайної (*Atropa belladonna*), занесеної до Червоної книги України. Пам'ятка природи в ценотичному відношенні являє собою високобонітетну діброву рідкотравну (*Quercetum (roboris) nudum*) віком близько 200 років, де відбувається заміна дуба звичайного (*Quercus robur*) буком лісовим (*Fagus sylvatica*) і грабом звичайним (*Carpinus betulus*), які займають домінуюче становище у складі підросту. У зв'язку зі зміною лісорослинних умов беладонна звичайна майже повністю випала із травостою. Інших видів рослин, що підлягають охороні, не виявлено. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Вікова діброва» входить до складу РЛП «Чернівецький».

114. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Віковий дуб»

Площа: 0,05 га. **Розташування:** Глибоцький район, ДП «Чернівецький лісгосп», Кузьмінське лісництво (кв. 7, вид. 1). **Підпорядкування:** ДП «Чернівецький лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради депутатів трудящих від 24 лютого 1964 року № 80/5 (пам'ятка природи місцевого значення «Дуб – 500 років», без зазначення площі); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Віковий дуб», площа 0,05 га).

Створена з метою охорони п'ятисотлітнього дуба скельного (*Quercus petraea*), який має історичне значення. За легендами цей дуб посаджений на честь перемоги військ правителя

Молдавського князівства Стефана III (1457–1504) в битві зі шляхетським військом короля Польщі Яна I Ольбрахта в жовтні 1497 року. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Віковий дуб» входить до складу РЛП «Чернівецький».

115. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Вісім горіхів гікорі»

Площа: 0,2 га. **Розташування:** Глибоцький район, ДП «Чернівецький лісгосп», Кузьмінське лісництво (кв. 16, вид. 5). **Підпорядкування:** ДП «Чернівецький лісгосп». **Утворення:** Рішення 17 сесії Чернівецької обласної ради XXIII скликання від 20 грудня 2001 року № 171-17/01.

Охороняється група цінних деревних екзотів – горіхів гікорі, що представлені двома видами: карія семилиста (карія сіра) (*Carya illinoensis* (= *Hicoria pecan*)) і карія біла (*Carya alba*), батьківщина яких Північна Америка. Має наукове й естетичне значення. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Вісім горіхів гікорі» входить до складу РЛП «Чернівецький».

116. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Ділянка дуба звичайного»

Площа: 4,5 га. **Розташування:** Глибоцький район, ДП «Чернівецький лісгосп», Кузьмінське лісництво (кв. 20, вид. 8 і 14). **Підпорядкування:** ДП «Чернівецький лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Ділянка дуба черешчатого», площа 3,3 га); Рішення 17 сесії Чернівецької обласної ради XXIII скликання від 20 грудня 2001 року № 171-17/01 (ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Ділянка дуба звичайного» (зміна назви)).

Охороняється високопродуктивне дубове насадження віком понад 80 років. Пам'ятка природи займає виположену ділянку на вододілі річок Прут і Сірет. Ценотично представлена угрупованнями грабово-букової діброви підмаренникової (*Carpinetum (betuli)-Fagetum (sylvaticae)-Quercetum (roboris) galiosum (odorati)*) та зеленчукової (*C.-F.-Q. gleobdolosum (lutei)*). У флористичному складі переважають неморальні види, з числа «червонокнижних» виявлено лише коручку чемерникоподібну (*Eripactis helleborine*). Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Ділянка дуба звичайного» входить до складу РЛП «Чернівецький».

117. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Ділянка лікарських рослин»

Площа: 1,0 га. **Розташування:** Глибоцький район, ДП «Чернівецький лісгосп», Кузьмінське лісництво (кв. 23, вид. 2). **Підпорядкування:** ДП «Чернівецький лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Створена для охорони місцезростання рідкісних лікарських рослин. Ця заповідна ділянка розташована на пологому схилі широкої долини р. Невольниця в умовах складного рельєфу і в геоботанічному відношенні являє собою грабову діброву з домішкою явора (*Acer pseudoplatanus*) і клена гостролистого (*A. platanooides*). Тут у складі грабової діброви яглицевої (*Carpinetum (betuli)-Quercetum (roboris) aegopodiosum (podagrariae)*) та плющевої (*C.-Q. hederosum*)

(*helicis*) виявлено такі види «червонокнижних» рослин, як підсніжник білосніжний (*Galanthus nivalis*), шафран Гейфелів (*Crocus heuffelianus*), коручка чемерникоподібна (*Epipactis helleborine*), гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis*), любка дволиста (*Platanthera bifolia*) і любка зеленюквіткова (*P. chlorantha*). Водночас з цінних лікарських рослин у рослинному покриві пам'ятки природи виявлено в незначній кількості тільки конвалію звичайну (*Convallaria majalis*). Тому варто перейменувати заповідний об'єкт і розширити його межі до 5,0–10,0 га. Крім того, ця ділянка розташована поряд із дорогою, неподалік є турбаза, через що вона зазнає антропогенного впливу (значна її частина вкрита стежками). Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Ділянка лікарських рослин» входить до складу РЛП «Чернівецький».

118. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Ділянка рідкісних рослин»

Площа: 2,1 га. **Розташування:** Глибоцький район, ДП «Чернівецький лісгосп», Турятське лісництво (кв. 1, вид. 2). **Підпорядкування:** ДП «Чернівецький лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Ділянка рідкісних рослин», площа 1,0 га); Рішення 6 сесії Чернівецької обласної ради XXIII скликання від 10 березня 1999 року № 14-6/99 (ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Ділянка рідкісних рослин», площу збільшено до 2,1 га).

Охороняється лучна ділянка за участю рідкісних і лікарських рослин. Пам'ятка природи розташована на схилі балки з широким заболоченим днищем, по якому протікає невеликий потік. Його русло поглиблене меліоративною каналом. Дно балки та нижні частини схилів зайняті сінокосами, в тому числі й сяними, частина яких час від часу розорюється. Із трьох боків балка оточена лісом, а із заходу прилягає до дороги Турятка – Куликівка. На ділянках, що розташовані якнайдалі від дороги, збереглися рештки природної лучної рослинності, у складі якої виявлено низку цікавих видів. Найнижча і найбільш заболочена частина балки зайнята угрупованнями з домінуванням гадючника оголеного (*Filipendula denudata*) й осота городного (*Cirsium oleraceum*), вище вони переходять у злаково-осокові ценози, які місцями мають купинний характер, а найменш зволожені стрімкі схили по краю лісу зайняті злаково-бобовими лучними угрупованнями з ознаками остепненості, що пов'язано, очевидно, з вапнистим характером ґрунтів (про це свідчить присутність кадила сарматського (*Melittis sarmatica*) та деяких інших видів). Особливий інтерес становить наявність у складі травостою цих угруповань таких різних за походженням видів, як крем'яник гарний (*Telekia speciosa*), астранція велика (*Astrantia major*), купальниця європейська (*Trollius europaeus*) – всі вони відносно звичайні в гірській частині Буковини, але рідкісні в Передкарпатті. Тут росте низка занесених до Червоної книги України видів рослин, зокрема, пізноцвіт осінній (*Colchicum autumnale*), косарика черепитчасті (*Gladiolus imbricatus*), півники сибірські (*Iris sibirica*), лілія лісова (*Lilium martagon*), зозульки м'ясочервоні (*Dactylorhiza incarnata*), зозульки травневі (*D. majalis*), любка дволиста (*Platanthera bifolia*). Гетерогенність флористичного й синтаксономічного складу урочища є результатом різноманітності мікрорельєфу, умов зволоження, свідченням його самобутності та тривалості історичного шляху, протягом якого йшло формування рослинного покриву цієї ділянки. Пам'ятка природи займає тільки незначну частину території урочища, тому вкрай необхідно розширити її межі та зберегти залишки природних угруповань цього урочища.

119. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Насадження дуба звичайного»

Площа: 7,5 га. **Розташування:** Глибоцький район, ДП «Чернівецький лісгосп», Кузьмінське лісництво (кв. 45, вид. 5). **Підпорядкування:** ДП «Чернівецький лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 17 жовтня 1984 року № 216 (ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Насадження дуба черешчатого»); Рішення 17 сесії Чернівецької обласної ради XXIII скликання від 20 грудня 2001 року № 171-17/01 (ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Насадження дуба звичайного» (зміна назви)).

Створена з метою збереження високопродуктивного деревостану дуба звичайного (*Quercus robur*) віком близько 200 років. На території пам'ятки природи співдомінантом є бук звичайний (*Fagus sylvatica*), як домішка трапляються дуб скельний (*Quercus petraea*) і граб звичайний (*Carpinus betulus*). Тут представлені угруповання букової діброви яглицевої (*Fageto (sylvaticae)-Quercetum (roboris) aegopodiosum (podagrariae)*) та волосистоосокової (*F.-Q. caricosum (pilosae)*). З «червонокнижних» видів рослин виявлено коручку чемерникоподібну (*Epipactis helleborine*), коручку пурпурову (*E. purpurata*) і гніздівку звичайну (*Neottia nidus-avis*), а із тварин – жука-олена (*Lucanus cervus*). Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Насадження дуба звичайного» входить до складу РЛП «Чернівецький».

120. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Праліс буково-дубовий»

Площа: 3,7 га. **Розташування:** Глибоцький район, ДП «Чернівецький лісгосп», Турятське лісництво (кв. 17, вид. 1). **Підпорядкування:** ДП «Чернівецький лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Створена для охорони буково-дубового пралісу віком близько 200 років, який має велике науково-естетичне значення. У межах заповідного масиву достатньо поширені діброва підмаренникова (*Quercetum (petraea) galiosum (odorati)*) і грабова бучина волосистоосокова (*Carpineto (betuli)-Fagetum (sylvaticae) caricosum (pilosae)*). Виявлено невелику ділянку букової діброви барвінкової (*Fageto (sylvaticae)-Quercetum (petraea) vincosum (minoris)*), яка раніше була більш поширеною на прилеглих до заповідного об'єкта територіях, що вкриті молодими лісами віком 20–50 років, де барвінок малий (*Vinca minor*) утворював «плями» площею 100–200 м². З рослин, занесених до Червоної книги України, трапляються булатка довголиста (*Cephalanthera longifolia*), булатка великоквіткова (*C. damasonium*), коручка пурпурова (*Epipactis purpurata*) і гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis*).

121. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Праліс дуба скельного»

Площа: 5,0 га. **Розташування:** Глибоцький район, ДП «Чернівецький лісгосп», Кузьмінське лісництво (кв. 5, вид. 10). **Підпорядкування:** ДП «Чернівецький лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Розташована на вирівняній ділянці вододілу річок Прут і Сірет. Тут збереглися високобонітетні залишки корінних пралісів з дуба скельного (*Quercus petraea*) віком понад 200 років – едифі-

катора середньоевропейських широколистяних лісів. У геоботанічному відношенні вони являють собою діброву рідкотравну (*Quercetum (petraeae) nudum*). Підлісок зовсім не виражений, проте сильно розвинутий підріст бука лісового (*Fagus sylvatica*) та граба звичайного (*Carpinus betulus*). Підріст і сходи дуба скельного відсутні майже повністю. Причиною цього, очевидно, є те, що дуб скельний дуже світлолюбивий і його сходи не витримують затінення, яке створює підріст бука і граба. Раритетні види рослин на території пам'ятки природи не виявлені. Доцільно провести лісотехнічні заходи, спрямовані на формування підросту дуба скельного. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Праліс дуба скельного» входить до складу РЛП «Чернівецький».

122. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Францталь»

Площа: 1,0 га. **Розташування:** Глибоцький район, ДП «Чернівецький лісгосп», Кузьмінське лісництво (кв. 50, вид. 6). **Підпорядкування:** ДП «Чернівецький лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Берека лікарська», площа 0,04 га); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 17 жовтня 1984 року № 216 (ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Берека лікарська», площу збільшено до 1,0 га); Рішення 17 сесії Чернівецької обласної ради XXIII скликання від 20 грудня 2001 року № 171-17/01 (ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Францталь» (зміна назви)).

Охороняється оселище з Директиви Європейського Союзу 92/43/ЄЕС «Про збереження природних оселищ та видів природної фауни і флори», які є основою для формування європейської природоохоронної мережі Natura 2000 – «Середньоевропейські букові ліси *Cephalanthero-Fagion* на вапняках» за участю низки видів рослин, занесених до Червоної книги України, зокрема береки (*Sorbus torminalis*), булатки великоквіткової (*Cephalanthera damasonium*), булатки довголистої (*C. longifolia*), зозулиних черевичок справжніх (*Cypripedium calceolus*), коручки чемерникоподібної (*Epipactis helleborine*), зозулиних сліз яйцеподібних (*Listera ovata*), гніздівки звичайної (*Neottia nidus-avis*), любки дволистої (*Platanthera bifolia*) і зозулинця пурпурового (*Orchis purpurea*). Для останнього виду це одне із двох відомих місцезнаходжень на території Чернівецької області. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Францталь» входить до складу РЛП «Чернівецький».

123. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Берна»

Площа: 5,0 га. **Розташування:** Сторожинецький район, ДП «Сторожинецький лісгосп», Верхньопетрівецьке лісництво (кв. 59, вид. 9). **Підпорядкування:** ДП «Сторожинецький лісгосп». **Утворення:** Рішення 7 сесії Чернівецької обласної ради V скликання від 16 жовтня 2006 року № 105-7/06.

Охороняється післялісова мезогігрофітна лука, де ростуть занесені до Червоної книги України рябчик шаховий (*Fritillaria meleagris*), шафран Гейфелів (*Crocus heuffelianus*) і пізньоцвіт осінній (*Colchicum autumnale*), а також рідкісна в Передкарпатті купальниця європейська (*Trollius europaeus*).

124. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Ділянка лучної флори»

Площа: 1,0 га. **Розташування:** Сторожинецький район, околиці с. Глибочок. **Підпорядкування:** Кам'янська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Охороняється лучна ділянка за участю раритетних видів рослин. Пам'ятка природи розташована на правому березі р. Глибочок біля траси Сторожинець – Чернівці та являє собою частину сінокісної луки формації костриці лучної (*Festuceta pratensis*). У рослинному покриві тут переважають широколистяні злаки: костриця лучна (*Festuca pratensis*), райграс високий (*Arrhenatherum elatius*), грястиця збірна (*Dactylis glomerata*), трищетинник жовтуватий (*Trisetum flavescens*); співдомінують середньовисокі трав'янисті рослини. З видів, занесених до Червоної книги України, виявлені підсніжник білосніжний (*Galanthus nivalis*), білоцвіт весняний (*Leucojum vernum*) і пізньоцвіт осінній (*Colchicum autumnale*) – типові представники раритетного фітогенофонду в цьому регіоні. Ділянка має важливе значення як елемент прикарпатського ландшафту й оселище безхребетних і дрібних хребетних (в основному гризуни) тварин.

125. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Ділянка лучної флори»

Площа: 2,0 га. **Розташування:** Сторожинецький район, околиці с. Спаська. **Підпорядкування:** Михальчанська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Створена для збереження мальовничої, багатой за видовим складом лучної ділянки Буковинського Передкарпаття. Тут поширені луки формації костриці лучної (*Festuceta pratensis*), які представлені угрупованнями асоціацій конюшиноволучною (*Festucetum (pratensis) trifoliosum (pratensis)*) і королицевою (*F. leucanthemosum (vulgaris)*). Характерна риса цих лучних ділянок – висока частка у травостой бобових (із загального проективного покриття травостою 85–90 % на бобові припадає 30 %) та «червонокнижного» виду – пізньоцвіту осіннього (*Colchicum autumnale*). З числа інших рослин, занесених до Червоної книги України, в межах цієї пам'ятки природи охороняються зозульки травневі (*Dactylorhiza majalis*), коручка болотна (*Epipactis palustris*) і зозулинець прикрашений (*Orchis signifera*). Насиченість травостою сягає 44–46 видів судинних рослин на 100 м². Загалом це досить типова для зазначеного регіону ділянка сінокісної луки.

126. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Ділянка степової флори»

Площа: 1,0 га. **Розташування:** Сторожинецький район, околиці с. Заволока. **Підпорядкування:** Михальчанська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Створена для охорони різноманітної й оригінальної за флористичним складом, цінної в господарському відношенні лучно-степової ділянки Буковинського Передкарпаття. Це флористично багаті мезо-ксерофільні злаково-різнотравні угруповання, які сформувалися на місці зве-

дених лісів на карбонатомісних ґрунтах, і приурочені до схилів південної експозиції ур. Підокруг. Флористичне ядро лучних комплексів формують злаки: грястиця збірна (*Dactylis glomerata*), кипець гребінчастий (*Koeleria cristata*), костриця лучна (*Festuca pratensis*), куцоніжка пірчаста (*Brachypodium pinnatum*), пахуча трава звичайна (*Anthoxanthum odoratum*), тимофіївка степова (*Phleum phleoides*) й інші. Особливість заповідної ділянки – значна участь бобових, а також низки лучно-степових видів, що пояснюється карбонатним характером ґрунтів в урочищі. З «червонокнижних» рослин виявлені сон великий (*Pulsatilla grandis*) і сон розкритий (*P. patens*).

127. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Липа дрібнолиста»

Площа: 3,0 га. **Розташування:** Сторожинецький район, ДП «Сторожинецький лісгосп», Верхньопетрівецьке лісництво (кв. 1, вид. 27). **Підпорядкування:** ДП «Сторожинецький лісгосп». **Утворення:** Рішення 7 сесії Чернівецької обласної ради V скликання від 16 жовтня 2006 року № 105-7/06.

Охороняється унікальне для Буковини природне насадження липи серцелистої (*Tilia cordata*), яке має науково-лісівниче й естетичне значення.

128. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Праліс грабово-буково-дубовий»

Площа: 5,0 га. **Розташування:** Сторожинецький район, ДП «Сторожинецький лісгосп», Іжівське лісництво (кв. 70, вид. 7). **Підпорядкування:** ДП «Сторожинецький лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Охороняються рештки корінного для передгір'я Буковини типу лісу, який може слугувати зразком для створення насаджень подібного типу в цьому регіоні. Тут поширені грабово-букова діброва підмаренникова (*Caprineto (betuli)-Fageto (sylvaticae)-Quercetum (roboris) galiosum (odorati)*), дубово-букова ялицина підмаренникова (*Querceto (roboris)-Fageto (sylvaticae)-Abietum (albae) galiosum (odorati)*) і фрагментарно бучина підмаренникова (*Fagetum (sylvaticae) galiosum (odorati)*). Останнім часом встановлено, що граб (*Carpinus betulus*) майже повністю випав зі складу деревостану і зрідка трапляється лише у другому ярусі. Пануюче угруповання – букова діброва мертвопокровна (*Fageto (sylvaticae)-Quercetum (roboris) nudum*). У підрості домінуюче становище займає ялиця біла (*Abies alba*). З «червонокнижних» видів рослин виявлений лише шафран Гейфеліус (*Crocus heuffelianus*).

129. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Праліс модрини європейської»

Площа: 0,9 га. **Розташування:** Сторожинецький район, ДП «Сторожинецький лісгосп», Чудейське лісництво (кв. 8, вид. 9). **Підпорядкування:** ДП «Сторожинецький лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Створена для охорони 180-річних високопродуктивних культур модрини європейської (*Larix decidua*), які мають еталонне значення. Один із шляхів збагачення генофонду лісів – це створення високопродуктивних лісокультур інтродуцентів, тобто рослин, завезених з інших

регіонів. Деякі з таких культур досягли значного віку і мають цінність для лісової селекції та насінництва. До їх числа належать і «Праліс модрини європейської». Отже, пам'ятка природи має науково-лісівниче значення, цінна як лісонасінна ділянка, оскільки тут збереглися одні з найстаріших на Буковині лісокультур. Вони створені в типі лісорослинних умов свіжого й вологого сугруду. Середня висота модрини європейської 35 м при середньому діаметрі 40 см. Нині відбувається заміна модрини буком лісовим (*Fagus sylvatica*), явором (*Acer pseudoplatanus*) і ялицею білою (*Abies alba*). Підросту модрини на території пам'ятки природи не виявлено, проте його досить багато серед деревостанів, що її оточують. Цікавим є зростання тут медунки лікарської (*Pulmonaria officinalis*), яка раніше для флори Українських Карпат не наводилася.

130. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Тисова ділянка»

Площа: 0,2 га. **Розташування:** Сторожинецький район, Чернівецький військовий лісгосп, Сторожинецьке лісництво (кв. 12, вид. 2; кв. 13, вид. 1). **Підпорядкування:** Чернівецький військовий лісгосп. **Утворення:** Розпорядження Чернівецької обласної державної адміністрації від 8 лютого 1996 року № 87-р.

Охороняється ділянка букового лісу за участю третинного релікта, занесеного до Червоної книги України, тису ягідного (*Taxus baccata*). Пам'ятка природи розташована в ур. Вовчий яр на правому березі невеличкого потоку в умовах ерозійно-зсувного рельєфу. На заповідній території тис ягідний росте в буковому лісі у складі угруповань асоціації тисова бучина мертвопокривна (*Fagetum (sylvaticae) taxosum (baccatae) nudum*). З числа «червонокрижних» рослин у рослинному покриві також виявлені зозуліні черевички справжні (*Cypripedium calceolus*), коручка чемерникоподібна (*Epipactis helleborine*), гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis*) і беладонна звичайна (*Atropa belladonna*). Це одне з найчисельніших місцезнаходжень тису ягідного в Чернівецькій області (росте більше 200 особин), яке являє собою рештки практично корінних насаджень у регіоні. Середня висота його 5–6 м, максимальна висота – 10 м. Для кращого забезпечення процесів природного відтворення тису ягідного й інших раритетних видів необхідно розширити площу заповідної ділянки хоча б до 5,0 га.

131. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Два платани»

Площа: 0,06 га. **Розташування:** м. Вижниця, вул. Йосифа Бурга – вул. Миколи Семашка. **Підпорядкування:** Вижницька міська рада. **Утворення:** Рішення 17 сесії Чернівецької обласної ради XXIII скликання від 20 грудня 2001 року № 171-17/01.

Забезпечені охороною два дерева платана кленолистого (платана лондонського) (*Platanus acerifolia* (= *Platanus x hispanica*)) – виду гібридного походження, отриманого в результаті схрещування платана західного (*P. occidentalis*) і платана східного (*P. orientalis*).

132. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Ділянка барвінку малого»

Площа: 5,0 га. **Розташування:** Вижницький район, ДП «Берегометське лісомисливське господарство», Мигівське лісництво (кв. 54, вид. 16 і 17). **Підпорядкування:** ДП «Берегометське лісомисливське господарство». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Забезпечено охороною рідкісне угруповання, занесене до Зеленої книги України, – ялицева бучина барвінкова (*Abieto (albae)-Fagetum (sylvaticae) vincosum (minoris)*). Ця заповідна ділянка розташована у витоках р. Мигівка на схилі північно-східної експозиції (висота близько 600 м н. р. м.) у смузі мішаних лісів з переважанням бука лісового (*Fagus sylvatica*) і ялиці білої (*Abies alba*). Ялицева бучина барвінкова росте на площі близько 1,0 га і приурочена до випуклої ділянки схилу; решту території пам'ятки природи займає ялицева бучина рідкотравна (*Abieto (albae)-Fagetum (sylvaticae) nudum*). Флористичний склад цих угруповань небагатий – виявлено понад 20, переважно неморальних і монтанних видів. Проективне покриття барвінку малого (*Vinca minor*) – 90 %. Ялицево-букові ліси за участю барвінку малого виявлені також у долині р. Гільча. Крім того, в долинах цих річок, і загалом у Берегометському низькогір'ї, трапляються угруповання ялицевих бучин лунарієвих (*Abieto (albae)-Fagetum (sylvaticae) lunariosum (redivivae)*) і цибулевоведмежових (*A.-F. alliosum (ursini)*). Вони приурочені до схилів і долин річок відкритих для проникнення теплого повітря з Передкарпаття та одночасно захищених від холодних мас повітря високими хребтами Шурдинського середньогір'я. Сприяє цьому й наявність вапнякових порід. Всі ці угруповання належать до числа рідкісних і підлягають охороні.

133. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Коркове дерево»

Площа: 0,003 га. **Розташування:** м. Вижниця, вул. Українська, 25. **Підпорядкування:** Вижницька міська рада. **Утворення:** Рішення 12 сесії Чернівецької обласної ради XXIV скликання від 17 грудня 2003 року № 179-12/03.

Охороняється окреме дерево бархату амурського (*Phellodendron amurense*) віком не менше 70 років. Його висота – близько 15 м, діаметр стовбура – майже 40 см. Бархат амурський є інтродукованим на Буковині видом. Батьківщина цієї рослини – Далекий Схід, Японія, Китай. Пам'ятка природи має наукове й естетичне значення.

134. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Кошман»

Площа: 3,0 га. **Розташування:** Вижницький район, ДП «Берегометське лісомисливське господарство», Долішньошепітське лісництво (кв. 1, вид. 9). **Підпорядкування:** ДП «Берегометське лісомисливське господарство». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Створена для охорони букової яличини за участю у флористичному складі тису ягідного (*Taxus baccata*) – третинного релікта, занесеного до Червоної книги України. Пам'ятка природи розташована на правому березі долини р. Сірет, на схилі західної експозиції крутизною 10–15° у межах висот 600–700 м н. р. м. Більшу частину її території займає букова яличина рідкотравна (*Fageto (sylvaticae)-Abietum (albae) nudum*). У прогалинах, що утворюються внаслідок випадання окремих вікових дерев, формуються фрагменти угруповань букової яличини безщитникової (*F.-A. athyriosum (filix-feminae)*). Це корінні фітоценози, типові для цього регіону. У межах заповідної ділянки виявлено близько 50 видів рослин. Раритетною «червонокнижною» складовою угруповань є беладонна звичайна (*Atropa belladonna*) та 7 особин тису ягідного заввишки від 3 до 9 м, одна з яких жіноча, добре плодоносить. В околицях с. Лопушна Вижницького району виявлено ще кілька місцезнаходжень тису ягідного на території Лопушнянського і Берегометського

лісництв, де ростуть від 1 до 5 особин. Всі вони приурочені до аналогічних ценотичних умов. Необхідно взяти під охорону найбільше з них в ур. Глигул (долина р. Лопушна, кв. 30 Лопушнського лісництва).

135. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Лісничка»

Площа: 5,0 га. **Розташування:** Вижницький район, ДП «Берегометське лісомисливське господарство», Чемернарське лісництво (кв. 33, вид. 9; кв. 34, вид. 15; кв. 35, вид. 8). **Підпорядкування:** ДП «Берегометське лісомисливське господарство». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Охороняються мезофільні лучні угруповання за участю раритетних видів рослин. На заповідній території поширені гірськолісові луки формацій костриці червоної (*Festuceta rubrae*) та мітлиці тонкої (*Agrostideta tenuis*) з багатим і різноманітним флористичним складом за участю видів, занесених до Червоної книги України, зокрема гронянки півмісяцевої (*Botrychium lunaria*), пізньоцвіту осіннього (*Colchicum autumnale*), билинця довгорогого (*Gymnadenia conopsea*), любки дволистої (*Platanthera bifolia*) і траунштейнери кулястої (*Traunsteinera globosa*). У складі природно-заповідного фонду Чернівецької області це один із небагатьох лучних комплексів, де охороняється типова післялісова гірська лука. З «червонокнижних» тварин у межах пам'ятки природи та на прилеглих ділянках виявлені махаон (*Papilio machaon*), райдужниця велика (*Apatura iris*), саламандра плямиста (*Salamandra salamandra*), тритон карпатський (*Lissotriton montandoni*), тритон альпійський (*Ichthyosaura alpestris*), кумка жовто-черева (*Bombina variegata*) і мишівка лісова (*Sicista betulina*).

136. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Арніка»

Площа: 2,0 га. **Розташування:** Путильський район, ДП «Путильський лісгосп», Шепітське лісництво (кв. 36, вид. 6). **Підпорядкування:** ДП «Путильський лісгосп». **Утворення:** Рішення 18 сесії Чернівецької обласної ради народних депутатів XXI скликання від 21 грудня 1993 року.

Створена для охорони біловусника арнікового (*Nardetum (strictae) arnicosum (montanae)*) – угруповання з домінуванням цінної лікарської рослини арніки гірської (*Arnica montana*). Пам'ятка природи розташована на перевалі Семенчук, який розміщений на хр. Яровиця – найвищому гірському пасмі Буковинських Карпат. У геоботанічному відношенні – це біловусник арніковий, що належить до угруповань первинного характеру, які збереглися краєм верхньої межі лісу серед чагарничкових фітоценозів та на лісових галявинах. На відміну від вторинних біловусників, їм не властиве суцільне задерніння, у зв'язку з чим серед розрідженого травостою росте порівняно велика кількість різнотрав'я. З числа видів, занесених до Червоної книги України, виявлені билинець довгорогий (*Gymnadenia conopsea*) і псевдорхіс білуватий (*Pseudorchis albida*).

137. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Буковинка»

Площа: 2,8 га. **Розташування:** Путильський район, ДП «Путильський лісгосп», Шепітське лісництво (кв. 17, вид. 6; кв. 18, вид. 4). **Підпорядкування:** ДП «Путильський лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Цей заповідний об'єкт є цінним у ботаніко-географічному відношенні, оскільки тут у висотно-зональній смузі буково-ялицево-смерекових лісів зберігся на значній висоті (1100–1160 м н. р. м.) осередок корінної бучини, що становить інтерес для вивчення поширення в минулому букових лісів у цьому районі. Тут охороняються рештки букових насаджень серед суцільних смерекових деревостанів, які представлені угрупованнями асоціації бучин підмаренникової (*Fagetum (sylvaticae) galiosum (odorati)*), безщитникової (*F. athyriosum (filix-feminae)*), зубницевої (*F. dentariosum (glandulosae)*). Бучини заповідного масиву мають едафічний характер, їх збереженню сприяли вапнисті породи шепітської світи. З видів, занесених до Червоної книги України, виявлені лілія лісова (*Lilium martagon*), коручка чемерникоподібна (*Epipactis helleborine*), гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis*), місячниця оживаюча (*Lunaria rediviva*) і чина гладенька (*Lathyrus laevigatus*). Вкрай необхідне розширення меж пам'ятки природи із проведенням на прилеглих ділянках заходів з відтворення деревостанів за складом подібних до тих, що охороняються.

138. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Ділянка арніки гірської»

Площа: 4,0 га. **Розташування:** Путильський район, ДП «Путильський лісгосп», Сергіївське лісництво (кв. 33, вид. 37). **Підпорядкування:** ДП «Путильський лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Створена з метою охорони місцезростання арніки гірської (*Arnica montana*) – цінної лікарської рослини (була занесена до другого видання Червоної книги України). Пам'ятка природи займає частину сінокісної луки, що безпосередньо прилягає до буково-смерекового лісу і приурочена до схилу західної експозиції крутизою 5–10°. У ценотичному відношенні це типова післялісова карпатська червонокострицева лука, яка представлена угрупованнями двох асоціацій: пахучотравний червонокостричник (*Fertucetum (rubrae) anthoxanthosum (odorati)*) і арніковий червонокостричник (*F. arnicosum (montanae)*). Загальне проективне покриття травостою становить 80 %, покриття арніки гірської – 10–15 %, значною є участь орляка звичайного (*Pteridium aquilinum*). Вище по схилу співдомінантом виступає пахуча трава звичайна (*Anthoxanthum odoratum*), а проективне покриття арніки гірської зменшується. У флористичному складі цих угруповань виявлено понад 40 видів – типових компонентів травостою карпатських лук. З числа рослин, занесених до Червоної книги України, трапляються зозульки травневі (*Dactylorhiza majalis*), билинець довгорогий (*Gymnadenia conopsea*), зозулині сльози яйцеподібні (*Listera ovata*) і траунштейнера куляста (*Traunsteinera globosa*).

139. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Жупани»

Площа: 2,0 га. **Розташування:** Путильський район, с. Сарата. **Підпорядкування:** Шепітська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Пам'ятка природи являє собою невелику вапнякову скелю, розташовану серед флористично багатих лучних угруповань на південно-східних відрогів хр. Чорний Діл (верхів'я Білого Черемошу) у межах висот 1050–1150 м н. р. м. У рослинному покриві заповідної ділянки чітко виділяються три ступені. Лучний, представлений багатовидовими злаково-різнотравними мезофільними луками, які належать до угруповань формації костриці червоної (*Festuceta rubrae*).

З числа рослин, занесених до Червоної книги України, трапляються осока затінкова (*Carex umbrosa*), косарики черепитчасті (*Gladiolus imbricatus*), билинець довгорогий (*Gymnadenia conopsea*), зозуліні сльози яйцеподібні (*Listera ovata*), неотінея обпалена (*Neotinea ustulata*), чорнянка карпатська (*Nigritella carpatica*), траунштейнера куляста (*Traunsteinera globosa*), тирлич мішкоподібний (*Gentiana utriculosa*). Чагарниковий, що сформувався на щербенистих осипах. Тут переважає таволга в'язолиста (*Spiraea ulmifolia*) і росте низка типових карпатських видів: скабіоза матова (*Scabiosa opaca*), тимофіївка альпійська (*Phleum alpinum*), відкасник безстебловий (*Carlina acaulis*), дивина шерстиста (*Verbascum lanatum*) і занесена до Червоної книги України коручка темно-червона (*Eripactis atrorubens*). Кальцепетрофільних угруповань, які приурочені до скелястих виступів, де у щілинах і на полицях на добре розвиненому моховому покриві росте аркто-альпійський вид ломикамінь волотистий (*Saxifraga paniculata*), а також аспленій зелений (*Asplenium viride*), аспленій муровий (*A. ruta-muraria*) та інші. З раритетних рослин зустрічається східно-південнокарпатський ендемічний вид смілка сумнівна (*Silene dubia*).

140. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Ялинова ділянка»

Площа: 25,0 га. **Розташування:** Путильський район, ДП «Путильський лісгосп», Яблуницьке лісництво (кв. 25, вид. 10 і 11). **Підпорядкування:** ДП «Путильський лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 17 жовтня 1984 року № 216.

Створена для охорони високопродуктивного вікового смерекового насадження за участю ялиці білої (*Abies alba*). Заповідна ділянка розташована в межах висот 1050–1150 м н. р. м. і представлена угрупованнями, які є типовими для нижньої половини смуги чистих смерекових лісів на межі контакту з мішаними деревостанами за участю бука лісового (*Fagus sylvatica*) і ялиці білої. Панівне становище тут займають угруповання асоціації смеречини квасеницевої (*Piceetum (abietis) oxalidosum (acetosellae)*). В її складі поодинокі трапляються ялиця біла. Поряд з бореальними видами тут ростуть монтанні та неморальні, які характерні для карпатських букових лісів (зеленчук жовтий (*Galeobdolon luteum*), живокіст серцевидний (*Symphytum cordatum*), медунка темна (*Pulmonaria obscura*) й інші). З числа «червонокнижних» рослин виявлені плаун річний (*Lycopodium annotinum*) і баранець звичайний (*Huperzia selago*).

ГІДРОЛОГІЧНІ ПАМ'ЯТКИ ПРИРОДИ МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ

141. Гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення «Джерело «Поруб»

Площа: 0,5 га. **Розташування:** Сокирянський район, ДП «Сокирянський лісгосп», Сокирянське лісництво (кв. 7, вид. 21). **Підпорядкування:** ДП «Сокирянський лісгосп». **Утворення:** Рішення 17 сесії Чернівецької обласної ради XXIII скликання від 20 грудня 2001 року № 171-17/01.

Природне джерело. Вода гідрокарбонатно-магнієво-натрієвого складу, мінералізація 0,4–0,7 г/л. Дебіт 168000 л/добу. Має науково-пізнавальне й утилітарне значення.

**142. Гідрологічна пам'ятка природи
місцевого значення «Джерело «Розкопинці»**

Площа: 0,3 га. **Розташування:** Сокирянський район, ДП «Сокирянський лісгосп», Сокирянське лісництво (кв. 21, вид. 5). **Підпорядкування:** ДП «Сокирянський лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Потужне джерело з водою гідрокарбонатно-сульфатно-натрієвого складу і мінералізацією 0,75 г/л. Дебіт 8000000 л/добу. Має науково-пізнавальне й утилітарне значення.

**143. Гідрологічна пам'ятка природи
місцевого значення «Ожевська мінеральна»**

Площа: 0,5 га. **Розташування:** Сокирянський район, с. Ожеве. **Підпорядкування:** ТОВ «Зелена липа». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Природне джерело з водою гідрокарбонатно-хлоридно-натрієвого складу. Мінералізація 2,8 г/л. Дебіт 120000 л/добу. Має науково-пізнавальне й утилітарне значення.

**144. Гідрологічна пам'ятка природи
місцевого значення «Джерело «Грушовецьке»**

Площа: 0,25 га. **Розташування:** Кельменецький район, ДП «Сокирянський лісгосп», Кельменецьке лісництво (кв. 4, вид. 2). **Підпорядкування:** ДП «Сокирянський лісгосп». **Утворення:** Рішення 14 сесії Чернівецької обласної ради XXIV скликання від 10 червня 2004 року № 65-14/04.

Природне джерело. Вода сульфатно-кальцієво-натрієва, має антисептичні та бактерицидні властивості. Мінералізація 1,6 г/л. Дебіт 2000 л/добу. Має науково-пізнавальне й утилітарне значення.

**145. Гідрологічна пам'ятка природи
місцевого значення «Кельменецька мінеральна»**

Площа: 0,3 га. **Розташування:** смт Кельменці. **Підпорядкування:** Кельменецька селищна рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Свердловина, що відкрила води гідрокарбонатно-натрієво-кальцієвого типу. Мінералізація 1,4 г/л. Дебіт 144000 л/добу. Має науково-пізнавальне й утилітарне значення.

**146. Гідрологічна пам'ятка природи
місцевого значення «Джерело «Хотинське»**

Площа: 0,3 га. **Розташування:** м. Хотин, вул. Кутузова, 34. **Підпорядкування:** ТОВ «Дністер ЛТД». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Природне джерело з водою гідрокарбонатно-сульфатно-кальцієвого складу. Мінералізація 1,0 г/л. Дебіт 20000 л/добу. Має науково-пізнавальне й утилітарне значення.

147. Гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення «Зарожанська мінеральна»

Площа: 0,3 га. **Розташування:** Хотинський район, с. Зарожани. **Підпорядкування:** Зарожанська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Свердловина, що відкрила води сульфатно-кальцієво-натрієвого типу. Мінералізація 2,5 г/л. Дебіт 68000 л/добу. Має науково-пізнавальне й утилітарне значення.

148. Гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення «Озеро «Джулин»

Площа: 31,2 га. **Розташування:** Хотинський район, околиці с. Ширівці. **Підпорядкування:** Шировецька сільська рада. **Утворення:** Рішення 11 сесії Чернівецької обласної ради XXIII скликання від 16 червня 2000 року № 82-11/2000.

Розташована в карстово-тектонічній депресії біля підніжжя південно-східного схилу Хотинської височини і є одним з найбільших природних озер Чернівецької області. Його довжина сягає близько 1300 м, максимальна ширина – 280 м у середній частині водойми, виявлена глибина – до 5 м. Сама улоговина витягнута з північного заходу на південний схід уздовж локальних тектонічних розломів земної кори. Абсолютна висота поверхні водного плеса становить 177,6 м н. р. м. У північно-східній частині озера влаштований шлюз для регулювання рівня води. Через нього її надлишки скидаються в нижній ставок і далі в р. Черлена – ліву притоку р. Прут. Гідрологічний режим жорстко залежить від кількості атмосферних опадів, тому є слабо проточним.

Значну частину території озера займають прибережно-водні гідрофільні угруповання водних макрофітів, які типові для водойм цього регіону. В їхньому складі наявні фітоценози формацій рогозу широколистого (*Typheta latifoliae*) і вузьколистого (*T. angustifoliae*), очерету звичайного (*Phragmiteta australis*), лепешняка великого (*Glycerieta maximae*). Трапляються також водні угруповання гідрофітів за участю плюризональних видів, які представлені формаціями гірчака земноводного (*Polygoneta amphibii*), рдесників плаваючого (*Potameta natantis*) і пронизанolistого (*P. perfoliati*), ряски малої (*Lemneta minoris*). У західній частині озера на глибинах до 1 м утворився й укорінився плаваючий острів з переплетених стебел і коренів очерету та рогозу, багатьох кущів і дерев верби.

Зоопланктон тут представлений коловертками (*Bdelloidea* gen. sp., *Cephalodella* sp., *Testudinella patina*, *Platyas quadricomis*, *Lecane* sp.), копеподами (*Acanthocyclops viridis*, *Mesocyclops leuckarti*, *Eucyclops serrulatus*, *Thermocyclops crassus*), кладоцерами (*Ceriodaphnia pulchella*, *Simocephalus vetulus*, *S. expinosus*, *Scapholeberis mucronata*, *S. aurita*, *Chydorus sphaericus*, *Alonella excisa*, *Pleuroxus aduncus*, *Sida crystallina*, *Alona guttata*). У складі донної та фауни заростей виявлені черепашкові корененіжки (*Diffugia oblonga longicollis*, *D. avellana*, *Arcella vulgaris*), гідри (*Hydra vulgaris*), олігохети (*Limnodrilus hoffmeisteri*, *Nais communis*), водяні ослики (*Asellus aquaticus*), аптериготи (*Podura aquatica*), клопи (*Nepa cinerea*), жуки (*Platambus maculatus*, *Cercyon unipunctatus*), тендипедиди (*Ablabesmyia* ex gr. *lentiginosa*), личинки двокрилих (*Chaoborus crystallinus*) й інші. З комах найкраще вивчена фауна бабок (літній аспект): зареєстровано 16 видів, які належать до 11 родів і 6 родин. Фауна хребетних,

виявлених у межах озера та на прилеглих ділянках, налічує 124 види: променепері риби – 13, земноводні – 6, плазуни – 3, птахи – 88 і ссавці – 14. До Червоної книги України занесені ксилокопа звичайна (*Xylocopa valga*), дозорець-імператор (*Anax imperator*), карась звичайний (*Carassius carassius*) (відомі лише давні знахідки), лунь польовий (*Circus cyaneus*) (зимуючий вид), сова болотяна (*Asio flammeus*) (раніше очевидно гніздовий), сорокопуд сирій (*Lanius excubitor*) (локальний кормовий заліт), сліпак білозубий (*Nannospalax leucodon*), тхір темний (*Mustela putorius*) і видра річкова (*Lutra lutra*).

Пам'ятка природи має велику науково-пізнавальну й екотуристичну цінність. Її доцільно включити до складу НПП «Хотинський». Також озеро Джулин є ІВА-територією України, тобто має важливе значення для збереження видового різноманіття та кількісного багатства птахів.

149. Гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення «Широка криниця»

Площа: 0,6 га. **Розташування:** Хотинський район, околиці с. Рукшин. **Підпорядкування:** Рукшинська сільська рада. **Утворення:** Рішення 14 сесії Чернівецької обласної ради XXIV скликання від 10 червня 2004 року № 65-14/04.

Джерело виникло на початку XIX ст. внаслідок утворення карстового провалу на північній околиці с. Рукшин. Вода гідрокарбонатно-сульфатно-натрієва. Мінералізація 0,75 г/л. Дебіт 70000 л/добу, використовується для водозабезпечення комунальних об'єктів сіл Рукшин і Орестівка. Джерело каптажоване. Має науково-пізнавальне й утилітарно-практичне значення.

150. Гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення «Боянська мінеральна»

Площа: 0,3 га. **Розташування:** Новоселицький район, с. Бояни. **Підпорядкування:** Християнський табір «Джерело життя» євангельських християн-баптистів. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Свердловина з водою сульфатно-натрієвою та мінералізацією 5,9 г/л. Дебіт 192000 л/добу. Має науково-пізнавальне й утилітарне значення.

151. Гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення «Джерело «Магала»

Площа: 0,3 га. **Розташування:** Новоселицький район, с. Магала. **Підпорядкування:** Магальська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Криниця з водою гідрокарбонатно-натрієвого типу. Мінералізація 1,4 г/л. Дебіт до 200000 л/добу. Має науково-пізнавальне й утилітарне значення. Використовується для народного лікування хвороб шлунково-кишкового тракту.

**152. Гідрологічна пам'ятка природи
місцевого значення «Магальянська мінеральна – 2»**

Площа: 0,3 га. **Розташування:** Новоселицький район, с. Магала. **Підпорядкування:** Магальська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Криниця з водою гідрокарбонатно-натрієвою (лужною). Мінералізація 1,5 г/л. Дебіт не визначений. Має науково-пізнавальне й утилітарне значення. Використовується для народного лікування хвороб шлунково-кишкового тракту.

**153. Гідрологічна пам'ятка природи
місцевого значення «Новоселицька мінеральна»**

Площа: 0,3 га. **Розташування:** м. Новоселиця. **Підпорядкування:** Новоселицька міська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Свердловина, що відкрила води сульфатно-кальцієвого типу. Мінералізація 2,3 г/л. Дебіт 300000 л/добу. Має науково-пізнавальне й утилітарне значення.

**154. Гідрологічна пам'ятка природи
місцевого значення «Черленівська мінеральна – 1»**

Площа: 0,3 га. **Розташування:** Новоселицький район, с. Черленівка, свердловина № 118. **Підпорядкування:** Черленівська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Свердловина, що відкрила води сульфатно-кальцієвого типу. Мінералізація 2,2 г/л. Дебіт не визначався. Має науково-пізнавальне значення.

**155. Гідрологічна пам'ятка природи
місцевого значення «Черленівська мінеральна – 2»**

Площа: 0,3 га. **Розташування:** Новоселицький район, с. Черленівка, свердловина № 810. **Підпорядкування:** Черленівська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Свердловина, що відкрила води сульфатно-кальцієво-натрієвого типу. Мінералізація 2,9 г/л. Дебіт 288000 л/добу. Має науково-пізнавальне й утилітарне значення.

**156. Гідрологічна пам'ятка природи
місцевого значення «Джерело «Вікно»**

Площа: 0,5 га. **Розташування:** Заставнівський район, с. Вікно. **Підпорядкування:** Вікнянська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Природне джерело з водою «гіпсового» типу – сульфатно-кальцієвою. Мінералізація 1,8 г/л. Дебіт до 500000 л/добу. Має науково-пізнавальне й утилітарне значення. Каптажоване, використовується для місцевого водоспоживання.

157. Гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення «Джерело «Хрещатик»

Площа: 0,3 га. **Розташування:** Заставнівський район, с. Хрещатик. **Підпорядкування:** Хрещатицька сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Природне джерело з водою гідрокарбонатно-сульфатно-кальцієво-натрієвого складу і мінералізацією 1,3 г/л. Дебіт 200000 л/добу. Має науково-пізнавальне й утилітарне значення.

158. Гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення «Звєнччинська мінеральна»

Площа: 0,3 га. **Розташування:** Заставнівський район, с. Хрещатик. **Підпорядкування:** Хрещатицька сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Свердловина з напірним самовиливом вод сульфатно-кальцієвого типу. Мінералізація 2,2 г/л. Дебіт 207000 л/добу. Має науково-пізнавальне й утилітарне значення.

159. Гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення «Озеро «Бездонне»

Площа: 3,4 га. **Розташування:** Заставнівський район, околиці с. Прилипче. **Підпорядкування:** Прилипченська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 17 березня 1992 року № 72.

Розташована 0,9 км північно-західніше залізничної станції Стефанешти у верхів'ях сухої закарстованої долини безіменної правої притоки Дністра. Являє собою асиметричну карстову лійку завдовжки близько 200 м і завширшки до 120 м. Північний берег крутий, південний і східний виположені. Озеро гідрологічно не досліджувалося. За свідченнями місцевих жителів, у ньому неодноразово фіксувалося зникнення води в понорах біля північного берега. Це озеро є типовим для Покутсько-Буковинської карстової області представником озерного карсту в місцях близького залягання до поверхні гіпсо-ангідритів середнього баденію. Має науково-пізнавальне значення.

160. Гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення «Брусницька мінеральна – 3»

Площа: 0,3 га. **Розташування:** Кіцманський район, с. Кальнівці. **Підпорядкування:** Обласна комунальна установа «Обласна лікарня відновного лікування». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Свердловина, що відкрила водоносний горизонт із водою сірководневою, гідрокарбонатно-хлоридно-натрієвою. Мінералізація 4,8 г/л. Дебіт 80000 л/добу. Має науково-пізнавальне й утилітарне значення. Використовується для бальнеологічних потреб місцевою лікарнею.

161. Гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення «Брусницька мінеральна – 31»

Площа: 0,3 га. **Розташування:** Кіцманський район, с. Кальнівці. **Підпорядкування:** Обласна комунальна установа «Обласна лікарня відновного лікування». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Свердловина, що відкрила водоносний горизонт із водою сірководневою, гідрокарбонатно-хлоридно-натрієвою. Мінералізація 5,6 г/л. Дебіт 240000 л/добу. Має науково-пізнавальне й утилітарне значення. Використовується для бальнеологічних потреб місцевою лікарнею.

162. Гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення «Брусницька мінеральна – 508»

Площа: 0,3 га. **Розташування:** Кіцманський район, с. Кальнівці. **Підпорядкування:** Обласна комунальна установа «Обласна лікарня відновного лікування». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Свердловина, що відкрила водоносний горизонт із водою сірководневою, гідрокарбонатно-хлоридно-натрієвою. Мінералізація 7,3 г/л. Дебіт 42000 л/добу. Має науково-пізнавальне й утилітарне значення. Використовується для бальнеологічних потреб місцевою лікарнею.

163. Гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення «Брусницька мінеральна – 509»

Площа: 0,3 га. **Розташування:** Кіцманський район, с. Кальнівці. **Підпорядкування:** Обласна комунальна установа «Обласна лікарня відновного лікування». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Свердловина, що відкрила водоносний горизонт із водою сірководневою, гідрокарбонатно-хлоридно-натрієвою. Мінералізація 6,0 г/л. Дебіт 42000 л/добу. Має науково-пізнавальне й утилітарне значення. Використовується для бальнеологічних потреб місцевою лікарнею.

164. Гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення «Брусницька мінеральна – 514»

Площа: 0,3 га. **Розташування:** Кіцманський район, с. Кальнівці. **Підпорядкування:** Обласна комунальна установа «Обласна лікарня відновного лікування». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Свердловина, що відкрила водоносний горизонт із водою гідрокарбонатно-хлоридно-натрієвою. Мінералізація 2,4 г/л. Дебіт 5000 л/добу. Має науково-пізнавальне й утилітарне значення. Використовується для бальнеологічних потреб місцевою лікарнею.

**165. Гідрологічна пам'ятка природи
місцевого значення «Брусницька мінеральна – 515»**

Площа: 0,3 га. **Розташування:** Кіцманський район, с. Кальнівці. **Підпорядкування:** Обласна комунальна установа «Обласна лікарня відновного лікування». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Свердловина, що відкрила водоносний горизонт із водою сірководневою, гідрокарбонатно-хлоридно-натрієвою. Мінералізація 4,9 г/л. Дебіт 80000 л/добу. Має науково-пізнавальне й утилітарне значення. Використовується для бальнеологічних потреб місцевою лікарнею.

**166. Гідрологічна пам'ятка природи
місцевого значення «Брусницька мінеральна – 516»**

Площа: 0,3 га. **Розташування:** Кіцманський район, с. Кальнівці. **Підпорядкування:** Обласна комунальна установа «Обласна лікарня відновного лікування». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Свердловина, що відкрила водоносний горизонт із водою сірководневою, гідрокарбонатно-хлоридно-натрієвою. Мінералізація 5,9 г/л. Дебіт 80000 л/добу. Має науково-пізнавальне й утилітарне значення. Використовується для бальнеологічних потреб місцевою лікарнею.

**167. Гідрологічна пам'ятка природи
місцевого значення «Брусницька мінеральна – 31д»**

Площа: 0,3 га. **Розташування:** Кіцманський район, с. Кальнівці. **Підпорядкування:** Обласна комунальна установа «Обласна лікарня відновного лікування». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Свердловина, що відкрила водоносний горизонт із водою сірководневою, гідрокарбонатно-хлоридно-натрієвою. Мінералізація 5,6 г/л. Дебіт 240000 л/добу. Має науково-пізнавальне й утилітарне значення. Використовується для бальнеологічних потреб місцевою лікарнею.

**168. Гідрологічна пам'ятка природи
місцевого значення «Брусницька мінеральна – 33д»**

Площа: 0,3 га. **Розташування:** Кіцманський район, с. Кальнівці. **Підпорядкування:** ТОВ «Агрофірма «Калина». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Свердловина, що відкрила водоносний горизонт із водою гідрокарбонатно-хлоридно-натрієвою. Мінералізація 3,6 г/л. Дебіт 5000 л/добу. Має науково-пізнавальне й утилітарне значення. Використовується для виробничих потреб місцевою агрофірмою.

**169. Гідрологічна пам'ятка природи
місцевого значення «Оршовецька мінеральна»**

Площа: 0,3 га. **Розташування:** Кіцманський район, смт Неполоківці. **Підпорядкування:** Неполоківська селищна рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Свердловина, що відкрила води сульфатно-хлоридно-натрієвого типу. Мінералізація 8,3 г/л. Дебіт 264000 л/добу. Має науково-пізнавальне й утилітарне значення.

**170. Гідрологічна пам'ятка природи
місцевого значення «Цілюще джерело»**

Площа: 0,3 га. **Розташування:** Кіцманський район, с. Біла. **Підпорядкування:** Білянська сільська рада. **Утворення:** Рішення 22 сесії Чернівецької обласної ради V скликання від 24 вересня 2008 року № 229-22/08.

Природне джерело з високим вмістом іонів срібла у воді. Місце масового відпочинку населення. Має наукове й утилітарне значення.

**171. Гідрологічна пам'ятка природи
місцевого значення «Садгирська мінеральна»**

Площа: 0,3 га. **Розташування:** м. Чернівці, вул. Івана Підкови, 11. **Підпорядкування:** Обласний дитячий протитуберкульозний санаторій «Садгора». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Свердловина, що відкрила води сульфатно-натрієвого типу. Мінералізація 5,1 г/л. Дебіт 120000 л/добу. Має науково-пізнавальне й утилітарне значення.

**172. Гідрологічна пам'ятка природи
місцевого значення «Хряцьківська мінеральна»**

Площа: 0,3 га. **Розташування:** Герцаївський район, с. Хряцька. **Підпорядкування:** Хряцьківська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Свердловина, що відкрила води бромно-хлоридно-натрієвого типу. Мінералізація 13,1 г/л. Дебіт 120000 л/добу. Вода активно виділяє метан. Має науково-пізнавальне й утилітарне значення.

**173. Гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення
«Мінеральна вода «Валя-Кузьминська – 1»**

Площа: 0,3 га. **Розташування:** Глибоцький район, с. Валя Кузьмина. **Підпорядкування:** Пансіонат «Буковина». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Свердловина, що відкрила води сульфатно-хлоридно-натрієвого типу. Мінералізація 10,6 г/л. Дебіт 150000 л/добу. Має науково-пізнавальне й утилітарне значення.

**174. Гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення
«Мінеральна вода «Валя-Кузьминська – 2»**

Площа: 0,3 га. **Розташування:** Глибоцький район, с. Валя Кузьмина. **Підпорядкування:** Пансіонат «Буковина». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Свердловина, що відкрила води гідрокарбонатно-натрієвого типу. Мінералізація 1,4 г/л. Дебіт 20000 л/добу. Має науково-пізнавальне й утилітарне значення.

Гідрологічна пам'ятка природи «Джерело «Розкопинці»

Фото Олени Волуши

**175. Гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення
«Мінеральна вода «Турбаза Буковина»**

Площа: 0,3 га. **Розташування:** Глибоцький район, с. Валя Кузьміна. **Підпорядкування:** Пансіонат «Буковина». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Свердловина, що відкрила води гідрокарбонатно-натрієвого типу. Мінералізація 1,6 г/л. Дебіт 31200 л/добу. Має науково-пізнавальне й утилітарне значення.

**176. Гідрологічна пам'ятка природи
місцевого значення «Джерело «Красноільське»**

Площа: 0,3 га. **Розташування:** Сторожинецький район, смт Красноільськ. **Підпорядкування:** Красноільська селищна рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Природне джерело, раніше обладнане дерев'яною криницею. Вода хлоридно-натрієвого типу, мінералізація 3,1–3,3 г/л. Дебіт не визначався. Використовується з лікувальною метою. Має науково-пізнавальне й утилітарне значення.

**177. Гідрологічна пам'ятка природи
місцевого значення «Джерело «Підгірне – 1»**

Площа: 0,5 га. **Розташування:** Сторожинецький район, с. Банилів-Підгірний. **Підпорядкування:** Банилово-Підгірнівська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Природне джерело, раніше обладнане дерев'яною криницею. Вода хлоридно-натрієвого типу, мінералізація 2,4 г/л. Дебіт не визначався. Має науково-пізнавальне й утилітарне значення, хоча практично не використовується.

**178. Гідрологічна пам'ятка природи
місцевого значення «Джерело «Підгірне – 2»**

Площа: 0,5 га. **Розташування:** Сторожинецький район, с. Банилів-Підгірний. **Підпорядкування:** Банилово-Підгірнівська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Природне джерело, раніше обладнане дерев'яною криницею. Вода хлоридно-натрієвого типу, мінералізація 2,1 г/л. Дебіт не визначався. Має науково-пізнавальне й утилітарне значення, хоча практично не використовується.

**179. Гідрологічна пам'ятка природи
місцевого значення «Джерело «Підгірне – 3»**

Площа: 0,5 га. **Розташування:** Сторожинецький район, с. Банилів-Підгірний. **Підпорядкування:** Банилово-Підгірнівська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Природне джерело, раніше обладнане дерев'яною криницею. Вода хлоридно-натрієвого типу, мінералізація 13,4 г/л. Дебіт не визначався. Має науково-пізнавальне й утилітарне значення. Місцевим населенням використовується для отримання солі та з лікувальною метою.

**180. Гідрологічна пам'ятка природи
місцевого значення «Джерело «Стара Красношора»**

Площа: 0,5 га. **Розташування:** Сторожинецький район, с. Стара Красношора. **Підпорядкування:** Старокрасношорська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Природне джерело, раніше обладнане дерев'яною криницею. Вода хлоридно-натрієвого типу, мінералізація 26,1 г/л. Дебіт не визначався. Має науково-пізнавальне й утилітарне значення. Місцевим населенням використовується для отримання солі та з лікувальною метою.

**181. Гідрологічна пам'ятка природи
місцевого значення «Михальчанська мінеральна – 2»**

Площа: 0,3 га. **Розташування:** Сторожинецький район, с. Михальча. **Підпорядкування:** Михальчанська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Свердловина, що відкрила води гідрокарбонатно-натрієвого типу. Мінералізація 3,4 г/л. Дебіт 150000 л/добу. Має науково-пізнавальне й утилітарне значення.

**182. Гідрологічна пам'ятка природи
місцевого значення «Мінеральна вода «Буковинська – 1»**

Площа: 0,3 га. **Розташування:** Сторожинецький район, с. Буденець. **Підпорядкування:** ТОВ «Буденецький завод мінеральних вод». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Свердловина, що відкрила води гідрокарбонатно-натрієвого типу. Мінералізація 1,1 г/л. Дебіт 150000 л/добу. Має науково-пізнавальне й утилітарне значення.

**183. Гідрологічна пам'ятка природи
місцевого значення «Мінеральна вода «Буковинська – 2»**

Площа: 0,3 га. **Розташування:** Сторожинецький район, с. Буденець. **Підпорядкування:** ТОВ «Буденецький завод мінеральних вод». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Свердловина, що відкрила води гідрокарбонатно-натрієвого типу. Мінералізація 1,1 г/л. Дебіт 150000 л/добу. Має науково-пізнавальне й утилітарне значення.

**184. Гідрологічна пам'ятка природи
місцевого значення «Вижницька мінеральна»**

Площа: 0,3 га. **Розташування:** м. Вижниця, берег р. Виженка. **Підпорядкування:** Вижницька міська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Свердловина, що відкрила водоносний горизонт із водою сірководневою хлоридно-натрієвою. Мінералізація 4,6 г/л. Дебіт 518000 л/добу. Має науково-пізнавальне й утилітарне значення. Останнім часом не використовується.

**185. Гідрологічна пам'ятка природи
місцевого значення «Джерело «Мигове – 1»**

Площа: 0,3 га. **Розташування:** Вижницький район, с. Мигове. **Підпорядкування:** Мигівська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Природне джерело, обладнане дерев'яним зрубом. Вода хлоридно-натрієвого типу, мінералізація 22,5 г/л. Дебіт не визначався. Має науково-пізнавальне й утилітарне значення. Місцевим населенням використовується для отримання солі та з лікувальною метою.

Гідрологічна пам'ятка природи «Озеро «Джулин»

Фото Назара Смірнова

Виводок лебедя-шипуну (*Cygnus olor*) на озері Джулин

Фото Назара Смірнова

186. Гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення «Джерело «Мигове – 2»

Площа: 0,3 га. **Розташування:** Вижницький район, с. Мигове. **Підпорядкування:** Мигівська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Природне джерело, обладнане дерев'яним зрубом. Вода хлоридно-натрієвого типу, мінералізація 25,4 г/л. Дебіт не визначався. Має науково-пізнавальне й утилітарне значення. Місцевим населенням використовується для отримання солі та з лікувальною метою.

187. Гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення «Джерело «Черешенька»

Площа: 0,5 га. **Розташування:** Вижницький район, с. Черешенька. **Підпорядкування:** Черешенська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Природне джерело, раніше обладнане дерев'яною криницею. Вода хлоридно-натрієвого типу, мінералізація 27,2 г/л. Дебіт не визначався. Має науково-пізнавальне й утилітарне значення. Місцевим населенням використовується для отримання солі та з лікувальною метою.

Гідрологічна пам'ятка природи «Озеро «Гірське око»

Фото Василя Бужака

188. Гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення «Джерело «Сарата – 1»

Площа: 0,5 га. **Розташування:** Путильський район, с. Сарата. **Підпорядкування:** Шепітська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Природне джерело з водою бромно-хлоридно-кальцієвого складу. Мінералізація 19,3 г/л. Дебіт не визначений. Має науково-пізнавальне й утилітарне значення (отримання солі, народне лікування).

189. Гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення «Джерело «Сарата – 2»

Площа: 0,5 га. **Розташування:** Путильський район, с. Сарата. **Підпорядкування:** Шепітська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Природне джерело з водою бромно-хлоридно-кальцієво-натрієвого складу. Мінералізація 27,6 г/л. Дебіт не визначений. Має науково-пізнавальне й утилітарне значення (отримання солі, народне лікування).

190. Гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення «Джерело «Сарата – 3»

Площа: 0,5 га. **Розташування:** Путильський район, с. Сарата. **Підпорядкування:** Шепітська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Природне джерело з водою бромно-хлоридно-кальцієво-натрієвого складу. Мінералізація 11,9 г/л. Дебіт не визначений. Має науково-пізнавальне й утилітарне значення (отримання солі, народне лікування).

191. Гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення «Озеро «Гірське око»

Площа: 2,5 га. **Розташування:** Путильський район, ДП «Путильський лісгосп», Черемошське лісництво (кв. 12, вид. 13 і 15). **Підпорядкування:** ДП «Путильський лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Мальовниче озеро природного походження. Розташоване 1 км східніше с. Нижній Яловець на схилі г. Дворилець (Творелець) у вузькій долині правої притоки р. Яловичора (басейн Білого Черемошу) на висоті 1028 м н. р. м. Форма озера витягнута трикутна, довжина – 110 м, максимальна ширина – 70 м, глибина – до 3–4 м, площа водної поверхні – 0,6 га. Походження улоговини, зайнятої водою озера, спірне. Воно може мати як тектонічну передумову, так і моренно-льодовикову.

Значну частину водного плеса займає плав, який сформований осоками пухирчастою (*Carex vesicaria*) і здутою (*C. rostrata*). У прибережній смузі ростуть ситник розлогий (*Juncus effusus*), жовтець повзучий (*Ranunculus repens*), гадючник оголений (*Filipendula denudata*), осот болотний (*Cirsium palustre*), калюжниця приємна (*Caltha laeta*), лепешняк плаваючий (*Glyceria fluitans*), підмаренник болотний (*Galium palustre*) та інші види. На вільній від осок частині озера монодомінантні угруповання утворює рдесник блискучий (*Potamogeton lucens*). У складі перифітону виявлено 114 видів водоростей. Вони належать до 57 родів, 20 порядків, 5 класів (Euglenophyceae, Chlorophyceae, Zygnematomphyceae, Mediophyceae і Bacillariophyceae) та 4 відділів (Bacillariophyta – 96 видів, Charophyta – 11, Chlorophyta – 6 і Euglenophyta – 1). 3 них новими видами для альгофлори України є *Achnanthidium caledonicum*, *Chamaepinnularia krookii* й *Netrium digitus* var. *elegans*, а 37 видів вперше відзначені для території Українських Карпат. Гірські схили, що оточують озеро, вкриті монодомінантними смеречинами похідного

характеру, серед яких трапляються рештки умовно корінних угруповань ялицевих смеречин (*Abieto (albae)-Piceetum (abietis)*). З «червонокнижних» видів рослин на схилах біля озера знайдені плаун річний (*Lycopodium annotinum*) і гудієра повзуча (*Goodyera repens*).

У складі весняного зоопланктону ідентифіковано каланоїдну копеподу *Eudiaptomus transylvanicus*, 2 види циклопоїд (*Eucyclops serrulatus* і *Acanthocyclops vernalis*) та гіллястувусого рачка *Alona guttata*. Серед інших груп виявлені гарпактикоїди, черепашкові ракоподібні, водяні кліщі і жуки, коловертки, колемболи. Цікаво відмітити присутність у планктоні черепашкових амеб з роду Дифflugія (*Diffflugia*), зокрема *D. oblonga*. Пам'ятка природи має науково-пізнавальне й екотуристичне значення.

192. Гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення «Сергіївська мінеральна»

Площа: 0,3 га. **Розташування:** Путильський район, с. Сергії. **Підпорядкування:** Сергіївська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Природне джерело з водою хлоридно-кальцієво-натрієвого складу. Мінералізація 2,7 г/л. Дебіт 180000 л/добу. Має науково-пізнавальне й утилітарне значення.

ГЕОЛОГІЧНІ ПАМ'ЯТКИ ПРИРОДИ ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОГО ЗНАЧЕННЯ

193. Геологічна пам'ятка природи загальнодержавного значення «Печера «Буковинка»

Площа: 5,0 га. **Розташування:** Новоселицький район, околиці с. Стальнівці. **Підпорядкування:** Стальнівська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (геологічна пам'ятка природи «Печера «Буковинка», площа 5,0 га); Постанова Ради Міністрів Української РСР від 30 березня 1981 року № 145 (геологічна пам'ятка природи республіканського значення «Печера «Буковинка», без зазначення площі).

Печера вскрита Стальнівецьким гіпсовим кар'єром у 50-х роках ХХ ст., закладеним на місці, утвореному долинами р. Матка та її лівої притоки. Входи розміщені біля підніжжя колишнього верхнього видобувного уступу. У котловані нижнього уступу утворилося озеро. Це друга за довжиною (5155 м) печера Чернівецької області. Сформована переважно у верхній і середній частинах товщі гіпсоангідритів середнього баденію загальною потужністю до 25 м, яка перекривається 0,5–1,0-метровою пачкою ратинських вапняків, сірими й сіро-зеленими глинами сармату, четвертинним терасовим (IV тераса р. Прут) піщано-галечниковим та лесово-суглинистим комплексом. Являє собою принаймні триповерхову лабіринтову систему з переважачим субширотним розміщенням ареалу закарстування. Нижній поверх повністю обводнений. Основним є середній поверх з магістральними ерозійно-корозійними галереями різної морфології, 2–4 м висоти та 2–5 м ширини, що сполучаються вужчими (1–1,5 м) і нижчими (0,6–1,2 м) перехідними галереями. Печера має два чітко виражені яруси; нижній являє собою неши-

рокі (до 1 м) та низькі заокруглені у склепінні ходи, які можна трактувати верхів'ями заповнених галерей нижнього поверху. Верхній поверх виражений фрагментарно у вигляді вузькощільних невеликих лабіринтових ділянок і сполучається з середнім поверхом через вертикальні колодязі глибиною 4–6 м або високі зали. Для печери характерним є високий ступінь заповненості порожнин середнього поверху вторинними шаруватими, переважно аллохтонними відкладами, що відрізняються багатством тафонімічних знахідок, зокрема остеологічними рештками пізньоплейстоценових гієни печерної (*Crocota spelaea*), ведмедя печерного (*Spelaearctos spelaeus*), носорога волохатого (*Coelodonta antiquitatis*), зубра первісного (*Bison priscus*), оленя благородного (*Cervus elaphus*), коня первісного (*Equus equus*), кабана (*Sus scrofa*) й інших.

Зимуючі нічні великі (*Myotis myotis*) в печері «Буковинка»

Фото Віталія Коржика

Низи галерей середнього поверху розташовані в зоні сезонних та багатолітніх коливань горизонту підземних вод, п'єзометрично пов'язаних з рівнем води в озері, що не перевищують 1 м. Води гідрокарбонатно-сульфатно-кальцієві, високомінералізовані (до 2,5 г/кг), на поверхні окремих внутрішніх озерець фіксується тонка кальцитова плівка. Температура становить близько +8,5 °С. Живлення відбувається як за рахунок інфільтрації поверхневих вод, так і бічного підтоку. Внутрішні частини печери термостійкі: температура повітря протягом року утримується близько +9 °С. У межах привходових ділянок коливання синхронні добовим та сезонним. У зимовий період на вході наростають льодові сталактити і сталагміти. Газовий склад повітря всередині печери практично не відрізняється від зовнішнього. Серед новоутворень заслуговують на увагу зони вторинної гіпсової кристалізації по нижніх частинах стін верхнього поверху та натічні кальцитові кори із зачатками невеликих сталактитів до 2–4 см завдовжки; на верхніх поверххах на контакті з перекириваючими вапняками зафіксовані окремі екземпляри завдовжки до 65 см.

З «червонокнижних» тварин у печері зимують деякі рукокрилі: підковик малий (*Rhinolophus hipposideros*), нічниця гостровуха (*Myotis oxygnathus*), нічниця велика (*M. myotis*), нічниця водяна (*M. daubentonii*), вухань бурий (*Plecotus auritus*), вухань австрійський (*P. austriacus*) і

пергач пізній (*Eptesicus serotinus*). У водах сифонних озер виявлений троглобіонтний вид бокоплава (вірогідно нова стіробіонтна форма з роду *Niphargus*).

За матеріалами комплексного аналізу спелеологічних і геологічних даних, а також геофізичних досліджень, печера має значні перспективи нарощування довжини у східному субширотному напрямку, а також має важливе значення для палеогеографічних реконструкцій природних умов регіону. У наш час цей заповідний об'єкт потребує дієвої охорони.

194. Геологічна пам'ятка природи загальнодержавного значення «Печера «Попелюшка»

Площа: 21,0 га. **Розташування:** Новоселицький район, околиці с. Подвірне. **Підпорядкування:** Сільськогосподарський виробничий кооператив ім. Суворова. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (геологічна пам'ятка природи «Печера «Попелюшка», площа 0,1 га); Постанова Ради Міністрів Української РСР від 30 березня 1981 року № 145 (геологічна пам'ятка природи республіканського значення «Печера «Попелюшка», без зазначення площі); Указ Президента України від 9 грудня 1998 року № 1341/98 (геологічна пам'ятка природи загальнодержавного значення «Печера «Попелюшка», площа 21,0 га).

Найдовша печера Чернівецької області (довжина понад 92 км, з них 30 % – на території Республіки Молдова, решта 70 % відомої частини лабіринту та подальші перспективи нарощування довжини – на території України) і одна з найдовших у світі. Відкрита і постійно досліджувалася із 12 березня 1977 року чернівецькими спелеологами. Вхід розміщувався у верхній видобувній стіні Кривського гіпсового кар'єру (Молдова) на віддалі 350 м від кордону з Україною. З 1985 року внаслідок наполегливих зусиль голови чернівецького спелеоклубу «Троглодит» В. П. Коржика фронт видобувних робіт кар'єру був зміщений вбік, що дозволило зберегти вхід і основний масив печери від руйнування. У вересні 1999 року внаслідок аварії раніше обладнаний робочий вхід у зоні рекультивації відвалів кар'єру з території Молдови тимчасово (до 2002 року) припинив існування. З 1991 року створений новий вхід до віддаленої частини печери з території України.

Сталактити в печері «Попелюшка»

Фото Віталія Коржика

Завдяки багаторічним широкопрофільним науковим дослідженням, ця печера є однією з найкраще і всебічно вивчених печер світу. Вона закладена в субгоризонтальній 30-метровій товщі гіпсоангідритів верхнього баденію (міоцен) у декількох мезоблоках східної периферії Новоселицької нафтогазоносною тектоулогівини і в нинішньому доступному для відвідування людьми стані є частиною осушеного фрагмента величезної карстової гідрогеологічної системи в межах депресійної лійки, утвореної внаслідок постійного водовідливу (понад 20 тис. м³/добу) з котловану Кривського гіпсового кар'єру. Завдяки цьому, на площі понад 400 км² відбувається активне техногенне прокарстування зі щорічним приростом порожнин до 5,5–6,5 тис. м³.

Карстова система «Попелюшка» є триповерховою розгалуженою системою лабіринтових ареалів, сполучених комунікативними магістральними галереями, й відрізняється аномально, як для гіпсових печер, великими розмірами залів і коридорів, значним морфологічним різно-

маніттям. Так, параметри найбільшої з відомих зали «Чернівецьких спелеологів» складають 175 м довжини, 60 м ширини (з урахуванням колон), до 15 м висоти при площі понад 6 тис. м² і об'ємі понад 24 тис. м³. Переважна більшість галерей закладена у верхньому ярусі, часто безпосередньо під бронюючими гіпси ратинськими вапняками; нижній поверх закладений у зоні контакту гіпсів з підстелюючими алевролітами та пісковиками нижнього баденію і крейди. Галереї верхнього поверху мають булавоподібний поперечний профіль із різним ступенем заповненості вторинними відкладами – від 5 % до 100 %. Галереї поверхів сполучаються добре промитими вертикальними колодязями 15–20 м глибини. Звичайні карбонатні «бра» на стінах і стелі верхнього поверху, площинно-щілиноподібний характер галерей нижнього поверху та численні вертикальні ерозійно-корозійні колодязі свідчать про сифонно-висхідний характер утворення порожнини. Екзотичність і значну наукову цікавість становлять унікальні глинисті відклади полімінерального складу. Тут уперше виявлені такі оригінальні й рідкісні утворення, як глиняно-кальцитові шнури-сталактити, що у значній кількості вкривають стелі та стіни деяких коридорів, туфогенні куліси-драпіровки, що у вигляді тонкої плівки (до 2–5 см у товщину) перекривають коридори, туфогенні «бра» й інші утворення на стелі. Звичними є крупні різнокольорові друзи і брили прозорого пластинчатого гіпсу. Виявлення ж аналогічної за розмірами й азимутальною структурою галерей порожнини у днищі 20-метрового провалу біля с. Данківці Хотинського району (15 км північніше) та спелеокарстових утворень поблизу колишнього с. Дарабани (4 км північніше с. Данківці) дає підстави попередньо стверджувати про ймовірність існування єдиної трансвододільної транзитної Прут-Дністровської спелеокарстової системи з довжиною галерей до декількох тисяч кілометрів.

Печера «Попелюшка» відрізняється велетенськими розмірами спелеоресурсів, з-поміж яких найбільше утилітарне значення мають карстові води сульфатно-кальцієвого типу (з терапевтично активною мінералізацією 2,5–3,4 г/кг), газовий склад підземного повітря з терапевтично активним гіпоксично-гіперкапнічним вмістом CO₂ 0,5–6 % та постійними протягом року температурами +10,8 °С. Має надзвичайно вигідне економіко-географічне розміщення для розвитку екскурсійного спелеотуризму. Спостереження за прискореним порівняно із природним переходом печери з обводненого в осушений стан становлять велику наукову й утилітарну цінність. За гідрологічними, геохімічними та морфологічними ознаками це одна з найбільших печер світу.

195. Геологічна пам'ятка природи

загальнодержавного значення «Печера «Баламутівська»

Площа: 1,0 га. **Розташування:** Заставнівський район, околиці с. Баламутівка. **Підпорядкування:** Баламутівська сільська рада. **Утворення:** Постанова Ради Міністрів Української РСР від 21 липня 1965 року № 711 (комплексна пам'ятка природи республіканського значення «Печера з наскельними малюнками первісних людей»); Розпорядження Ради Міністрів Української РСР від 14 жовтня 1975 року № 780-р (геологічна пам'ятка природи республіканського значення «Баламутівська печера»).

Розташована на північно-східній околиці с. Баламутівка. Репрезентує собою типovu для Дністровського каньйону порожнину «каналізаційного» типу, для якого характерне розміщення водопоглинаючих карстових лійок у днищах сусідніх балок-ярів і транзитне розвантаження підземного стоку в розширених устях мисоподібних виступів високих терас. Вхідний (кінцевий) грот печери розміщений у верхній мисоподібній частині уступу V тераси на висоті близь-

ко 80 м над урізом р. Дністер і відкривається широким порталом 7 м довжини і 4 м висоти. Починається потужним гротом завдовжки 16 м і завширшки до 14 м при висоті до 7 м. Днище гроту залягає на верствах підстелюючих тут пісків нижнього баденію. Внаслідок активного фізичного вивітрювання та корозії ґрунтовими водами відбувається помітна руйнація стелі з формуванням брилового навалу у днищі. Розкриття самого гроту, за ретроспективними припущеннями, сталося наприкінці XIX ст. внаслідок регресивної денудації схилу. Власне печера розпочинається за крупнобриловим завалом і являє собою низьку (до 1,0–1,5 м) та відносно нешироку (до 1,5–2,0 м) вадозну галерею субдністровської (вздовж напрямку схилу) орієнтації, створювану постійно функціонуючим водотоком по ініціюючій тріщині бічного відпору. Спелеологічно обстежена довжина (до лівої поглинаючої лійки) сягає 263 м; права галерея йде у глиб вододільного масиву. Для галерейної частини порожнини характерні рідкісні, як для порожнин у гіпсах, карбонатні натічні кори, кораліти та гуруподібні греблі, внаслідок чого в галереї звичними є озерця 0,4–0,6 м глибини і навіть підземний водоспад заввишки 1,2 м. Середні витрати води у струмку в межень 0,2–0,5 л/с, під час злив витрати збільшуються до 0,5 м³/с. Температура води становить близько 8 °С.

Печера має непогані спелеологічні перспективи подальшого проходження галереї у глиб масиву, вірогідно до лійки в центрі села. Вхідний грот відомий з давніх часів і використовувався переважно для культових потреб. На стінах гроту керівник Дністровської палеолітичної експедиції О. П. Черниш у 1949 році під тонкою кіркою вторинногіпсових кристалів знайшов фрагменти наскельних ритуальних антропоморфних, зооморфних та лінійних малюнків; вони датовані ним як мезолітичні (11–12 тис. років до н. е.).

Із тварин, занесених до Червоної книги України, тут виявляли на гніздуванні пугача (*Bubo bubo*), а також встановлено перебування на зимівлі кількох видів летючих мишей (підковик малий (*Rhinolophus hipposideros*), нічниця велика (*Myotis myotis*), нічниця триколірна (*M. emarginatus*), нічниця вусата (*M. mystacinus*), нічниця водяна (*M. daubentonii*), вухань бурий (*Plecotus auritus*) і вухань австрійський (*P. austriacus*)).

196. Геологічна пам'ятка природи загальнодержавного значення «Печера «Піонерка»

Площа: 1,0 га. **Розташування:** Заставнівський район, околиці с. Погорілівка. **Підпорядкування:** Погорілівська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (геологічна пам'ятка природи «Печера «Піонерка», площа 1,0 га); Постанова Ради Міністрів Української РСР від 30 березня 1981 року № 145 (геологічна пам'ятка природи республіканського значення «Печера «Піонерка», без зазначення площі).

Досліджена довжина сягає 530 м. Вхід до печери розташований 1,5 км південно-західніше с. Погорілівка і відкривається достатньо потужним гротом у нижній частині карстового яру, закладеного у днищі реліктової прохідної долини. Печера являє собою принаймні чотириповерхову розгалужено-каналову порожнину, сформовану у верхньо-середній частині гіпсоангідритів середнього баденію; при цьому верхній поверх складається із двох ярусів. Ширина основної нижньої галереї сягає 4 м при висоті 1–6 м, параметри інших галерей значно менші. У морфології цієї порожнини виділяється 9 стадій розвитку карстового процесу з 11, включаючи стадію карстових провалів, мостів та каньйонів, що формують яр і створюють природничу цінність спелеокарстового утворення. Порожнина перебуває в активній фазі морфогенезу,

Нічниця велика (*Myotis myotis*)

Фото Михайла Дребета

Вухань австрійський (*Plecotus austriacus*)

Фото Назара Смірнова

із превалуванням провалоутворення та тектонічного просідання блоків. У межах карстового яру збереглися нині відокремлені від основного лабіринту фрагменти галерей. З новоутворень на верхньому поверсі відмічені зачатки натічних кір і сталактитів. Печера має гарні спелеологічні перспективи нарощування довжини. Температурний режим вирізняється значною диференційованістю. На нижньому поверсі протягом майже усього літнього періоду зберіга-

ються низькі температури (+3–5 °С), в той час як на верхніх поверххах температура повітря може сягати до +14 °С. У печері з «червонокнижних» тварин виявлені (переважно на зимівлі) 6 видів кажанів (підковик малий (*Rhinolophus hipposideros*), підковик великий (*R. ferrumequinum*), нічниця велика (*Myotis myotis*), нічниця довговуха (*M. bechsteini*), нічниця водяна (*M. daubentonii*) і вухань бурий (*Plecotus auritus*)), а також відомі зустрічі kota лісового (*Felis silvestris*). Багатоповерховість печери не характерна для рівнинних територій, що дає підстави віднести її до унікальних пам'яток природи. Має велику науково-пізнавальну й екологічну цінність.

ГЕОЛОГІЧНІ ПАМ'ЯТКИ ПРИРОДИ МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ

197. Геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Бабинський карст»

Площа: 20,0 га. **Розташування:** Кельменецький район, околиці с. Бабин. **Підпорядкування:** Сільськогосподарський кооператив «Бабинський». **Утворення:** Рішення 2 сесії Чернівецької обласної ради XXII скликання від 16 грудня 1994 року.

Рідкісна для зони поширення товтрових утворень Чернівецької області карстова лійка діаметром 20 м і глибиною до 4 м у сарматських біогермних вапняках. Площа водозбору до 6 га, що дозволяє припускати наявність розвинених підземних галерей. Має науково-пізнавальне значення.

198. Геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Шишкові горби»

Площа: 12,0 га. **Розташування:** Кельменецький район, околиці сіл Грушівці і Нагоряни. **Підпорядкування:** Грушовецька сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Над урвищем правого берега р. Дністер 0,3 км північніше с. Нагоряни розміщений ланцюг конічних горбів – решток бар'єрного рифу Сарматського моря. Морфоскульптурні особливості й оголеність відкладів пасма обумовлені ерозійною діяльністю Дністра та його притоки, що

Горицвіт весняний (*Adonis vernalis*)

Фото Василя Бужака

Дибка степова (*Saga pedo*)

Фото Василя Бужака

утворили каньйон завглибшки 120 м. Горби з відносними висотами від 5 до 40 м складені біогермами (органогенними вапняками), які містять морську мілководну фауну, переважно рештки коралових рифів, а також екзотичні для цього регіону лінзи гіпсів. Геолого-спелеологічну цінність являють тріщинні горизонтальні й вертикальні підземні порожнини переважно текто-карстового типу незначних розмірів. Відмічається суцільне прокарстування товщі з утворенням каверн, каналів і натічних форм. Найбільшою з досліджених є «Змієва печера», здавна відома місцевому населенню. У літературі вона вперше згадується О. С. Афанасьєвим-Чужбинським у зв'язку з народними переказами про місцеперебування тут якогось чудовиська-змія. Ця печера являє собою вхідний важкодоступний (за відсутності необхідного знаряддя) грот з подальшим переходом у тріщинний комин і колодязь загальною вертикальною амплітудою 25 м. Виявлені сліди промивання тимчасовими потоками. У вхідному гроті розвідковими шурфами відкриті культурні шари XII–XIII і XVII–XVIII ст. Скельні урвища горбів на тлі ландшафту Дністровського каньйону і плеса Дністровського водосховища створюють рідкісний за мальовничістю й екзотичністю краєвид.

Шишкові горби є частиною Товтрового пасма, що простягнулося далеко в сусідні області України, Молдову та Румунію. Пам'ятка природи має надзвичайно велике наукове і пізнавальне значення, а також неабияку ботанічну й зоологічну цінність. Тут виявлені занесені до Зеленої книги України угруповання формацій сеслерії Хейфлерової (*Seslerieta heufferanae*), ковили волосистої (*Stipeta capillatae*) і ковили найкрасивішої (*S. pulcherrimae*). У складі зазначених угруповань та серед карбонатних скельних відслонень зустрічаються рослини з Червоної книги України. Серед них такі рідкісні, як шивереція подільська (*Schivereckia podolica*) – вид, занесений у додаток I до Бернської конвенції й рутвиця смердюча (*Thalictum foetidum*), а також ковила волосиста (*Stipa capillata*), ковила найкрасивіша (*S. pulcherrima*), сон лучний (*Pulsatilla pratensis*), горицвіт весняний (*Adonis vernalis*). «Червонокнижні» тварини тут і на прилеглих ділянках представлені дибкою степовою (*Saga pedo*) (одне із двох місць перебування в рівнинній частині Чернівецької області), махаоном (*Papilio machaon*), подалірієм (*Iphiclides podalirius*), ксилокопою звичайною (*Xylocopa valga*), ящіркою зеленою (*Lacerta viridis*), сорокопудом сірим (*Lanius excubitor*) (можливо гніздовий), сліпаком білозубим (*Nannospalax leucodon*) та деякими іншими видами. У зв'язку з цим пам'ятку необхідно перевести до категорії комплексних.

199. Геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Городище «Корнешти»

Площа: 31,0 га. **Розташування:** Хотинський район, околиці с. Корнешти, ДП «Хотинське держспецлісництво АПК» (кв. 13, вид. 9–21 і 29). **Підпорядкування:** ДП «Хотинське держспецлісництво АПК». **Утворення:** Рішення 2 сесії Чернівецької обласної ради XXII скликання від 16 грудня 1994 року.

Розташована в західній частині с. Корнешти. Являє собою стрімкосхилий мисоподібний горб – ерозійний останець, відокремлений долиною Рухотинського потоку від основного масиву платоподібної Хотинської височини. Навколо виположеної вершинної частини збереглися оборонні земляні вали городища ранньослов'янських часів. Усередині городища виявлені дві карстові лійки-провали діаметром до 5 м і глибиною 2–3 м, що є достатньо рідкісним явищем для самої височини, броньованої вапняковистими пісковиками. Літологічний тип карсту (без зачистки схилу) не визначений. Ділянка вирізняється надзвичайною мальовничістю. Пам'ятка природи має науково-пізнавальне й історичне значення.

200. Геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Дарабанський мис»

Площа: 21,0 га. **Розташування:** Хотинський район, околиці с. Анадоли. **Підпорядкування:** Анадольська сільська рада. **Утворення:** Рішення 11 сесії Чернівецької обласної ради XXIII скликання від 16 червня 2000 року № 82-11/2000.

Заповідний об'єкт розташований 0,6 км південніше с. Анадоли. Є фрагментом IV тераси р. Дністер, відчленованим глибокою долиною Дарабанського потоку. З давніх часів використовувався для розміщення укріплень. Довжина мису 500 м, ширина – 50–120 м. Його поверхня складена задернованими гіпсами, що підстелюються пісками й органомгенними вапняками нижнього баденію. Для гіпсів характерні включення агрегатів пластинчастих гіпсів (так зване Мар'їне скло) і целестину. По контакту гіпсів з пісками розвинуті численні горизонтально-щілинні порожнини, найбільша з яких («Підзамчисько») сягає довжини 103 м. У склепіннях печери знайдені ерозійно-корозійні комини. Мис має надзвичайно екзотичний привабливий вигляд. Його наукова цінність полягає у факті наявності цікавої мальовничої форми рельєфу та порожнин ерозійно-карстового типу, що дає підстави для уточнення уявлень про масштаби і специфіку регіонального спелеогенезу. Три різновікові городища на поверхні мису є пам'ятками історії й археології. Ця ділянка має велике науково-пізнавальне та історичне значення.

201. Геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Стратотип звенигородської світи силуру»

Площа: 11,1 га. **Розташування:** Хотинський район, ДП «Хотинське держспецлісництво АПК» (кв. 19, вид. 12–14). **Підпорядкування:** ДП «Хотинське держспецлісництво АПК». **Утворення:** Рішення 2 сесії Чернівецької обласної ради XXII скликання від 16 грудня 1994 року.

На західній околиці с. Рашків у ярах стрімкого правого схилу долини Млинківського потоку відслонюється товща вапняків і мергелів, що перешаровуються. Вапняки темно-сірі, детритово-мулісті, деколи плитчасті, але переважно масивні. Як у вапняках, так і мергелях зустрічаються рештки коралів, брахіопод, гастропод, криноїдей, остракод; наявні і провідні форми. Потужність шарів коливається від 0,3 до 7,3 м. Загальна потужність цієї товщі, що відноситься до звенигородської світи верхнього силуру, сягає 32 м. Нижче відслонюється 5-метрова товща товстоплитчастих вапняків з рештками строматопор трубчинської світи. Відслонення має велике наукове значення і є неостратотипом (еталонним розрізом) звенигородської світи скальської серії верхнього силуру.

202. Геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Стратотип пригородської світи силуру»

Площа: 12,0 га. **Розташування:** Хотинський район, ДП «Хотинське держспецлісництво АПК» (кв. 50, вид. 10). **Підпорядкування:** ДП «Хотинське держспецлісництво АПК». **Утворення:** Рішення 2 сесії Чернівецької обласної ради XXII скликання від 16 грудня 1994 року.

На західній околиці с. Атаки в бічному яру, врізаному у стрімкий схил правого берега Дністра, відслонюються (згори вниз): варницька світа – чорні плитчасті вапняки з шарами сірих доломітизованих вапняків, зрідка доломітів, деколи породи, збагачені рештками фауни – колоніями строматопор або ругоз (потужність окремих шарів сягає 0,3–1,35 м, загальна

видима потужність – до 10 м); пригородоцька світа – доломіти жовтувато-сірі, масивні, деколи плитчасті, зустрічаються верстви чорного доломіту з потужністю окремих шарів 0,2–4,5 м. У товщі світи виділяються шість малопотужних (0,02–0,35 м) прошарків метабентонітової глини зеленуватого і жовтувато-сірого кольору; один із них потужністю 0,35 м виходить у кривлі доломітів. В основі світи залягають чорні тонкошаруваті аргіліти з обвугленими рослинними рештками; потужність аргілітів 0,6 м. Загальна потужність верств пригородоцької світи 25 м. Відслонення має велике наукове значення і є стратотипом (еталонним розрізом) пригородоцької світи скальської серії (верхній силур).

Геологічна пам'ятка природи «Шишкові горби»

Фото Алли Токарюк і Василя Буджака

203. Геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Василівська стінка»

Площа: 2,0 га. **Розташування:** Заставнівський район, околиці с. Василів. **Підпорядкування:** Василівська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

У мальовничому урвищному 120-метровому скельному схилі правого борту каньйону р. Дністер на східній околиці с. Василів вскриваються відклади середнього і верхнього силуру, крейди (сеноманський ярус), міоцену (баденій) та плейстоцену. У вапняковистих пісковиках сеноману особливу цінність становлять численні карстово-тектонічні порожнини-печери з карстовими джерелами, які можуть мати доволі цікаві спелеологічні перспективи. Стінка активно заростає деревно-чагарниковою рослинністю. Пам'ятка природи має науково-освітнє, історичне й екотуристичне значення.

**204. Геологічна пам'ятка природи
місцевого значення «Василівські водоспади»**

Площа: 0,05 га. **Розташування:** Заставнівський район, с. Василів. **Підпорядкування:** Василівська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 17 березня 1992 року № 72.

У верхній частині с. Василів біля дороги в руслі Чуньківського потоку в пісковиках та вапняках силуру утворені два водоспади висотою 7 м і 4 м. На їх кромках та суміжних скельних стінках сформовані рідкісні для регіону травертинові скельні відклади. На верхньому водоспаді раніше функціонував водяний млин. Разом з оточуючою глибокою залісною ущелиною водоспади мають мальовничий вигляд і достатньо високе науково-пізнавальне значення.

**205. Геологічна пам'ятка природи
місцевого значення «Водоспад «Дорошовецький»**

Площа: 0,1 га. **Розташування:** Заставнівський район, с. Дорошівці. **Підпорядкування:** Дорошовецька сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 17 березня 1992 року № 72.

У верхній частині с. Дорошівці в руслі Дорошовецького потоку з 5-метрового скельного уступу, складеного пісковиками альб-сенону, зривається достатньо потужна водна маса. Під усім фронтом водоскиду утворена ерозійна ніша глибиною до 2 м. Водоспад має мальовничий вигляд. На скельному карнизі розміщена підсобна споруда місцевого жителя. Пам'ятка природи має науково-пізнавальне значення.

**206. Геологічна пам'ятка
природи місцевого значення «Водоспад «Кулівецький»**

Площа: 0,2 га. **Розташування:** Заставнівський район, с. Кулівці. **Підпорядкування:** Кулівецька сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 17 березня 1992 року № 72.

У центрі с. Кулівці у верхній частині яру, врізаного у V терасу р. Дністер, з 8-метрової скелястої стіни, складеної вапняковистими пісковиками нижнього баденію, зривається невеликий потічок. Водоток бере свій початок із (карстового?) джерела, освяченого кам'яним хрестом. Водоспад разом із суміжжям має мальовничий вигляд.

**207. Геологічна пам'ятка природи
місцевого значення «Водоспад «Фалинський»**

Площа: 3,2 га. **Розташування:** Заставнівський район, с. Дорошівці. **Підпорядкування:** Дорошовецька сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 17 березня 1992 року № 72.

У верхній частині с. Дорошівці в руслі невеликої бічної притоки Дорошовецького потоку у водно-ерозійному яру, складеному вапняковистими пісковиками нижнього баденію, біля самої

дороги утворився мальовничий каскад водоспадів загальною висотою 16 м. Під час сильних посух пересихає. Пам'ятка природи має науково-пізнавальне значення.

208. Геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Водоспад «Чорнопотоцький»

Площа: 0,1 га. **Розташування:** Заставнівський район, с. Чорний Потік. **Підпорядкування:** Чорнопотіцька сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 17 березня 1992 року № 72.

У центрі с. Чорний Потік у руслі однойменної річки з 4-метрового скельного уступу, складеного вапняковистими пісковиками альб-сенону, зривається достатньо потужна водна маса. Довжина уступу до 30 м. Цікавими є значні відклади травертинів по бортах водоскиду. Водоспад разом з оточуючим каньйоном має мальовничий вигляд. Раніше тут діяв водяний млин, рештки будівлі якого збереглися й понині. Під час сильного паводку з селом у 1989 році еворзійний котлован під водозливом був майже повністю заповнений уламковими відкладами, що зменшило його фактичну висоту до 2,5 м. Ділянка долини сильно заросла деревно-чагарниковою рослинністю. Пам'ятка природи має науково-пізнавальне значення.

209. Геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Кадубівська лійка»

Площа: 3,2 га. **Розташування:** Заставнівський район, околиці с. Кадубівці. **Підпорядкування:** Кадубовецька сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 17 березня 1992 року № 72.

Провальна лійка в гіпсоангідритах діаметром до 120 м і глибиною 12 м у днищі долини безіменного потоку 1,2 км північно-західніше с. Кадубівці. Із днища понору у східній частині лійки починається горизонтальна порожнина у вигляді галереї шириною 2–4 м і висотою 0,5–1,2 м, що розмивається постійним водотоком. Днище складено брилово-уламково-глинистим алювієм. Порожнина спелеологічно простежена на відстань 10 м. Є класичним зразком лійки з діючим понором, що свідчить про сучасне формування піддолинного стоку в умовах пониження базису карстової денудації ймовірно водозбірної системи Совиці Кіцманської. З «червонокнижних» тварин тут виявлені деякі рукокрилі, зокрема підковик малий (*Rhinolophus hipposideros*). Кадубівська лійка має значні спелеологічні перспективи, а отже, й велике науково-пізнавальне значення.

210. Геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Кісткові залишки слона південного»

Площа: 1,0 га. **Розташування:** Заставнівський район, с. Баламутівка. **Підпорядкування:** Баламутівська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 23 листопада 1983 року № 420.

У стіні невеликого кар'єру на правому схилі долини р. Онут у 1981 році були знайдені кісткові рештки. Шар великих кісток залягав на похилому контакті розмитих алювіальних опіщаних галечників та перекриваючої їх товщі лесів. За експертними висновками науков-

ців Чернівецького університету виявлені рештки належать слону південному (*Mammuthus meridionalis*) в майже повному остеологічному комплекті. На окремих кістках знайдені сліди пошкоджень крем'яними знаряддями. Це поки що єдина така знахідка на території Чернівецької області. Вона залишена на зберігання *in situ*. Частина кісток відібрана для колекції зоологічного музею Чернівецького університету, частина передана в музей місцевої школи. Пам'ятка природи має велике наукове, історичне та пізнавальне значення.

211. Геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Митківська стінка»

Площа: 12,0 га. **Розташування:** Заставнівський район, околиці сіл Митків і Мосорівка. **Підпорядкування:** Митківська сільська рада. **Утворення:** Рішення 18 сесії Чернівецької обласної ради народних депутатів XXI скликання від 21 грудня 1993 року.

Ця ділянка тягнеться 1,2-кілометровою вузькою смугою вздовж правого берега Дністра, починаючи від східної околиці с. Митків. Являє собою стрімкий, ерозійно-розчленований схил IV і V терас з лучно-степовою та чагарниковою рослинністю і виходами верств силуру, девону, крейди, міоцену, антропогену. Митківські верстви нижнього девону представлені темно-сірими аргілітами з жовтувато-сірими тонкоплитчастими прошарками. У нижній частині розрізу зустрічаються прошарки глинистих вапняків потужністю до 5 см, переповнені органічними рештками. Це відслонення є стратотипом митківських шарів нижньодевонського відділу. Спелеологічний інтерес становлять закарстовані прошарки доломітів силуру та вапняковистих пісковиків альбсенону. Пам'ятка природи має науково-пізнавальне значення.

212. Геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Одайський провал»

Площа: 0,75 га. **Розташування:** Заставнівський район, околиці с. Чуньків. **Підпорядкування:** Чуньківська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 17 березня 1992 року № 72.

Провал-лійка в гіпсоангідритах діаметром до 40 м і глибиною 10 м у днищі долини безіменного потоку розташований 200 м південніше хутора Одая. У стіні урвища добре сформована система вертикальних карів з гострими гранями. Із днища починається горизонтальна частина порожнини у вигляді галереї з досі невизначеними параметрами, яка розмивається постійним водотоком. Є класичним зразком лійки з діючим понором, що свідчить про сучасне формування піддолинного стоку в умовах пониження базису карстової денудації, ймовірно водозбірної системи Дорошовецького потоку. Має значні спелеологічні перспективи основної галереї із днища провалу, отже, високе науково-пізнавальне значення.

213. Геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Онутська стінка»

Площа: 24,0 га. **Розташування:** Заставнівський район, околиці с. Онут. **Підпорядкування:** Онутська сільська рада. **Утворення:** Рішення 18 сесії Чернівецької обласної ради народних депутатів XXI скликання від 21 грудня 1993 року.

Ця ділянка тягнеться 1,7-кілометровою смугою по правому берегу р. Дністер між селами Самушин і Онут та являє собою стрімкий заліснений, структурно-терасований схил IV тераси річки з виходами корінних верств силуру, крейди, міоцену. Спелеологічну цінність мають верстви альб-сенонських вапняковистих пісковиків з численними халцедоновими стяжіннями, що утворюють фронтальну стіну висотою 6–15 м з навісами і карнизами. По вертикальних тектонічних тріщинах закладені щільні порожнини, найбільша з яких печера «Монастирська» довжиною 24 м. Більшість із порожнин мають форму горизонтальних щілин шириною 2–3 м і висотою 5–40 см, які сформовані по контакту пісковиків з підстелюючими їх тонкоплитчастими темнокольоровими сланцями силуру в місцях виходу карстових вод. З «червонокнижних» видів тварин у значній кількості виявлений жук-олень (*Lucanus cervus*). Одне з каптажованих джерел на околиці с. Онут наділене репутацією святого; над ним встановлена каплиця. Має непересічне науково-пізнавальне значення. Стінка разом з оточуючою ділянкою долини Дністра створює чудовий краєвид.

214. Геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Печера «Руїна»

Площа: 0,3 га. **Розташування:** Заставнівський район, околиці с. Юрківці. **Підпорядкування:** Юрковецька сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 17 березня 1992 року № 72.

Розташована 4 км північно-західніше с. Юрківці у днищі реліктової прохідної закарстованої долини. Вскрита в південному борту великої карстової провальної лійки в гіпсоангідритах, яка утворилася на місці зруйнованої стелі великої зали. Являє собою відокремлені фрагменти розширеної частини підземної галереї з тимчасовим потоком, закладеної по контакту верхньої товщі гіпсів з 10–20-сантиметровим прошарком вапняків у днищі. Ширина галерей 0,6–2,5 м, висота – від 1,0 до 0,3 м. Сумарна довжина двох основних фрагментів 32 м. У північній частині лійки у вигляді водоспаду висотою 5 м розвантажується водний потік з верхньої надвапнякової галереї до нижньої підвапнякової, де слід шукати подальших оптимістичних спелеологічних перспектив. В алювії основної галереї знайдені уламки потужних натічно-сталактитових утворень. Ця печера має надзвичайно велике науково-пізнавальне значення.

215. Геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Печера «Скитська»

Площа: 4,2 га. **Розташування:** Заставнівський район, околиці с. Звенячин. **Підпорядкування:** Кострижівська селищна рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 17 березня 1992 року № 72.

Розташована на західній околиці с. Звенячин у р. Гострі Говди. Вскрита Скитським гіпсовим кар'єром у 50-х роках ХХ ст. Довжина печери 2380 м. Нинішній вхід розміщений у західній частині не діючого кар'єру, закладеного у верхньому уступі V тераси на висоті близько 100 м над руслом Дністра. Печера утворена у верхній товщі гіпсоангідритів середнього баденію і являє собою лабіринт тріщинноподібних коридорів шириною 0,2–2,0 м і висотою 0,5–6,0 м, закладених по текторозломах. Утворилася внаслідок фреатичної та вадозної циркуляції вод у період прорізання товщі руслом пра-Дністра. Внаслідок цього, а також за відсутності бронюючого прошарку ратинських вапняків первинні порожнини на 60–100 % заповнені вторинними аллохтон-

ними відкладами. У морфології галерей достатньо чітко відособлюються корозійні, ерозійні й тектогенні елементи. З-поміж інших відомих буковинських печер відрізняється багатством і широким розповсюдженням вториннокристалічних гіпсових утворень, які при різному забарвленні та прозорості досягають 5–10 см довжини. Зустрічаються карбонатні вторинні утворення у вигляді невеликих сталактитів і геліктитів, кальцитових кірок на глиняній підлозі. Печера, з огляду на високий ступінь закарстованості суміжних ділянок плато і характер лабіринту, має чудові спелеологічні перспективи подальшого нарощування довжини при активній прокопці наносів. З «червонокнижних» тварин тут виявлені (в основному на зимівлі) деякі види кажанів, зокрема, підковик малий (*Rhinolophus hipposideros*), нічниця велика (*Myotis myotis*), нічниця водяна (*M. daubentonii*), вухань бурий (*Plecotus auritus*), вухань австрійський (*P. austriacus*). Пам'ятка природи має велике науково-пізнавальне значення.

216. Геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Печера «Фуштейка»

Площа: 2,5 га. **Розташування:** Заставнівський район, околиці с. Погорілівка. **Підпорядкування:** Погорілівська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 17 березня 1992 року № 72.

Розташована 1,5 км північно-східніше с. Погорілівка по правому борту долини безіменної бічної притоки р. Чорний Потік і закладена в гіпсоангідритах середнього баденію. Довжина печери 201 м. Відома з давніх часів (назва походить від прізвища Фуштей). Є діючим підземним колектором стоку правої притоки р. Чорний Потік, що поглинається понором карстової лійки. Топографічно пройдена частина порожнини являє собою видовжену паралельно напрямку долини терасовану галерею шириною 1–5 м і висотою 1–6 м. Підземний потік виходить на поверхню 250 м нижче по долині. Поруч наявні карстові лійки різних стадій розвитку і морфології. Пам'ятка природи має велике науково-пізнавальне значення.

217. Геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Водоспад «Королівський»

Площа: 0,5 га. **Розташування:** Сторожинецький район, ДП «Сторожинецький лісгосп», Банилівське лісництво (кв. 20, вид. 7). **Підпорядкування:** ДП «Сторожинецький лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 16 січня 1991 року № 22.

Цікавий мальовничий водоспад висотою 3 м на р. Думитриця (витоки Малого Сірету) в товсторитмічних пісковиках із прошарками окремих пісковиків менілітової світи палеогену. Над водоспадом встановлена альтанка. Має науково-пізнавальне значення.

218. Геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Мала Лоза»

Площа: 2,2 га. **Розташування:** Сторожинецький район, ДП «Сторожинецький лісгосп», Лаурське лісництво (кв. 17, вид. 29). **Підпорядкування:** ДП «Сторожинецький лісгосп». **Утворення:** Рішення 22 сесії Чернівецької обласної ради V скликання від 24 вересня 2008 року № 229-22/08.

Мальовничий водоспад у грубошаруватих пісковиках висотою 8 м у витоках однойменної річки. Має науково-пізнавальне й естетико-екотуристичне значення.

219. Геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Багнянські старожитності»

Площа: 60,0 га. **Розташування:** Вижицький район, ДП «Вижицький держспецлісгосп АПК», Іспаське лісництво (кв. 1, вид. 22–25, 29 і 31–34). **Підпорядкування:** ДП «Вижицький держспецлісгосп АПК». **Утворення:** Рішення 20 сесії Чернівецької обласної ради IV скликання від 28 квітня 2005 року № 66-20/05.

На південній околиці с. Багна у привершинній частині локального невисокого пасма у відслоненнях конгломератів поляницької світи (верхній палеоген) виявлені наскельні соляні знаки дохристиянської доби (рештки поганського святилища) діаметром 40–50 см і глибиною до 10–15 см. Пам'ятка природи має важливе науково-пізнавальне й історичне значення.

220. Геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Лекеченські скелі»

Площа: 31,9 га. **Розташування:** Вижицький район, ДП «Берегометське лісомисливське господарство», Берегометське лісництво (кв. 26, вид. 3–9 і 13). **Підпорядкування:** ДП «Берегометське лісомисливське господарство». **Утворення:** Рішення 20 сесії Чернівецької обласної ради IV скликання від 28 квітня 2005 року № 66-20/05.

Серія потужних скельних виходів пісковиків яменської світи нижнього палеогену висотою до 15–30 м на лівому залісненому схилі долини р. Лекече з рідкісними формами вивітрування та чисельними поверхневими і підземними спелеокарстовими утвореннями. Демонструють прояви карстових процесів у нетрадиційних відкладах. Досліджені вертикально-похилі печери «Лекече-2» (31 м), «Лекече-НС» (29 м), «Лекече-НСв» (19 м), «Лекече-5» (16 м), «Лекече-ССк» (9 м) та дрібніші. Пам'ятка природи має важливе науково-пізнавальне й естетико-екотуристичне значення.

221. Геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Лопушнянські водограї»

Площа: 16,4 га. **Розташування:** Вижицький район, ДП «Берегометське лісомисливське господарство», Лопушнянське лісництво (кв. 20, вид. 12 і 13). **Підпорядкування:** ДП «Берегометське лісомисливське господарство». **Утворення:** Рішення 20 сесії Чернівецької обласної ради IV скликання від 28 квітня 2005 року № 66-20/05.

Мальовничий каскадний водоспад висотою 14 м на лівій притоці р. Лопушна, а також серія порогів у руслі р. Лопушна з рідкісними ерозійними формами. Пам'ятка природи має науково-пізнавальне й естетико-екотуристичне значення.

222. Геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Сіретські скелі»

Площа: 11,7 га. **Розташування:** Вижицький район, ДП «Берегометське лісомисливське господарство», Долішньошепітське лісництво (кв. 2, вид. 16–19). **Підпорядкування:** ДП «Берегометське лісомисливське господарство». **Утворення:** Рішення 20 сесії Чернівецької обласної ради IV скликання від 28 квітня 2005 року № 66-20/05.

Мальовничі скелі на правому залісненому макросхилі долини р. Сірет у пісковиках ямненської світи загальною висотою понад 30 м з цікавими формами вивітрювання та невеликими спелеокарстовими утвореннями. Пам'ятка природи має науково-пізнавальне й естетико-екотуристичне значення.

223. Геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Скелі «Кінашки»

Площа: 3,0 га. **Розташування:** Вижницький район, ДП «Берегометське лісомисливське господарство», Лопушнянське лісництво (кв. 16, вид. 2). **Підпорядкування:** ДП «Берегометське лісомисливське господарство». **Утворення:** Рішення 20 сесії Чернівецької обласної ради IV скликання від 28 квітня 2005 року № 66-20/05.

Потужний мальовничий скельний вихід пісковиків ямненської світи на вододільній перемишці у витоках р. Лопушна висотою 20 м з рідкісними формами вивітрювання. Має науково-пізнавальне й естетико-екотуристичне значення.

224. Геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Чемернарський Гук»

Площа: 12,2 га. **Розташування:** Вижницький район, ДП «Берегометське лісомисливське господарство», Чемернарське лісництво (кв. 17, вид. 12–14). **Підпорядкування:** ДП «Берегометське лісомисливське господарство». **Утворення:** Рішення 20 сесії Чернівецької обласної ради IV скликання від 28 квітня 2005 року № 66-20/05.

Мальовничий водоспад скраю дороги у скельних виходах звичайних і кременистих пісковиків висотою 4 м на р. Чемернар. Має науково-пізнавальне й естетико-екотуристичне значення.

225. Геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Чемернарський Нижній Гук»

Площа: 0,5 га. **Розташування:** Вижницький район, ДП «Берегометське лісомисливське господарство», Чемернарське лісництво (кв. 34, вид. 2). **Підпорядкування:** ДП «Берегометське лісомисливське господарство». **Утворення:** Рішення 20 сесії Чернівецької обласної ради IV скликання від 28 квітня 2005 року № 66-20/05.

Мальовничий водоспад у скельних виходах звичайних і кременистих пісковиків скраю дороги висотою 2,5 м на р. Чемернар. Має науково-пізнавальне й естетико-екотуристичне значення.

226. Геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Водоспад «Бисків»

Площа: 0,5 га. **Розташування:** Путильський район, ДП «Путильський лісгосп», Усть-Путильське лісництво (кв. 12, вид. 42). **Підпорядкування:** ДП «Путильський лісгосп». **Утворення:** Рішення 18 сесії Чернівецької обласної ради народних депутатів XXI скликання від 21 грудня 1993 року.

На віддалі 6 км від с. Усть-Путила вгору за течією р. Бисків (права притока р. Путила) та 100 м вище від впадіння р. Черепанка біля гірської дороги в товсторишних пісковиках із про-

шарками окремілих пісковиків утворився цікавий мальовничий каскад перепадів загальною висотою 3 м. Разом з оточуючою місцевістю має пізнавально-естетичне значення.

227. Геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Водоспад «Гук Сучавський»

Площа: 0,5 га. **Розташування:** Путильський район, с. Шепіт. **Підпорядкування:** Шепітська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 16 січня 1991 року № 22.

У центрі с. Шепіт на р. Сучава в товсторитмічних пісковиках із прошарками окремілих пісковиків менілітової світи палеогену утворився цікавий мальовничий каскадний водоспад висотою 6 м. Нижче від нього протяжністю 50 м сформований каньйон тієї ж глибини. За водовитратами в річці (від 2 м³/с в межінь до 50 м³/с в повені) є найпотужнішим водоспадом Буковини. Пам'ятка природи має неоціненне пізнавально-естетичне значення.

228. Геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Водоспад «Кізя»

Площа: 0,5 га. **Розташування:** Путильський район, ДП «Путильський лісгосп», Усть-Путильське лісництво (кв. 12, вид. 42). **Підпорядкування:** ДП «Путильський лісгосп». **Утворення:** Рішення 18 сесії Чернівецької обласної ради народних депутатів XXI скликання від 21 грудня 1993 року.

На віддалі 5,5 км від с. Усть-Путиля вверх за течією р. Бисків (права притока р. Путиля) та 200 м нижче від впадіння р. Черепанка на правому притоку Кізя біля гірської дороги в товсторитмічних пісковиках із прошарками окремілих пісковиків утворився цікавий мальовничий каскад водоспадів загальною висотою 16 м. Разом з оточуючою місцевістю має пізнавально-естетичне значення. Необхідно також зазначити, що на виходах корінних порід по обидва боки від водоспаду росте занесений до Червоної книги України східнокарпатсько-опільський вид очиток застарілий (*Sedum antiquum*). Його місцезростання приурочені до стрімких скелястих ділянок, тріщин і розколин скель, вкритих моховими подушками. Схили навкруги водоспаду, розташованого на висоті 584 м н. р. м., з ялиново-ялицево-буковими лісами умовно корінного характеру. На ділянках, безпосередньо прилеглих до водоспаду, виявлені «червонокнижні» рослини баранець звичайний (*Hyperzia selago*) та коручка чемерникоподібна (*Epipactis helleborine*). Отже, ця пам'ятка природи має значення і для збереження біорізноманіття (тут єдине місце в Українських Карпатах, де охороняється очиток застарілий), у зв'язку з чим необхідно перевести її до категорії комплексних.

229. Геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Водоспад «Поркулин»

Площа: 1,0 га. **Розташування:** Путильський район, ДП «Путильський лісгосп», Сергіївське лісництво (кв. 10, вид. 49). **Підпорядкування:** ДП «Путильський лісгосп». **Утворення:** Рішення 18 сесії Чернівецької обласної ради народних депутатів XXI скликання від 21 грудня 1993 року.

Поблизу хутора Поркулин на р. Поркулин (права притока р. Путиля) у товсторитмічних пісковиках із прошарками окремілих пісковиків утворився цікавий мальовничий водоспад висотою 6–8 м. Разом з оточуючою місцевістю має пізнавально-естетичне значення.

230. Геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Водоспад «Сіручок»

Площа: 0,5 га. **Розташування:** Путильський район, ДП «СЛАП «Карпатський держспецлісгосп», Розтоківське лісництво (кв. 41, вид 9). **Підпорядкування:** ДП «СЛАП «Карпатський держспецлісгосп». **Утворення:** Рішення 18 сесії Чернівецької обласної ради народних депутатів XXI скликання від 21 грудня 1993 року.

На віддалі 7 км від с. Розтоки вверх за течією р. Товарниця (права притока р. Черемош) на лівому бічному притоку Сіручок у товстори́тмічних пісковиках із прошарками окремілих пісковиків утворився цікавий мальовничий водоспад висотою 4 м. Разом з оточуючою місцевістю має пізнавально-естетичне значення.

231. Геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Дихтинецька стінка»

Площа: 1,0 га. **Розташування:** Путильський район, с. Дихтинець. **Підпорядкування:** Дихтинецька сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

На стрімкому правому березі р. Путила 0,2 км вище устя р. Дихтинець наявне відслонення, в якому середньоритмічний глинисто-піщаниковий фліш кросненської світи (олігоцен) утворює пологу симетричну антиклінальну складку. Відслонення репрезентує найкращий наочний зразок типової антикліналі в Буковинських Карпатах. Має наукове значення.

232. Геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Закам'яніла багачка»

Площа: 0,1 га. **Розташування:** Путильський район, с. Усть-Путила. **Підпорядкування:** Усть-Путильська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

У південній частині с. Усть-Путила на правому березі долини р. Путила 200 м нижче від місця впадіння притоки Бисків відслонюється потужна пачка товстори́тмічних пісковиків вигодської світи палеогену. Вертикальна скеля – стовп 22-метрової висоти зі згладженими вивітрюванням гранями кутів при певній частці фантазії нагадує статую жінки. Скеля надзвичайно мальовнича, особливо на фоні зелених заліснених схилів гірського амфітеатру. Зі скелею пов'язана народна легенда про перетворення в каміння скупкої багачки, проклятої жебрачкою, якій було відмовлено в милостині. Пам'ятка природи має естетично-етнографічно-пізнавальне значення.

233. Геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Камінь «Жаба»

Площа: 0,01 га. **Розташування:** Путильський район, с. Мариничі. **Підпорядкування:** Мариничівська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

У руслі р. Черемош біля правого берега зі схилу випирає велика брила пісковиків сірого кольору ямненської світи розмірами 3,5×5,0×2,0 м, яка колись зірвалася з сусіднього стрімкого схилу. Тривала руслова ерозія та процеси вивітрювання надали брилі оригінальну форму, що нагадує сидячу жабу. Під час проведення шляхово-будівельних робіт тилова (притерасна) частина брили присипана камінням і з'єднана з берегом. Пам'ятка природи мальовнича, має естетико-пізнавальне значення як результат дії схилових процесів.

234. Геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Киселицька стінка»

Площа: 1,0 га. **Розташування:** Путильський район, околиці с. Киселиці. **Підпорядкування:** Киселицька сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

На північній околиці с. Киселиці в урвищі лівого берега р. Путила мальовничо відслонюються тонкоритмічні флішові верстви нижньомелітової підсвіти (палеоген), складені перемешаними прошарками пісковиків і горючих сланців. Пам'ятка природи має велике наукове й пізнавальне значення.

235. Геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Петрашівська стінка»

Площа: 2,0 га. **Розташування:** Путильський район, околиці с. Петраші. **Підпорядкування:** Мариничівська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

На північній околиці с. Петраші на правому березі р. Черемош скраю дороги в урвищі відслонюються потужні пласти сірих пісковиків ямненської світи (нижній палеоген). Характерне стрімке їх падіння (до 80°) в північному напрямку, що відображає особливості структури Скибової зони Карпат у смузі ядра антикліналі. Пам'ятка природи має науково-пізнавальне значення.

236. Геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Скеля «Камінь Довбуша»

Площа: 0,2 га. **Розташування:** Путильський район, ДП «СЛАП «Карпатський держспецлісгосп», Розтоківське лісництво (кв. 11, вид. 4). **Підпорядкування:** ДП «СЛАП «Карпатський держспецлісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

На віддалі 1 км від устя р. Товарниця і 2 км південніше с. Розтоки на правому березі річки виступає скеля 20-метрової висоти з діаметром біля підосви до 40 м, складена масивними відпрепарованими пісковиками ямненської світи нижнього палеогену. Скеля надзвичайно мальовнича на фоні сусідніх заліснених схилів. З нею пов'язане ім'я народного героя Олексі Довбуша. Пам'ятка природи має історичне і науково-пізнавальне значення.

237. Геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Скеля «Протяте каміння»

Площа: 2,0 га. **Розташування:** Путильський район, ДП «СЛАП «Карпатський держспецлісгосп», Розтоківське лісництво (кв. 11, вид. 11). **Підпорядкування:** ДП «СЛАП «Карпатський держспецлісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

У пригребеневій східній частині пасма Просічний на схилі південно-західної експозиції 1,0 км південніше хутора Затінь денудацією виведені на денну поверхню потужні пачки ямненських пісковиків (нижній палеоген), що утворюють систему посічених тектонічними і тріщинами нашарування скель висотою до 30 м. Місцями верстви пісковиків насунуті одна на одну. В одній зі скель («Соколина») сформувалася рідкісна форма карсту в пісковиках – ворота шириною до 10 м і висотою понад 2 м, що і спонукало надати скелям саме цю назву. Скелі доволі інтенсивно відпрепаровані процесами вивітрювання. Виявлено й описано декілька невеликих цікавих порожнин-печер карстово-тектонічного типу. З «червонокнижних» тварин у межах заповідного об'єкта та на прилеглих ділянках виявлено шуліку чорного (*Milvus migrans*) (локальний кормовий заліт). На тлі зелені оточуючих лісів скелі створюють чудовий і вражаючий краєвид. Пам'ятка природи має надзвичайно велике науково-пізнавальне й естетико-туристичне значення.

238. Геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Тарничка»

Площа: 2,0 га. **Розташування:** Путильський район, ДП «СЛАП «Карпатський держспецлісгосп», Карпатське лісництво (кв. 30, вид. 1 і 2). **Підпорядкування:** ДП «СЛАП «Карпатський держспецлісгосп». **Утворення:** Рішення 7 сесії Чернівецької обласної ради V скликання від 16 жовтня 2006 року № 105-7/06.

На поверхні вертикального відслонення карпатського флішу на алевролітових відкладах виявлено унікальні змієподібні сліди, залишені викопними тваринами (біогліфи). Пам'ятка природи має науково-пізнавальне й естетико-екотуристичне значення.

239. Геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Тораківська стінка»

Площа: 1,5 га. **Розташування:** Путильський район, с. Тораки. **Підпорядкування:** Киселицька сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

На лівому березі р. Путила мальовничо відслонюються різнонахилені у складках верстви пісковиків і аргілітів вигодської світи палеогену, що ритмічно перемежаються. Пам'ятка природи має наукове і пізнавальне значення.

КАРСТОВО-СПЕЛЕОЛОГІЧНІ ПАМ'ЯТКИ ПРИРОДИ МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ

240. Карстово-спелеологічна пам'ятка природи місцевого значення «Бульбони»

Площа: 39,1 га. **Розташування:** Хотинський район, околиці сіл Анадоли (9,1 га) і Каплівка (30,0 га). **Підпорядкування:** Анадольська і Каплівська сільські ради. **Утворення:** Рішення 11 сесії Чернівецької обласної ради XXIII скликання від 16 червня 2000 року № 82-11/2000.

Являє собою мальовничу каньйоноподібну долину Каплівського потоку з місцевою назвою «Урочище «Бульбони», яке розташоване 1,0 км східніше с. Каплівка. У правій стінці протяжністю 1,8 км відслонюються літологічно різні відклади, передусім силуру, крейди, міоцену й антропогену. У крейдових органогенних вапняках створився каскад ерозійно-еворзійних ванн і тимчасових водоспадів. Верхню бровку схилу утворюють виходи гіпсів та перекриваючих їх вапняків верхнього баденію й сармату. Гіпси закарстовані, відомі невеликі гроти і печери. Найбільшою з досліджених є печера «Рута» (35 м) з чудовими спелеологічними перспективами. У місці 3-метрового водоспаду утворилися доволі потужні товщі травертинів, що є достатньо рідкісним явищем. По схилах долини розвинуті зсуви декількох типів. Науково-пізнавальна цінність пам'ятки природи полягає у факті наявності цікавих мальовничих форм рельєфу та порожнин, що дає підстави для уточнення уявлень про масштаби і специфіку регіонального спелеогенезу. На сусідніх мисах розміщені численні городища – пам'ятки історії й археології.

241. Карстово-спелеологічна пам'ятка природи місцевого значення «Колишнє торфовище»

Площа: 24,6 га. **Розташування:** Хотинський район, околиці с. Ширівці. **Підпорядкування:** Шировецька сільська рада. **Утворення:** Рішення 11 сесії Чернівецької обласної ради XXIII скликання від 16 червня 2000 року № 82-11/2000.

Розташована на плоскій, злегка горбистій поверхні Хотинської височини безпосередньо на північній околиці с. Ширівці. Займає велику реліктову карстову лійку поверхневого вилуговування вапняковистих пісковиків сармату. Довжина депресії 0,6 км, ширина – до 0,3 км, глибина залежно від експозиції бортів – 0,5–6,0 м. Раніше заповнювалася унікальним багатостороннім торфовищем з потужністю відкладів до 6 м. Торфовище знищено в 1976 році для забезпечення потреб сільського господарства органічними добривами. Замість нього в карстовій депресії утворився ставок. Науково-пізнавальна цінність полягає у факті наявності цікавої великої реліктової форми поверхневого карсту у бронюючих Хотинську височину вапняковистих пісковиках, що дає підстави для уточнення уявлень про масштаби і специфіку регіонального спелеогенезу.

242. Карстово-спелеологічна пам'ятка природи місцевого значення «Печера «Пресподня»

Площа: 1,0 га. **Розташування:** Хотинський район, с. Гринячка. **Підпорядкування:** Рухотинська сільська рада. **Утворення:** Рішення 2 сесії Чернівецької обласної ради XXII скликання від 16 грудня 1994 року.

Печера є підземним колектором стоку Гриняцького потоку з середньопересічними витратами 5–10 л/с, в межінь – до 2–3 л/с. Вхід розміщений у вертикальній стінці карстової лійки, сформованої у правому борту долини потоку. Вхідний зал шириною до 4–5 м і висотою 1–1,6 м поступово переходить у напівзаводнену 2–2,5 м ширини та 0,2–0,4 м висоти непрохідну для людини галерею. Топографічно пройдена довжина сягає 54 м. Є характерною, але рідкісною для Хотинської височини водопоглинаючою системою в гіпсоангідритах. За період проведення візуального моніторингу русло потоку у припечерному 50-метровому відрізьку понизилося за рахунок карстової денудації на 2 м. Печера має серйозні спелеологічні перспективи, оскільки вихід води на поверхню ідентифікується з карстовим джерелом правого борта долини р. Дністер 1,5 км північніше печери. Пам'ятка природи має надзвичайно високу науково-пізнавальну цінність.

243. Карстово-спелеологічна пам'ятка природи місцевого значення «Карстова печера «Дуча»

Площа: 1,0 га. **Розташування:** Заставнівський район, околиці с. Баламутівка. **Підпорядкування:** Баламутівська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Карстова печера «Дуча»).

Розташована на північно-східній околиці с. Баламутівка та як і сусідня печера «Баламутівська» репрезентує собою типову для Дністровського каньйону порожнину «каналізаційного» типу в гіпсоангідритах середнього баденію. Вхідний (вихідний) невеликий грот розміщений у верхній мисоподібній частині уступу V тераси на висоті майже 100 м над урізом р. Дністер. Сама печера являє собою меандруючу галерею шириною 0,7–1,4 м і висотою 1,2–1,8 м субдністровської (вздовж напрямку схилу) орієнтації з тимчасовим водотоком. Довжина печери від поглинаючих понорів до устя сягає 144 м. Має науково-пізнавальну й екотуристичну цінність. З «червонокнижних» тварин тут виявлені (на зимівлі) підковик малий (*Rhinolophus hipposideros*) і нічниця велика (*Myotis myotis*).

244. Карстово-спелеологічна пам'ятка природи місцевого значення «Печера «Пісочниця»

Площа: 1,0 га. **Розташування:** Заставнівський район, околиці с. Баламутівка. **Підпорядкування:** Ржавинецька сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 23 листопада 1983 року № 420 (геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Печера «Пісочниця»).

Розташована у днищі невеликої долини лівої притоки р. Онут 1,2 км південніше с. Баламутівка. Вхід розміщений у підніжжі 2–3-метрового уступу невеликої тераси 0,5–1,0 м вище русла струмка. Порожина закладена в 0,6–0,8-метровому прошарку пісків між двома пачками опіщаних і літотамнієвих вапняків нижнього баденію та є реліктовим колектором підземного стоку струмка в період руслового прорізання цих відкладів і бічної ерозії. Морфологічно являє собою субпаралельну руслу струмка магістральну ерозійну галерею пересічної ширини 4–5 м при максимальній висоті до 0,8 м з бічними меандруючими відгалуженнями як у глиб масиву, так і до уступу тераси. За генетичним типом є класичним представником ерозійних порожнин з накладанням окремих моделюючих елементів карсту, рідкісного для території Буковини. Часто слугує тимчасовим сховком для невеликих хижих ссавців. Загальна топографічно задокументована довжина становить 214 м. Пам'ятка природи має науково-пізнавальну цінність.

245. Карстово-спелеологічна пам'ятка природи місцевого значення «Совицькі понори»

Площа: 21,5 га. **Розташування:** Кіцманський район, околиці с. Кліводин. **Підпорядкування:** Суховерхівська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 17 березня 1992 року № 72 (геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Совицькі понори», площа 3,5 га); Рішення 17 сесії Чернівецької обласної ради XXIII скликання від 20 грудня 2001 року № 171-17/01 (спелеокарстова пам'ятка природи місцевого значення «Совицькі понори», площа 21,5 га).

Карстові понори в гіпсоангідритах розміщені 1,2 км північно-східніше с. Кліводин у днищі долини р. Совиця Кіцманська. Є джерелами висхідного розвантаження карстових вод (включузи) трансвододільної Совиця Ставчанська – Совиця Кіцманська спелеокарстової системи. Вскриті під час проведення меліоративно-видобувних робіт і зняття перекриваючої товщі заторфованих родючих відкладів заплави у вересні 1987 року. Являють собою щонайменше три типові карстові лійки діаметром до 5 м і глибиною 5 м. За гідрологічними замірами дебіт усіх включузів становить до 120 л/с в межений період. В основній вскритій лійці методом спелеопідводного обстеження виявлений вихід галереї в гіпсоангідритах шириною до 2 м і висотою до 0,8 м. Внаслідок пониження в цьому місці гідрокарстового базису на 2 м відбулося перехоплення річкового стоку в сусідній долині р. Совиця Веренчанська через колишній понор-включуз озера «Бездонка», що різко активізувало карстові процеси. Внаслідок розчинення щорічний приріст порожнин у спелеокарстовій системі становить до 3,5–4,0 тис. м³. Пам'ятка природи має надзвичайну науково-пізнавальну й екологічно-практичну цінність.

246. Карстово-спелеологічна пам'ятка природи місцевого значення «Печера Довбуша»

Площа: 0,1 га. **Розташування:** Путильський район, ДП «СЛАП «Карпатський держспецлісгосп», Розтоківське лісництво (кв. 3, вид. 34). **Підпорядкування:** ДП «СЛАП «Карпатський держспецлісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Печера Довбуша»).

Розташована 1 км північно-східніше с. Підзахаричі в західній гребеневій частині пасма Берізка. Печера відома з давніх часів, названа на честь використання її народним героєм Гуцульщини Олексою Довбушем. Являє собою видовжену з північного сходу на південний захід щілину в товстошаруватих сіро-темносірих грубозернистих пісковиках верхньострийської підсвіти верхньої крейди, закладену вхрест простягання літологічних світ складки Брусного. Ширина похиленої під кутом 20° на південний захід галереї не перевищує 1,5–1,8 м при висоті до 4–6 м. Стеля утворена природно насунутими пластами тих самих пісковиків. За генетичним типом є яскраво вираженою тектонічною порожниною. Загальна довжина печери сягає 39 м. Має науково-пізнавальну й історико-туристичну цінність як об'єкт масового відвідування. З «червонокнижних» тварин тут виявлені нічниця велика (*Myotis myotis*) і нічниця водяна (*M. daubentonii*).

ЗАПОВІДНІ УРОЧИЩА

247. Заповідне урочище «Буковий праліс»

Площа: 33,0 га. **Розташування:** Хотинський район, ДП «Хотинський лісгосп», Рухотинське лісництво (кв. 23, вид. 3). **Підпорядкування:** ДП «Хотинський лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 29 грудня 1972 року № 473 (ботанічна пам'ятка природи «Східний ареал бучини»); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (заповідне урочище «Буковий праліс»).

Охороняється віковий буковий праліс на східній межі ареалу бука лісового (*Fagus sylvatica*). Тут наявні бучини підмаренникова (*Fagetum (sylvaticae) galiosum (odorati)*), волосистоосокова (*F. caricosum (pilosae)*) і рідкотравна (*F. nudum*) та дубова бучина підмаренникова (*Querceto (roboris)-Fagetum (sylvaticae) galiosum (odorati)*). Наукове значення цих фітоценозів полягає у використанні їх як своєрідних полігонів для спостереження за особливостями взаємодії бука лісового і дуба звичайного (*Quercus robur*), а лісівниче – у використанні як еталонів при реконструкції похідних лісових угруповань у цьому регіоні. З рослин, занесених до Червоної книги України, в заповідному урочищі виявлені лілія лісова (*Lilium martagon*), булатка довголиста (*Cephalanthera longifolia*), коручка чемерникоподібна (*Epipactis helleborine*) і гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis*). «Червонокнижна» фауна тут представлена жуком-оленем (*Lucanus cervus*), сатурнією рудою (*Agria tau*), жабою прудкою (*Rana dalmatina*).

248. Заповідне урочище «Бучок»

Площа: 25,8 га. **Розташування:** Хотинський район, ДП «Хотинський лісгосп», Рухотинське лісництво (кв. 50, вид. 1). **Підпорядкування:** ДП «Хотинський лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради депутатів трудящих від 14 серпня 1961 року № 444/18 (пам'ятка природи); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 29 грудня 1972 року № 473 (ботанічна пам'ятка природи «Буковий ліс»); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (заповідне урочище «Бучок»).

Охороняються високопродуктивні букові насадження віком понад 100 років. Заповідне урочище розташоване у придністровській частині Хотинської височини на східній межі суцільного ареалу бука лісового (*Fagus sylvatica*). Деревостан цієї ділянки є результатом цілеспрямованого ведення лісового господарства з метою формування високопродуктивних лісових насаджень умовно корінного характеру. Пануючими тут є угруповання грабової бучини підмаренникової (*Caprineto (betuli)-Fagetum (sylvaticae) galiosum (odorati)*), у складі якої наявні занесені до Червоної книги України коручка чемерникоподібна (*Epipactis helleborine*), гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis*) і любка дволиста (*Platanthera bifolia*). З «червонокнижних» тварин у межах заповідного урочища виявлені сатурнія руда (*Agria tau*) і жаба прудка (*Rana dalmatina*).

249. Заповідне урочище «Ділянка пралісу»

Площа: 10,0 га. **Розташування:** Хотинський район, ДП «Хотинський лісгосп», Рухотинське лісництво (кв. 18, вид. 12). **Підпорядкування:** ДП «Хотинський лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради депутатів трудящих від 14 серпня 1961 року № 444/18 (пам'ятка природи «Старий дубовий ліс»); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 29 грудня 1972 року № 473 (ботанічна пам'ятка природи «Дубово-буковий праліс» (зміна назви)); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (заповідне урочище «Ділянка пралісу»).

Охороняється дубово-буковий праліс віком понад 200 років. На території заповідного масиву переважають угруповання субформацій дубово-букових (*Querceto (roboris)-Fagetum (sylvaticae)*) і дубових (*Quercetum (roboris)*) лісів. Перша з них представлена асоціацією дубової бучини рідкотравної (*Querceto (roboris)-Fagetum (sylvaticae) nudum*), а друга – діброви підмаренникової (*Quercetum (roboris) galiosum (odorati)*). Це заповідне урочище розташоване в межах Хотинської височини на східній межі поширення бука лісового (*Fagus sylvatica*). З видів рослин, занесених до Червоної книги України, для його території відомі беладонна звичайна (*Atropa belladonna*), клокичка периста (*Staphylea pinnata*), булатка довголиста (*Cephalanthera longifolia*), коручка чемерникоподібна (*Epipactis helleborine*) і гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis*). З «червонокнижних» тварин тут встановлене перебування жука-оленя (*Lucanus cervus*), сатурнії рудої (*Agria tau*) й жаби прудкої (*Rana dalmatina*).

250. Заповідне урочище «Дубовий праліс»

Площа: 13,0 га. **Розташування:** Хотинський район, ДП «Хотинський лісгосп», Рухотинське лісництво (кв. 33, вид. 5). **Підпорядкування:** ДП «Хотинський лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 29 грудня 1972 року № 473 (ботанічна пам'ятка природи «Букова діброва»); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (заповідне урочище «Дубовий праліс»).

Охороняється буково-дубовий праліс віком понад 200 років. Тут наявні угруповання букової діброви волосистоосокової (*Fageto (sylvaticae)-Quercetum (roboris) caricosum (pilosae)*), дібров підмаренникової (*Quercetum (roboris) galiosum (odorati)*) і зеленчукової (*Quercetum galeobdolosum (lutei)*) та бучини рідкотравної (*Fagetum (sylvaticae) nudum*). Заповідне урочище має наукове значення для вивчення динаміки розвитку буково-дубових фітоценозів на східній межі ареалу бука лісового (*Fagus sylvatica*). Формуючись у подібних кліматичних й едафічних умовах букові та дубові ліси Хотинської височини слабо диференційовані флористично. Більшість видів рослин, які беруть участь у формуванні цих угруповань, спільні для них. Характерна риса, за якою вони відрізняються від подільських бучин і дібров, постійна участь неморальних гірських видів букових лісів – явора (*Acer pseudoplatanus*), шавлії клейкої (*Salvia glutinosa*) і навіть такого рідкісного бореального виду, як баранець звичайний (*Huperzia selago*). Водночас від букових і дубових лісів Передкарпаття вони різняться відсутністю домішки темнохвойних видів. З рослин, занесених до Червоної книги України, крім уже згаданого баранця звичайного, в межах цього заповідного масиву виявлені коручка чемерникоподібна (*Epipactis helleborine*), гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis*), любка дволиста (*Platanthera bifolia*), беладонна звичайна (*Atropa belladonna*). «Червонокнижна» фауна тут представлена жуком-оленем (*Lucanus cervus*), сатурнією рудою (*Agria tau*) і жабою прудкою (*Rana dalmatina*).

251. Заповідне урочище «Реліктова бучина»

Площа: 60,0 га. **Розташування:** Хотинський район, ДП «Хотинський лісгосп», Рухотинське лісництво (кв. 32, вид. 4 і 5). **Підпорядкування:** ДП «Хотинський лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 29 грудня 1972 року № 473 (ботанічна пам'ятка природи «Східний ареал бучин»); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (заповідне урочище «Реліктова бучина»).

Забезпечена охорона одного з найбільш східних осередків букових лісів. Заповідне урочище уособлює умовно корінний локалітет бука лісового (*Fagus sylvatica*) на межі ареалу, де обов'язковим його супутником є дуб звичайний (*Quercus robur*), який поступово займає домінуюче становище у придністровській частині Хотинської височини. Склад деревостану на території заповідної ділянки – 10Бк+Дз+Гз, повнота 0,9, вік – понад 100 років. Це типова бучина мертвопокровна (*Fagetum (sylvaticae)-nudum*), у складі якої з «червонокнижних» видів рослин трапляються булатка довголиста (*Cephalanthera longifolia*), коручка чемерникоподібна (*Epipactis helleborine*), коручка пурпурова (*E. purpurata*), гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis*) і любка дволиста (*Platanthera bifolia*). Раритетні тварини тут представлені жуком-оленом (*Lucanus cervus*) (поодинокі знахідки в період льоту імаго), сатурнією рудою (*Agria tau*) (порівняно чисельна), а також жабою прудкою (*Rana dalmatina*) і вуханем бурим (*Plecotus auritus*). Суттєвим недоліком є те, що через заповідне урочище проходить дорога Блищадь – Рухотин і це не дозволяє підтримувати належним чином відповідний заповідний режим.

252. Заповідне урочище «Берда»

Площа: 15,0 га. **Розташування:** Заставнівський район, ДП «Чернівецький лісгосп», Чернівське лісництво (кв. 39, вид. 3 і 4). **Підпорядкування:** ДП «Чернівецький лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Охороняється типове для регіону вікове букове насадження з наявністю рідкісних видів рослин та угруповань. Заповідне урочище розташоване біля вершини г. Бердо (515,7 м н. р. м.), яка є найвищою точкою Хотинської височини. Домінуюче становище тут займає бучина переліскова (*Fagetum (sylvaticae) mercurialidosum (perenne)*). Трапляються також угруповання бучин зеленчукової (*F. galeobdolosum (lutei)*) і лунарієвої (*F. lunariosum (redivivae)*). Особлива цінність цього заповідного об'єкта – це наявність на його території фрагментів бучин з домінуванням у трав'яному покриві занесеного до Червоної книги України реліктового виду місячниця оживаючої (*Lunaria rediviva*). Такі угруповання відносно часто трапляються в буковинському секторі Скибових Карпат, а в інших місцях Чернівецької області вони дуже рідкісні. У флористичному складі переважають неморальні види. З «червонокнижних» виявлені також підсніжник білосніжний (*Galanthus nivalis*), шафран Гейфелів (*Crocus heuffelianus*), любка дволиста (*Platanthera bifolia*), беладонна звичайна (*Atropa belladonna*), клокичка периста (*Staphylea pinnata*). Раритетна фауна представлена майже 10 видами. Серед них тут і на прилеглих ділянках встановлене перебування вусача мускусного (*Aromia moschata*), махаона (*Papilio machaon*), мнемозини (*Parnassius mnemosyne*), сатурнії рудой (*Agria tau*), ксилокопи звичайної (*Xylocopa valga*), жаби прудкої (*Rana dalmatina*), голуба-синяка (*Columba oenas*). Крім того, раніше в районі г. Бердо були виявлені полоз ескулапів (*Zamenis longissimus*) і шуліка рудий (*Milvus milvus*) (на гніздуванні).

Полоз ескулапів (*Zamenis longissimus*)

Фото Alexandru Strugariu

253. Заповідне урочище «Деревниця»

Площа: 98,0 га. **Розташування:** Заставнівський район, ДП «Чернівецький лісгосп», Кіцманське лісництво (кв. 5 (крім вид. 4–6, 9 і 10)). **Підпорядкування:** ДП «Чернівецький лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Охороняється типовий для цієї частини Дністровського каньйону ландшафт бічної яруги з відслоненнями корінних порід і виходами джерел. Заповідне урочище являє собою глибокий яр, врізаний у високий правий схил долини р. Дністер, зі стрімкими урвищами в місцях виходів корінних порід у вигляді скелястих виступів різної величини та кам'яних нагромаджень. Тут наявне джерело зі слабомінералізованою водою досить великого дебіту. У рослинності переважають штучні деревостани з сосни звичайної (*Pinus sylvestris*) і робінії звичайної (*Robinia pseudoacacia*) середнього віку. Практично корінні грабово-дубові (*Carpinetum (betuli)-Quercetum (roboris)*) й умовно корінні дубово-грабові (*Querceto (roboris)-Carpinetum (betuli)*) угруповання займають близько третини території заповідного урочища. Середній вік насаджень сягає близько 50 років, максимальний – не перевищує 100 років. У складі деревного ярусу не рідко трапляються клен гостролистий (*Acer platanoides*) і явір (*A. pseudoplatanus*). Підлісок формують типові для придністровських дібров рослин: калина цілолиста (*Viburnum lantana*), бруслина бородавчата (*Euonymus verrucosa*), різні види глоду (*Crataegus* sp.), ліщина звичайна (*Corylus avellana*) й інші. Значну частку трав'яного покриву в лісокультурах сосни звичайної і робінії звичайної складають синантропні види. У складі деревостанів з переважанням дуба звичайного (*Quercus robur*) виявлені й раритетні представники: чемерник червонуватий (*Helleborus purpurascens*) (у значній кількості), клокичка периста (*Staphylea pinnata*), підсніжник білосніжний (*Galanthus nivalis*), лілія лісова (*Lilium martagon*) і булатка великоквіткова (*Cephalanthera damasonium*). Фауна в межах заповідного урочища та на прилеглих територіях

досить багата й різноманітна. Тут встановлене перебування не менше 20 видів тварин з Червоної книги України: вусач мускусний (*Aromia moschata*), махаон (*Papilio machaon*), подалірій (*Iphiclides podalirius*), люцина (*Hamearis lucina*), сатурнія грушева (*Saturnia pyri*), стрічка орденська малинова (*Catocala sponsa*), ксилокопа звичайна (*Xylocopa valga*), мідянка (*Coronella austriaca*), лелека чорний (*Ciconia nigra*) (на годівлі), лунь польовий (*Circus cyaneus*) (протягом міграційного періоду), пугач (*Bubo bubo*) (гніздування не доведене), сорокопуд сірий (*Lanius excubitor*) (зимуючий), сліпак білозубий (*Nannospalax leucodon*) та інші. На території заповідної ділянки необхідно проводити лісотехнічні заходи з метою наближення структури деревостанів до корінних. А це потребує переведення її в категорію заказників, або ж вилучення зі складу малоцінних у природоохоронному відношенні лісокультур.

Сатурнія грушева (*Saturnia pyri*)

Фото Мирослава Атаманюка

254. Заповідне урочище «Ділянка рідкісних рослин»

Площа: 10,0 га. **Розташування:** Заставнівський район, ДП «Чернівецький лісгосп», Чернівецьке лісництво (кв. 62, вид. 24–26; кв. 71, вид. 7). **Підпорядкування:** ДП «Чернівецький лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Охороняється грабовий ліс за участю рідкісних видів рослин. Ця ділянка вкрита похідним грабовим деревостаном з участю дуба звичайного (*Quercus robur*) віком понад 60 років. Тут наявні асоціації грабняків волосистоосокового (*Carpinetum (betuli) caricosum (pilosae)*) і плющевого (*C. hederosum (helicis)*). Заповідне урочище розташоване на правому березі р. Гуків і приурочене до умов складного розсіченого рельєфу з багатим і різноманітним трав'яним покривом, у складі якого ростуть занесені до Червоної книги України баранець звичайний (*Huperzia selago*), беладонна звичайна (*Atropa belladonna*), шафран Гейфелів (*Crocus heuffelianus*), булатка великоквіткова (*Cephalanthera damasonium*), коручка чемерникоподібна (*Epipactis helleborine*), коручка пурпурова (*E. purpurata*) і любка дволиста (*Platanthera bifolia*). Загалом, характерною рисою цієї заповідної ділянки є значна частка бореальних видів. Крім згаданого

вище баранця звичайного, до них належать веснівка дволиста (*Maianthemum bifolium*), квасениця звичайна (*Oxalis acetosella*), плаун булавовидний (*Lycopodium clavatum*), багатоніжка звичайна (*Polypodium vulgare*) і голокучник дубовий (*Gymnocarpium dryopteris*). З «червоно-книжних» тварин тут встановлене перебування красуні-діви (*Calopteryx virgo*), вусача мускусного (*Aromia moschata*), махаона (*Papilio machaon*), ведмедиці-господині (*Callimorpha dominula*) і жаби прудкої (*Rana dalmatina*). Всі вони виявлені переважно серед прибережних ділянок р. Гуків. Територія заповідного об'єкта має витягнуту конфігурацію, у зв'язку з чим є вразливою для різних видів антропогенного впливу.

255. Заповідне урочище «Коцюба»

Площа: 20,0 га. **Розташування:** Заставнівський район, ДП «Чернівецький лісгосп», Чернівецьке лісництво (кв. 12, вид. 8; кв. 28, вид. 1). **Підпорядкування:** ДП «Чернівецький лісгосп». **Утворення.** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Забезпечена охорона букових деревостанів пралісового характеру. Заповідне урочище розташоване на південно-західних схилах г. Коцюба в межах Хотинської височини. На його території переважають букові ліси з домішкою дуба звичайного (*Quercus robur*), які представлені угрупованнями бучин підмаренникових (*Fagetum (sylvaticae) galiosum (odorati)*) і яглицевих (*F. aegopodiosum (podagrariae)*). Флористичний склад цих угруповань характеризується типовим для таких лісів комплексом видів, серед яких виявлені занесені до Червоної книги України шафран Гейфелів (*Crocus heuffelianus*), коручка чемерникоподібна (*Epipactis helleborine*), любка дволиста (*Platanthera bifolia*) і беладонна звичайна (*Atropa belladonna*). З раритетних тварин у заповідному урочищі та на прилеглих ділянках відомі знахідки поодиноких особин жука-оленя (*Lucanus cervus*) і жаби прудкої (*Rana dalmatina*).

256. Заповідне урочище «Луківка»

Площа: 15,0 га. **Розташування:** Заставнівський район, ДП «Чернівецький лісгосп», Чернівецьке лісництво (кв. 45, вид. 8). **Підпорядкування:** ДП «Чернівецький лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Охороняється ділянка букового лісу з наявністю рідкісних видів та угруповань. Особливу соцологічну цінність заповідне урочище має у зв'язку з тим, що тут виявлене угруповання, занесене до Зеленої книги України, – бучина барвінкова (*Fagetum (sylvaticae) vincosum (minoris)*), де у травостої домінує реліктовий вид барвінок малий (*Vinca minor*). Ліси такого типу трапляються лише на Хотинській височині та в Передкарпатті. До нижніх частин схилів і умов помірного зволоження на території заповідного урочища приурочені ценози бучини безщитникової (*Fagetum (sylvaticae) athyriosum (filix-feminae)*). В її складі зростає низка бореальних видів, серед яких голокучник дубовий (*Gymnocarpium dryopteris*), веснівка дволиста (*Maianthemum bifolium*), квасениця звичайна (*Oxalis acetosella*), грушанка круглолиста (*Pyrola rotundifolia*), а також такий рідкісний для цього регіону вид, як баранець звичайний (*Huperzia selago*). З числа монотанних флористичних елементів тут виявлений апозерис смердючий (*Aposeris foetida*). З рослин, занесених до Червоної книги України, крім баранця звичайного, трапляються беладонна звичайна (*Atropa belladonna*), булатка довголиста (*Cephalanthera longifolia*), булатка великоквіткова (*C. damasonium*), коручка пурпурова (*Epipactis purpurata*), гніздівка

звичайна (*Neottia nidus-avis*) і любка дволиста (*Platanthera bifolia*). «Червонокнижна» фауна тут представлена буквально кількома видами: жук-самітник (*Osmoderma barnabita*), сатурнія руда (*Agria tau*), жаба прудка (*Rana dalmatina*) та деякі інші.

257. Заповідне урочище «Мартинівське»

Площа: 26,0 га. **Розташування:** Заставнівський район, околиці с. Чорний Потік. **Підпорядкування:** Чорнопотіцька сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 29 грудня 1972 року № 473 (ботанічна пам'ятка природи «Мартинівська», площа 35,0 га); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (заповідне урочище «Мартинівське», площу зменшено до 26,0 га).

Охороняються степові та лучно-степові фітоценози за участю рідкісних видів рослин. Заповідна ділянка розташована на стрімкому правому схилі долини р. Чорний Потік (правої притоки Дністра) зі скельними відслоненнями гіпсів середнього баденію й органогенних вапняків сеноману. У гіпсах виявлені цікаві карстові печери, біля підніжжя – джерела карстових вод. На території заповідного об'єкта домінуюче становище займають угруповання формації костриці валіської (*Festuceta valesiacaе*), зрідка на крутосхилах трапляються ценози формації чебрецю подільського (*Thymeta podolici*). У флористичному складі цих угруповань налічується близько 50 видів, але переважають лучно-степові та степові елементи. З них до Червоної книги України занесені ковила волосиста (*Stipa capillata*), ковила пірчаста (*S. pennata*), лециця дністровська (*Gypsophila thyratica*), зіновать біла (*Chamaecytisus albus*), горицвіт весняний (*Adonis vernalis*), сон великий (*Pulsatilla grandis*), сон розкритий (*P. patens*) і сон лучний (*P. pratensis*), а до регіонально рідкісних належать анемона лісова (*Anemone sylvestris*), айстра степова (*Aster amellus*), юринія вапнякова (*Jurinea calcarea*), віхалка гілляста (*Anthericum ramosum*), гіацинтик блідий (*Hyacinthella leucophaea*), леопольдія чубкувата (*Leopoldia comosa*) і півники угорські (*Iris hungarica*). «Червонокнижних» і регіонально рідкісних тварин у межах заповідного об'єкта й на прилеглих ділянках виявлено майже 20 видів. Серед них дозорець-імператор (*Anax imperator*), вусач мускусний (*Aromia moschata*), махаон (*Papilio machaon*), подалірій (*Iphiclides podalirius*), ксилокопа звичайна (*Xylocopa valga*), сорокопуд сірий (*Lanius excubitor*) (можливо гніздовий), сліпак білозубий (*Nannospalax leucodon*). Необхідно також зазначити, що заповідне урочище розташоване неподалік від населених пунктів і зазнає, у зв'язку з цим, антропогенного впливу (випас худоби, викошування, збір декоративних рослин на букети, випалювання), що негативно позначається на стані природних комплексів, які тут охороняються.

258. Заповідне урочище «Рукав»

Площа: 30,0 га. **Розташування:** Заставнівський район, ДП «Чернівецький лісгосп», Чорнівське лісництво (кв. 46, вид. 4 і 7; кв. 47, вид. 4; кв. 60, вид. 1, 2 і 13). **Підпорядкування:** ДП «Чернівецький лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Охороняється типова для регіону вікова бучина за участю у флористичному складі раритетних видів. Заповідне урочище розташоване на схилі північної експозиції крутизною 8–10°. Найпоширенішою в його межах є бучина волосистоосокова (*Fagetum (sylvaticae) caricosum (pilosae)*). Тут також представлені угруповання бучин підмаренникової (*F. galiosum (odorati)*) і

безщитникової (*F. athyriosum (filix-feminae)*), а також букової діброви плющевої (*Fageto (sylvaticae)-Quercetum (roboris) hederosum (helicis)*). З деревних видів на території урочища поодинокі трапляються дуб скельний (*Quercus petraea*), явір (*Acer pseudoplatanus*), черешня (*Cerasus avium*) і граб звичайний (*Carpinus betulus*) – постійні супутники бука лісового (*Fagus sylvatica*). Загалом для заповідної ділянки властиві бучини карпатського типу з багатим флористичним складом, у якому представлені як неморальні, так і бореальні (під'ялиник звичайний (*Monotropa hypopitys*), веснівка дволиста (*Maianthemum bifolium*), квасениця звичайна (*Oxalis acetosella*), щитник австрійський (*Dryopteris dilatata*)) елементи. З числа занесених до Червоної книги України рослин тут наявні цибуля ведмежа (*Allium ursinum*), булатка великокріткова (*Cephalanthera damasonium*), булатка довголиста (*C. longifolia*), булатка червона (*C. rubra*), коручка пурпурова (*Epipactis purpurata*), любка дволиста (*Platanthera bifolia*) і беладонна звичайна (*Atropa belladonna*). «Червонокнижна» фауна заповідного урочища та прилеглих ділянок представлена як мінімум 5 видами: жук-самітник (*Osmoderma barnabita*), сатурнія руда (*Agria tau*), жаба прудка (*Rana dalmatina*), мідянка (*Coronella austriaca*) і сова довгохвоста (*Strix uralensis*) (можливо гніздовий).

259. Заповідне урочище «Хрещатицько-Звенячинське»

Площа: 25,0 га. **Розташування:** Заставнівський район, околиці сіл Звенячин і Хрещатик. **Підпорядкування:** Хрещатицька сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 29 грудня 1972 року № 473 (ботанічна пам'ятка природи, площа 20,0 га); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (заповідне урочище «Хрещатинсько-Звенячинське», площу збільшено до 25,0 га (за рахунок приєднання геологічної пам'ятки природи «Звенячинська стінка»)).

Забезпечені охороною унікальні відслонення (це дуже мальовнича місцевість) девонських пісковиків, силурійських сланців (еталонний розріз) та вапняків неогену на стрімких схилах р. Дністер, багатих фауною безхребетних і раритетними видами рослин. У складі рослинності заповідного урочища домінуюче становище займають рідкісні реліктові угруповання середньоєвропейського гірського виду сеслерії Хейфлера (*Seslerieta heufferanae*), які занесені до Зеленої книги України. Тут фрагментарно трапляються угруповання формації костриці валіської (*Festuceta valesiaca*), бородача звичайного (*Botriochloeta ischaemi*), самосилу гайового (*Teucrieta chamaedrytis*). До числа рідкісних належать також угруповання ковили волосистої (*Stipeta capillatae*), які представлені на незначних за площею ділянках. З раритетних видів рослин на території заповідного урочища трапляються лещиця дністровська (*Gypsophila thyratica*), зіновать біла (*Chamaecytisus albus*), ясенець білий (*Dictamnus albus*), юриня вапнякова (*Jurinea calcarea*), тонконіг різнобарвний (*Poa versicolor*), ковила волосиста (*Stipa capillata*), горицвіт весняний (*Adonis vernalis*), леопольдія чубкувата (*Leopoldia comosa*), гіацинтік блідий (*Hyacinthella leucophaea*), перлівка трансільванська (*Melica transsilvanica*) і сеслерія Хефлерова (*Sesleria heufferiana*). Для околиць с. Хрещатик і заповідного урочища зокрема, наводиться гвоздика граціанополітанська (*Dianthus gratianopolitanus*). Це єдине місцезнаходження цього західноєвропейського виду на території України. Підтвердити його зростання в зазначеному локалітеті, незважаючи на неодноразові пошуки, поки що не вдалося. Доцільно надати цій території статусу заказника загальнодержавного значення. Із тварин, занесених до Червоної книги України, тут виявлені вусач мускусний (*Aromia moschata*), махаон (*Papilio machaon*), подалірій (*Iphiclides podalirius*), люцина (*Hamearis lucina*), ксилокопа

звичайна (*Xylocopa valga*), сорокопуд сірий (*Lanius excubitor*) (зимуючий вид) та деякі інші. До східної межі заповідного урочища прилягає комплекс діючого Свято-Іоано-Богословського чоловічого монастиря.

260. Заповідне урочище «Буковий праліс»

Площа: 27,0 га. **Розташування:** Кіцманський район, ДП «Чернівецький лісгосп», Ревнянське лісництво (кв. 5, вид. 1). **Підпорядкування:** ДП «Чернівецький лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Охороняється ділянка корінного букового пралісу за участю дуба звичайного (*Quercus robur*). Насадження має еталонне значення як залишки корінних для цього регіону широколистяних пралісів. У його складі переважає бук лісовий (*Fagus sylvatica*), а дуб звичайний трапляється як домішка. Середній вік – 140–160 років. Тут зустрічаються окремі дерева дуба віком близько 300 років. Повнота 0,6–0,7. Серед підросту переважають бук лісовий і граб звичайний (*Carpinus betulus*). Домінантом трав'яного покриву є осока волосиста (*Carex pilosa*). Ценотично заповідна ділянка представлена угрупованнями дубової бучини волосистоосокової (*Querceto (roboris)-Fagetum (sylvaticae) caricosum (pilosae)*) та рідкотравної (*Q.-F. nudum*). З видів рослин, занесених до Червоної книги України, в межах заповідного урочища виявлені шафран Гейфелів (*Crocus heuffelianus*), булатка довголиста (*Cephalanthera longifolia*), коручка чемерникоподібна (*Epipactis helleborine*), коручка пурпурова (*E. purpurata*), а також гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis*). З «червонокнижних» тварин тут відмічені жук-олень (*Lucanus cervus*) (відомі поодинокі знахідки), сатурнія руда (*Agria tau*) (відносно звичайна), ведмедиця-господиця (*Callimorpha dominula*) (трапляється спорадично), жаба прудка (*Rana dalmatina*) (зустрічається в окремих місцях), лелека чорний (*Ciconia nigra*) (гніздування не доведене).

261. Заповідне урочище «Ринва»

Площа: 33,0 га. **Розташування:** Кіцманський район, ДП «Чернівецький лісгосп», Ревнянське лісництво (кв. 8, вид. 2 і 7). **Підпорядкування:** ДП «Чернівецький лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Забезпечена охорона вікового букового насадження за участю модрини європейської (*Larix decidua*) і сосни звичайної (*Pinus sylvestris*). Заповідне урочище розташоване на схилі північної експозиції, крутизною близько 10°, і в його підніжжі. Верхню частину схилу займають угруповання бучини підмаренникової (*Fagetum (sylvaticae) galiosum (odorati)*), нижню – волосистоосокової (*F. caricosum (pilosae)*), а підніжжя – яглицевої (*F. aegopodiosum (pilosae)*). Ця ділянка має також лісівниче значення. Тут у складі корінного букового деревостану віком 120–130 років за участю традиційних супутників бука лісового (*Fagus sylvatica*) – дуба звичайного (*Quercus robur*), граба звичайного (*Carpinus betulus*), клена гостролистого (*Acer platanoides*) і явора (*A. pseudoplatanus*), сформовані (окремими біогрупами по 30–40 дерев) лісокультури модрини європейської та сосни звичайної. Серед підросту переважають бук лісовий і граб звичайний. Цікаво відмітити в його складі наявність субсередземноморського зникаючого виду – береки (*Sorbus torminalis*). У трав'яному покриві переважають неморальні види, звичайні супутники бука: медунка темна (*Pulmonaria obscura*), печіночниця звичайна (*Hepatica nobilis*), підлісник європейський (*Sanicula europaea*), зеленчук жовтий (*Lamium galeobdolon*) та

інші. Трапляються й бореальні елементи, зокрема грушанка середня (*Pyrola media*). З рослин, занесених до Червоної книги України, крім береки, також виявлені шафран Гейфелів (*Crocus heuffelianus*), коручка чемерникоподібна (*Epipactis helleborine*), гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis*) і беладонна звичайна (*Atropa belladonna*). «Червонокнижна» фауна налічує не менше 6 видів: жук-олень (*Lucanus cervus*), сатурнія руда (*Agria tau*), ведмедиця-господиня (*Callimorpha dominula*), жаба прудка (*Rana dalmatina*), лелека чорний (*Ciconia nigra*) (можливо гніздовий) і вухань бурий (*Plecotus auritus*).

262. Заповідне урочище «Гай красуні»

Площа: 12,0 га. **Розташування:** Герцаївський район, ДП «Чернівецький лісгосп», Тарнавське лісництво (кв. 10, вид. 2–5). **Підпорядкування:** ДП «Чернівецький лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Охороняється високопродуктивне вікове букове насадження практично корінного характеру за участю береки (*Sorbus torminalis*). Заповідне урочище розташоване у верхній частині схилу західної експозиції крутизною 5–10°, у витоках р. Тарнавка. Більшу його частину займають угруповання формації букових лісів, які представлені асоціаціями бучини рідкотравної (*Fagetum (sylvaticae) nudum*) і дубової бучини підмаренникової (*Querceto (roboris)-Fagetum (sylvaticae) galiosum (odorati)*) з домішкою береки. Незначну ділянку (близько 0,5 га) займає букова діброва підмаренникова (*Fageto (sylvaticae)-Quercetum (roboris) galiosum (odorati)*). Насадження двоярусне; у складі першого ярусу, крім домінантів, трапляються берека, черешня (*Cerasus avium*) і клен гостролистий (*Acer platanoides*). Повнота його 0,7–0,8, висота – 27–30 м. Другий ярус представлений в основному грабом звичайним (*Carpinus betulus*), відмічена тут також і берека. Його висота – 18–20 м. Підлісок виражений слабо. Трав'яний покрив складають переважно неморальні види, серед яких наявні з числа занесених до Червоної книги України булатка великоквіткова (*Cephalanthera damasonium*), коручка чемерникоподібна (*Epipactis helleborine*) і гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis*). З раритетних тварин у межах заповідного урочища та на прилеглих ділянках виявлений лише морімус темний (*Morimus funereus*).

263. Заповідне урочище «Гайок»

Площа: 62,0 га. **Розташування:** Герцаївський район, ДП «Чернівецький лісгосп», Турятське лісництво (кв. 12, вид. 1; кв. 13, вид. 1; кв. 14, вид. 2, 3 і 5). **Підпорядкування:** ДП «Чернівецький лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Охороняється високопродуктивне букове насадження віком понад 100 років. Заповідна ділянка розташована у верхній і середній частинах слабко спадистого схилу західної і північно-західної експозиції. Більша частина території зайнята угрупованнями бучини рідкотравної (*Fagetum (sylvaticae) nudum*), місцями трапляються фрагменти ценозів бучин підмаренникової (*F. galiosum (odorati)*), зеленчукової (*F. galeobdolosum (lutei)*) та грабової бучини волосистоосокової (*Caprineto (betuli)-Fagetum (sylvaticae) caricosum (pilosae)*). З рослин, занесених до Червоної книги України, виявлені булатка великоквіткова (*Cephalanthera damasonium*), коручка чемерникоподібна (*Epipactis helleborine*) і гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis*). Раритетні тварини тут представлені красотілом пахучим (*Calosoma sycophanta*), вусачем мус-

кусним (*Aromia moschata*), морімусом темним (*Morimus funereus*) та деякими іншими «червонокнижними» видами. Заповідне урочище є типовим результатом проведення лісотехнічних заходів, спрямованих на формування високопродуктивного букового насадження, в якому майже відсутні домішки інших деревних порід. Нижня частина і дно яру, на схилі якого розташоване урочище, має більш природний характер. Ця ділянка ускладнена зсувами і в умовах різноманітного мікрорельєфу сформувалися угруповання з багатим флористичним складом, де поряд з буком лісовим (*Fagus sylvatica*) ростуть дуб звичайний (*Quercus robur*), явір (*Acer pseudoplatanus*), клен гостролистий (*A. platanoides*), черешня (*Cerasus avium*) і граб звичайний (*Carpinus betulus*). Тут наявна велика різноманітність видового складу трав'яного покриву з участю таких рідкісних видів, як булатка червона (*Cephalanthera rubra*), зозуліні черевички справжні (*Cypripedium calceolus*), коручка пурпурова (*Epipactis purpurata*), гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis*) і любка дволиста (*Platanthera bifolia*). Необхідно приєднати цю ділянку до заповідного урочища, можливо навіть за рахунок вилучення з її складу частини високопродуктивних букових деревостанів. У такому випадку заповідному урочищу буде властива вища територіальна цілісність і природність меж.

264. Заповідне урочище «Бугаєць»

Площа: 12,0 га. **Розташування:** Глибоцький район, ДП «Глибоцький держспецілісгосп АПК», Терблечанське лісництво (кв. 46, вид. 6 і 20). **Підпорядкування:** ДП «Глибоцький держспецілісгосп АПК». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Охороняються практично корінні високопродуктивні чорновільхові та дубові деревостани, які сформувалися в умовах надмірного зволоження. Заповідне урочище розташоване на лівому березі р. Молниця (ліва притока Сірету), нижче її витоків. Долина Молниці в її витоках заболочена, тому тут домінує становище займають рослинні угруповання з переважанням очерету звичайного (*Phragmites australis*). На ділянках водного плеса рясно представлені види з родів рдесник (*Potamogeton* sp.) і ряска (*Lemna* sp.). Більшу частину території заповідного урочища (7,0 га) займають угруповання асоціації чорновільшників гадючничкового (*Alnetum (glutinosa) filipendulosum (ulmariae)*) і підмареникового (*A. galiosum (aparinae)*), які приурочені до умов сирих грудів. Місцями трапляються обводнені ділянки. Повнота деревостану 0,6. У його складі наявні види, характерні для подібного типу місцезростань (осика (*Populus tremula*), черемха звичайна (*Padus avium*) й інші). У підліску рясно представлені бузина чорна (*Sambucus nigra*) і бруслина європейська (*Euonymus europaea*), а трав'яний покрив сформований переважно звичайними гідрофільними видами. На узліссях виявлені занесений до Червоної книги України пізньоцвіт осінній (*Colchicum autumnale*), а також досить рідкісна в Передкарпатті астранція велика (*Astrantia major*). Менш зволожені ділянки, вище по схилу (умови сирих грудів), зайняті угрупованнями діброви яглицевої (*Quercetum (roboris) aegopodiosum (podagrariae)*). Повнота деревостану 0,6, вік – понад 100 років. У його складі досить рясно представлена черешня (*Cerasus avium*), рідше трапляються граб звичайний (*Carpinus betulus*), клен гостролистий (*Acer platanoides*) і осика. Важливими компонентами тут є такі «червонокнижні» рослини, як лілія лісова (*Lilium martagon*), булатка довголиста (*Cephalanthera longifolia*), коручка чемерникоподібна (*Epipactis helleborine*) і гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis*). Багатий і своєрідний тваринний світ цього заповідного об'єкта. На даний час тут найкраще вивчена фауна наземних хребетних, зокрема птахів. Останні в заповідному

урочищі налічують кілька десятків гніздових видів. Тварини з Червоної книги України представлені, зокрема, п'явкою медичною (*Hirudo medicinalis*), жуком-оленем (*Lucanus cervus*), жабою прудкою (*Rana dalmatina*), шулікою чорним (*Milvus migrans*) (очевидно гніздовий), видрою річковою (*Lutra lutra*), котом лісовим (*Felis silvestris*).

Заповідне урочище «Бугаєць»

Фото Алли Токарюк

Необхідно також зазначити, що наявні в урочищі комплекси водно-болотної і лісової рослинності, яка за своїм складом подібна до «чорнолісся», разом зі своєрідною фауною, є унікальними для території Буковинського Передкарпаття. Більша частина їх була знищена у зв'язку з масштабними меліоративними роботами, що проводилися в 60–70-х роках ХХ ст. Особливо рідкісними стали вікові угруповання подібні до тих, що охороняються в заповідному урочищі. Унікального характеру їм надає наявність покладів торфу як на території заповідної ділянки, так і в межах усього урочища. Отже, екосистеми, що тут охороняються, досить оригінальні за своїм характером і мають важливе водорегулююче значення. Надалі бажано розширити площу заповідного об'єкта, включивши до його складу прилеглі водно-болотні та лісові масиви.

265. Заповідне урочище «Вісім берек»

Площа: 7,7 га. **Розташування:** Глибоцький район, ДП «Чернівецький лісгосп», Кузьмінське лісництво (кв. 1, вид. 3 і 5). **Підпорядкування:** ДП «Чернівецький лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Створене з метою охорони вікових дерев береки (*Sorbus torminalis*) – зникаючого виду нашої флори, цінної лікарської і технічної рослини, занесеної до Червоної книги України. Заповідне урочище розташоване у верхній частині схилу південної експозиції і берека тут зростає у складі субформації дубово-букових лісів, які представлені асоціацією дубової бучини волосистоосокової (*Querceto (roboris)-Fagetum (sylvaticae) caricetum (pilosae)*). Вона входить до

Беладонна звичайна
(*Atropa belladonna*)

Фото Василя Бужака

Зозулинець пурпуровий
(*Orchis purpurea*)

Фото Лали Токарюк

складу першого ярусу, добре цвіте і плодоносить. Наявні також підріст і сходи береки в радіусі 50–100 м від маточників. Підлісок зріджений, проективне покриття трав'яного ярусу 60–70 %; у ньому переважають неморальні види. У виділі 2 цього ж кварталу росте рідкісний «червонокнижний» європейсько-середземноморський вид – зозулинець пурпуровий (*Orchis purpurea*). Це одне з одинадцяти відомих місцезнаходжень цього виду в Буковинському Передкарпатті та єдине яке збереглося. Популяція налічує понад 100 різновікових особин. Вперше в околицях с. Валя Кузьмина Глибоцького району цей вид було виявлено у другій половині XIX ст. Крім того, як на території заповідного урочища, так і на прилеглих ділянках, ростуть занесені до Червоної книги України шафран Гейфелів (*Crocus heuffelianus*), булатка довголиста (*Sephalanthera longifolia*), зозулині черевички справжні (*Cypripedium calceolus*), коручка чемерникоподібна (*Epipactis helleborine*), коручка пурпурова (*E. purpurata*), зозулині сльози яйцелисті (*Listera ovata*), гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis*) і любка дволиста (*Platanthera bifolia*). У виділі 2 також трапляються поодинокі особини береки. Необхідно приєднати цю ділянку до заповідного урочища та перейменувати його в «Кут Баїнський».

266. Заповідне урочище «Глинище»

Площа: 30,0 га. **Розташування:** Глибоцький район, ДП «Чернівецький лісгосп», Турятське лісництво (кв. 10, вид. 9; кв. 15, вид. 1). **Підпорядкування:** ДП «Чернівецький лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Охороняється вікове букове насадження практично корінного характеру. Заповідне урочище розташоване у витоках р. Жижія і ценотично представлене угрупованнями субформацій букових

і грабово-букових лісів з асоціаціями бучин волосистоосокової (*Fagetum (sylvaticae) caricosum (pilosae)*) і підмаренникової (*F. galiosum (odorati)*), грабової бучини волосистоосокової (*Carpineto (betuli)-Fagetum (sylvaticae) caricosum (pilosae)*) і щитникової (*C.-F. dryopteridosum (filix-maris)*). Характерною рисою заповідної ділянки є наявність у складі деревостану значної кількості липи сердцелистої (*Tilia cordata*); тут також трапляється і дуб звичайний (*Quercus robur*). Повнота деревостану 0,7–0,8, вік – 90–120 років, висота – 30–33 м. Для трав'яного покриву властивий порівняно багатий флористичний склад за участю таких видів з Червоної книги України, як беладонна звичайна (*Atropa belladonna*), шафран Гейфелів (*Crocus heuffelianus*), булатка довголиста (*Cephalanthera longifolia*), коручка чемерникоподібна (*Epipactis helleborine*), гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis*) і любка дволиста (*Platanthera bifolia*).

267. Заповідне урочище «Дубовий праліс»

Площа: 12,0 га. **Розташування:** Глибоцький район, ДП «Чернівецький лісгосп», Турятське лісництво (кв. 2, вид. 2). **Підпорядкування:** ДП «Чернівецький лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Охороняється практично корінне високопродуктивне дубове насадження віком більше 150 років. Ця заповідна ділянка вкрита віковою яглицевою дібровою (*Quercetum (roboris) aegopodiosum (podagrariae)*) з багатим флористичним складом, у якому переважають неморальні види, а з «червонокнижних» рослин трапляються шафран Гейфелів (*Crocus heuffelianus*) і лілія лісова (*Lilium martagon*). Повнота деревостану 0,5, висота – 30–33 м. У другому ярусі домінуюче становище займають бук лісовий (*Fagus sylvatica*) і граб звичайний (*Carpinus betulus*) з домішкою клена гостролистого (*Acer platanoides*) та черешні (*Cerasus avium*). Повнота його 0,7, середній вік – 60 років. Підріст сформований також в основному за рахунок бука і граба, поновлення дуба звичайного (*Quercus robur*) дуже слабке. Із тварин, занесених до Червоної книги України, тут встановлене перебування жука-оленя (*Lucanus cervus*) – в період льоту імаго зрідка трапляються поодинокі особини. Необхідно також зазначити, що це урочище розташоване біля дороги, поряд розміщені сільськогосподарські угіддя (поля, пасовища), через що ця територія зазнає антропогенного впливу, свідченням якого є наявність значної кількості синантропних видів у флористичному складі.

268. Заповідне урочище «Зруб»

Площа: 8,5 га. **Розташування:** Глибоцький район, ДП «Чернівецький лісгосп», Турятське лісництво (кв. 1, вид. 1, 3 і 18). **Підпорядкування:** ДП «Чернівецький лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Охороняється вікове дубове насадження умовно корінного характеру. У ценотичному відношенні заповідне урочище являє собою грабову діброву яглицеву (*Carpineto (betuli)-Quercetum (roboris) aegopodiosum (podagrariae)*) – достатньо типове угруповання для цього регіону. Перший ярус висотою 32–35 м формує дуб звичайний (*Quercus robur*), який має по-рослеве походження та вік понад 130 років; повнота деревостану 0,5. У другому ярусі домінуюче становище займає граб звичайний (*Carpinus betulus*), висотою 15–20 м і повнотою 0,6. Досить часто трапляються черешня (*Cerasus avium*) і явір (*Acer pseudoplatanus*), а в підліску зрідка – ліщина звичайна (*Corylus avellana*). Поновлення дуба незадовільне – в підрості пере-

важає граб звичайний. Трав'яний покрив представлений переважно неморальними видами. З рослин, занесених до Червоної книги України, виявлені шафран Гейфелів (*Crocus heuffelianus*) і лілія лісова (*Lilium martagon*), а із тварин – жук-олень (*Lucanus cervus*) (у період льоту імаго дуже рідко зустрічаються поодинокі особини). Необхідно також зазначити, що заповідне урочище розташоване біля дороги Турятка – Куликівка, оточене сільськогосподарськими угіддями, поряд наявний літній табір для великої рогатої худоби, у зв'язку з чим ця територія зазнає антропогенного впливу.

269. Заповідне урочище «Праліс ясена звичайного»

Площа: 5,7 га. **Розташування:** Глибоцький район, ДП «Чернівецький лісгосп», Турятське лісництво (кв. 1, вид. 5 і 22). **Підпорядкування:** ДП «Чернівецький лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Забезпечена охорона вікового ясеневого насадження за участю явора (*Acer pseudoplatanus*) і вільхи чорної (*Alnus glutinosa*) практично корінного характеру. Заповідне урочище розташоване в долині невеликого потоку і приурочене до умов сирих грудів. Тут збереглися рештки корінних для такого типу умов насаджень, що представлені яворово-ясеневими лісами ведмежоцибулевими (*Acereto (pseudoplatani)-Fraxinetum (excelsioris) alliosum (ursini)*) і чорновільхово-ясеневими яглицевими (*Alneto (glutinosa)-Fraxinetum (excelsioris) aegopodiosum (podagrariae)*). Такі лісові угруповання відповідного віку мають унікальний характер як для цього регіону, так і для Буковини загалом. Крім домінантів, у складі деревостану трапляються клен гостролистий (*Acer platanoides*), черемха звичайна (*Padus avium*), верба біла (*Salix alba*), берест (*Ulmus minor*), черешня (*Cerasus avium*) і граб звичайний (*Carpinus betulus*). У трав'яному покриві представлені переважно гігрофільні рослини. З «червонокнижних» видів на території заповідного урочища наявна цибуля ведмежа (*Allium ursinum*), яка місцями утворює суцільні зарості.

270. Заповідне урочище «Горянка»

Площа: 15,0 га. **Розташування:** Сторожинецький район, ДП «Сторожинецький лісгосп», Красноільське лісництво (кв. 8, вид. 4). **Підпорядкування:** ДП «Сторожинецький лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради депутатів трудящих від 14 серпня 1961 року № 444/18 (цінна високопродуктивна ділянка лісу, площа 20,0 га); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 29 грудня 1972 року № 473 (ботанічна пам'ятка природи «Смереково-ялицевий праліс», площу зменшено до 15,0 га); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (заповідне урочище «Горянка»).

Охороняється вікове ялицево-букове насадження, яке має наукове, лісівниче й естетичне значення. Розташоване на північно-східному схилі хр. Прислоп. У геоботанічному та флористичному відношеннях це заповідне урочище подібне до лісового заказника «Лунківський» (розміщений у цьому ж лісництві), хоча для нього характерна менша ценотична різноманітність. Тут переважає асоціація ялицево-букового лісу рідкотравного (*Abieto (albae)-Fagetum (sylvaticae) nudum*). Характерною є значна участь явора (*Acer pseudoplatanus*), трапляються вікові дерева сосни звичайної (*Pinus sylvestris*) (мабуть, культурного походження), граб звичайний (*Carpinus betulus*), у підліску місцями домінує ліщина звичайна (*Corylus avellana*).

Деревостан має високі показники – його середній вік приблизно 90–160 років. Окремі дерева сягають висоти 40 м. Особливістю масиву є рясне поновлення ялиці білої (*Abies alba*), яка значно переважає у складі підросту. Загалом у межах заповідного урочища виявлено понад 50 видів рослин; серед них, з числа занесених до Червоної книги України, наявні місячниця оживаюча (*Lunaria rediviva*), беладонна звичайна (*Atropa belladonna*), цибуля ведмежа (*Allium ursinum*), булатка довголиста (*Cephalanthera longifolia*) і коручка чемерникоподібна (*Eripactis helleborine*). Раритетні тварини представлені майже 10 видами. Тут виявлені «червонокнижні» райдужниця велика (*Apatura iris*), сатурнія руда (*Agria tau*), саламандра плямиста (*Salamandra salamandra*), тритон карпатський (*Lissotriton montandoni*), тритон альпійський (*Ichthyosaura alpestris*), кумка жовточерева (*Bombina variegata*), сова довгохвоста (*Strix uralensis*) (очевидно гніздовий вид) і рись європейська (*Lynx lynx*).

Сова довгохвоста (*Strix uralensis*)

Фото Назара Смірнова

Рись європейська (*Lynx lynx*)

Фото Мирослава Атаманюка

271. Заповідне урочище «Ділянка пралісу»

Площа: 11,0 га. **Розташування:** Сторожинецький район, ДП «Сторожинецький лісгосп», Лаурське лісництво (кв. 20, вид. 2). **Підпорядкування:** ДП «Сторожинецький лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради депутатів трудящих від 14 серпня 1961 року № 444/18 (цінна високопродуктивна ділянка лісу); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 29 грудня 1972 року № 473 (ботанічна пам'ятка природи «Смереково-ялицевий праліс»); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (заповідне урочище «Ділянка пралісу»).

Охороняються практично корінні ялицеві праліси за участю бука лісового (*Fagus sylvatica*) і смереки (*Picea abies*). Заповідне урочище розташоване в ур. Фалькауці. На його території поширені асоціації смерекова яличина квасеницева (*Piceeto (abietis)-Abietum (albae) oxalidosum (acetosellae)*) і букова яличина щитникова (*Fageto (sylvaticae)-Abietum (albae) dryopteridosum (filix-maris)*). З рослин, занесених до Червоної книги України, тут трапляються місячниця оживаюча (*Lunaria rediviva*), беладонна звичайна (*Atropa belladonna*), лілія лісова (*Lilium martagon*),

гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis*) та любка дволиста (*Platanthera bifolia*). «Червонокнижна» фауна представлена райдужницею великою (*Apatura iris*), сатурнією рудою (*Aglia tau*), саламандрою плямистою (*Salamandra salamandra*), тритоном карпатським (*Lissotriton montandoni*), тритоном альпійським (*Ichthyosaura alpestris*), кумкою жовточеревою (*Bombina variegata*), совою довгохвостою (*Strix uralensis*) (очевидно гніздовий вид) і котом лісовим (*Felis silvestris*).

Сатурнія руда
(*Aglia tau*)

Фото Мирослава Атаманюка

Жаба прудка
(*Rana dalmatina*)

Фото Назара Смірнова

272. Заповідне урочище «Дубівка»

Площа: 8,9 га. **Розташування:** Сторожинецький район, ДП «Сторожинецький лісгосп», Чудейське лісництво (кв. 6, вид. 1; кв. 7, вид. 5). **Підпорядкування:** ДП «Сторожинецький лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради депутатів трудящих від 14 серпня 1961 року № 444/18 (пам'ятка природи «Ділянка дуба», площа 8,7 га); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 29 грудня 1972 року № 473 (ботанічна пам'ятка природи «Дубовий ліс», площу збільшено до 8,9 га); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (заповідне урочище «Дубівка»).

Охороняються вікові дубові та ялицево-дубові ліси з дуба звичайного (*Quercus robur*). Більшу частину території заповідного урочища займають угруповання формації дубових лісів (*Querceta roboris*), зокрема асоціації дубового лісу рідкотравного (*Quercetum (roboris) nudum*). Незначні за площею ділянки займають фрагменти асоціацій дубового лісу підмаренникового (*Q. galiosum (odorati)*), зеленчукового (*Q. galeobdolosum (lutei)*) і плющевого (*Q. hederosum (helicis)*), а також ялицево-дубового лісу ожинового (*Abieto (albae)-Quercetum (roboris) rubosum (hirti) nudum*). У складі цих деревостанів поодинокі трапляються бук лісовий (*Fagus sylvatica*), липа серцелиста (*Tilia cordata*), явір (*Acer pseudoplatanus*) і смерека (*Picea abies*). Необхідно зазначити, що дубові насадження тут сформовані на місці корінних буково-ялицево-дубових лісів, які мали колись зональне поширення. Свідченням цього є характер підросту, у складі якого досить значна частка бука лісового та ялиці білої (*Abies alba*). Трав'яний покрив загалом бідний і являє собою поєднання видів бореального, монтанного та неморального елементів з перевагою останніх. З «червонокнижних» рослин наявні булатка довголиста (*Sephalanthera longifolia*) і любка дволиста (*Platanthera bifolia*), а із тварин – жаба прудка (*Rana dalmatina*) і сова довгохвоста (*Strix uralensis*) (очевидно гніздовий вид).

273. Заповідне урочище «Дунавець»

Площа: 41,3 га. **Розташування:** Сторожинецький район, ДП «СЛАП «Сторожинецький держспецлісгосп», Банилівське лісництво (кв. 34, 35 і 38). **Підпорядкування:** ДП «СЛАП «Сторожинецький держспецлісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 16 січня 1991 року № 22.

Охороняються березові насадження, які мають естетичне значення. Майже вся територія заповідної ділянки вкрита похідним березовим лісом з берези повислої (*Betula pendula*) віком 70–90 років. Більша частина території урочища занедбана, тут відбуваються природні сукцесійні зміни березового деревостану мішаним ялицево-буковим. Частина території має мальовничий характер, використовується місцевим населенням для відпочинку і тут сформувався стійкий трав'яний покрив під зрідженим березовим деревостаном. З «червонокнижних» рослин виявлені любка дволиста (*Platanthera bifolia*) і зозуліні сльози яйцелисті (*Listera ovata*). Загалом ця ділянка розташована поряд з селом, зазнає значного антропогенного впливу, насичена синантропними видами і не має великого природоохоронного значення, а в основному естетичне. Більшу частину території можна вилучити зі складу заповідного урочища, а решту площі перевести до категорії пам'яток природи. В околицях с. Банилів-Підгірний Сторожинецького району слід взяти під охорону ділянки чорновільхових лісів (*Alneta glutinosae*) в урочищах Солонець і Поляни, де у трав'яному покриві у складі весняної синузії домінує занесений до Червоної книги України високодекоративний вид білоцвіт весняний (*Leucojum vernum*).

274. Заповідне урочище «Квітка»

Площа: 7,3 га. **Розташування:** Сторожинецький район, ДП «Сторожинецький лісгосп», Чудейське лісництво (кв. 11, вид. 3). **Підпорядкування:** ДП «Сторожинецький лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 29 грудня 1972 року № 473 (ботанічна пам'ятка природи «Грабово-ялицево-буковий ліс»); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (заповідне урочище «Квітка»).

Забезпечені охороною характерні для Буковинського Передгір'я вікові ялицево-букові деревостани, які є еталонами для реконструкції похідних фітоценозів. У межах заповідного урочища наявні такі асоціації: ялицево-букового лісу квасеницевого (*Abieto (albae)-Fagetum (sylvaticae) oxalidosum (acetosellae)*), підмаренникового (*A.-F. galiosum (odorati)*) і щитникового (*A.-F. dryopteridosum (filix-maris)*), грабово-ялицево-букового лісу зеленчукового (*Caprineto (betuli)-Abieto (albae)-Fagetum (sylvaticae) galeobdolosum (lutei)*) та яворово-ялицево-букового лісу різнотравного (*Acereto (pseudoplatani)-Abieto (albae)-Fagetum (sylvaticae) nudum*). З рослин, занесених до Червоної книги України, виявлено місячницю оживаючу (*Lunaria rediviva*), коручку чемерникоподібну (*Epipactis helleborine*) і гніздівку звичайну (*Neottia nidus-avis*), а із тварин – саламандру плямисту (*Salamandra salamandra*), тритона карпатського (*Lissotriton montandoni*), тритона альпійського (*Ichthyosaura alpestris*), кумку жовточереву (*Bombina variegata*), жабу прудку (*Rana dalmatina*) та сову довгохвосту (*Strix uralensis*) (очевидно гніздовий вид). Незважаючи на невеликі розміри, ділянка багата в ценотичному відношенні, що обумовлено різноманітністю мікрорельєфу.

275. Заповідне урочище «Кривка»

Площа: 21,0 га. **Розташування:** Сторожинецький район, ДП «Сторожинецький лісгосп», Іжівське лісництво (кв. 39, вид. 1). **Підпорядкування:** ДП «Сторожинецький лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради депутатів трудящих від 14 серпня 1961 року № 444/18 (пам'ятка природи «Ялиново-дубова смеречина», площа 18,0 га); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 29 грудня 1972 року № 473 (ботанічна пам'ятка природи «Ялицево-дубовий ліс», площу збільшено до 21,0 га); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (заповідне урочище «Кривка»).

Охороняються практично корінні ялицеві ліси за участю дуба звичайного (*Quercus robur*) і бука лісового (*Fagus sylvatica*). Панівною тут є формація ялицевих лісів (*Abieta albae*). Поширені такі асоціації: буково-дубова яличина зеленчукова (*Fageto (sylvaticae)-Querceto (roboris)-Abietum (albae) galeobdolosum (lutei)*) і волосистоосокова (*F.-Q.-A. caricosum (pilosae)*), дубово-букова яличина зубницева (*Querceto (roboris)-Fageto (sylvaticae)-Abietum (albae) dentariosum (glandulosae)*) та дубова яличина квасеницева (*Querceto (roboris)-Abietum (albae) oxalidosum (acetosellae)*). Виявлені також фрагменти угруповань буково-дубової яличини барвінкової (*Fageto (sylvaticae)-Querceto (roboris)-Abietum (albae) vincosum (minoris)*), які займають площу близько 100 м². Проективне покриття барвінку малого (*Vinca minor*) сягає 50 %. Вік деревостану – 130 років, висота – 32–34 м. З рослин, занесених до Червоної книги України, наявні коручка чемерникоподібна (*Epipactis helleborine*), зозулині сльози яйцелисті (*Listera ovata*), гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis*) і любка дволиста (*Platanthera bifolia*). Раритетні тварини заповідного урочища налічують більше 10 видів. Це, зокрема, райдужниця велика (*Apatura iris*), сатурнія руда (*Agria tau*), саламандра плямиста (*Salamandra salamandra*), тритон карпатський (*Lissotriton montandoni*), тритон альпійський (*Ichthyosaura alpestris*), кумка жовточерева (*Bombina variegata*), сова довгохвоста (*Strix uralensis*) (очевидно гніздовий вид), кіт лісовий (*Felis silvestris*) та деякі інші.

276. Заповідне урочище «Кривка»

Площа: 13,0 га. **Розташування:** Сторожинецький район, ДП «Чернівецький лісгосп», Кучурівське лісництво (кв. 17, вид. 5 і 6). **Підпорядкування:** ДП «Чернівецький лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Забезпечена охорона еталонного дубово-букового насадження, яке має лісівниче значення. Заповідне урочище розташоване в умовах більш-менш однорідного рельєфу і його територія вкрита віковим дубово-буковим деревостаном, що в ценотичному відношенні являє собою дубову бучину рідкотравну (*Querceto (roboris)-Fagetum (sylvaticae) nudum*). З деревних рослин тут трапляються ясен звичайний (*Fraxinus excelsior*), липа серцелиста (*Tilia cordata*), черешня (*Cerasus avium*), клен гостролистий (*Acer platanoides*) і явір (*A. pseudoplatanus*). У підліску поодинокі зустрічаються жимолость пухната (*Lonicera xylosteum*) і вовчі ягоди звичайні (*Daphne mezereum*). Місцями у значній кількості наявний плющ звичайний (*Hedera helix*). Виявлені також «червонокнижні» рослини: булатка великоквіткова (*Cephalanthera damasonium*), зозулині черевички справжні (*Cypripedium calceolus*), коручка чемерникоподібна (*Epipactis helleborine*), коручка пурпурова (*E. purpurata*) та гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis*).

277. Заповідне урочище «Лаура»

Площа: 26,0 га. **Розташування:** Сторожинецький район, ДП «Сторожинецький лісгосп», Лаурське лісництво (кв. 5, вид. 19). **Підпорядкування:** ДП «Сторожинецький лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради депутатів трудящих від 14 серпня 1961 року № 444/18 (цінна високопродуктивна ділянка лісу); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 29 грудня 1972 року № 473 (ботанічна пам'ятка природи «Ялицевий ліс»); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (заповідне урочище «Лаура»).

Охороняються вікові ялицеві ліси, які мають практично корінний характер та еталонне значення для ведення лісового господарства. Вони тут представлені асоціаціями букової яличини зубницевої (*Fageto (sylvaticae)-Abietum (albae) dentariosum (glaudulosae)*), підмаренникової (*F.-A. galiosum (odoratae)*) і квасеницевої (*F.-A. oxalidosum (acetosellae)*). З числа «червонокнижних» видів рослин трапляються місячниця оживаюча (*Lunaria rediviva*), беладонна звичайна (*Atropa belladonna*), лілія лісова (*Lilium martagon*), коручка чемерникоподібна (*Epipactis helleborine*), гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis*), любка дволиста (*Platanthera bifolia*), любка зеленоквітка (*P. chlorantha*) та деякі інші. Крім того, останнім часом виявлені ділянки угруповань смереково-букової яличини рідкотравної (*Piceeto (abietis)-Fageto (sylvaticae)-Abietum (albae) nudum*) і волосистоосокової (*P.-F.-A. caricosum (pilosae)*), а також знайдено занесену до Червоної книги України булатку довголисту (*Cephalanthera longifolia*). З раритетних тварин у заповідному урочищі й на прилеглих ділянках відмічено майже 15 видів. До них, зокрема, належать п'явка медична (*Hirudo medicinalis*), райдужниця велика (*Apatura iris*), саламандра плямиста (*Salamandra salamandra*), тритон карпатський (*Lissotriton montandoni*), тритон альпійський (*Ichthyosaura alpestris*), кумка жовточерева (*Bombina variegata*), сова довгохвоста (*Strix uralensis*) (очевидно гніздовий вид), ведмідь бурий (*Ursus arctos*), рись європейська (*Lynx lynx*) та деякі інші.

278. Заповідне урочище «Маловатний»

Площа: 24,0 га. **Розташування:** Сторожинецький район, ДП «Чернівецький лісгосп», Кучурівське лісництво (кв. 12, вид. 8 і 11; кв. 13, вид. 1). **Підпорядкування:** ДП «Чернівецький лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (заповідне урочище «Квітка»); Рішення 17 сесії Чернівецької обласної ради XXIII скликання від 20 грудня 2001 року № 171-17/01 (заповідне урочище «Маловатний» (зміна назви)).

Охороняється типовий для Передкарпаття цілісний лісовий комплекс природного характеру. Заповідна ділянка розташована на схилах яру в умовах складного мікрорельєфу (круті схили, западини з водою, зсуви), що обумовлює значне її ценотичне і флористичне різноманіття. У ценотичному відношенні – це угруповання формацій букових (*Fageta sylvaticae*) і дубових (*Querceta roboris*) лісів, у складі яких виявлено понад 100 видів судинних рослин. З числа занесених до Червоної книги України тут трапляються булатка великоквітка (*Cephalanthera damasonium*), булатка довголиста (*C. longifolia*), зозуліні черевички справжні (*Cypripedium calceolus*), коручка чемерникоподібна (*Epipactis helleborine*), коручка пурпурова (*E. purpurata*), зозуліні сльози яйцелисті (*Listera ovata*), гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis*), любка дволиста (*Platanthera bifolia*) і любка зеленоквітка (*P. chlorantha*). З «червонокнижних» тварин зустрічається жаба прудка (*Rana dalmatina*).

279. Заповідне урочище «Мирів»

Площа: 11,0 га. **Розташування:** Сторожинецький район, ДП «Сторожинецький лісгосп», Чудейське лісництво (кв. 23, вид. 7). **Підпорядкування:** ДП «Сторожинецький лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради депутатів трудящих від 14 серпня 1961 року № 444/18 (пам'ятка природи «Ялицево-смерековий ліс», площа 13,0 га); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 29 грудня 1972 року № 473 (ботанічна пам'ятка природи «Ялицево-смерековий ліс», площу зменшено до 11,0 га); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (заповідне урочище «Мирів»).

Охороняється вікове насадження за участю ялиці білої (*Abies alba*), бука лісового (*Fagus sylvatica*), дуба звичайного (*Quercus robur*) і смереки (*Picea abies*). Цей заповідний масив розташований в ур. Зубровиця. Раніше тут зонально були поширені ялицеві бучини та букові яличини з домішкою дуба звичайного, але внаслідок монокультурного ведення лісового господарства структура корінних фітоценозів змінилася. Тепер у заповідному урочищі переважають букова яличина квасеницева (*Fageto (sylvaticae)-Abietum (albae) oxalidosum (acetosellae)*), смерекова яличина безщитникова (*Piceeto (abietis)-Abietum (albae) athyriosum (filix-feminae)*) і квасеницева (*P.-A. oxalidosum (acetosellae)*), смереково-букова яличина квасеницева (*Piceeto (abietis)-Fageto (sylvaticae)-Abietum (albae) oxalidosum (acetosellae)*), а також буково-ялицева смеречина рідкотравна (*Fageto (sylvaticae)-Abieto (albae)-Piceetum (abietis)*) і квасеницева (*F.-A.-P. oxalidosum (acetosellae)*). Трав'яний покрив досить багатий – налічує понад 40 видів. З «червонокнижних» рослин тут виявлено коручку пурпурову (*Epipactis purpurata*) і гніздівку звичайну (*Neottia nidus-avis*), а із тварин – сову довгохвосту (*Strix uralensis*) (можливо гніздиться).

280. Заповідне урочище «Рибне»

Площа: 10,0 га. **Розташування:** Сторожинецький район, ДП «Сторожинецький лісгосп», Чудейське лісництво (кв. 13, вид. 4–6). **Підпорядкування:** ДП «Сторожинецький лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 29 грудня 1972 року № 473 (ботанічна пам'ятка природи «Межиріченський ландшафтний резерват»); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (заповідне урочище «Рибне»).

Охороняється високопродуктивний мішаний лісовий масив з переважанням смереки (*Picea abies*), бука лісового (*Fagus sylvatica*) і ялиці білої (*Abies alba*), які створюють цінний у науковому, лісівничому й естетичному відношеннях ландшафтно-пейзажний комплекс. Заповідне урочище включає систему штучних ставків, у прибережній смузі яких поширені болотні трав'янисті угруповання формацій рогозу широколистого (*Typheta latifoliae*), комиша лісового (*Scirpeta sylvaticae*), ситника розлогого (*Junceta effusae*), хвоща річкового (*Equiseteta fluviatilis*). Значну частину водного плеса займають угруповання формації рдесників кучерявого (*Potamogetoneta crispi*) і плаваючого (*P. natantis*). Лісові фітоценози на території заповідного урочища представлені асоціаціями смереково-букової яличини квасеницевої (*Piceeto (abietis)-Fageto (sylvaticae)-Abietum (albae)-oxalidosum (acetosellae)*) й ожинової (*P.-F.-A. rubosum (hirti) nudum*), смерекової яличини квасеницевої (*Piceeto (abietis)-Abietum (albae) oxalidosum (acetosellae)*), а також ялицевої смеречини плющевої (*Abieto (albae)-Piceetum (abietis) hederosum (helicis)*) і яворової бучини переліскової (*Acereto (pseudoplatani)-Fagetum (sylvaticae) mercurialido-*

sum (perenni)). Уздовж берегів потоків, що впадають у ставки, зустрічаються угруповання вільхи сірої (*Alneta incanae*). Поодинокі або групами в першому та другому ярусах трапляються явір (*Acer pseudoplatanus*), граб звичайний (*Carpinus betulus*), дуб звичайний (*Quercus robur*), ясен звичайний (*Fraxinus excelsior*) і липа серцелиста (*Tilia cordata*). Загалом на території заповідного урочища зростають понад 100 видів судинних рослин, які являють собою своєрідне поєднання неморального, бореального та монтанного геоелементів. Це хоча й невеликий за площею, але багатий у ценотичному та флористичному відношеннях заповідний об'єкт. З рослин, занесених до Червоної книги України, тут виявлені плаун річний (*Lycopodium annotinum*), булатка довголиста (*Cephalanthera longifolia*), коручка чемерникоподібна (*Epipactis helleborine*), гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis*) і любка дволиста (*Platanthera bifolia*), а також досить рідкісна в Передкарпатті астранція велика (*Astrantia major*). З «червонокнижних» тварин встановлене перебування тритона карпатського (*Lissotriton montandoni*), тритона альпійського (*Ichthyosaura alpestris*), кумки жовточеревої (*Bombina variegata*) і сови довгохвостої (*Strix uralensis*) (очевидно гніздовий вид).

Вусач мускусний (*Aromia moschata*)

Фото Мирослава Агаманюка

281. Заповідне урочище «Ярок»

Площа: 7,3 га. **Розташування:** Сторожинецький район, ДП «Сторожинецький лісгосп», Іжівське лісництво (кв. 55, вид. 5 і 6). **Підпорядкування:** ДП «Сторожинецький лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради депутатів трудящих від 14 серпня 1961 року № 444/18 (пам'ятка природи «Культури ялини і модрина»); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 29 грудня 1972 року № 473 (ботанічна пам'ятка природи «Ялиново-модриновий ліс» (зміна назви)); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (заповідне урочище «Ярок»).

Охороняються високопродуктивні насадження смереки (*Picea abies*) і модрина європейської (*Larix decidua*), які мають лісогосподарське значення. Ці культури створені за типом вологої букової яличини. Тут наявні асоціації смеречини квасеницевої (*Piceetum (abietis) oxalidosum (acetosellae)*) і смереково-модринового лісу квасеницевого (*Piceeto (abietis)-Laricetum (deciduae)*)

oxalidosum (acetosellae)). У середині 2000-х років виявлено багато сухостійних дерев смереки, що свідчить про природну заміну культур смереки й модрини корінним для цього регіону деревостаном. У другому ярусі панівне становище займають граб звичайний (*Carpinus betulus*) і бук лісовий (*Fagus sylvatica*), у підрослі переважає ялиця біла (*Abies alba*). Необхідно провести санітарні та лісовідновні рубки й перевести це заповідне урочище в категорію пам'яток природи. З рослин, занесених до Червоної книги України, тут виявлені коручка чемерникоподібна (*Epipactis helleborine*), зозулинні сльози яйцелисті (*Listera ovata*) і любка дволиста (*Platanthera bifolia*).

282. Заповідне урочище «Чемернарське»

Площа: 8,7 га. **Розташування:** Вижицький район, ДП «Берегометське лісомисливське господарство», Чемернарське лісництво (кв. 49, вид. 15). **Підпорядкування:** ДП «Берегометське лісомисливське господарство». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради депутатів трудящих від 14 серпня 1961 року № 444/18 (цінна високопродуктивна ділянка лісу); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 29 грудня 1972 року № 473 (ботанічна пам'ятка природи «Буково-смереково-ялицевий праліс»); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (заповідне урочище «Чемернарське»).

Охороняються практично корінні високопродуктивні буково-ялицеві праліси. Панівною в заповідному урочищі є асоціація смереково-букової яличини квасеницевої (*Piceeto (abietis)-Fageto (sylvaticae)-Abietum (albae) oxalidosum (acetosellae)*). Рідше трапляються буково-смерекова яличина безщитникова (*Fageto (sylvaticae)-Piceeto (abietis)-Abietum (albae) athyriosum (filix-feminae)*) і смерекова яличина сфагнова (*Piceeto (abietis)-Abietum (albae) sphagnosum*). У флористичному складі цих угруповань асоціюються монтанні, бореальні та неморальні види. З раритетних рослин тут наявні «червонокнижні» плаун річний (*Lycopodium annotinum*), лілія лісова (*Lilium martagon*) і любка дволиста (*Platanthera bifolia*), а також жовтець карпатський (*Ranunculus carpathicus*), який підлягає охороні на регіональному рівні. Із тварин, занесених до

Кумка жовточерева (*Bombina variegata*)

Фото Назара Смірнова

Червоної книги України, в межах заповідного урочища встановлене перебування саламандри плямистої (*Salamandra salamandra*), тритона карпатського (*Lissotriton montandoni*), тритона альпійського (*Ichthyosaura alpestris*), кумки жовточеревої (*Bombina variegata*) і сови довгохвостой (*Strix uralensis*) (очевидно гніздовий вид).

283. Заповідне урочище «Павлюково»

Площа: 260,9 га. **Розташування:** Путильський район, ДП «Путильський лісгосп», Усть-Путильське лісництво (кв. 30, 32 і 33). **Підпорядкування:** ДП «Путильський лісгосп». **Утворення:** Рішення 2 сесії Чернівецької обласної ради XXII скликання від 16 грудня 1994 року.

Забезпечена охорона корінних ялицево-ялинових лісів з домішкою бука лісового (*Fagus sylvatica*). Заповідне урочище розташоване у виточках р. Черепанка – лівої і найбільшої притоки р. Бисків на південних схилах хр. Росішний. Хоча більшу частину його території займають молоді смерекові культури, серед них збереглися ділянки вікових ялицево-ялинових, ялинових і буково-ялицево-ялинових лісів з домішкою явора (*Acer pseudoplatanus*). Найпоширенішою асоціацією є ялицево-ялинові ліси рідкотравні (*Abieto (albae)-Piceeto (abietis) nudum*). У заповідному урочищі відмічено понад 80 видів судинних рослин, з яких до Червоної книги України занесені плаун річний (*Lycopodium annotinum*), баранець звичайний (*Huperzia selago*) і лілія лісова (*Lilium martagon*). З раритетних тварин тут виявлено більше 10 видів. До них, зокрема, належать вусач мускусний (*Aromia moschata*), махаон (*Papilio machaon*), райдужниця велика (*Apatura iris*), саламандра плямиста (*Salamandra salamandra*), тритон карпатський (*Lissotriton montandoni*), тритон альпійський (*Ichthyosaura alpestris*), кумка жовточерева (*Bombina variegata*), глухар (*Tetrao urogallus*) (гніздовий, зимуючий), ведмідь бурий (*Ursus arctos*), зубр (*Bison bonasus*) та деякі інші.

284. Заповідне урочище «Товарниця»

Площа: 15,0 га. **Розташування:** Путильський район, ДП «Путильський лісгосп», Усть-Путильське лісництво (кв. 38, вид. 2). **Підпорядкування:** ДП «Путильський лісгосп». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 29 грудня 1972 року № 473 (ботанічна пам'ятка природи «Смереково-ялицево-букове насадження»); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (заповідне урочище «Товарниця»).

Охороняються корінні смереково-ялицево-букові насадження на верхній межі поширення. Ліси заповідного урочища представлені угрупованнями смереково-ялицевої бучини рідкотравної (*Piceeto (abietis)-Abieto (albae)-Fagetum (sylvaticae) nudum*) і безщитникової (*P.-A.-F. athyriosum (filix-feminae)*), що збереглися на висоті понад 1000 м н. р. м. серед суцільних культур смереки (*Picea abies*). Як рештки корінних угруповань на межі поширення букових лісів вони підлягають регіональній охороні. В їх складі виявлено близько 40 видів судинних рослин. Флора тут досить своєрідна і являє собою поєднання неморальних, бореальних і монтанних елементів. З числа раритетних видів трапляються жовтець карпатський (*Ranunculus carpaticus*) і гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis*). «Червонокнижна» фауна представлена райдужницею великою (*Apatura iris*), тритоном карпатським (*Lissotriton montandoni*), тритоном альпійським (*Ichthyosaura alpestris*), кумкою жовточеревою (*Bombina variegata*) і совою довгохвостом (*Strix uralensis*) (очевидно гніздовий вид).

БОТАНІЧНИЙ САД

285. **Ботанічний сад загальнодержавного значення «Чернівецький»**

Площа: 3,5 га. **Розташування:** м. Чернівці, вул. Юрія Федьковича, 11. **Підпорядкування:** Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. **Утворення:** Розпорядження Ради Міністрів Української РСР від 7 серпня 1963 року № 1180-р (ботанічний сад Чернівецького державного університету республіканського значення, без наведення площі); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради депутатів трудящих від 24 лютого 1964 року № 80/5 (пам'ятка природи «Ботанічний сад держуніверситету», площа 3,4 га); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (ботанічний сад «Чернівецький», площа 3,5 га); Постанова Ради Міністрів Української РСР від 22 липня 1983 року № 311 (ботанічний сад Чернівецького державного університету загальнодержавного значення, площа 3,5 га).

Розташований у центральній частині м. Чернівці. Проект саду в ландшафтному стилі, з газонними партерами, солітерами та груповими посадками рослин за родовою ознакою, ділянками для одно- і багаторічних рослин, за поданням голови правління цісарсько-королівського університету Франца-Йозефа в Чернівцях, професора, доктора Едуарда Тангля, було розглянуто та схвалено на засіданні Академічного сенату цього університету 9 червня 1876 року. 29 травня 1877 року міська управа приймає рішення про заснування на території, суміжній з Народним садом (теперішній Центральний парк культури і відпочинку ім. Т. Г. Шевченка), ботанічного саду. 13 липня 1876 року на засіданні об'єднаної ради міста під головуванням бургомістра Амброза було прийняте рішення про безкоштовне виділення університету земельної ділянки під Ботанічний сад, а у вересні 1877 року відбулася урочиста закладка ботанічного саду, де тодішній голова земельного уряду Юліус фон Вацль посадив перше дерево – тополя білу (*Populus alba*).

Будівництво і впорядкування території ботанічного саду під керівництвом львівського садівника Карла Бауера тривало 11 років. За цей період було зведено оранжереї, альпінарії, декоративний басейн, адміністративний корпус, господарські приміщення та створено дендрарій, саджанці для якого були завезені з Мускауерського розсадника (Австрія). Основу тодішньої колекції ботанічного саду Чернівецького університету склали північноамериканські види дерев і кущів. У 1914 році його колекції налічували 1500 видів рослин; у їхньому складі були добре представлені як місцеві аборигенні види рослин, так і інтродуценти. Колекції ботанічного саду постраждали після Другої світової війни – залишилося трохи більше 200 видів рослин. Із приєднанням Буковини до України колекції відновлюються і поповнюються, активно розвиваються наукові дослідження, які стосуються передусім дендрофлори саду.

За площею (3,5 га) це найменший ботанічний сад в Україні. У 1956 році до його складу включено дендрарій колишньої Резиденції митрополитів Буковини і Далмації (нині дендрологічний парк загальнодержавного значення «Чернівецький»), основу насаджень якого, на площі 4,8 га, складають аборигенні види. У 1969 році Ботанічний сад набув статусу наукової установи. На порівняно невеликих площах (сумарно 8,3 га, з них захищений ґрунт – 1125 м², парникове господарство – 360 м²) зосереджені живі колекції, які налічують понад 3,3 тис. таксонів.

Ботанічний сад «Чернівецький»

Фото Аліи Токарюк і Людмили Мелещук

Дендрарій ботанічного саду сформований відповідно до принципу родових комплексів, оскільки з самого початку створення він задумувався і як навчальна лабораторія для студентів університету. За кількістю, віком і науковою цінністю представлених екзотів ботанічний сад сьогодні є одним із провідних серед університетських ботанічних садів України, маючи в колекції 928 таксонів, об'єднаних у 55 родини. За походженням у його колекціях найбільше представників флор Далекого Сходу, Японії, Китаю, Північної Америки. Особливу цінність мають екзоти, віком понад 120 років, які збереглися з часів заснування ботанічного саду. Вони складають майже 10 % колекції і представлені такими видами: ялиця Нордмана (*Abies nordmanniana*), кипарис болотний (*Taxodium distichum*), катальпа яйцевиднолиста (*Catalpa ovata*), бундук канадський (*Gymnocladus dioica*), горіх чорний (*Juglans nigra*), тюльпанне дерево (*Liriodendron tulipifera*),

бархат амурський (*Phellodendron amurense*), дуб великоплідний (*Quercus macrocarpa*), стифнолобіум японський (*Styphnolobium japonicum*) та інші. Особливої уваги заслуговують плодоносні екземпляри рідкісних видів: секвоїдендрон або «мамонтове дерево» (*Sequoiadendron giganteum*), гірकोштан дрібноцвітий (*Aesculus parviflora*), декеня Фаргеза (*Decaisnea fargesii*), птеростиракс щитковидний (*Pterostyrax corymbosa*), птеростиракс щетинистий (*P. hispida*) та інші. Постійно проводиться робота, спрямована на збереження, відтворення та поповнення колекцій дендрарію. Багато цінних деревних і чагарникових екзотів було залучено протягом 1971–1985 років, коли ботанічний сад очолював відомий дендролог, доктор біологічних наук, професор Б. К. Термена. Із 2002 року відповідно до Розпорядження Кабінету Міністрів України дендрарій ботанічного саду Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича занесений до переліку наукових об'єктів, що становлять національне надбання.

Колекцію трав'янистих багаторічників (близько 900 таксонів) складають квітково-декоративні, зокрема цибулинні, ґрунтопокривні й орнаментальні рослини: лілійні (Liliaceae) – 130 видів і 180 сортів, півники (*Iris* sp.) – 80 видів і сортів, півонії (*Paeonia* sp.), лілійники (*Heimerocallis* sp.), жоржини (*Dahlia* sp.), хости (*Hosta* sp.), хризантеми (*Chrysanthemum* sp.), астільби (*Astilbe* sp.) й інші. Також у колекціях ботанічного саду зберігається близько 100 таксонів рідкісних і зникаючих трав'янистих видів природної флори України.

Широко представлене флористичне різноманіття земної кулі в ботаніко-географічних та систематичних експозиціях 5 демонстраційних залів фондової оранжереї у формі багатогранної піраміди на площі 525 м². Тут експонується понад 900 таксонів і можна не тільки ознайомитися із представниками всіх континентів, але і простежити еволюцію рослинного світу. З найдревніших рослин зростають цератозамія мексиканська (*Ceratosamia mexicana*), саговник відігнутий (*Cycas revoluta*), казуарина горбкувата (*Casuarina torulosa*) (мезозойський релікт) й араукарія чилійська (*Araucaria arucana*) (екземпляр є ровесником ботанічного саду). Ці рослини зберігаються в колекціях з 1902–1906 років. Колекція пальм налічує 15 видів; серед них є два столітні екземпляри лівістони китайської (*Livistonia chinensis*), які цвітуть і дають зріле насіння. Надзвичайною різноманітністю форм вирізняються кактуси – 136 видів з Центральної Америки. Вони разом з іншими сукулентами згруповані в мальовничі мініатюри серед каміння на другому поверсі оранжереї. Привертає увагу селеніцереус великоквітковий (*Selenicereus grandiflorus*), який сягає висоти 3,5 м і щорічно цвіте. Близько 500 видів тропічних і субтропічних рослин мають вік 50–70 років. Представники флори Південної Америки складають 41,0 %, Африки – 20,0 %, Південної Азії – 13,0 %, Середземномор'я – 4,0 %, Центральної Америки й островів Вест-Індії – 3,8 %, Австралії – 2,0 %. У 70-х роках ХХ ст. в колекції водних тропічних рослин ботанічного саду (другий поверх оранжереї) вперше в Україні було представлено вікторію королівську (*Victoria regia*). Її плаваючі листки мають у діаметрі до 2 м і можуть витримати вагу до 35 кг.

Із тварин, занесених до Червоної книги України, в межах ботанічного саду і на прилеглих ділянках відносно часто можна виявити жука-олень (*Lucanus cervus*), іноді – ксилокопу звичайну (*Xylocopa valga*), а також відома більш давня знахідка сатурнії великої (*Saturnia pyri*).

Колекції ботанічного саду активно використовуються в навчальному процесі при підготовці студентів-біологів, на їхній базі захищено докторську та низку кандидатських дисертацій. Щорічно, щоб помилуватися колекціями, ботанічний сад відвідують тисячі жителів і гостей міста. Він має визначне естетичне, науково-пізнавальне й еколого-просвітницьке значення.

ДЕНДРОЛОГІЧНІ ПАРКИ

ДЕНДРОЛОГІЧНІ ПАРКИ ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОГО ЗНАЧЕННЯ

286. Дендрологічний парк загальнодержавного значення «Чернівецький»

Площа: 4,8 га. **Розташування:** м. Чернівці, вул. Михайла Коцюбинського, 2. **Підпорядкування:** Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради депутатів трудящих від 24 лютого 1964 року № 80/5 (пам'ятка природи «Ботанічний сад в бувшій резиденції митрополита, який належить держуніверситету», площа 3,5 га); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (дендрологічний парк «Чернівецький», площа 4,75 га); Постанова Ради Міністрів Української РСР від 22 липня 1983 року № 311 (дендрологічний парк загальнодержавного значення «Чернівецького державного університету», площа 4,8 га).

Парк закладено одночасно з будівництвом корпусів основного ансамблю Резиденції митрополитів Буковини і Далмації в 1876–1878 роках (садівники Віктор Паули і Герман Лангеру) на вершині г. Домінік. Основа його структури – вільне, природне планування, зі світлими галявинами, окремими деревами та деревами-солітерами. Частина дендропарку виконана в ландшафтному стилі. У трасуванні доріжок й організації панорамних і локальних композицій враховано форму існуючого природного рельєфу. Тут було облаштовано два фонтани, стилізований грот, штучні гірки, оранжерею, лавочки та багато скульптур. По периметру висаджено місцеві дерева – клени (*Acer* sp.), дуби (*Quercus* sp.), липу серцелисту (*Tilia cordata*), граб звичайний (*Carpinus betulus*), які створюють суцільну захисну смугу. Вона забезпечує повну ізоляцію дендропарку, створює відчуття абсолютного спокою. Тут порівняно мало інтродукованих видів дерев і кущів (близько 85).

Серед цінних неаборигенних рослин наявні тюльпанне дерево (*Liriodendron tulipifera*), сосна Веймутова (*Pinus strobus*), кипарисовик горіхоплідний (*Chamaecyparis pisifera*), бундук канадський (*Gymnocladus dioica*), магнолія Суланжа (*Magnolia x soulangiana*), тсуга канадська (*Tsuga canadensis*), катальпа бігнієподібна (*Catalpa bignonioides*), катальпа червонюча (*C. xerubescens*), катальпа яйцевиднолиста (*C. ovata*), катальпа чудова (*C. speciosa*) й інші. Серед численних паркових форм особливо виділяються пурпурнолисті форми бука (*Fagus sylvatica*).

З «червонокнижних» видів тварин у дендропарку та на прилеглих ділянках іноді виявляли імаго подалірія (*Iphiclydes podalirius*). Також протягом теплого періоду року останнім часом тут постійно зустрічається (і розмножується) типова карпатська амфібія кумка жовточерева (*Bombina variegata*).

Нині дендропарк «Чернівецький» є складовою частиною об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Резиденція митрополитів Буковини і Далмації», має велике естетичне, історичне та науково-пізнавальне значення.

287. Дендрологічний парк загальнодержавного значення «Сторожинецький»

Площа: 17,5 га. **Розташування:** м. Сторожинець. **Підпорядкування:** Сторожинецький лісовий коледж. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради депутатів трудящих від 24 лютого 1964 року № 80/5 (пам'ятка природи «Дендропарк лісного технікуму», площа 10,0 га); Розпорядження Ради Міністрів Української РСР від 1 листопада 1968 року № 1085 (пам'ятка природи республіканського значення «Сторожинецький дендропарк», площа 8,3 га); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (дендрологічний парк «Сторожинецький», площа 17,5 га); Постанова Ради Міністрів Української РСР від 22 липня 1983 року № 311 (дендрологічний парк загальнодержавного значення «Сторожинецький», площа 17,5 га).

Парк закладений представниками роду Флондорів у кінці XIX ст. на місці природного лісу. У 1880 році споруджено двоповерховий палац, прикрашений оригінально облаштованою сторожовою вежею і балконом. На початку XX ст. садибу придбав меценат і землевласник Яків Оренштайн. Його родина значно розширила парк у 1912 році, внаслідок перетворення лісового масиву, збільшивши площу до 1,8 га. У парку було висаджено рідкісні й унікальні породи дерев і чагарників. На той час їх тут зростало лише 48 видів.

Відразу після війни (1945 рік) на території маєтку створено лісовий технікум, а також значно збільшено колекції деревних та чагарникових рослин. Площа парку збільшилася до 17,5 га, видовий склад – до 800 таксонів. У його плануванні можна виокремити такі категорії ділянок: рештки природного листяного лісу; центральна частина в регулярному стилі; навчальні колекції в ландшафтному стилі; ділянки, створені у вигляді лісових культур. Рештки широколистяного лісу залишилися переважно в нижній частині дендропарку, хоча окремі групи таких дерев є і в центральній його частині. Це дуби (*Quercus* sp.), ясени (*Fraxinus* sp.), липи (*Tilia* sp.), ялини (*Picea* sp.) і клени (*Acer* sp.). Деяким з них понад 200 років. У верхній частині дендропарку збереглися окремі старі плодові дерева й куці (яблуні (*Malus* sp.), груші (*Pyrus* sp.), сливи (*Prunus* sp.)), які залишилися тут від колишніх селянських садів. Центральна частина дендропарку, яка служила декоративним оформленням панського будинку, спланована в чіткому регулярному стилі. Нова його частина, створена після середини 60-х років XX ст., спланована в ландшафтному стилі. Одночасно з посадками було створено багато нових декоративних елементів паркової архітектури: альтанки, фігурний альпінарій, дерев'яні скульптури та квітники.

Серед інтродукованих видів дерев тут наявні сосна Веймутова (*Pinus strobus*), сосна гімалайська (*P. wallichiana*), псевдотсуга Мензиса (дугласія) (*Pseudotsuga taxifolia*), модрина даурська (*Larix gmelinii*), аралія маньчжурська (*Aralia mandshurica*), акантопанакс Зибольда (елеутерокок) (*Acanthopanax sieboldianum*), сумах коротковолосистий (оцтове дерево) (*Rhus typhina*), ліщина велика (фундук) (*Corylus maxima*), темно-пурпурова форма сливи розлогої (*Prunus pissardii*), рододендрон жовтий (*Rhododendron luteum*), лимонник китайський (*Schisandra chinensis*), бархат амурський (*Phellodendron amurense*), садовий жасмин непахучий (*Philadelphus inodorus*), платан кленолистий (*Platanus xacerifolia*), робінія звичайна (*Robinia pseudoacacia*), каштан їстівний (*Castanea sativa*), катальпа бігнієподібна (*Catalpa bignonioides*), катальпа червоніюча (*C. xerubescens*), катальпа яйцевиднолиста (*C. ovata*), катальпа чудова (*C. speciosa*), магнолія Кобус (*Magnolia kobus*), багряник японський (*Cercidiphyllum japonicum*), горіх чорний (*Juglans nigra*), горіх грецький (*Ju. regia*), горіх сірий (*Ju. cinerea*), горіх маньчжурський (*Ju. mandshurica*), горіх Зібольда (*Ju. sieboldiana*) й інші. Цікавими є верби (*Salix* sp.), вирощені з живців Тарасового дерева, яке й досі росте в далекому Казахстані. У Карпатах це єдиний парк, де є дерева, вирощені з пагонів цієї рослини.

Колекції дендропарку використовуються в навчальному процесі при підготовці фахівців лісового господарства у Сторожинецькому лісовому коледжі. Цей парк є популярним місцем відпочинку жителів міста, має велике естетичне і науково-пізнавальне значення.

Дендрологічний парк «Чернівецький»

Фото Алли Токарюк

ДЕНДРОЛОГІЧНІ ПАРКИ МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ

288. Дендрологічний парк місцевого значення «Млинки»

Площа: 13,8 га. **Розташування:** Хотинський район, ДП «Хотинський лісгосп», Клішківецьке лісництво (кв. 35, вид. 22, 23 і 25–27). **Підпорядкування:** ДП «Хотинський лісгосп». **Утворення:** Рішення 18 сесії Чернівецької обласної ради народних депутатів XXI скликання від 21 грудня 1993 року.

Розташований західніше с. Млинки. Дендропарк створено на місці лісорозсадника. Тут представлено понад 100 видів і форм аборигенних, екзотичних та інтродукованих дерев і кущів з яких сформовано групи й алеї. У складі колекції дендропарку ростуть смерека (*Picea abies*), ялина колюча (*P. pungens*), ялиця біла (*Abies alba*), дугласія блакитна (*Pseudotsuga glauca*), модрина європейська (*Larix decidua*), сосна Веймутова (*Pinus strobus*), сосна кримська (*P. pallasiana*), сосна звичайна (*P. sylvestris*), ялівець козацький (*Juniperus sabina*), ялівець віргінський (*Ju. virginiana*), біота східна (*Biota orientalis*), туя західна (*Thuja occidentalis*), туя велетенська (*T. plicata*), кипарисовик горіхоплідний (*Chamaecyparis pisitera*), тис ягідний (*Taxus baccata*), магнолія Кобус (*Magnolia kobus*), магнолія Суланжа (*M. soulangeana*), тюльпанне дерево (*Liriodendron tulipifera*), тополя пірамідальна (*Populus pyramidalis*), тополя тремтяча (*P. tremula*), тополя біла (*P. alba*), тополя

канадська (*P. canadensis*), верба козяча (*Salix caprea*), верба тритичникова (*S. triandra*), шипшина корична (*Rosa cinnamomea*), шипшина звичайна (*R. canina*), яблуня пурпурова (*Malus purpurea*), спірея каменелиста (*Phusocarpus opulifolius*), таволга середня (*Spiraea media*), черемха пізня (*Padus serotina*), черемха звичайна (*P. racanosa*), глід плодовий (*Crataegus azarolus*), малина пахуча (*Rubus odoratus*), айва японська (*Chaenomeles japonica*), аронія чорноплідна (*Aronia melanocarpa*), алича (*Prunus divaricata*), берека (*Sorbus torminalis*), ірга круглолиста (*Amelanchier ovalis*), вишня японська (*Cerasus serrulata*), липа широколиста (*Tilia platyphyllos*), липа дрібнолиста (*T. cordata*), лимонник китайський (*Schizandra chinensis*), крушина ламка (*Frangula alnus*), бруслина бородавчаста (*Euonymus verrucosa*), бруслина європейська (*E. europaea*), аралія маньчжурська (*Aralia mandshurica*), плющ звичайний (*Hedera helix*), барбарис звичайний (*Berberis vulgaris*), барбарис Тунберга (*B. thunbergii*), магонія падуболиста (*Mahonia aquifolium*), бархат амурський (*Phellodendron amurense*), птелея трилиста (*Ptelea trifoliata*), платан кленолистий (*Platanus acerifolia*), сумах коротковолосий (*Rhus typhina*), скумпія пурпурна (*Cotinus coggygia*), самшит звичайний (*Buxus sempervirens*), дерен справжній (*Comus mas*), свидина кров'яна (*Thelycrania sarguinea*), свидина біла (*T. alba*), ліщина звичайна (*Corylus avellana*), ліщина деревовидна (*C. colurna*), граб звичайний (*Carpinus betulus*), вільха сіра (*Alnus incana*), вільха чорна (*A. glutinosa*), береза повисла (*Betula pendula*), бук лісовий (*Fagus sylvatica*), дуб скельний (*Quercus petraea*), дуб звичайний (*Q. robur*), дуб звичайний форма 'Пурпурова' (*Q. r. 'Atropurpurea'*), дуб червоний (*Q. atropurpurea*), каштан їстівний (*Castanea sativa*), жимолость звичайна (*Lonicera xylosteum*), калина звичайна (*Viburnum opulus*), калина звичайна форма 'Бульденеж' (*V. o. 'Roseum'*), сніжноягідник білий (*Symphoricarpos albus*), бузина чорна (*Sambucus nigra*), катальпа бігонієподібна (*Catalpa bignonioides*), гірकोкштан звичайний (*Aesculus hippocastanum*), дейція шорстка (*Deutzia scarba*), садовий жасмин (*Philadelphus coronarius*), смородина чорна (*Ribes nigrum*), смородина золотиста (*R. aureum*), бузок угорський (*Syringa josikaea*), бузок звичайний (*S. vulgaris*), бирючина звичайна (*Ligustrum vulgare*), форзиція європейська (*Forsythia europaea*), ясен пухнастий (*Fraxinus pennsylvanica*), горіх чорний (*Juglans nigra*), горіх маньчжурський (*Ju. mandshurica*), горіх волоський (*Ju. regia*), гледичія колюча (*Gleditschia triacanthos*), золотий дощ звичайний (*Laburnum anagyroides*), робінія звичайна (*Robinia pseudoacacia*), міхурник деревоподібний (*Colutea arborescens*), аморфа кушова (*Amorpha fruticosa*), клен гостролистий (*Acer platanoides*), клен польовий (*A. campestre*), явір (*A. pseudoplatanus*), клен татарський (*A. tataricum*), клен ясенolistий (*A. negundo*), клокичка периста (*Staphylea pinnata*). Дендропарк використовується для заготівлі насіння цінних деревних порід, є навчальною базою учнівського лісництва та працівників лісового господарства.

289. Дендрологічний парк місцевого значення «Заставнівський»

Площа: 6,0 га. **Розташування:** м. Заставна, вул. Миколи Івасюка. **Підпорядкування:** Заставнівська міська рада. **Утворення:** Рішення 6 сесії Чернівецької обласної ради XXIV скликання від 27 грудня 2002 року № 127-6/02.

Розташований у південно-східній частині м. Заставна. Дендрофлора тут представлена такими інтродуцентами: ялина колюча форма 'Сиза' (*Picea pungens 'Glauca'*), широкогілочник східний (*Platyclusus orientalis*), туя західна (*Thuja occidentalis*), свидина біла (*Swida alba*), гірकोкштан червоний (*Aesculus pavia*), карагана дерев'яниста (*Caragana arborescens*), хеномелес японський (*Chaenomeles japonica*), горіх грецький (*Juglans regia*), шовковиця біла (*Morus alba*), черемха пізня (*Padus serotina*), пухироплідник калинолистий (*Physocarpus opulifolius*), тополя Симона (*Populus simonii*), слива розлога (*Prunus divaricata*), сніжноягідник прирічковий (*Symphoricarpos rivularis*).

290. Дендрологічний парк місцевого значення «Киселівський (Гайдейка)»

Площа: 20,4 га. **Розташування:** Кіцманський район, околиці с. Киселів. **Підпорядкування:** Киселівська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Киселівський», площа 2,0 га); Рішення 6 сесії Чернівецької обласної ради XXIII скликання від 10 березня 1999 року № 14-6/99 (дендрологічний парк місцевого значення «Киселівський (Гайдейка)», площа 2,0 га); Рішення 22 сесії Чернівецької обласної ради V скликання від 24 вересня 2008 року № 229-22/08 (площу збільшено до 20,4 га).

Парк створений у 1864 році поміщиком Іоаном (Янку) фон Зотта на схилах замкнутої карстової впадини серед сільськогосподарських угідь поблизу залізничної стації Стефанешти. У парку є невеликий ставок, кілька джерел. Збереглася турецька криниця, побудована в 1864 році. Тут налічується понад 100 видів екзотичних рослин серед яких туя західна (*Thuja occidentalis*), кипарисовик горохоплодий (*Chamaecyparis pisifera*), лимонник китайський (*Schisandra chinensis*), тюльпанне дерево (*Liriodendron tulipifera*), магнолія Суланжа (*Magnolia ×soulangiana*), пекан (гікорі пекан) (*Carya illinoensis*) й інші. На території парку та навколо нього зростає велика кількість дерев високопродуктивного ранньолітнього медоноса робінії звичайної (*Robinia pseudoacacia*), тому ця територія активно використовується бджолярами. Віддаленість дендропарку і відсутність охорони негативно позначаються на його санітарному стані, а також та стані деревної рослинності.

291. Дендрологічний парк місцевого значення «Нижньостановецький»

Площа: 1,0 га. **Розташування:** Кіцманський район, с. Нижні Станівці. **Підпорядкування:** Нижньостановецький загальноосвітній навчальний заклад I–III ступенів. **Утворення:** Рішення 6 сесії Чернівецької обласної ради XXIV скликання від 27 грудня 2002 року № 127-6/02.

Парк створено з нагоди 150-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка в 1964 році учнівським колективом під керівництвом вчителя географії Володимира Гараса на пологому схилі. Парк розбитий на окремі сектори, де висаджені рослини з різних фізико-географічних зон. В окремій його частині сформовано «карпатський схил», на якому відображено висотну поясність. Представлено експозиції «Уссурійська тайга», «Середземномор'я», «Північна Америка». Посадковий матеріал отримано з Чернівецького ботанічного саду та Сторожинецького дендропарку. До створення колекції долучалися й колишні випускники школи, які надсилали саджанці з Далекого Сходу, Криму, Кавказу, Середньої Азії. Колекція рослин налічує сьогодні близько 100 видів дерев і кущів з різних природних зон. Серед них сосна Веймутова (*Pinus strobus*), туя західна (*Thuja occidentalis*), магнолія Кобус (*Magnolia kobus*), платан кленолистий (*Platanus ×acerifolia*), катальпа бігнієподібна (*Catalpa bignonioides*), бархат амурський (*Phellodendron amurense*), горіх чорний (*Juglans nigra*), горіх Зібольда (*Ju. sieboldiana*), тополя берлінська (*Populus ×berolinensis*).

ПАРКИ-ПАМ'ЯТКИ САДОВО-ПАРКОВОГО МИСТЕЦТВА

292. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Романківецький»

Площа: 8,1 га. **Розташування:** Сокирянський район, с. Романківці. **Підпорядкування:** Романківська сільська рада. **Утворення:** Рішення 12 сесії Чернівецької обласної ради XXIV скликання від 17 грудня 2003 року № 179-12/03.

Засновником парку вважається поміщик Василь Росету-Балонеску (Балонєцькій), який упродовж 1805–1838 років проводить реконструкцію панського двору та розбиває парк на місці лісового масиву. Проте активно розвиватися комплекс починає лише через кілька десятиліть, коли в 1838 році парк переходить у володіння поміщика Крупенського, який приймає рішення розвивати його за класичними європейськими прикладами садово-паркового мистецтва. Територію було поділено на прогулянкові зони, прокладено алеї. У 1900 році в центрі парку, праворуч головної прогулянкової алеї, споруджують велику підземну оранжерею (її залишки збереглися донині), яка стала центром інтродукції рослин на території Хотинського повіту. Поміщику Крупенському вдалося зібрати тут унікальну колекцію чагарників і дерев, привезених з різних куточків світу. Зберігся також унікальний зелений тунель завдовжки понад 1 км, що веде з парку прямо до місцевої церкви. У складі дендрофлори тут налічується чимало дерев з Європи, Азії та Америки, вік яких перевищує 200 років: гірकोкаштан звичайний (*Aesculus hippocastanum*), горіх чорний (*Juglans nigra*), горіх грецький (*Ju. regia*), гледичія колюча (*Gleditsia triacanthos*), гледичія колюча форма 'Безколючкова' (*G. t. 'Inermis'*), сніжноягідник прирічковий (*Symphoricarpos rivularis*).

293. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Грушовецький»

Площа: 3,7 га. **Розташування:** Кельменецький район, с. Грушівці. **Підпорядкування:** Грушовецький навчально-виховний комплекс. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Парк закладений п. Чорним у другій половині XIX ст. Він раніше називався «Панський сад». У складі дендрофлори тут налічується понад 20 видів декоративних інтродуцентів. Серед них широкогілочник східний (*Platyclusus orientalis*), гірकोкаштан звичайний (*Aesculus hippocastanum*), айва довгаста (*Cydonia oblonga*), гледичія колюча (*Gleditsia triacanthos*), бундук канадський (*Gymnocladus dioicus*), горіх маньчжурський (*Juglans mandshurica*), горіх чорний (*Ju. nigra*), горіх скельний (*Ju. rupestris*), дикий виноград п'ятилисточковий (*Parthenocissus quinquefolia*), садовий жасмин звичайний (*Philadelphus coronarius*), робінія звичайна (*Robinia pseudoacacia*), троянда століста (*Rosa centifolia*), бузок перський (*Syringa persica*).

294. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Ставчанський»

Площа: 10,0 га. **Розташування:** Хотинський район, с. Ставчани. **Підпорядкування:** Ставчанський професійний ліцей. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Парк закладено навколо колишнього панського маєтку, який служив літньою резиденцією для відпочинку. Серед насаджень збереглися ялівець козачий (*Juniperus sabina*), широкогілочник східний (*Platycladus orientalis*), туя західна (*Thuja occidentalis*), гіркокаштан звичайний (*Aesculus hippocastanum*), самшит вічнозелений (*Buxus sempervirens*), карагана дерев'яниста (*Caragana arborescens*), маслинка вузьколиста (*Elaeagnus angustifolia*), форзиція звисаюча (*Forsythia suspensa*), ясен носолистий (*Fraxinus rhynchophylla*), гледичія колюча (*Gleditsia triacanthos*), горіх сірий (*Juglans cinerea*), горіх чорний (*Ju. nigra*), горіх грецький (*Ju. regia*), шовковиця біла (*Morus alba*), садовий жасмин непахучий (*Philadelphus inodorus*), пухироплідник калинолистий (*Physocarpus opulifolius*), тополя пірамідальна (*Populus pyramidalis*), тополя Симона (*P. simonii*), слива розлога (*Prunus divaricata*), робінія звичайна (*Robinia pseudoacacia*), робінія клейка (*R. viscosa*), бузок перський (*Syringa persica*), виноград справжній (*Vitis vinifera*).

295. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Хотинський»

Площа: 4,0 га. **Розташування:** м. Хотин. **Підпорядкування:** Хотинське виробниче управління житлово-комунального господарства. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради депутатів трудящих від 24 лютого 1964 року № 80/5 (пам'ятка природи місцевого значення «Парк, створений в 1920–22 рр.», без зазначення площі); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Хотинський», площа 4,0 га).

Парк розташований у центральній частині м. Хотин. У складі дендрофлори тут наявні ялина колюча форма 'Сиза' (*Picea pungens* 'Glauca'), широкогілочник східний (*Platycladus orientalis*), туя західна (*Thuja occidentalis*), самшит вічнозелений (*Buxus sempervirens*), карагана дерев'яниста (*Caragana arborescens*), катальпа бігнієподібна (*Catalpa bignonioides*), ясен носолистий (*Fraxinus rhynchophylla*), гледичія колюча (*Gleditsia triacanthos*), горіх грецький (*Juglans regia*), шовковиця біла (*Morus alba*), дикий виноград п'ятилисточковий (*Parthenocissus quinquefolia*), садовий жасмин непахучий (*Philadelphus inodorus*), тополя берлінська (*Populus xberlinensis*), тополя пірамідальна (*P. pyramidalis*), слива розлога (*Prunus divaricata*), робінія звичайна (*Robinia pseudoacacia*), робінія звичайна форма 'Куляста' (*R. p.* 'Umbraculifera').

296. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Рідківський»

Площа: 5,0 га. **Розташування:** Новоселицький район, с. Рідківці. **Підпорядкування:** Рідківська загальноосвітня школа I–III ступенів. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради депутатів трудящих від 24 лютого 1964 року № 80/5 (пам'ятка природи місцевого значення «Садба і розсадник при с/г технікумі»); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради

народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Рідківський»).

Парк заснований у 1890 році п. Штефановичем. Тут росте понад 40 видів деревних екзотів. Серед них кипарисовик горохоплодий (*Chamaecyparis pisifera*), кипарисовик горохоплодий форма 'Сиза' (*Ch. p. 'Glauca'*), ялина колюча форма 'Костеріана' (*Picea pungens 'Kosteriana'*), ялина колюча форма 'Плакуча' (*P. p. 'Pendula'*), широкогілочник східний форма 'Пірамідальна' (*Platyclusus orientalis 'Pyramidalis'*), аморфа кущова (*Amorpha fruticosa*), аралія висока (*Aralia elata*), карагана дерев'яниста (*Caragana arborescens*), ліщина велика (фундук) (*Corylus maxima*), гледичія колюча (*Gleditsia triacanthos*), бундук канадський (*Gymnocladus dioicus*), горіх грецький (*Juglans regia*), садовий жасмин непахучий (*Philadelphus inodorus*), тополя дельтолиста (*Populus deltoides*), тополя пірамідальна (*P. pyramidalis*), сумах коротковолосистий (оцтове дерево) (*Rhus typhina*), стифнолобіум японський (*Styphnolobium japonicum*), сніжноягідник прирічковий (*Symphoricarpos rivularis*). Особливої уваги заслуговує чи не найбільший на Буковині екземпляр каштана їстівного (*Castanea sativa*), який зберігся на території старої частини парку і сьогодні у віці майже 120 років досягає висоти 27 м та майже 3 м в обхваті стовбура.

297. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Чорнівський»

Площа: 4,0 га. **Розташування:** Новоселицький район, с. Чорнівка. **Підпорядкування:** Чорнівська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради депутатів трудящих від 24 лютого 1964 року № 80/5 (пам'ятка природи місцевого значення «Парк, створений в 1840 році», площа 1,0 га); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Чорнівський», площа 4,0 га).

Палац у с. Чорнівка збудований у 1825 році Доксакієм Гурмузакі (Doxaki Hurmuzaki (1782–1857)), який походив із грецької родини, що переселилася в Молдавію наприкінці XVI ст. з о. Хіос та об'єдналася з вельможними молдавськими родинами. Палац перебував у власності родини Гурмузакі до 1867 року й до наших днів не зберігся. Архітектурне оформлення будинку мало риси класицизму, що було характерним для європейських дворянських палаців у першій половині XIX ст. Поруч із будинком на площі 4 га був закладений парк із багатьма декоративними деревами рідкісних порід, скульптурами, фонтанами, алеями (липовою, трояндовою, жасминною, бузковою) та склянню оранжереєю. До нашого часу зберігся маленький ставок, овіяний легендою про нещасливу любов сина Доксакі – Константина і Єлени з Васловівців, де ще ростуть жовті лілії (гличики жовті (*Nuphar lutea*)) як символ кохання і розлуки. На території парку зростає близько 45 видів дерев і кущів, серед яких 15 екзотів віком понад 100 років: ялівець віргінський (*Juniperus virginiana*), сосна австрійська (*Pinus nigra*), сосна Веймутова (*P. strobus*), туя західна (*Thuja occidentalis*), айлант найвищий (*Ailanthus altissima*), каркас західний (*Celtis occidentalis*), хеномелес Мауеля (*Chaenomeles maulei*), ясен пенсильванський (*Fraxinus pensylvanica*), гледичія колюча форма 'Безколючкова' (*Gleditsia triacanthos 'Inermis'*), бундук канадський (*Gymnocladus dioicus*), тополя пірамідальна (*Populus pyramidalis*), тополя Симона (*P. simonii*), робінія звичайна (*Robinia pseudoacacia*), горобина гібридна (*Sorbus ×hybrida*), сніжноягідник прирічковий (*Symphoricarpos rivularis*). До Зеленої книги України занесено угруповання формації гличиків жовтих (*Nuphareta luteae*).

Глечики жовті (*Nuphar lutea*) у ставку в Чорнівському парку

Фото Людмили Мелешук

298. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Вікнянський»

Площа: 2,0 га. **Розташування:** Заставнівський район, с. Вікно. **Підпорядкування:** Вікнянська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради депутатів трудящих від 24 лютого 1964 року № 80/5 (пам'ятка природи місцевого значення «Парк, створений в 1860 р.», без зазначення площі); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Вікнянський», площа 2,0 га).

Створювати парк розпочав барон Вільбург у 1810 році навколо двоповерхового палацу з колонами і бойовою вежею у стилі західноєвропейського романтизму, який було збудовано в 1809 році. Пізніше він перейшов у власність єдиної доньки барона Катерини, яка вийшла заміж за відставного капітана Міхая де Зотта. Формування парку тривало майже півстоліття до 1860 року. У народі його називали «вікнянський оград», оскільки територія парку раніше була обгороджена і недоступна для простих людей. Тут налічується понад 230 дерев (вік окремих з них досягає 250 років), зокрема гінго дволопатеве (*Ginkgo biloba*), шовковиця біла (*Morus alba*), платан кленолистий (*Platanus xacerifolia*), тополя пірамідальна (*Populus pyramidalis*), верба вавилонська (*Salix babylonica*), в'яз приземистий (*Ulmus pumila*).

299. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Заставнівський»

Площа: 2,0 га. **Розташування:** м. Заставна, вул. Юрія Гагаріна. **Підпорядкування:** Заставнівська міська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради депутатів трудящих від 24 лютого 1964 року № 80/5 (пам'ятка природи місцевого значення «Парк, створений в 1860 р.»); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Заставнівський»).

Парк розташований у центрі м. Заставна, активно використовується місцевими жителями для відпочинку. Тут добре виражені алеїні та рядові посадки тополі білої (*Populus alba*) віком понад 100 років. До останнього часу велика кількість дерев перебувала в аварійному стані, у зв'язку з чим навесні 2017 року на території парку проведено санітарну чистку старих і сухих рослин. У складі дендрофлори представлені такі інтродуценти: ялина колюча форма 'Сиза' (*Picea pungens 'Glauca'*), широкогілочник східний (*Platyclusus orientalis*), туя західна (*Thuja occidentalis*), гірकोкаштан звичайний (*Aesculus hippocastanum*), тополя Симона (*Populus simonii*), робінія звичайна (*Robinia pseudoacacia*), робінія клейка (*R. viscosa*), сніжноягідник прирічковий (*Symphoricarpos rivularis*), клен ясенolistий (*Acer negundo*), горіх грецький (*Juglans regia*), пухироплідник калинолистий (*Physocarpus opulifolius*), свидина біла (*Swida alba*).

300. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Брусницький»

Площа: 4,0 га. **Розташування:** Кіцманський район, с. Кальнівці. **Підпорядкування:** Обласна комунальна установа «Обласна лікарня відновного лікування». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Заснований наприкінці XIX ст. Дерева різного віку і складу ростуть окремими екземплярами, невеличкими групами та у вигляді алеї. Рельєф парку рівнинний, на території є невеликий ставок. У складі дендрофлори збереглися туя західна (*Thuja occidentalis*), гіркокаштан звичайний (*Aesculus hippocastanum*), аморфа кущова (*Amorpha fruticosa*), катальпа яйцевиднолиста (*Catalpa ovata*), хеномелес японський (*Chaenomeles japonica*), садовий жасмин непахучий (*Philadelphus inodorus*), робінія звичайна (*Robinia pseudoacacia*), сніжноягідник прирічковий (*Symphoricarpos rivularis*). Парк має санітарно-гігієнічне, оздоровче й естетичне значення та сприяє підсиленню лікувального ефекту на території водолікарні.

301. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Лужанський»

Площа: 2,3 га. **Розташування:** Кіцманський район, смт Лужани. **Підпорядкування:** Лужанська селищна рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради депутатів трудящих від 24 лютого 1964 року № 80/5 (пам'ятка природи місцевого значення «Садиба-парк лікарні, створений в 1870 році», площа 2,0 га); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Лужанський», площа 2,3 га); Рішення 18 сесії Чернівецької обласної ради народних депутатів XXI скликання від 21 грудня 1993 року (площу збільшено до 4,6 га); Рішення 22 сесії Чернівецької обласної ради V скликання від 24 вересня 2008 року № 230-22/08 (вказано площу 2,3 га).

Парк закладено в XIX ст. на берегах р. Совиця Ставчанська у східній частині смт Лужани навколо маєтку Андрія Ботушана, що зберігся до сьогоднішнього часу. Раніше на території парку були облаштовані водоспад і фонтани, а в центрі було наявне озеро. Збереглися сходи, що ведуть до річки. Біля сходів колись стояли скульптури. Добре збереглася алея з катальп (*Catalpa* sp.) різних видів і різновидностей. Тут зростає велика кількість екзотичних дерев з Північної Америки, Японії, Кореї та Китаю: ялина колюча форма 'Сиза' (*Picea pungens 'Glauca'*),

сосна австрійська (*Pinus nigra*), туя західна (*Thuja occidentalis*), клен ясенolistий (*Acer negundo*), клен ясенolistий форма 'Каліфорніка' (*A. n. 'Californica'*), карагана дерев'яниста (*Caragana arborescens*), каштан їстівний (*Castanea sativa*), катальпа бігніонієвидна (*Catalpa bignonioides*), катальпа червоніюча (*C. xerubescens*), катальпа яйцевиднолиста (*C. ovata*), катальпа чудова (*C. speciosa*), каркас західний (*Celtis occidentalis*), ясен пенсильванський (*Fraxinus pensylvanica*), гледичія колюча (*Gleditsia triacanthos*), горіх грецький (*Juglans regia*), тюльпанне дерево (*Liriodendron tulipifera*), пухироплідник калинолистий (*Physocarpus opulifolius*), платан кленолистий (*Platanus xacerifolia*), тополя дельтолиста (*Populus deltoides*), слива розлога (*Prunus divaricata*), дуб північний (*Quercus borealis*), дуб кошенільний (*Q. coccinea*), верба вавилонська (*Salix babylonica*), стифнолобіум японський (*Styphnolobium japonicum*), липа срібляста (*Tilia argentea*). З «червонокнижних» тварин виявлена красуня-діва (*Calopteryx virgo*). Парк добре доглянутий, використовується місцевими жителями як місце масового відпочину.

302. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Оршовецький»

Площа: 10,0 га. **Розташування:** Кіцманський район, с. Оршівці. **Підпорядкування:** Оршівський дитячий будинок. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради депутатів трудящих від 24 лютого 1964 року № 80/5 (пам'ятка природи місцевого значення «Садиба-парк, створений в 1860 році», площа 3,0 га); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Оршовецький», площа 10,0 га).

Один із найстаріших на Буковині парків пейзажного типу, створений у 1850 році, розташований у північно-західній частині с. Оршівці на місці лісового масиву. Має оригінальну паркову архітектуру. При створенні парку вдало використано елементи рельєфу, пересіченого стрімкими крутосхилами. Його алеї повторюють вигини схилів, звиваючись серпантинном серед горбків і урвищ. Вертикальні лінії посилюються штучними гірками й терасами, які оформлені групами аборигенних видів деревних рослин. У парку споруджено систему ставків з переходами, острівцем і каналом. На острові під величезним дубом створена екзотична альтанка, до якої можна дістатися через місток. У парку збереглася багата дендрофлора. У його насадженнях налічується понад 70 видів дерев і чагарників, у тому числі 36 видів різновидів і форм екзотів, серед яких сосна австрійська (*Pinus nigra*), сосна Веймутова (*P. strobus*), широкогілочник східний (*Platycladus orientalis*), тсуга канадська (*Tsuga canadensis*), айлант найвищий (*Ailanthus altissima*), самшит вічнозелений (*Buxus sempervirens*), карагана дерев'яниста (*Caragana arborescens*), хеномелес Мауеля (*Chaenomeles maulei*), гледичія колюча (*Gleditsia triacanthos*), гледичія колюча форма 'Безколючкова' (*G. t. 'Inermis'*), гортензія деревовидна (*Hydrangea arborescens*), горіх сірий (*Juglans cinerea*), горіх грецький (*Ju. regia*), магонія падуболиста (*Mahonia aquifolium*), шовковиця біла (*Morus alba*), дикий виноград п'ятилисточковий (*Parthenocissus quinquefolia*), пухироплідник калинолистий (*Physocarpus opulifolius*), платан західний (*Platanus occidentalis*), тополя дельтолиста (*Populus deltoides*), тополя пірамідальна (*P. pyramidalis*), тополя Симона (*P. simonii*), верба вавилонська (*Salix babylonica*), липа американська (*Tilia americana*), липа темно-зелена (*T. xeuclora*).

303. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Чорторійський»

Площа: 3,0 га. **Розташування:** Кіцманський район, с. Чорторія. **Підпорядкування:** Чорторійський психоневрологічний будинок-інтернат. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради депутатів трудящих від 24 лютого 1964 року № 80/5 (пам'ятка природи місцевого значення «Парк психолонії»); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Чорторійський»).

Дендропарк закладено в кінці XIX ст. навколо графського будинку п. Чорторійського, що побудований у 1663 році. Сьогодні маєток називають іменем імовірно його останнього власника «Палац Манеску». У парку переважають старовікові дерева різних порід, які зростають окремими екземплярами, алеями та невеличкими групами. Дендрофлора тут представлена 11 видами, серед яких берест (*Ulmus minor*) віком 150–170 років, модрина європейська (*Larix decidua*), робінія клейка (*Robinia viscosa*), айлант найвищий (*Ailanthus altissima*), гледичія колюча (*Gleditsia triacanthos*), осокір (*Populus nigra*), липа різнолиста (*Tilia heterophylla*). У 1864 році була посаджена алея гіркогоштанна звичайного (*Aesculus hippocastanum*). Серед рідкісних рослин парку заслуговує уваги тюльпанне дерево (*Liriodendron tulipifera*), якому понад 200 років – найстаріший екземпляр цього виду на Буковині. Територія парку закрита для відвідувачів.

304. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Парк «Жовтневий»

Площа: 63,5 га. **Розташування:** м. Чернівці, вул. Пилипа Орлика – вул. Південно-Кільцева. **Підпорядкування:** Комунальне підприємство «Парк «Жовтневий». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 17 березня 1992 року № 72 (створено на площі 75,0 га); Рішення 14 сесії Чернівецької обласної ради XXIII скликання від 2 лютого 2001 року № 8-14/01 (площу зменшено на 5,5002 га); Рішення 22 сесії Чернівецької обласної ради V скликання від 24 вересня 2008 року № 230-22/08 (вказано площу 63,5 га).

Парк розташований у південній частині м. Чернівці. Його створено в 50–60-х роках XX ст. (відкриття відбулося в 1968 році) при забудові району сьогодняшнього проспекту Незалежності на місці плодового саду, полів та яру з каскадом ставків, які виконують меліоративну функцію. Збереглася тополева алея, яка, найімовірніше, була частиною польової дороги в минулому. При створенні парку були залишені фрагменти лісової рослинності, сформували алеї з урахуванням особливостей рельєфу та заклали алейні і солітерні посадки з інтродуцентів. Серед них ялина колюча форма 'Сиза' (*Picea pungens* 'Glauca'), сосна Палласа (*Pinus pallasiana*), широкогілочник східний (*Platycladus orientalis*), айлант найвищий (*Ailanthus altissima*), карагана дерев'яниста (*Caragana arborescens*), маслинка зонтична (*Elaeagnus umbellata*), форзиція звисаюча (*Forsythia suspensa*), ясен пенсильванський (*Fraxinus pennsylvanica*), гледичія колюча (*Gleditsia triacanthos*), горіх грецький (*Juglans regia*), золотий дощ звичайний (*Laburnum anagyroides*), черемха пізня (*Padus serotina*), дикий виноград п'ятилисточковий (*Parthenocissus quinquefolia*), бархат амурський (*Phellodendron amurense*), садовий жасмин непахучий (*Philadelphus inodorus*), робінія звичайна (*Robinia pseudoacacia*), сніжноягідник прирічковий (*Symphoricarpos rivularis*), пухироплідник калинолистий (*Physocarpus opulifolius*), тополя Симона (*Populus simonii*), алича (*Prunus divaricata*), слива розлога (*P. pissardii*), дуб північний (*Quercus borealis*), таволга верболиста (*Spiraea salicifolia*), таволга Вангутта (*S. ×vanhouttei*),

стифнолобіум японський (*Styphnolobium japonicum*), свидина біла (*Swida alba*). З «червоно-книжних» тварин виявлені п'явка медична (*Hirudo medicinalis*), дозорець-імператор (*Anax imperator*) і подалірій (*Iphiclides podalirius*). У парку постійно ведуться роботи із благоустрою та впорядкування території. Закладено пам'ятні алеї: «Алея Слави в пам'ять про буковинських воїнів, які загинули в АТО» (2015 рік), «Дерева Миру» (2016 рік), «Дитяча алея» (2017 рік).

305. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Парк ім. Ф. Шиллера»

Площа: 10,0 га. **Розташування:** м. Чернівці, вул. Київська. **Підпорядкування:** Департамент житлово-комунального господарства м. Чернівці; ФОП Герман Ю. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради депутатів трудящих від 24 лютого 1964 року № 80/5 (пам'ятка природи місцевого значення «Парк ім. Шиллера»); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Студентський парк ім. Шиллера»).

Один із найстаріших парків Чернівців сформовано на крутому схилі правого берега р. Ключка в 1890 році в результаті облаштування лісового масиву на тодішній західній околиці міста. Парковий ландшафт тут утворювався за рахунок ландшафтних рубок і нових посадок з урахуванням ландшафтно-таксаційної оцінки території. Інтенсивність рубок формування залежала від складу і просторових якостей лісової рослинності та композиційних особливостей створюваного паркового простору. У складі дендрофлори парку налічується понад 30 видів і форм, але переважають аборигенні види, зокрема, клен-явір (*Acer platanoides*), ясен звичайний (*Fraxinus excelsior*), бук лісовий (*Fagus sylvatica*), граб звичайний (*Carpinus betulus*). Особливої уваги заслуговують трьохсотлітні дерева дуба звичайного (*Quercus robur*). Значна частина парку зайнята насадженнями робінії звичайної (*Robinia pseudoacacia*), поодинокі трапляється гіркокаштан звичайний (*Aesculus hippocastanum*). Сучасний стан парку потребує реконструкції насаджень та впорядкування території.

306. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Парк ім. Ю. Федьковича»

Площа: 10,0 га. **Розташування:** м. Чернівці, вул. Йозефа Главки, 20. **Підпорядкування:** Департамент житлово-комунального господарства м. Чернівці; Управління культури Чернівецької міської ради. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради депутатів трудящих від 24 лютого 1964 року № 80/5 (пам'ятка природи місцевого значення «Парк ім. Шевченка»); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Парк ім. Шевченка»).

Парк закладено в 1888 році на схилах г. Домінік (Domnikberg або Габсбурзька височина (Habsburgs hohe)) на місці лісового масиву. Сьогодні тут розташований парк ім. Ю. Федьковича, який за радянських часів називався «Парк ім. Шевченка», а в румунський період – «Парк принцеси Єлени». Про парк на горі Габсбургів згадує у книжці «Моя первая жизнь» Вернон Кресс. Цікаво те, що свого часу там був наглядач за парковими насадженнями. Наглядач – «високий вусатий поляк у зеленій формі і кепці такого ж кольору». Він наглядав за чистотою алеї, за газонами. У парку теплої пори року завжди було людно, відпочивали дорослі з дітьми. До речі, собак із парку виганяв наглядач, а люди відпочивали тут на шезлонгах.

В основних рисах архітектурне планування парку збереглося до наших днів. Парк побудовано в ландшафтному стилі за винятком центральної частини, яка розміщена на верхівці горба й реконструйована в регулярному стилі. Для цього верхівку горба розчистили від дерев і вирівняли у формі еліпсоподібного майданчика. Там було розбито симетричні алеї і газони геометричної форми, висаджено інтродуковані дерева й чагарники. За планом архітектора центральна частина парку повинна була служити великим оглядовим майданчиком, звідки відкривався широкий панорамний краєвид. Від вершини горба в кількох напрямках серпантинними уздовж схилів розходилися алеї, вдало поєднуючи елементи рельєфу. У деяких місцях парку, де схили урвисто обривалися вниз, були створені додаткові оглядові майданчики.

Оскільки парк сформовано на місці лісу та сплановано в пейзажному стилі, в його складі інтродукованих видів дерев і чагарників порівняно мало, щоб зберегти цілісність місцевих краєвидів. Тут зростають ялівець козачий (*Juniperus sabina*), ялина колюча форма 'Сиза' (*Picea pungens* 'Glauca'), сосна австрійська (*Pinus nigra*), сосна Веймутова (*P. strobus*), широкогілочник східний форма 'Щільна' (*Platycladus orientalis* 'Stricta'), абрикос звичайний (*Armeniaca vulgaris*), самшит вічнозелений (*Buxus sempervirens*), карагана дерев'яниста (*Caragana arborescens*), каркас західний (*Celtis occidentalis*), дейція шорстка форма 'Плена' (*Deutzia scabra* 'Plena'), форзиція звисаюча (*Forsythia suspensa*), гледичія колюча (*Gleditsia triacanthos*), садовий жасмин великоквітковий (*Philadelphus grandiflorus*), садовий жасмин непахучий (*Ph. inodorus*), тополя Симона (*Populus simonii*), слива розлога (*Prunus divaricata*), робінія звичайна форма 'Куляста' (*Robinia pseudoacacia* 'Umbraculifera'), троянда багатоквіткова (*Rosa multiflora*), горобина проміжна (*Sorbus intermedia*), сніжнягідник прирічковий (*Symphoricarpos rivularis*), липа різнолиста (*Tilia heterophylla*).

307. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Парк-сквер»

Площа: 0,5 га. **Розташування:** м. Чернівці, вул. Кирила Стеценка, 3. **Підпорядкування:** Чернівецький обласний лікарсько-фізкультурний диспансер. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Невеликий парк, оформлений на подвір'ї колишньої приватної садиби. Тут ростуть кипарисовик Лавсона (*Chamaecyparis lawsoniana*), гінго дволопатеве (*Ginkgo biloba*), ялина колюча (*Picea pungens*), широкогілочник східний (*Platycladus orientalis*), широкогілочник східний форма 'Компактна' (*P. o.* 'Compacta'), туя західна форма 'Пірамідальна' (*Thuja occidentalis* 'Pyramidalis'), тсуга канадська (*Tsuga canadensis*), клен ясенolistий (*Acer negundo*), барбарис Тунберга (*Berberis thunbergii*), карагана дерев'яниста (*Caragana arborescens*), деревогубець батогоподібний (*Celastrus flagellaris*), глід м'який (*Crataegus mollis*), ясен білоцвітий (*Fraxinus ornus*), гледичія колюча (*Gleditsia triacanthos*), гледичія колюча форма 'Безколючкова' (*G. t.* 'Inermis'), горіх грецький (*Juglans regia*), магнолія Суланжа форма 'Александрина' (*Magnolia x soulangiana* 'Alexandrina'), шовковиця біла (*Morus alba*), дикий виноград п'ятилисточковий (*Parthenocissus quinquefolia*), садовий жасмин непахучий (*Philadelphus inodorus*), тополя пірамідальна (*Populus pyramidalis*), слива розлога (*Prunus divaricata*), дуб північний (*Quercus borealis*), робінія звичайна (*Robinia pseudoacacia*), верба вавилонська (*Salix babylonica*), липа різнолиста (*Tilia heterophylla*), липа срібляста (*T. argentea*), вістерія китайська (*Wisteria sinensis*).

308. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Парк-сквер»

Площа: 0,5 га. **Розташування:** м. Чернівці, вул. Мирона Кордуби. **Підпорядкування:** Департамент житлово-комунального господарства м. Чернівці. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради депутатів трудящих від 24 лютого 1964 року № 80/5 (пам'ятка природи місцевого значення «Сквер по вул. Орджонікідзе»); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Парк-сквер»).

Парк створено на місці городу при костелі Пречистого Серця Ісуса (побудовано в 1894 році), що належав Товариству єзуїтів. На момент спорудження костелу навколо нього розташовувалася величезна площа, яку активно почали забудовувати наприкінці австрійського та на початку румунського періодів (початок 20-х років ХХ ст.). Найімовірніше, що створення парку припадає саме на цей період. Насадження тут сформовані в основному аборигенними деревними видами. Поодинокі зростають інтродуковані рослини, серед яких хеномелес японський (*Chaenomeles japonica*), дейція шорстка (*Deutzia scabra*), маклюра оранжева (*Maclura pomifera*), бархат амурський (*Phellodendron amurense*), садовий жасмин непахучий (*Philadelphus inodorus*), робінія звичайна (*Robinia pseudoacacia*), тополя пірамідальна (*Populus pyramidalis*), таволга Вангутта (*Spiraea xvanhouttei*).

309. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Парк-сквер»

Площа: 0,75 га. **Розташування:** м. Чернівці, Соборна площа. **Підпорядкування:** Департамент житлово-комунального господарства м. Чернівці. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради депутатів трудящих від 24 лютого 1964 року № 80/5 (пам'ятка природи місцевого значення «Сквер на Радянській площі»); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Парк-сквер»).

Парк закладено в 1871–1873 роках разом зі спорудженням будинку адміністрації крайового управління. Серед екзотів варто відзначити ялину колючу (*Picea pungens*), тсугу канадську (*Tsuga canadensis*), гінго дволопатеве (*Ginkgo biloba*), тую західну форма 'Пірамідальна' (*Thuja occidentalis* 'Pyramidalis'), клен ясенolistий (*Acer negundo*), гіркокаштан звичайний (*Aesculus hippocastanum*), айлант найвищий (*Ailanthus altissima*), самшит вічнозелений (*Buxus sempervirens*), дейцію шорстку (*Deutzia scabra*), форзицію звисаючу (*Forsythia suspensa*), бундук канадський (*Gymnocladus dioica*), садовий жасмин непахучий (*Philadelphus inodorus*), робінію звичайну (*Robinia pseudoacacia*), таволгу Вангутта (*Spiraea xvanhouttei*).

310. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Садгірський»

Площа: 2,0 га. **Розташування:** м. Чернівці, вул. Дениса Квітковського, 2. **Підпорядкування:** Тренінговий центр при Головному управлінні Національної поліції в Чернівецькій області. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Парк розташований у північній частині м. Чернівці на закритій відомчій території. У складі насаджень наявні такі інтродуценти: ялина колюча форма 'Сиза' (*Picea pungens* 'Glauca'), широкогілочник східний (*Platycladus orientalis*), туя західна (*Thuja occidentalis*), самшит вічно-зелений (*Buxus sempervirens*), катальпа бігніонієподібна (*Catalpa bignonioides*), хеномелес японський (*Chaenomeles japonica*), дейція шорстка (*Deutzia scabra*), гібіск сирійський (*Hibiscus syriacus*), магнолія Кобус (*Magnolia kobus*), магонія падуболиста (*M. aquifolium*), яблуня Незвецького (*Malus niedzwetzkyana*).

311. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Садгірський»

Площа: 7,3 га. **Розташування:** м. Чернівці, вул. Івана Підкови, 11. **Підпорядкування:** Обласний дитячий протитуберкульозний санаторій «Садгора». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради депутатів трудящих від 24 лютого 1964 року № 80/5 (пам'ятка природи місцевого значення «Парк при дитсанаторії, створений в 1840–50 рр.», без зазначення площі); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Садгірський», площа 10,0 га); Рішення 20 сесії Чернівецької обласної ради IV скликання від 28 квітня 2005 року № 66-20/05 (площу зменшено на 2,7 га).

Парк сформований у ландшафтному стилі, розташований на пологому схилі, що спускається до невеликого ставка. Декоративну панораму створюють дуби (*Quercus* sp.), посаджені групами в лівій частині парку. Його центральна частина виконана в регулярному стилі. Створення парку пов'язане з ім'ям садівника і пасічника Федіна Деомідія Юровича з Київщини, який потрапив на Буковину в роки Першої світової війни як військовополонений. У Садгорі він провів усе життя. Саме його стараннями екзотичні рослини парку «пережили» дві світові війни і збереглися до наших днів. Тут налічується близько 50 видів інтродукованих дерев і чагарників. Серед них гінго дволопатеве (*Ginkgo biloba*), широкогілочник східний форма 'Пірамідальна' (*Platycladus orientalis* 'Pyramidalis'), туя західна (*Thuja occidentalis*), самшит вічнозелений (*Buxus sempervirens*), карагана дерев'яниста (*Caragana arborescens*), форзиція звисаюча (*Forsythia suspensa*), садовий жасмин непахучий (*Philadelphus inodorus*), пухироплідник калинолистий (*Physocarpus opulifolius*), платан кленолистий (*Platanus ×acerifolia*), тополя пірамідальна (*Populus pyramidalis*), тополя Симона (*P. simonii*), таволга верболиста (*Spiraea salicifolia*), сніжноягідник прирічковий (*Symphoricarpos rivularis*).

312. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Центральний парк культури і відпочинку ім. Т. Г. Шевченка»

Площа: 16,9 га. **Розташування:** м. Чернівці, вул. Садова, 1. **Підпорядкування:** адміністрація Центрального парку культури і відпочинку ім. Т. Г. Шевченка. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради депутатів трудящих від 24 лютого 1964 року № 80/5 (пам'ятка природи місцевого значення «Парк культури та відпочинку ім. Калініна», площа 15,0 га); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Чернівецький парк культури та відпочинку ім. Калініна», площа 15,0 га); Рішення 22 сесії Чернівецької обласної ради V скликання від 24 вересня 2008 року № 230-22/08 (вказано площу 16,9 га).

Це перший у Чернівцях парк, який було закладено в 1830 році за зразком віденських парків завдяки зусиллям окружного інженера Адольфа Маріна та міського архітектора Андреаса Микулича. Під парк було відведено частину лісу, вилученого з масиву загального користування. Було запропоновано зберегти природні лісові масиви як основний фоновий компонент парку. Лісову ділянку розчистили, зайві дерева вирубали, створивши в окремих місцях відкриті галявини. Територію розчленували рівними алеями і, за модою того часу, обсадили деревами місцевих порід: липами, кленами, грабами, дубами. З того часу більшість рослин із насаджень уже випала. Але і тепер на алеях й у кварталах парку можна побачити окремі дуби і ясени діаметром понад метр, які залишилися від прадавнього буковинського лісу. Завдяки інженеру Адольфу Маріну тут висадили 35 тис. кущів і дерев.

Центральний парк культури і відпочинку ім. Т. Г. Шевченка

Фото Богдана Константи й Алли Токарюк

У квітні 1875 року на честь срібного весілля монаршої пари в парку посадили «Цісарський дуб». За традиціями європейського паркового мистецтва тут звели будиночки для відпочивальників. У центрі парку була облаштована у стилі класицизму купальня (курсалон), а воду використовували зі струмка, що протікав поруч. Неподалік був басейн з фонтаном, ставок з лебедями, вкритий водяними ліліями. Чернівчани називали парк «Народним садом» (калька з німецького «Volksgarten»). У міжвоєнний період парк мав іншу офіційну назву – «Gradina publica». У радянський час він отримав статус парку культури та відпочинку ім. Калініна, а після розпаду СРСР йому дали ім'я Т. Г. Шевченка. У 70-х роках XIX ст. Народний сад зазнав значної реконструкції, яка проводилася у традиційному для того часу ландшафтному стилі. Було створено нову систему алей, введено велику кількість декоративних інтродукованих рослин.

Парк оформлено скульптурними композиціями, серед яких відновлений у жовтні 2015 року пам'ятник першому ректору Чернівецького університету, депутату австрійського парламенту та крайового сейму, почесному громадянину Чернівців Костянтину Томащуку (встановлене 17 жовтня 1897 року бронзове погруддя віденського скульптора Антона Бренека знищене в 1944-му за розпорядженням радянського керівництва), в 1946 році споруджено пам'ятник героям 42-ї гвардійської стрілецької дивізії, що визволяла Чернівці.

На даний час у парку налічується близько 3000 рослин, серед яких понад 100 інтродукованих видів: кипарисовик горохоплодий (*Chamaecyparis pisifera*), гінго дволопатево (*Ginkgo biloba*), ялівець китайський (*Juniperus chinensis*), ялівець козацький форма 'Тамарісціфолія' (*Ju. sabina* 'Tamariscifolia'), ялівець віргінський (*Ju. virginiana*), річковий кедр каліфорнійський

(*Libocedrus decurrens*), ялина сербська (*Picea omorica*), ялина колюча (*P. pungens*), ялина колюча форма 'Сиза' (*P. p. 'Glauca'*), сосна австрійська (*Pinus nigra*), сосна Веймутова (*P. strobus*), широкогілочник східний форма 'Щільна' (*Platyclusus orientalis 'Stricta'*), псевдотсуга Мензиса (дугласія) (*Pseudotsuga taxifolia*), туя західна форма 'Золотиста' (*Thuja occidentalis 'Aurea'*), туя західна форма 'Ерікоїдес' (*T. o. 'Ericoides'*), туя західна форма 'Пірамідальна' (*T. o. 'Pyramidalis'*), туя західна форма 'Глобоза' (*T. o. 'Globosa'*), туя західна форма 'Вагнера' (*T. o. 'Vagneriana'*), туйовик пониклий (*Thujopsis dolabrata*), тсуга канадська (*Tsuga canadensis*), акантопанакс Зибольда (елеутерокок) (*Acanthopanax sieboldianum*), клен ясенolistий (*Acer negundo*), клен цукристий (*A. saccharinum*), афлатунія в'язолиста (*Aflautunia ulmifolia*), айлант найвищий (*Ailanthus altissima*), аморфа куцова (*Amorpha fruticosa*), аралія висока (*Aralia elata*), абрикос звичайний (*Armeniaca vulgaris*), аронія чорноплідна (*Aronia melanocarpa*), барбарис Юліана (*Berberis julianae*), самшит вічнозелений (*Buxus sempervirens*), карагана дерев'яниста (*Caragana arborescens*), каштан їстівний (*Castanea sativa*), катальпа червоніюча (*Catalpa xerubescens*), катальпа яйцевиднолиста (*C. ovata*), катальпа чудова (*C. speciosa*), каркас західний (*Celtis occidentalis*), хеномелес японський (*Chaenomeles japonica*), хеномелес Мауеля (*Ch. maulei*), кизильник розчепірений (*Cotoneaster divaricatus*), кизильник чорноплідний (*C. melanocarpus*), глід Арнольда (*Crataegus arnoldiana*), дейція шорстка форма 'Плена' (*Deutzia scabra 'Plena'*), дейція Вільморен (*D. vilmorinae*), маслинка зонтична (*Elaeagnus umbellata*), фонтанезія філіреєподібна (*Fontanesia phillyreoides*), форзиція європейська (*Forsythia europaea*), ясен пенсильванський (*Fraxinus pennsylvanica*), гледичія колюча форма 'Безколючкова' (*Gleditsia triacanthos 'Inermis'*), бундук канадський (*Gymnocladus dioicus*), гібіск сирійський (*Hibiscus syriacus*), гортензія деревоподібна форма 'Безплідна' (*Hydrangea arborescens 'Sterilis'*), гортензія Бретшнайдера (*H. bretschneideri*), гортензія великолиста (*H. macrophylla*), горіх айлантолистий (*Juglans ailanthifolia*), горіх грецький (*Ju. regia*), керія японська (*Kerria japonica*), кольквіція чарівна (*Kolkwitzia amabilis*), золотий дощ звичайний (*Laburnum anagyroides*), тюльпанне дерево (*Liriodendron tulipifera*), магнолія Кобус (*Magnolia kobus*), магнолія Суланжа форма 'Ліннеї' (*M. x soulangiana 'Linnéi'*), магонія падуболиста (*M. aquifolium*), яблуня Цумі (*Malus zumi*), шовковиця біла (*Morus alba*), емлерія вишнеподібна (*Oemleria cerasiformis*), черемха Грея (*Padus grayana*), дикий виноград п'ятилисточковий (*Parthenocissus quinquefolia*), бархат амурський (*Phellodendron amurense*), садовий жасмин звичайний форма 'Золотиста' (*Philadelphus coronarius 'Aurea'*), садовий жасмин непахучий (*Ph. inodorus*), пухироплідник калинолистий (*Physocarpus opulifolius*), платан кленолистий (*Platanus x acerifolia*), тополя дельтолиста (*Populus deltoides*), тополя Симона (*P. simonii*), слива розлога (*Prunus divaricata*), лапина вузькокрила (*Pterocarya stenoptera*), птеростиракс скуйовджений (*Pterostyrax hispida*), піраканта червона (*Pyracantha coccinea*), дуб північний (*Quercus borealis*), дуб великоплідий (*Q. macrocarpa*), розовик керієподібний (*Rhodotypos kerrioides*), сумах коротковолосистий (оцтове дерево) (*Rhus typhina*), смородина американська (*Ribes americanum*), смородина золотиста (*R. aureum*), смородина червона (*R. rubrum*), робінія звичайна (*Robinia pseudoacacia*), горобинник деревоподібний (*Sorbaria arborea*), горобинник горобинолистий (*S. sorbifolia*), таволга біла (*Spiraea alba*), таволга білокріткова (*S. albiflora*), таволга чарівна (*S. bella*), таволга Бумальда (*S. x bumalda*), таволга сіривата (*S. canescens*), таволга кантонська (*S. cantoniensis*), таволга росла (*S. expansa*), таволга Фрича (*S. fritschiana*), таволга японська (*S. japonica*), таволга широколиста (*S. latifolia*), таволга довгобрунькова (*S. longigemmis*), таволга сливолиста (*S. prunifolia*), таволга Саржента (*S. sargentiana*), таволга опушенопліда (*S. trichocarpa*), таволга Вангутта (*S. x vanhouttei*), стефанандра надрізанолиста (*Stephanandra incisa*), стиракс обассія

(*Styrax obassia*), сніжногідник прирічковий (*Symphoricarpos rivularis*), калина пахуча (*Viburnum fragrans*), калина канадська (*V. lentago*), виноград справжній (*Vitis vinifera*), вейгела квітуча (*Weigela florida*), зантоксилум американський (*Zanthoxylum americanum*).

Із тварин, занесених до Червоної книги України, в межах парку і на прилеглих ділянках виявляли жука-олень (*Lucanus cervus*), вусача мускусного (*Aromia moschata*), махаона (*Papilio machaon*) і подалірія (*Iphiclides podalirius*).

313. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Байраківський»

Площа: 1,0 га. **Розташування:** Герцаївський район, с. Байраки. **Підпорядкування:** Байраківська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради депутатів трудящих від 24 лютого 1964 року № 80/5 (пам'ятка природи місцевого значення «Парк середньої школи»); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Байраківський»).

Парк закладений у 1886 році. Насадження сформовані місцевими породами й інтродуцентами гір코каштаном звичайним (*Aesculus hippocastanum*) і робінією звичайною (*Robinia pseudoacacia*).

314. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Герцаївський»

Площа: 3,0 га. **Розташування:** м. Герца. **Підпорядкування:** Герцаївська центральна районна лікарня. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради депутатів трудящих від 24 лютого 1964 року № 80/5 (пам'ятка природи місцевого значення «Парк лікарні», площа 1,0 га); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Герцаївський», площа 3,0 га).

Інтродукована дендрофлора парку представлена кленом ясенolistим (*Acer negundo*), гіркокаштаном звичайним (*Aesculus hippocastanum*), гледичією колючою (*Gleditsia triacanthos*), садовим жасмином непахучим (*Philadelphus inodorus*), робінією звичайною (*Robinia pseudoacacia*).

315. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Глибоцький»

Площа: 6,0 га. **Розташування:** смт Глибока. **Підпорядкування:** Глибоцька центральна районна лікарня. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради депутатів трудящих від 24 лютого 1964 року № 80/5 (пам'ятка природи місцевого значення «Садиба-парк райлікарні»); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Глибоцький»).

Розташований у центральній частині смт Глибока навколо колишнього маєтку Броніслава (Станіслава) Скібінецького, який у 1892 році купив його у князя Адама Сапеги – польського магната-землевласника. Паралельно з реконструкцією та перебудовою маєтку п. Броніслав закладає і великий парк із трьома ставками. Первинне його планування не збереглося, але

склад дендрофлори досить багатий. Тут ростуть кипарисовик горохоплодий (*Chamaecyparis pisifera*), кипарисовик горохоплодий форма 'Золотиста' (*Ch. p. 'Aurea'*), кипарисовик горохоплодий форма 'Сиза' (*Ch. p. 'Glausa'*), ялівець козачий (*Juniperus sabina*), ялина колюча форма 'Сиза' (*Picea pungens 'Glausa'*), широкогілочник східний (*Platycladus orientalis*), туя західна (*Thuja occidentalis*), туя західна форма 'Золотиста' (*T. o. 'Aurea'*), туя західна форма 'Ерікоїдес' (*T. o. 'Ericoides'*), туя західна форма 'Пірамідальна' (*T. o. 'Pyramidalis'*), клен ясенелистий форма 'Каліфорніка' (*Acer negundo 'Calyformica'*), гіркокаштан криваво-м'ясний (*Aesculus xcarnea*), аронія чорноплідна (*Aronia melanocarpa*), самшит вічнозелений (*Buxus sempervirens*), хеномелес японський (*Chaenomeles japonica*), форзиція європейська (*Forsythia europaea*), горіх чорний (*Juglans nigra*), горіх грецький (*Ju. regia*), магнолія Суланжа форма 'Александріна' (*Magnolia xsoulangiana 'Alexandrina'*), садовий жасмин великоквітковий (*Philadelphus grandiflorus*), пухироплідник калинолистий (*Physocarpus opulifolius*), тополя пірамідальна (*Populus pyramidalis*), алича (*Prunus divaricata*), слива розлога (*P. pissardii*), сумах коротковолосистий (оцтове дерево) (*Rhus typhina*), таволга японська (*Spiraea japonica*), таволга Вангутта (*S. xvanhouttei*), сніжноягідник прирічковий (*Symphoricarpos rivularis*), вістерія китайська (*Wisteria sinensis*). Особливої уваги в парку заслуговує 130-річний бук лісовий (*Fagus sylvatica*). Висота цього дерева сягає 28 м, периметр – 3,35 м. Не менш ошатна і 115-річна магнолія Суланжа.

316. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Карапчівський»

Площа: 2,1 га. **Розташування:** Глибоцький район, с. Карапчів. **Підпорядкування:** Карапчівська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради депутатів трудящих від 24 лютого 1964 року № 80/5 (пам'ятка природи місцевого значення «Парк школи-інтернат», площа 2,0 га); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Карапчівський», площа 2,1 га).

У 1870 році багатими власниками лісів братами Григорчами довкола родового маєтку на місці лісового масиву створено парк з оригінальним плануванням. Він розташований на рівнинній ділянці. У лівому кутку парку оформлено ставок із традиційним острівцем, де наявна альтанка під дубом, який зберігся до нашого часу. Це 42-метровий 155-річний велетень із периметром стовбура на висоті грудей дорослої людини 515 см, з подібною на королівський шатер кроною, міцними гілками, товстим стовбуром і порепаною повздовжніми тріщинами сіро-зеленою корою. Поруч була наявна невелика водойма, в якій вирощували декоративні водні рослини. До ставків підходить звивиста алея, що минає кілька мальовничих груп ялин (*Picea* sp.) і сосен (*Pinus* sp.). Групи ці розріджені, асиметрично розкидані на відкритій частині дендропарку. Його центральна частина спланована в регулярному стилі. До сьогодення часу в дендрофлорі парку збереглися кипарисовик горохоплодий (*Chamaecyparis pisifera*), ялина колюча форма 'Сиза' (*Picea pungens 'Glausa'*), сосна Веймутова (*Pinus strobus*), туя західна (*Thuja occidentalis*), тсуга канадська (*Tsuga canadensis*), клен цукристий (*Acer saccharinum*), карагана дерев'яниста (*Caragana arborescens*), хеномелес японський (*Chaenomeles japonica*), дейція шорстка (*Deutzia scabra*), гледичія звичайна форма 'Безколючкова' (*Gleditsia triacanthos 'Inermis'*), магонія падуболиста (*Mahonia aquifolium*), платан кленолистий (*Platanus xacerifolia*), платан західний (*P. occidentalis*), дуб кошенільний (*Quercus coccinea*), таволга японська (*Spiraea japonica*), липа різнолиста (*Tilia heterophylla*).

317. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Петричанський»

Площа: 1,0 га. **Розташування:** Глибоцький район, с. Петричанка. **Підпорядкування:** Петричанський психоневрологічний будинок-інтернат. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Парк закладено навколо маєтку вихідця з Галичини Францика Лугоборського в кінці XIX ст. Непоказний маєток у формі літери «Г» зведено в 1892 році. Пізніше було добудовано ще кілька флігелів і закладено парк, від якого залишилася лише одна алея. Тут поодинокі ростуть карагана дерев'яниста (*Caragana arborescens*), горіх чорний (*Juglans nigra*), пухироплідник калинолистий (*Physocarpus opulifolius*), липа різнолиста (*Tilia heterophylla*).

Буденецький парк

Фото Василя Бужака

318. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Просокирянський»

Площа: 2,0 га. **Розташування:** Глибоцький район, с. Просіка. **Підпорядкування:** Сучевенська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради депутатів трудящих від 24 лютого 1964 року № 80/5 (пам'ятка природи місцевого значення «Парк школи механізації с/г»); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Просокирянський»).

Парк створено одним із братів роду Григорчів, який жив у с. Просіка й у XVIII ст. звів для себе розкішний маєток з парком. Точна дата початку будівництва невідома. До сьогодняшнього дня, крім аборигенних видів, тут збереглися й деякі екзоти: ялина колюча (*Picea pungens*), сосна Веймутова (*Pinus strobus*), туя західна (*Thuja occidentalis*), клен цукристий форма 'Вієрі' (*Acer saccharinum* 'Wieri'), карагана дерев'яниста (*Caragana arborescens*), хеномелес японський (*Chaenomeles japonica*), глід м'який (*Crataegus mollis*), гледичія колюча (*Gleditsia triacanthos*), дуб північний (*Quercus borealis*), свидина паросткова (*Swida stolonifera*), сніжно-ягідник прирічковий (*Symphoricarpos rivularis*).

Красноільський парк

Фото Василя Бужака

Сторожинецький парк

Фото Алли Токарюк

**319. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва
місцевого значення «Банилівський»**

Площа: 2,5 га. **Розташування:** Сторожинецький район, с. Банилів-Підгірний. **Підпорядкування:** Банилово-Підгірнівська сільська дільнична лікарня. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (створено на площі 4,0 га); Рішення 7 сесії Чернівецької обласної ради V скликання від 16 жовтня 2006 року № 105-7/06 (площу зменшено на 0,76 га); Рішення 22 сесії Чернівецької обласної ради V скликання від 24 вересня 2008 року № 230-22/08 (вказано площу 2,5 га).

Палац Гросса (останній власник п. Урсакі) та парк навколо нього збудовано в кінці XIX – на початку XX ст. У складі насаджень збереглися ялина колюча (*Picea pungens*), сосна Веймутова (*Pinus strobus*), туя західна (*Thuja occidentalis*), горіх грецький (*Juglans regia*), садовий жасмин непахучий (*Philadelphus inodorus*), робінія звичайна (*Robinia pseudoacacia*), сніжно-ягідник прирічковий (*Symphoricarpos rivularis*).

320. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Буденецький»

Площа: 10,0 га. **Розташування:** Сторожинецький район, с. Буденець. **Підпорядкування:** Буденецька сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Парк закладено наприкінці XIX – на початку XX ст. завдяки родині Мікулі-Волчинських, разом з будівництвом палацу за проектом французьких архітекторів. Залишки інтродукованої дендрофлори, яка збереглася, сьогодні представлені такими видами: сосна жорстка (*Pinus rigida*), сосна Веймутова (*P. strobus*), туя західна (*Thuja occidentalis*), тсуга канадська (*Tsuga canadensis*), клен цукристий (*Acer saccharinum*), гірकोкаштан звичайний (*Aesculus hippocastanum*), горіх грецький (*Juglans regia*), дуб північний (*Quercus borealis*), сніжноягідник прирічковий (*Symphoricarpos rivularis*), липа довгочерешкова (*Tilia petiolaris*).

321. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Клинівський»

Площа: 0,5 га. **Розташування:** Сторожинецький район, с. Панка. **Підпорядкування:** Санаторій «Золотий колос». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради депутатів трудящих від 24 лютого 1964 року № 80/5 (пам'ятка природи місцевого значення «Парк»); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Клинівський»).

Територія парку занедбана внаслідок фактичної ліквідації санаторію «Золотий колос». Видовий склад рослин потребує уточнення. Парк необхідно перейменувати.

322. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Клинівський»

Площа: 5,0 га. **Розташування:** Сторожинецький район, с. Панка. **Підпорядкування:** Панківська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Парк закладено в 60-х роках XIX ст. на лівому березі р. Сірет п. Грабієм (за іншою версією поміщиком Яношем). Раніше місцеві жителі називали його парком Грабія. На території парку розміщувався маєток, який до наших днів не зберігся. Про багатство тутешньої флори можна лише здогадуватися. До нашого часу в парку збереглися гінго дволопатева (*Ginkgo biloba*), ялівець віргінський (*Juniperus virginiana*), сосна австрійська (*Pinus nigra*), сосна Веймутова (*P. strobus*), гірकोкаштан звичайний (*Aesculus hippocastanum*), гледичія колюча (*Gleditsia triacanthos*), гледичія звичайна форма 'Безколючкова' (*G. t. 'Inermis'*), тюльпанне дерево форма 'Золотистооблямована'

(*Liriodendron tulipifera* 'Aureomarginata'), магнолія загострена (*Magnolia acuminata*), робінія звичайна (*Robinia pseudoacacia*), сніжногідник прирічковий (*Symphoricarpos rivularis*), сніжногідник закруглений (*S. orbiculatus*), липа американська (*Tilia americana*). 5 квітня 2017 року учні старших класів і педколектив Панківського навчально-виховного комплексу, працівники дитячого садочка, старостату, підприємці та небайдужі панківчани посадили на території парку нову алею «Надія майбутнього» на місці зруйнованої старої липової алеї.

323. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Красноільський»

Площа: 12,0 га. **Розташування:** Сторожинецький район, смт Красноільськ. **Підпорядкування:** Красноільський протитуберкульозний санаторій. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради депутатів трудящих від 24 лютого 1964 року № 80/5 (пам'ятка природи місцевого значення «Парк тубсанаторію»); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Красноільський»).

Парк закладено у другій половині XIX ст. довкола маєтку (збудований у 1750 році) панської династії Ільських останніми його власниками – родиною Маврокордан. Сам парк, як і маєток, добре збереглися до сьогоднішнього дня. До маєтку веде паркова алея. Збереглися сходи, викладені з каменю, які переходять у алею, що закінчується фонтаном. Перед фасадом палацу партер із клумбами та місцями для відпочинку. У парку збереглося багато екзотів й інтродуцентів, серед яких гінго дволопатева (*Ginkgo biloba*), модрина широколуската (*Larix xeurolepis*), ялина колюча (*Picea pungens*), сосна Веймутова (*Pinus strobus*), туя західна (*Thuja occidentalis*), гіркий каштан звичайний (*Aesculus hippocastanum*), хеномелес японський (*Chaenomeles japonica*), горіх грецький (*Juglans regia*), магнолія загострена (*Magnolia acuminata*), тополя дельтолиста (*Populus deltoides*), тополя пірамідальна (*P. pyramidalis*), дуб північний (*Quercus borealis*), робінія звичайна (*Robinia pseudoacacia*), таволга в'язолиста (*Spiraea chamaedryfolia*), таволга верболиста (*S. salicifolia*), сніжногідник прирічковий (*Symphoricarpos rivularis*), липа американська (*Tilia americana*).

324. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Михальчанський»

Площа: 2,0 га. **Розташування:** Сторожинецький район, с. Михальча. **Підпорядкування:** Михальчанська сільська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Заснований у кінці XIX ст. Цінне декоративне насадження, яке налічує 14 екзотичних рослин. Парк має науково-пізнавальне й естетичне значення.

325. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Слобода-Комарівський»

Площа: 1,0 га. **Розташування:** Сторожинецький район, с. Слобода-Комарівці. **Підпорядкування:** Слобода-Комарівська загальноосвітня школа I–II ступенів. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради депутатів трудящих від 24 лютого 1964 року № 80/5 (пам'ятка природи місцевого значення «Парк»); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних

депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Слобода-Комарівський»).

Парк створено племінником Янку Фльондора Олександром наприкінці XIX ст. після того, як він у 1890 році придбав маєток у барона Василька. До нашого часу тут збереглися ялиця Нордмана (*Abies nordmanniana*), ялина колюча форма 'Сиза' (*Picea pungens* 'Glauca'), сосна Веймутова (*Pinus strobus*), карагана дерев'яниста (*Caragana arborescens*), айва довгаста (*Cydonia oblonga*), ясен носолистий (*Fraxinus rhynchophylla*), горіх грецький (*Juglans regia*), магонія падуболиста (*Mahonia aquifolium*), дуб північний (*Quercus borealis*), робінія звичайна (*Robinia pseudoacacia*), робінія звичайна форма 'Куляста' (*R. p.* 'Umbraculifera'), таволга верболиста (*Spiraea salicifolia*), таволга Вангутта (*S. xvanhouttei*), сніжноягідник прирічковий (*Symphoricarpos rivularis*), сніжноягідник заокруглений (*S. orbiculatus*), бузок перський (*Syringa persica*).

326. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Старожадівський»

Площа: 10,0 га. **Розташування:** Сторожинецький район, с. Стара Жадова. **Підпорядкування:** Обласний дитячий гастроентерологічний санаторій «Стара Жадова». **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Парк закладено на березі р. Сірет (у місці впадання р. Жидівка) навколо маєтку графа Сикантина, який збудовано в 1893 році. Парк створили на замовлення графа іноземні садівники, використавши при цьому велику кількість хвойних рослин. Тут були альтанки, алеї, чудовий квітник, у центрі фонтан, який у занедбаному стані є і тепер. На території парку збереглося чимало рослин, завезених з різноманітних куточків світу: кипарисовик горохоплодий (*Chamaecyparis pisifera*), ялівець козачий форма 'Золотиста' (*Juniperus sabina* 'Aureo-variegata'), ялина колюча форма 'Сиза' (*Picea pungens* 'Glauca'), сосна австрійська (*Pinus nigra*), псевдотсуга Мензиса (дугласія) (*Pseudotsuga taxifolia*), туя західна форма 'Ерікоїдес' (*Thuja occidentalis* 'Ericoides'), гірकोкаштан звичайний (*Aesculus hippocastanum*), айлант найвищий (*Ailanthus altissima*), самшит вічнозелений (*Buxus sempervirens*), карагана дерев'яниста (*Caragana arborescens*), хеномелес японський (*Chaenomeles japonica*), горіх грецький (*Juglans regia*), золотий дощ звичайний (*Laburnum anagyroides*), магонія падуболиста (*Mahonia aquifolium*), бархат амурський (*Phellodendron amurense*), тополя пірамідальна (*Populus pyramidalis*), смородина червона (*Ribes rubrum*), робінія звичайна (*Robinia pseudoacacia*), троянда багатоквіткова (*Rosa multiflora*), таволга біла (*Spiraea alba*), таволга верболиста (*S. salicifolia*), таволга Вангутта (*S. xvanhouttei*), свидина біла (*Swida alba*), сніжноягідник прирічковий (*Symphoricarpos rivularis*), бузок перський (*Syringa persica*), тамарикс видовжений (*Tamarix elongata*), липа американська (*Tilia americana*), виноград справжній (*Vitis vinifera*). Після фактичного закриття санаторію у 2002 році будівля маєтку і сам парк перебувають у незадовільному стані та потребують реконструкції й відновлення.

327. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Сторожинецький»

Площа: 5,0 га. **Розташування:** м. Сторожинець. **Підпорядкування:** Сторожинецька загальноосвітня школа-інтернат I–III ступенів. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Парк, який пересічні сторожинчани іменують не інакше, як парк Фльондора, розташований у північно-східній частині міста навколо недобудованого маєтку Миколи Фльондора. Створення парку розпочалося в середині XIX ст., після того як у 1829 році цю землю придбав Йохан фон Гарсте – майбутній тесть Миколи Фльондора. У складі інтродукованої дендрофлори наявні ялина колюча (*Picea pungens*), ялина колюча форма 'Сиза' (*P. p.* 'Glauca'), сосна австрійська (*Pinus nigra*), сосна Палласа (*P. pallasiana*), сосна Веймутова (*P. strobus*), клен ясенolistий (*Acer negundo*), гіркокаштан звичайний (*Aesculus hippocastanum*), самшит вічнозелений (*Buxus sempervirens*), хеномелес японський (*Chaenomeles japonica*), горіх чорний (*Juglans nigra*), платан кленolistий (*Platanus x acerifolia*), робінія звичайна (*Robinia pseudoacacia*), таволга біла (*Spiraea alba*), сніжноягідник прирічковий (*Symphoricarpos rivularis*). Найбільш цінною частиною парку є прадавня діброва, яка збереглася на його межі з лісом. Велетенським дубам уже понад 300 років.

328. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Берегометський»

Площа: 3,0 га. **Розташування:** Вишницький район, смт Берегомет. **Підпорядкування:** Берегометська селищна рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради депутатів трудящих від 24 лютого 1964 року № 80/5 (пам'ятка природи місцевого значення «Дендропарк, створений в 1890 році»); Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198 (парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Берегометський»).

Берегометський парк закладено в 1890 році Миколою Васильком навколо літньої резиденції роду Васильків (нині селищна лікарня). Його планування відповідає регулярному стилю, хоча має чимало відхилень. Площа парку прямокутна, майже рівна. Колись він служив оформленням панського маєтку. Сам будинок оточували квітники із трояндами (*Rosa sp.*) й гортензіями (*Hydrangea sp.*). Деякі з них ростуть і досі. Парк перетинали рівні алеї, обсажені деревами. Його центральна частина зайнята екзотами. Архітектурне планування дендропарку досить просте. За периметром його територія оточена захисною смугою лип (*Tilia sp.*), ясенів (*Fraxinus sp.*), грабів (*Carpinus sp.*) і в'язів (*Ulmus sp.*). Іноді вони висаджувалися колами. Колись у таких групах дерев розміщувалися альтанки, садові лави і скульптури. Сьогодні тут на площі 1 га (реальна територія парку) налічується 54 види дерев і чагарників. Перлиною є два дерева псевдомодрини золотистої (*Pseudolarix amabilis*), батьківщиною якої є дельта р. Янцзи в Китаї (субтропіки). Це єдине місце в Україні, де ростуть ці екзоти. Інші унікальні інтродуценти – кипарисовик Лавсона форма 'Сиза прямостояча' (*Chamaecyparis lawsoniana* 'Erecta glauca'), гінго дволопатева (*Ginkgo biloba*), ялівець віргінський (*Juniperus virginiana*), модрина широколуksата (*Larix x eurolepis*), ялина Енгельмана форма 'Сиза' (*Picea engelmannii* 'Glauca'), ялина сербська (*P. omorica*), сосна австрійська (*Pinus nigra*), сосна Веймутова (*P. strobus*), псевдомодрина Кемпфера (*Pseudolarix kaempferi*), псевдотсуга Мензиса (дугласія) (*Pseudotsuga taxifolia*), туя західна (*Thuja occidentalis*), тсуга канадська (*Tsuga canadensis*), гіркокаштан звичайний (*Aesculus hippocastanum*), гіркокаштан червоний (*Ae. pavia*), самшит вічнозелений (*Buxus sempervirens*), ліщина ведмежа (*Corylus colurna*), бундук канадський (*Gymnocladus dioica*), горіх чорний (*Juglans nigra*), горіх грецький (*Ju. regia*), тюльпанне дерево (*Liriodendron tulipifera*), бархат амурський (*Phellodendron amurense*), дуб північний (*Quercus borealis*), верба Матсудана форма 'Звивиста' (*Salix matsudana* 'Tortuosa'), таволга Вангутта (*Spiraea x vanhouttei*), сніжноягідник прирічковий (*Symphoricarpos rivularis*),

липа різнолиста (*Tilia heterophylla*), в'яз низький (*Ulmus pumila*). Нині парк перебуває в занедбаному стані та потребує реконструкції.

329. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Вашковецький»

Площа: 5,0 га. **Розташування:** Вижницький район, м. Вашківці. **Підпорядкування:** Вашковецька міська рада. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Парк створений довкола садиби родини вірменського купця Криштафовича найімовірніше у другій половині XIX ст. У наш час він виглядає закинутим. У складі насаджень збереглися широкогілочник східний (*Platycladus orientalis*), туя західна (*Thuja occidentalis*), гіркокаштан звичайний (*Aesculus hippocastanum*), робінія звичайна (*Robinia pseudoacacia*), робінія клейка (*R. viscosa*), сніжноягідник прирічковий (*Symphoricarpos rivularis*), клен ясенолистий (*Acer negundo*), дейція шорстка (*Deutzia scabra*), горіх грецький (*Juglans regia*), пухироплідник калинолистий (*Physocarpus opulifolius*).

330. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Вижницький»

Площа: 2,0 га. **Розташування:** м. Вижниця. **Підпорядкування:** Вижницька центральна районна лікарня. **Утворення:** Рішення виконавчого комітету Чернівецької обласної ради народних депутатів від 30 травня 1979 року № 198.

Інтродуктивна дендрофлора парку представлена видами з Північної Америки, Європи і Далекого Сходу. Серед них ялина колюча форма 'Сиза' (*Picea pungens* 'Glauca'), псевдотсуга Мензіса (дугласія) форма 'Сиза' (*Pseudotsuga menziesii* 'Glauca'), туя західна (*Thuja occidentalis*), туя складчаста (*T. plicata*), клен ясенолистий (*Acer negundo*), клен цукристий (*A. saccharinum*), клен цукристий форма 'Вієрі' (*A. s.* 'Wieri'), абрикос звичайний (*Armeniaca vulgaris*), горіх сірий (*Juglans cinerea*), горіх грецький (*Ju. regia*), тюльпанне дерево (*Liriodendron tulipifera*), дикий виноград п'ятилисточковий (*Parthenocissus quinquefolia*), бархат амурський (*Phellodendron amurense*), садовий жасмин непахучий (*Philadelphus inodorus*), платан кленолистий (*Platanus x acerifolia*), робінія звичайна (*Robinia pseudoacacia*).

331. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Карапчівський»

Площа: 1,25 га. **Розташування:** Вижницький район, с. Карапчів. **Підпорядкування:** Карапчівська загальноосвітня школа I–III ступенів. **Утворення:** Рішення 14 сесії Чернівецької обласної ради XXIV скликання від 10 червня 2004 року № 65-14/04.

Парк заснований у кінці XIX ст. Тут зростає 24 види дерев і кущів. Має пізнавально-естетичне значення.

ЛІТЕРАТУРА

- Андрейчук В.** Пещера Золушка. – Сосновец – Симферополь, 2007. – 406 с. (Серия Науки о Земле. – № 43).
- Андрієнко Т., Клєстов М., Байдашников О., Скільський І., Чорней І., Розуменко О.** Національний парк на Буковині // Ойкумена (Укр. екол. вісн.). – 1993. – № 1. – С. 91–97.
- Антипов В. Г., Термена Б. К.** К интродукции лжелиственницы Кемпфера // Бюл. Главного ботан. сада АН СССР. – 1969. – Вып. 73. – С. 22–25.
- Артемчук И. В.** Остепненное предгорье Буковинских Карпат – резерват бобовых трав // Карпатские заповедники. – Ужгород: Карпаты, 1966. – С. 93–95.
- Артемчук И. В.** «Тайны» Большого камня // Карпатские заповедники. – Ужгород: Карпаты, 1966. – С. 108–111.
- Артемчук И. В., Барыкина Т. В.** Особенности флоры гор Большого и Малого Камней в Буковинских Карпатах // Матер. XIX научн. сессии (секция биол. наук) / Чернов. гос. ун-т. – Черновцы: Изд-во Чернов. ун-та, 1963. – С. 106–107.
- Білоконь М. В., Аврам М. М., Білокучма М. В., Артановський О. Ф.** Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Чернівецькій області у 2015 році. – Чернівці: Букрек, 2016. – 208 с.
- Біорізноманіття національного природного парку «Черемоський»** / Ред. І. І. Чорней. – Чернівці: Друк Арт, 2015. – 248 с.
- Болтачов О. Р., Дідух Я. П., Дудкін О. В., Іваненко І. Б., Карпова Є. П., Кохан О. В., Онищенко В. А., Парчук Г. В., Проценко Л. Д., Сіренко І. П., Соломаха Т. Д., Червоненко О. В., Яремченко О. А.** Смарагдова мережа в Україні. – К.: Хімджест, 2011. – 192 с.
- Буджак В. В.** *Sorbus torminalis* (L.) Crantz. в системі природно-заповідного фонду Чернівецької області // Охорона генофонду рослин в Україні. Тези допов. наук. конф. (Кривий Ріг, 16–20 травня 1994 р.). – Донецьк, 1994. – С. 11–12.
- Буджак В. В.** Берека (*Sorbus torminalis* (L.) Crantz) у Північній Буковині та Північній Бессарабії (хорологія, біоекологія, охорона). Дис. ... канд. біол. наук. – Чернівці, 1996. – 294 с.
- Буджак В. В.** Сіткова карта національного природного парку «Черемоський» як основа моніторингу біорізноманіття // Регіональні аспекти флористичних і фауністичних досліджень. Матер. Першої міжнар. наук.-практ. конф. (10–12 квітня 2014 р., м. Хотин). – Чернівці: Друк Арт, 2014. – С. 268–273.
- Буджак В. В., Чорней І. І.** *Lunaria rediviva* (Brassicaceae) у Чернівецькій області // Актуальні питання ботаніки та екології. Матер. конф. молодих вчених-ботаніків України (Ніжин, 14–17 вересня 1999 р.). – Ніжин, 1999. – С. 22–23.
- Вайнагий В. И., Стефаник В. И., Якимчук Н. К.** Проблемы охраны фитогеофонда Северной Буковины // Пути повышения продуктивности, эффективности использования и охраны природных ресурсов Украинских Карпат и Прикарпатья. – К.: УМК ВО, 1989. – С. 47–52.
- Варгович Р.** Зимівля кажанів в гіпсових печерах Буковини і Поділля // Європейська ніч кажанів '98 в Україні. – К., 1998. – С. 117–123. (Пр. Теріол. Шк. – Вип. 1).
- Величко М. В.** Флора Чивчинських гір (Українські Карпати): аналіз, созологічна характеристика й охорона. Дис. ... канд. біол. наук. – К., 2006. – 306 с.
- Виклюк М. І., Бляхарська Л. О.** Дендрологічні багатства ботанічного саду Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича // Наук. вісн. Чернів. ун-ту. – Чернівці: Рута, 2003. – Вип. 169. Біологія. – С. 177–182.
- Виклюк М. І., Бляхарська Л. О., Чорней І. І., Буджак В. В., Скільський І. В.** Парки – пам'ятки садово-паркового мистецтва Буковинського Передкарпаття: сучасний стан, проблеми збереження // Історія України (маловідомі імена, події, факти). – К. – Донецьк: Рідний край, 2001. – Вип. 17. – С. 196–198.
- Волиця О. Д.** Мікофлора національного природного парку «Хотинський» // Регіональні аспекти флористичних і фауністичних досліджень. Матер. Третьої міжнар. наук.-практ. конф. (13–14 травня 2016 року, смт Путила – м. Чернівці, Україна). – Чернівці: Друк Арт, 2016. – С. 26–31.
- Волиця О. Д., Никирса Т. Д.** Созологічна характеристика флори проєктованого Національного природного парку «Хотинський» // Наук. вісн. Чернів. ун-ту. – Чернівці: Рута, 2008. – Вип. 373. Біологія. – С. 110–119.
- Воробчук В. Д., Козак О. С.** У царстві буків і ялин. Нариси з історії Сторожинецького держлісгоспу. – Чернівці: Зелена Буковина, 2000. – 104 с.
- Галицька Л. Г.** Чернівецький ботанічний сад – його минуле і сучасне // Охорона, вивчення та збагачення рослинних ресурсів Буковини. Наук. конф., присвяч. 120-річчю ботан. саду (17–19 вересня 1997 року). – Чернівці: ЧДУ, 1997. – С. 5–8.
- Галицька Л. Г., Смолінська М. О., Виклюк М. І., Савінова Г. І.** Ботанічний сад Чернівецького національного університету – центр інтродукції рослин на Буковині // Наук. вісн. Чернів. ун-ту. – Чернівці: Рута, 2002. – Вип. 144. Біологія. – С. 3–8.
- Гиндич О. В.** Тис на Буковині // Укр. ботан. журн. – 1960. – Т. 17, № 4. – С. 82–83.
- Годованець Б. Й.** Птахи Українських Карпат: сучасний стан, історичні зміни та проблеми охорони. Дис. ... канд. біол. наук. – К., 2013. – 341 с.
- Годованець Б. Й., Скільський І. В., Бучко В. В., Школьніий І. С., Кучнік Л. В.** Мала біла чапля в північно-західній частині Прут-Дністровського межиріччя та на прилеглих територіях Українських Карпат // Беркут. – 1996. – Т. 5, вип. 1. – С. 26–30.
- Годованець Б. Й., Скільський І. В., Чорней І. І., Бундзяк П. В., Васін О. М., Бучко В. В.** Знахідка гнізда чорного лелеки в Північній Буковині та ботаніко-географічний опис його розташування // Чорний лелека в Україні. – Чернівці, 1992. – С. 22–23.

- Горбань І. М., Скільський І. В., Годованець Б. Й., Киселюк О. І., Зеленчук Я. І., Юзик А. В., Тях Ю. Ю., Ярема Ю. М., Приндак В. П., Стефурак Ю. П., Голинський Я. І.** Сучасний стан популяції глушця (*Tetrao urogallus*) і тетереука (*T. tetrix*) на заповідних територіях Українських Карпат // Регіональні аспекти флористичних і фауністичних досліджень. Матер. Четвертої міжнар. наук.-практ. конф. (28–29 квітня 2017 р., смт Путила, Чернівецька область, Україна). – Чернівці: Друк Арт, 2017. – С. 165–173.
- Горохова З. Н.** Леса Черновицького лесхоза и пути повышения их продуктивности // Научн. ежег. за 1959 год (биол. факультет) / Чернов. гос. ун-т. – Черновцы: ЧГУ, 1960. – С. 399–402.
- Горохова З. Н., Солодкова Т. І.** Ліси Радянської Буковини (геоботанічна характеристика). – Львів: Вид-во Львівськ. ун-ту, 1970. – 214 с.
- Горохова З. Н., Швиденко А. І.** Зеленые зоны Буковины // Карпатские заповедники. – Ужгород: Карпаты, 1966. – С. 122–128.
- Горохова З. Н., Швиденко А. І.** Рухотинский дубовый резерват и другие лесные памятники на Хотинщине // Карпатские заповедники. – Ужгород: Карпаты, 1966. – С. 77–79.
- Горохова З. Н., Шеляг-Сосонко Ю. Р.** Тисс (*Taxus baccata* L.) в лесах Черновицкой области // Научн. ежег. за 1959 год (биол. факультет) / Чернов. гос. ун-т. – Черновцы: ЧГУ, 1960. – С. 371–374.
- Горохова З. Н., Шеляг-Сосонко Ю. Р.** *Taxus baccata* L. в лесах Черновицкой области // Ботан. журн. – 1960. – Т. 45, № 4. – С. 1322–1325.
- Григоренко І.** Драницький заказник // Рідна природа. – 1988. – № 3. – С. 34–35.
- Деревенко Т.** *Staphylea pinnata* L. у флорі Чернівецького регіонального ландшафтного парку (Ревнянське та Чорнівське лісицтва) // Актуальні питання ботаніки та екології. Матер. конф. молодих вчених-ботаніків України (Ніжин, 14–17 вересня 1999 р.). – Ніжин, 1999. – С. 32–33.
- Деревенко Т. О.** *Staphylea pinnata* L. (клокочка периста) у Буковинському Передкарпатті і Прут-Дністровському межиріччі. Дис. ... канд. біол. наук. – Чернівці, 2004. – 161 с.
- Дзюбак П. П., Федорча Д. С., Годованець Б. Й., Скільський І. В.** Перший випадок зимівлі чаплі сірої в Чернівецькій області // Беркут. – 1992. – № 1. – С. 73.
- Доманчук А. Г., Коржик В. П.** Національний природний парк «Хотинський»: проблеми створення та завдання подальшого розвитку // Заповідна Хотинщина. Матер. Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. розвитку запов. справи й екомережі на Хотинщині та 150-річчю заснув. Хотинського парку (м. Хотин, 23 грудня 2011 р.). – Чернівці: ДрукАрт, 2011. – С. 28–45.
- Дребет М., Ярошинська О.** Перша знахідка нічниці північної *Myotis brandtii* у Чернівецькій області, Україна // Екологія та географія ссавців. – К., 2016. – С. 147–148. (Пр. Теріол. Шк. – Т. 14).
- Дудко Я. В., Коржик В. П., Скільський І. В.** Заповідне озеро «Джулин»: сучасний екостан та перспективи еволюції // Регіональні аспекти флористичних і фауністичних досліджень. Матер. Другої міжнар. наук.-практ. конф. (24–25 квітня 2015 року, смт Путила, Чернівецька область, Україна). – Чернівці: Друк Арт, 2015. – С. 56–63.
- Екологічна енциклопедія / Ред. А. В. Толстоухов.** – К.: ТОВ «Центр екологічної освіти та інформації», 2007. – Т. 1. А–Е. – 432 с.
- Екологічна енциклопедія / Ред. А. В. Толстоухов.** – К.: ТОВ «Центр екологічної освіти та інформації», 2007. – Т. 2. Є–Н. – 416 с.
- Екологічна енциклопедія / Ред. А. В. Толстоухов.** – К.: ТОВ «Центр екологічної освіти та інформації», 2008. – Т. 3. О–Я. – 472 с.
- Животний мир Советской Буковины / Ред. И. Д. Шнаревич.** – Черновцы: Изд. Чернов. гос. ун-та, 1959. – 393 с. (Тр. экспед. по компл. изуч. Карпат и Прикарпатья (серия биол. наук). – Т. VII).
- Загультський М. М., Чорней І. І.** Фітосозологічні аспекти створення міждержавного біосферного резервату у Чивчинах // Розточанський збір – 2000. Матер. міжнар. конф. – Львів: Меркатор, 2001. – Кн. 1. – С. 243–245.
- Заєць З. С., Солодкова Т. І.** Луки Буковинського Прикарпаття, які заслуговують охорони // Укр. ботан. журн. – 1978. – Т. 35, № 3. – С. 314–315.
- Заєць З. С., Солодкова Т. І.** Об охране дубовых и буковых лесов Прут-Днестровского междуречья // Охрана, изучение и обогащение растительного мира. – К.: Вища шк., 1978. – Вып. 5. – С. 31–35.
- Заєць З. С., Солодкова Т. І., Стойко С. М.** Ботанічні резервати і пам'ятки природи Чернівецької області // Охорона природи Українських Карпат та прилеглих територій. – К.: Наук. думка, 1980. – С. 220–252.
- Заєць З. С., Стефанік В. І., Солодкова Т. І.** Степові ділянки Радянської Буковини, що потребують охорони // Укр. ботан. журн. - 1981. – Т. 38, № 5. – С. 64–67.
- Закон України «Про природно-заповідний фонд України»** [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>.
- Захаров М., Захарова Т.** Парк «Садгірський» – пам'ятка садово-паркового мистецтва // Молодь у вирішенні регіональних та транскордонних проблем екологічної безпеки. Матер. Другої Міжнар. наук. конф. (м. Чернівці, 14–15 травня 2003 року). – Чернівці: Золоті литаври, 2003. – С. 69–72.
- Зелена книга України.** Рідкісні і такі, що перебувають під загрозою зникнення рослинні угруповання / Ред. Я. П. Дідух. – К.: Альтерпрес, 2009. – 448 с.
- Каталог декоративних трав'янистих рослин ботанічних садів і дендропарків України.** Довідниковий посібн. / Ред. С. П. Машковська. – К., 2015. – 282 с. – <http://www.nbg.kiev.ua/upload/biblio/katalog.pdf>.
- Кілінська К. Й., Скутар Т. Д., Лопушняк Л. В., Паламар Д. Б.** Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва Чернівецької області – об'єкти рекреаційного природокористування // Географія та туризм. – 2013. – Вип. 25. – С. 138–151.
- Клитин А. Н.** Птицы Советской Буковины. Дис. ... канд. биол. наук. – Черновцы, 1962. – Т. 1–2. – 513 с.

- Клитин А. Н.** О гнездовании серой цапли в Черновицкой области // Колониальные гнездовья околоводных птиц и их охрана (матер. совещ.). – Москва: Наука, 1975. – С. 36.
- Ковальчук Г. І., Чорней І. І.** Попередній список видів судинних рослин території майбутнього Вижицького національного парку // 36. наук. пр. по вивч. флори та фауни Чернівецької області (результати експед. 1989–1993 рр.). – Чернівці, 1994. – Вип. 1. – С. 43–59.
- Ковальчук Г. І., Чорней І. І.** Судинні рослини державного ландшафтного заказника «Стебник» // 36. наук. пр. по вивч. флори та фауни Чернівецької області (результати експед. 1989–1993 рр.). – Чернівці, 1994. – Вип. 1. – С. 7–25.
- Коренчук А. М., Солодкий В. Д.** Заповідні об'єкти Буковини (реєстр природного заповідного фонду Чернівецької області). – Чернівці, 1986. – 52 с.
- Коржик В. П.** Черновицкая область // Геологические памятники природы Украины. – К.: Наук. думка, 1985. – С. 137–141.
- Коржик В. П.** До перегляду доктрин ведення заповідної справи // Матер. VI з'їзду Укр. геогр. т-ва. – К., 1995. – С. 116–117.
- Коржик В. П.** Національний природний парк «Вижицький»: наукові проблеми розбудови // Зелена Буковина. – 1995–1996. – № 3–4 (1995), 1–2 (1996). – С. 23–27.
- Коржик В. П.** Предпосылки и перспективы развития сети межгосударственных особо охраняемых природных территорий буковинского приграничья // Матер. междунар. семинара «Развитие системы межгосударственных особо охраняемых природных территорий» (с. Мартова, Харьковская область, Украина, 6–9 августа 1996 г.). – К., 1996. – С. 64–68.
- Коржик В.** Національний природний парк «Вижицький» // Заповідники і національні природні парки України. – К.: Вища шк., 1999. – С. 194–201.
- Коржик В.** Буковина для всіх. Маршрутами екотуризму. – Чернівці: Зелена Буковина, 2002. – 122 с.
- Коржик В.** Заповідна справа в контексті розвитку ландшафтів // Ландшафти та геоекологічні проблеми Дністровсько-Прутського регіону. Матер. міжнар. наук. конф., присвяч. 130-річчю заснування Чернів. нац. ун-ту імені Юрія Федьковича та 60-річчю створення кафедри фізичної географії (15–18 грудня 2005). – Чернівці: Рута, 2005. – С. 161–163.
- Коржик В.** Екологічна мережа чи еколандшафтна мережа: пріоритетна доцільність // Наук. вісн. Чернів. ун-ту. – Чернівці: Рута, 2006. – Вип. 294. Географія. – С. 42–55.
- Коржик В.** Національний природний парк «Вижицький» у структурі пан'європейської екомережі // Наук. вісн. Чернів. ун-ту. – Чернівці: Рута, 2006. – Вип. 304. Географія. – С. 10–21.
- Коржик В. П.** Спелеокарстовий чинник у формуванні Дністровського екологічного коридору // Менеджмент екосистем природно-заповідних територій. Матер. Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 10-річчю створ. Нац. прир. парку «Подільський Товтри» (15–17 травня 2006 року). – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2006. – С. 177–186.
- Коржик В. П.** До історико-ландшафтного підходу у заповідній справі // Наук. зап. Вінницьк. держ. пед. ун-ту. Серія Географія. – Вінниця, 2007. – Вип. 13. – С. 229–234.
- Коржик В. П.** Карст і печери Буковини. Проблеми моніторингу, охорони і використання. – Чернівці: Зелена Буковина, 2007. – 304 с.
- Коржик В. П.** Поняття і структура екомережі: буковинське бачення // Розвиток заповідної справи в Україні і формування Пан'європейської екологічної мережі. Матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Рахів, 11–13 листопада 2008 р.). – Рахів, 2008. – С. 228–239.
- Коржик В. П.** Антропогенні об'єкти в структурі природно-заповідного фонду: роль, призначення, доцільність // Природно-заповідний фонд України – минуле, сьогодення, майбутнє. Матер. міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 20-річчю прир. запов. «Медобори» (26–28 травня 2010 р., смт. Гримайлів). – Тернопіль: Підручники і посібники, 2010. – С. 71–77.
- Коржик В. П.** Екологічна мережа Буковини // Запов. справа в Україні. – 2010. – Т. 16, вип. 1. – С. 1–9.
- Коржик В. П.** До трансформації структури природно-заповідного фонду України // Регіональні аспекти флористичних і фауністичних досліджень. Матер. Другої міжнар. наук.-практ. конф. (24–25 квітня 2015 року, смт Путила, Чернівецька область, Україна). – Чернівці: Друк Арт, 2015. – С. 130–134.
- Коржик В. П.** Ботанічні заповідні об'єкти: проблеми збереження // Регіональні проблеми вивчення і збереження біорізноманіття. Матер. міжнар. наук. конф., присвяч. 140-річчю Ботан. саду і кафедри ботаніки, лісового і садово-паркового господарства Чернів. нац. ун-ту імені Юрія Федьковича (5–6 жовтня 2017 р., м. Чернівці). – Чернівці: Чернів. нац. ун-т, 2017. – С. 54–56.
- Коржик В. П., Заремська О. М.** Охрана карстово-спелеологических объектов природно-заповедного фонда: нагальні завдання сьогодення // Запов. справа в Україні. – 2002. – Т. 8, вип. 1. – С. 18–25.
- Коржик В. П., Минькевич И. И.** О введении категории заповедного карсто-спелеологического объекта // Тезисы докл. научно-техн. совещ. «Методика инженерно-геологических и гидрологических исследований карстовых областей в связи с промышленным и городским строительством». – Пермь, 1988. – С. 32–34.
- Коржик В. П., Королук В. І.** Печери Буковини. Атлас-кадастр. – Чернівці: Зелена Буковина, 2007. – 154 с.
- Коржик В. П., Токарюк А. І., Чорней І. І., Скільський І. В., Буджак В. В.** Удосконалена схема фізико-географічного районування Чернівецької області та деякі ботаніко-зоологічні особливості виділених хоріонів // Регіональні аспекти флористичних і фауністичних досліджень. Матер. Другої міжнар. наук.-практ. конф. (24–25 квітня 2015 року, смт Путила, Чернівецька область, Україна). – Чернівці: Друк Арт, 2015. – С. 167–186.
- Коржик В. П., Чорней І. І., Буджак В. В., Скільський І. В.** Розширення території національного природного парку «Вижицький» за кластерним принципом: доцільність, необхідність, модельність (на прикладі регіону Буковинських Карпат) // Запов. справа в Україні. – 2001. – Т. 7, вип. 1. – С. 70–90.

- Коржик В. П., Чорней І. І., Скільський І. В., Когутяк Я. М.** Національний природний парк «Хотинський». Щоденник польових досліджень. – Хотин, 2013. – 52 с.
- Костевич З. К.** Екзоти парків Радянської Буковини і можливості їх використання в зеленому будівництві // Міжвідомча наук.-техн. конф. по раціональному використанню сировинних ресурсів та відходів промисловості Чернівецької області. Тези допов. пленарн. засід. (м. Чернівці, грудень 1969 р.). – Чернівці, 1969. – С. 31–34.
- Костевич З. К.** Экзоты старых парков Советской Буковины // Бюл. Главного ботан. сада АН СССР. – 1969. – Вып. 73. – С. 10–14.
- Костевич З. К.** Старі парки Буковини та їх охорона // Охорона природи та раціональне використання природних ресурсів у західних областях УРСР. Тези допов. міжобл. конф. (29–30 жовтня 1974 р.). – Львів, 1974. – С. 119–120.
- Котко А. І., Василюк О. В.** Втрати природно-заповідного фонду Чернівецької області // Регіональні аспекти флористичних і фауністичних досліджень. Матер. Третьої міжнар. наук.-практ. конф. (13–14 травня 2016 року, смт Путила – м. Чернівці, Україна). – Чернівці: Друк Арт, 2016. – С. 228–231.
- Ландшафти міста Чернівці** / Ред. В. М. Гуцуляк. – Чернівці: Рута, 2006. – 168 с.
- Лапшин Ф. В.** Физико-химическая характеристика минеральных вод Северной Буковины (Черновицкой обл.). Дис. канд. ... хим. наук. – Черновцы, 1958. – 275, 66 с.
- Лапшин Ф. В.** Мінеральні води і курорти Буковини. – Ужгород: Карпати, 1965. – 112 с.
- Лапшин Ф. В., Христенко П. С.** Бальнеологічні здравниці радянської Буковини. – К., 1967. – 60 с.
- Липа О. Л.** Визначні сади і парки України та їх охорона. – К.: Вид-во Київськ. ун-ту, 1960. – 176 с.
- Липа О. Л.** Сади і парки України (Парки-пам'ятки та їх охорона). – К., 1961. – 52 с.
- Липа О. Л., Федоренко А. П.** Заповідники та пам'ятки природи України (реєстр-довідник). – К.: Урожай, 1969. – 187 с.
- Лісовська А. Г., Білоконь М. В.** Природно-заповідний фонд Буковини як інструмент покращення екологічної ситуації у Чернівецькій області // Наук. вісн. Чернів. ун-ту. – Чернівці: Чернів. нац. ун-т, 2010. – Вып. 519–520. Географія. – С. 52–55.
- Літвіненко С. Г.** Мохоподібні ландшафтного заказника місцевого значення «Гарячий Урбан» (м. Чернівці) // Регіональні аспекти флористичних і фауністичних досліджень. Матер. Першої міжнар. наук.-практ. конф. (10–12 квітня 2014 р., м. Хотин). – Чернівці: Друк Арт, 2014. – С. 60–62.
- Марисова И. В.** Хозяйственное значение, биология и распространение дроздовых УССР. Дис. ... канд. биол. наук. – К., 1954. – 274 с.
- Масікевич Ю. Г., Масікевич А. Ю., Сівак В. К.** Зелений пояс Чернівців. – Чернівці: Золоті літаври, 2002. – 38 с.
- Масікевич Ю. Г., Чорней І. І., Скільський І. В., Буджак В. В., Череватов В. Ф., Солодкий В. Д., Білоконь М. В.** Деякі аспекти формування екологічної мережі Чернівецької області в розвитку національної екологічної мережі України // Екол. та ноосферол. – 2005. – Т. 16, № 3–4. – С. 33–39.
- Мякушко В. К., Козяков О. С.** Унікальне насадження *Larix polonica* Racib. на Україні // Укр. ботан. журн. – 1981. – Т. 38, № 1. – С. 90–91.
- Наволочко А. С.** Основные памятники природы и заповедники Черновицкой области // Карпатские заповедники. – Ужгород: Карпати, 1966. – С. 266–269.
- Національний атлас України** / Ред. Л. Г. Руденко. – К.: ДНВП «Картографія», 2007. – 440 с.
- Національний природний парк «Вишняцький»: природа, рекреаційні ресурси, менеджмент** / Ред. В. П. Коржик. – Чернівці: Зелена Буковина, 2005. – 356 с.
- Нікірса Т. Д., Скільський І. В., Чорней І. І., Буджак В. В.** Заказник місцевого значення «Мальованка» – важливий елемент збереження біорізноманіття лучних екосистем Буковинського Передкарпаття // Молодь за біорізноманіття. Матер. Міжнар. студентської наук.-практ. конф., присвяч. 70-річчю факультету захисту рослин (м. Харків, 19–20 лютого 2002 р.). – Харків, 2002. – С. 33–36.
- Одноралов В. С., Давидок В. П., Божко О. Б., Олещенко В. І., Федоренко А. П., Фещенко П. І., Ющенко О. К., Липа О. Л.** Природно-заповідний фонд Української РСР (реєстр-довідник заповідних об'єктів). – К.: Урожай, 1986. – 224 с.
- Оселишна концепція збереження біорізноманіття: базові документи Європейського Союзу** / Ред. О. О. Кагало, Б. Г. Проць. – Львів: ЗУКЦ, 2012. – 280 с.
- Погребняк А. И.** Особенности растительного покрова урочища «Подокруг» Черновицкого района // Матер. XIX научн. сессии (секция биол. наук) / Чернов. гос. ун-т. – Черновцы: Изд-во Чернов. ун-та, 1963. – С. 110–112.
- Полищук В. В., Гарасевич И. Г.** Биогеографические аспекты изучения водоемов бассейна Дуная в пределах СССР. – К.: Наук. думка, 1986. – 211 с.
- Природа Чернівецької області** / Ред. К. І. Геренчук. – Львів: Вища шк., 1978. – 160 с.
- Природно-заповідний фонд України загальнодержавного значення (довідник)** / Ред. М. О. Осипова, Ю. О. Семенов. – К., 1999. – 240 с.
- Природно-заповідний фонд України: території та об'єкти загальнодержавного значення** / Ред. К. М. Ситник. – К.: ТОВ «Центр екологічної освіти та інформації», 2009. – 332 с.
- Природоохоронні території Української РСР** / Ред. Д. Й. Проценко. – К.: Урожай, 1983. – 176 с.
- Редкие и исчезающие растения и животные Украины (справочник)** / Ред. К. М. Ситник. – К.: Наук. думка, 1988. – 256 с.
- Рибак І., Солодкий В., Сівак В., Робулець С., Білоконь М., Каменецький В., Жаріков Г., Артановський О., Миколенко О., Масікевич Ю., Мислицький В., Королюк В.** Екологічний паспорт Чернівецької області. – Чернівці: Зелена Буковина, 2010. – 272 с.

- Рідуш Б.** Сліди палеолітичної культури в печері Буковинка (попереднє повідомлення) // Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології. – Чернівці: Золоті литаври, 1999. – Т. 3. – С. 118–132.
- Самчишина Л. В., Шиндановина І. П.** Про особливості весняного фіто- і зоопланктону озера Гірське око // Регіональні аспекти флористичних і фауністичних досліджень. Матер. Третьої міжнар. наук.-практ. конф. (13–14 травня 2016 року, смт Путила – м. Чернівці, Україна). – Чернівці: Друк Арт, 2016. – С. 306–310.
- Сівак В., Коржик В.** Роль лісових геосистем у формуванні природно-заповідного фонду Чернівецької області // Наук. вісн. Чернів. ун-ту. – Чернівці: Рута, 2006. – Вип. 294. Географія. – С. 76–86.
- Сівак В. К., Солодкий В. Д., Королюк В. І., Білоконь М. В.** Буковина – заповідний край. – Чернівці: Зелена Буковина, 2004. – 112 с.
- Скильський І. В.** Новые сведения по редким и малочисленным видам птиц Черновицкой области // Орнитология. – Москва: Изд-во Московск. ун-та, 1990. – Вып. 24. – С. 160.
- Скильський І. В.** Опыт работы по программе «Фауна» дружины по охране природы Черновицкого университета // Из опыта работы молодежных природоохранных организаций по программе «Фауна». – К., 1990. – С. 8–9.
- Скильський І. В.** Фауна и население зимующих видов птиц улиц и парков г. Черновцы. – Минск, 1992. – 10 с. (Деп. в ОНП НПЦ «Верас» и ИЗ АН Беларуси. – № 155).
- Скильський І. В.** Особливості зимового населення птахів вулиць і парків м. Чернівців // Матер. II конф. молодих орнітологів України. – Чернівці, 1996. – С. 161–166.
- Скильський І. В.** До вивчення чисельності птахів ботанічного саду Чернівецького університету та парку ім. Шевченка. Гніздовий аспект // Охорона, вивчення та збагачення рослинних ресурсів Буковини. Наук. конф., присвяч. 120-річчю ботан. саду (17–19 вересня 1997 року). – Чернівці: ЧДУ, 1997. – С. 65–68.
- Скильський І. В.** Фауна та населення птахів парків м. Чернівці. Осінньо-міграційний аспект // Роль охоронюваних природних територій у збереженні біорізноманіття. Матер. конф., присвяч. 75-річчю Канівськ. прир. запов. (м. Канів, 8–10 вересня 1998 р.). – Канів, 1998. – С. 238–240.
- Скильський І. В.** Фауна та населення птахів регіонального ландшафтного парку «Чернівецький» (на прикладі його північної частини) // Запов. справа в Україні. – 1998. – Т. 4, вип. 2. – С. 41–47.
- Скильський І. В.** Структура й особливості формування фауни та населення птахів середнього міста (на прикладі Чернівців). Дис. ... канд. біол. наук. – К., 2000. – 307 с.
- Скильський І. В.** До поширення дибки степової (*Saga pedo*) в західній частині України // Заповідна справа у Степовій зоні України (до 90-річчя від створення Надморських заповідників). Пр. Всеукр. наук.-практ. конф. (с. Урзуф, 14–15 березня 2017 року). – К., 2017. – Т. 2. – С. 284–288. (Серія: «Conservation Biology in Ukraine». – Вип. 2).
- Скильський І. В.** Фауна хребетних Драницького орнітологічного заказника (Чернівецька область) як перспективного об'єкта Смарагдової мережі України // Мережа NATURA 2000 як інноваційна система охорони рідкісних видів та оселищ в Україні. Матер. наук.-практ. семінару (15 лютого 2017 р., м. Київ, Україна). – К., 2017. – С. 137–142. (Серія: «Conservation Biology in Ukraine». – Вип. 1).
- Скильський І. В.** Фламінго (*Phoenicopterus roseus*) – новий вид птахів у Прут-Дністровському межиріччі України // Беркут. – 2012. – Т. 21, вип. 1–2. – С. 201–202.
- Скильський І. В., Бучко В. В.** Гніздова фауна та населення птахів паркових насаджень центральної частини м. Чернівці // Запов. справа в Україні. – 1997. – Т. 3, вип. 1. – С. 36–38.
- Скильський І. В., Бучко В. В.** Орнитологические находки в Прут-Днестровском междуречье Украины // Зоологические исследования в Украине. – 2000. – Ч. II. Экология. Морфология. Методика. – С. 87–90. (Вестн. зоологии. – Отд. вып. № 14).
- Скильський І. В., Бучко В. В., Годованец Б. И.** О формировании нового экологического типа вяхиря в Северной Буковине // Беркут. – 1997. – Т. 6, вип. 1–2. – С. 49–51.
- Скильський І. В., Бучко В. В., Годованец Б. И., Бундзяк П. В.** Орнітофауна ботанічного саду Чернівецького університету // Охорона, вивчення та збагачення рослинних ресурсів Буковини. Наук. конф., присвяч. 120-річчю ботан. саду (17–19 вересня 1997 року). – Чернівці: ЧДУ, 1997. – С. 68–70.
- Скильський І. В., Бучко В. В., Кучиник Л. В., Школьный И. С., Годованец Б. И.** Новые сведения о встречах редких и малочисленных видов птиц в Черновицкой области // Вестн. зоологии. – 1995. – № 5–6. – С. 12.
- Скильський І. В., Годованец Б. И.** Филин в Черновицкой области Украины // Филин в России, Белоруссии и на Украине. – Москва: Изд-во Московск. ун-та, 1994. – С. 94–101.
- Скильський І. В., Годованец Б. И., Бундзяк П. В., Бучко В. В.** О численности и особенностях расположения гнезд серой цапли в Кливдинском орнитологическом заказнике (Черновицкая область, Украина) // Экология и охрана окружающей среды. Тезисы докл. 2-й Междунар. научно-практ. конф. (12–15 сентября 1995 г.). – Пермь, 1995. – Ч. 4. – С. 113–114.
- Скильський І. В., Годованец Б. И., Бундзяк П. В., Бучко В. В., Васин А. М.** Динамика численности и особенности расположения гнезд кваквы в Кливдинском орнитологическом заказнике (Черновицкая область, Украина) // Проблемы сохранения разнообразия природы степных и лесостепных регионов. Матер. Российско-Украинской научн. конф., посвящ. 60-летию Центр.-Черноз. запов. (пос. Заповедный, Курская область, 22–27 мая 1995 г.). – Москва, 1995. – С. 219–220.

- Скільський І. В., Годованець Б. Й., Бундзяк П. В., Васин А. М.** Атлас гніздящихся птиц Северной Буковины (1985–1992). Семейство цаплевые // Проблемы вивчення та охорони птахів. Матер. VI наради орнітол. Західної України (м. Дрогобич, 1–3 лютого 1995 р.). – Львів – Чернівці, 1995. – С. 119–124.
- Скільський І. В., Годованець Б. Й., Бучко В. В.** Гніздова екологія кваквы в регіоне Українських Карпат // Беркут. – 2000. – Т. 9, вип. 1–2. – С. 12–22.
- Скільський І. В., Годованець Б. Й., Бучко В. В.** Чепура велика в регіоні Українських Карпат // Зелена Буковина (серія «Екологія та краєзнавство»). – 2001. – № 1–2. – С. 53–61.
- Скільський І. В., Годованець Б. Й., Бучко В. В., Смірнов Н. А., Атаманюк М. С., Мелешук Л. І.** Знахідки птахів із Червоної книги України в Чернівецькій області та на прилеглих територіях. Повідомлення 1 // Авіфауна України. – 2014. – Вип. 5. – С. 1–5.
- Скільський І. В., Годованець Б. Й., Клитин А. Н.** О некоторых аспектах экологии усатой синицы в Прут-Днестровском междуречье Черновицкой области (Украина) // Проблемы сохранения разнообразия природы степных и лесостепных регионов. Матер. Российско-Украинской научн. конф., посвящ. 60-летию Центр.-Черноз. запов. (пос. Заповедный, Курская область, 22–27 мая 1995 г.). – Москва, 1995. – С. 220–221.
- Скільський І. В., Клітін О. М.** Поширення великого дубового вусача (*Cerambyx cerdo*) в Чернівецькій області // Мережа NATURA 2000 як інноваційна система охорони рідкісних видів та оселищ в Україні. Матер. наук.-практ. семінару (15 лютого 2017 р., м. Київ, Україна). – К., 2017. – С. 143–147. (Серія: «Conservation Biology in Ukraine». – Вип. 1).
- Скільський І. В., Мелешук Л. І.** Хребетні тварини майбутнього Хотинського національного природного парку (Чернівецька область): загальний огляд // Молодь у вирішенні регіональних та транскордонних проблем екологічної безпеки. Матер. П'ятої Міжнар. наук. конф. (м. Чернівці, 5–6 травня 2006 року). – Чернівці: Зелена Буковина, 2006. – С. 214–242.
- Скільський І. В., Мелешук Л. І.** Нові знахідки білозубого спіпака (*Nannospalax leucodon*) в Чернівецькій області // Регіональні аспекти флористичних і фауністичних досліджень. Матер. Третьої міжнар. наук.-практ. конф. (13–14 травня 2016 року, смт Путила – м. Чернівці, Україна). – Чернівці: Друк Арт, 2016. – С. 347.
- Скільський І. В., Мелешук Л. І.** Сучасний стан фауни хребетних національного природного парку «Хотинський» // Регіональні аспекти флористичних і фауністичних досліджень. Матер. Третьої міжнар. наук.-практ. конф. (13–14 травня 2016 року, смт Путила – м. Чернівці, Україна). – Чернівці: Друк Арт, 2016. – С. 59–83.
- Скільський І. В., Мелешук Л. І.** Знахідки раритетних видів міног, променеперих риб, земноводних і плазунів у Прут-Дністровському межиріччі України // Мережа NATURA 2000 як інноваційна система охорони рідкісних видів та оселищ в Україні. Матер. наук.-практ. семінару (15 лютого 2017 р., м. Київ, Україна). – К., 2017. – С. 148–154. (Серія: «Conservation Biology in Ukraine». – Вип. 1).
- Скільський І. В., Мелешук Л. І.** Знахідки раритетних видів ссавців (Mammalia) у лісостеповій частині Чернівецької області // Заповідна справа у Степовій зоні України (до 90-річчя від створення Надморських заповідників). Пр. Всеукр. наук.-практ. конф. (с. Урзуф, 14–15 березня 2017 року). – К., 2017. – Т. 2. – С. 289–292. (Серія: «Conservation Biology in Ukraine». – Вип. 2).
- Скільський І. В., Мелешук Л. І.** Національний природний парк «Хотинський» у Смарагдовій мережі України. Фауністичний аспект (хребетні тварини) // Мережа NATURA 2000 як інноваційна система охорони рідкісних видів та оселищ в Україні. Матер. наук.-практ. семінару (15 лютого 2017 р., м. Київ, Україна). – К., 2017. – С. 210–216. (Серія: «Conservation Biology in Ukraine». – Вип. 1).
- Скільський І. В., Мелешук Л. І., Ташук М. В.** Еколого-географічний аналіз фауни птахів західної частини проєктуюваного національного природного парку «Хотинський» (Черновицкая область, Украина) // Вопросы биологии, экологии, химии и методики обучения. – Саратов, 2009. – Вып. 11. – С. 25–27.
- Скільський І. В., Мелешук Л. І., Ташук М. В.** Моніторинг фауни птахів і ссавців у національному природному парку «Хотинський» // Екологічна освіта: регіональні та національні аспекти. Горбуновські читання (м. Чернівці, 16 квітня 2013 року, тези допов.). – Чернівці: ЧФ НТУ «ХПІ», 2013. – С. 94–95.
- Скільський І. В., Мелешук Л. І., Ташук М. В.** Тварини з Червоної книги України в національному природному парку «Хотинський» // Прагматичні аспекти діяльності національних природних парків у контексті збалансованого розвитку. Матер. міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 20-річчю Нац. парку «Вижницький» (17–19 вересня 2015 року смт Берегомет, Чернівецька область, Україна). – Чернівці: Друк Арт, 2015. – С. 9–28.
- Скільський І. В., Смірнов Н. А., Зеленчук Я. І., Атаманюк М. С., Юзик А. В., Мелешук Л. І.** Знахідки птахів з Червоної книги України в Чернівецькій області та на прилеглих територіях. Повідомлення 2 // Авіфауна України. – 2015. – Вип. 6. – С. 51–56.
- Скільський І. В., Смірнов Н. А., Коржик В. П.** Вони підлягають охороні. Тварини з Червоної книги України в національному природному парку «Хотинський». – Чернівці: ДрукАрт, 2012. – 36 с.
- Скільський І. В., Смірнов Н. А., Мелешук Л. І.** Нові знахідки тварин з Червоної книги України на Буковині // Регіональні аспекти флористичних і фауністичних досліджень. Матер. Першої міжнар. наук.-практ. конф. (10–12 квітня 2014 р., м. Хотин). – Чернівці: Друк Арт, 2014. – С. 252–255.
- Скільський І. В., Смірнов Н. А., Юзик А. В., Мелешук Л. І., Юзик Д. І.** Тварини Червоної книги України в Національному природному парку «Черемоський». – Чернівці: Друк Арт, 2016. – 36 с.

- Скільський І. В., Тащук М. В., Мелешук Л. І.** Таксономічна й екологічна структура орнітофауни Драницького озера (Новоселицький район, Чернівецька область) // Заповідна Хотинщина. Матер. Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. розвитку запов. справи й екомер. на Хотинщині та 150-річчю заснув. Хотинського парку (м. Хотин, 23 грудня 2011 р.). – Чернівці: ДрукАрт, 2011. – С. 46–53.
- Скільський І. В., Тащук М. В., Мелешук Л. І., Стратій В. І., Думітраш А. В.** Фауна хребетних національного природного парку «Вижницький»: сучасний стан, категорії охорони // Регіональні аспекти флористичних і фауністичних досліджень. Матер. Першої міжнар. наук.-практ. конф. (10–12 квітня 2014 р., м. Хотин). – Чернівці: Друк Арт, 2014. – С. 168–186.
- Скільський І. В., Термена І. Б.** Спостереження скопи (*Pandion haliaetus*) у грудні на Дністровському водосховищі (Україна) // Беркут. – 2016. – Т. 25, вип. 1. – С. 49.
- Скільський І. В., Федорча Д. С.** Нове місце гніздування чорного лелеки у Північній Буковині // Беркут. – 1995. – Т. 4, вип. 1–2. – С. 87.
- Скільський І. В., Хлус Л. М., Череватов В. Ф., Смірнов Н. А., Чередарик М. І., Худий О. І., Мелешук Л. І.** Червона книга Буковини. Тваринний світ. – Чернівці: ДрукАрт, 2007. – Т. 2, ч. 1. – 260 с.
- Скільський І. В., Юзк А. В., Термена І. Б., Атаманюк М. С.** Знахідки птахів із Червоної книги України в Чернівецькій області та на прилеглих територіях. Повідомлення 3 // Авіфауна України. – 2016. – Вип. 7. – С. 60–63.
- Сластененко Ю. П.** Матеріали до іхтіофауни р. Дністра та його головніших допливів (в межах Кам'янецької окр.) // Зап. Кам'янець-Подільської наук.-досл. катедри. – Полтава: Держ. вид-во України, 1929. – Т. 1. – С. 45–70.
- Смаголь В. Н., Гаврись Г. Г. Зубр, *Bison bonasus* (Mammalia, Artiodactyla), в Україні: динаміка численності, розповсюдження, стації і лімітуючі фактори.** – К., 2013. – 128 с.
- Смірнов Н. А.** Земноводні Передкарпаття та Зовнішніх Карпат: видовий склад, поширення, мінливість та деякі аспекти екології. Дис. ... канд. біол. наук. – К., 2014. – 342 с.
- Смірнов Н. А.** Нові знахідки рідкісних і маловивчених видів птахів на території України в 1997–2016 рр. // Беркут. – 2016. – Т. 25, вип. 2. – С. 96–99.
- Смірнов Н. А.** Перша знахідка сонечка *Harmonia axyridis* (Coleoptera: Coccinellidae) на території Національного природного парку «Черемоський» // Регіональні аспекти флористичних і фауністичних досліджень. Матер. Третьої міжнар. наук.-практ. конф. (13–14 травня 2016 року, смт Путила – м. Чернівці, Україна). – Чернівці: Друк Арт, 2016. – С. 220–223.
- Смірнов Н. А., Андрущенко Т. Г., Ткебучава І. Б.** Каталог колекції бабок (Odonata) Природничого музею Чернівецького національного університету // 36 пр. Зоол. музею. – К., 2016. – № 47. – С. 66–78.
- Смірнов Н. А., Одочук П. І.** *Percottus glenii* (Perciformes: Odontobutidae) – новий вид іхтіофауни Національного природного парку «Вижницький» та його потенційний вплив на місцеві популяції земноводних // Регіональні аспекти флористичних і фауністичних досліджень. Матер. Четвертої міжнар. наук.-практ. конф. (28–29 квітня 2017 р., смт Путила, Чернівецька область, Україна). – Чернівці: Друк Арт, 2017. – С. 95–99.
- Смірнов Н. А., Скільський І. В.** Герпетофауна Хотинщини // Заповідна Хотинщина. Матер. Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. розвитку запов. справи й екомер. на Хотинщині та 150-річчю заснув. Хотинського парку (м. Хотин, 23 грудня 2011 р.). – Чернівці: ДрукАрт, 2011. – С. 145–157.
- Смірнов Н. А., Скільський І. В.** Матеріали до фауни бабок (Odonata) озера Джулин (Чернівецька область) // Регіональні аспекти флористичних і фауністичних досліджень. Матер. Четвертої міжнар. наук.-практ. конф. (28–29 квітня 2017 р., смт Путила, Чернівецька область, Україна). – Чернівці: Друк Арт, 2017. – С. 40–41.
- Смолінська М. О., Чорней І. І., Корольюк В. І., Москалик Г. Г.** Лісові заказники Буковинського Передгір'я // Охорона, вивчення та збагачення рослинних ресурсів Буковини. Наук. конф., присвяч. 120-річчю ботан. саду, 17–19 вересня 1997 року). – Чернівці: ЧДУ, 1997. – С. 74–77.
- Солодкий В. Д., Рибак І. П., Сівак В. К., Білоконь М. В.** Якість доквілля як індикатор імплементації Карпатської конвенції. – Чернівці: Зелена Буковина, 2010. – 256 с.
- Солодкий В. Д., Рибак І. П., Шутак Г. Д., Сівак В. К., Робулець С. В., Білоконь М. В., Корольюк В. І., Масікевич А. Ю., Моїсеєв В. Ф.** Заповідна справа та збереження біорізноманіття. Навч. посібн. – Харків: НТУ «ХПІ»; Чернівці: Зелена Буковина, 2010. – 320 с.
- Солодкова Т. І.** Ялиники хребта Чорний Діл у Буковинських Карпатах // Тези допов. міжвуз. ювл. наук. конф., присвяч. 25-річчю возз'єднання Північної Буковини з Українською РСР (21–25 вересня 1965 року). – Чернівці, 1965. – С. 255–257.
- Солодкова Т. І.** Букові ліси Хотинської височини, їх раціональне використання й охорона // Укр. ботан. журн. – 1974. – Т. 31, № 5. – С. 630–635.
- Солодкова Т. І.** Знаходження *Arum maculatum* L. на території Чернівецької області // Укр. ботан. журн. – 1976. – Т. 33, № 5. – С. 546.
- Солодкова Т. І.** Букняки Буковинського Прикарпаття, які підлягають охороні // Досягнення ботанічної науки на Україні 1974–1975. – К.: Наук. думка, 1977. – С. 81–82.
- Солодкова Т. І., Заец З. С., Якимчук Н. К.** Леса заказника «Цеціно» Черновицкой области // VII съезд Укр. ботан. об-ва (тезисы докл.). – К.: Наук. думка, 1982. – С. 249.
- Стойко С. М.** Організувати заповідники і охороняти резервати та пам'ятки природи в Українських Карпатах // Охороняйте рідну природу. – К.: Урожай, 1964. – С. 33–55.
- Стойко С. М.** Заповідники та пам'ятники природи Українських Карпат. – Львів: Вид-во Львівськ. ун-ту, 1966. – 144 с.

- Стойко С. М.** Карпатам зеленіти вічно. – Ужгород: Карпати, 1977. – 176 с.
- Сучков С. І., Золотова Г. В.** Попередні результати інвентаризації та деякі аспекти охорони комах національного природного парку «Хотинський» // Регіональні аспекти флористичних і фауністичних досліджень. Матер. Першої міжнар. наук.-практ. конф. (10–12 квітня 2014 р., м. Хотин). – Чернівці: Друк Арт, 2014. – С. 223–226.
- Татаринів К. А.** Фауна хребетних заходу України (екологія, значення, охорона). – Львів: Вид-во Львівськ. ун-ту, 1973. – 259 с.
- Татаринів К. А.** Щоб жили лебеді (розповіді про рідкісних і цінних тварин та рослин західних областей УРСР). – Львів: Каменяр, 1983. – 112 с.
- Ташук М. В., Скільський І. В., Мелешук Л. І., Горбенко С. Р.** Созологічний статус Драницького орнітологічного заказника (Новоселицький район, Чернівецька область) // Всеукр. наук.-практ. конф. «Регіональні та транскордонні проблеми екологічної безпеки. Горбуновські читання» (м. Чернівці, 5–7 травня 2011 року, тези допов.). – Чернівці: Прут, 2011. – С. 155–156.
- Терлецький В. К., Фодор С. С., Гладун Я. Д.** Ботанічні скарбниці Карпат. – Ужгород: Карпати, 1985. – 136 с.
- Термена Б. К., Бацура Г. В., Бляхарська Л. О., Ванзар В. В., Виллюк М. І., Гаврилук В. О., Галицька Л. Г.** Інтродукційний потенціал деревних рослин Північної Буковини // Наук. вісн. Чернів. ун-ту. – Чернівці: Рута, 1998. – Вип. 20. Біологія. – С. 100–107.
- Термена Б. К., Бацура Г. В., Виллюк М. І., Гаврилук В. О., Євтіхова Л. О., Кібич І. В., Мецак В. В., Сокол Г. О., Станкевич Л. Г., Турлай О. І.** Інтродукована дендрофлора Північної Буковини // Укр. ботан. журн. – 1992. – Т. 49, № 2. – С. 42–44.
- Термена Б. К., Виллюк М. І., Бляхарська Л. О., Галицька Л. Г.** Видовий склад інтродукованих деревних рослин старовинних парків, скверів та зелених насаджень Буковини // Наук. вісн. Чернів. ун-ту. – Чернівці: Рута, 2002. – Вип. 145. Біологія. – С. 209–218.
- Термена І. Б., Скільський І. В.** Розселення довгохвості сови (*Strix uralensis*) у Чернівецькій області // Беркут. – 2016. – Т. 25, вип. 2. – С. 99.
- Токарюк А. І., Чорней І. І., Буджак В. В., Скільський І. В.** Созологічна характеристика ландшафтного заказника «Цецино» (Буковина) // V Міжнар. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених «Екологія. Людина. Суспільство» (13–15 травня 2002 р., Київ, Україна). 36. тез допов. – К.: Політехніка, 2002. – С. 175–176.
- Токарюк А. І., Чорней І. І., Скільський І. В., Буджак В. В.** Аналіз природно-заповідного фонду міста Чернівці // Еколого-біологічні дослідження на природних та антропогенно-змінених територіях. Матер. наук. конф. молодих вчених (Кривий Ріг, 13–16 травня 2002 р.). – Кривий Ріг, 2002. – С. 421–423.
- Турянин І. І.** Хутрово-промислові звірі та мисливські птахи Карпат. – Ужгород: Карпати, 1975. – 176 с.
- Фауна печер України / Ред. І. Загороднюк.** – К., 2004. – 248 с. (Серія: Пр. Теріол. Шк. – Вип. 6).
- Федоряк М. М., Марко М. Ю.** Павуки-герпетобіоти національного природного парку «Хотинський» (ранньовесняний аспект) // Регіональні аспекти флористичних і фауністичних досліджень. Матер. Першої міжнар. наук.-практ. конф. (10–12 квітня 2014 р., м. Хотин). – Чернівці: Друк Арт, 2014. – С. 154–157.
- Фодор С. С., Терлецький В. К., Гладун Я. Д.** Екзоти Карпат. – Ужгород: Карпати, 1982. – 120 с.
- Харкевич С. С.** Ботанічна екскурсія у Чивчинські гори // Досягнення ботанічної науки на Україні 1965–1966 р.р. – К.: Наук. думка, 1968. – С. 121–122.
- Хлус Л. М., Марко М. Ю., Сандулович М. В.** Герпетобіотна колеоптерофауна національного природного парку «Хотинський» // Регіональні аспекти флористичних і фауністичних досліджень. Матер. Першої міжнар. наук.-практ. конф. (10–12 квітня 2014 р., м. Хотин). – Чернівці: Друк Арт, 2014. – С. 103–106.
- Хлус Л. М., Чередарик М. І., Скільський І. В., Череватов В. Ф.** «Червона книга» Буковини. Тваринний світ. – Чернівці: Золоті литаври, 2002. – Т. 1. – 144 с.
- Хотинська височина / Ред. В. П. Коржик.** – Чернівці: ДрукАрт, 2012. – 336 с.
- Храневич В. П.** Матеріали до орнітофауни західних округ України // Зап. Кам'янець-Подільської наук.-досл. катедри. – Полтава: Держ. вид-во України, 1929. – Т. 1. – С. 5–43.
- Худий О. І.** Стан іхтіофауни Дністровського водосховища за дії факторів антропогенної природи. Дис. ... канд. біол. наук. – К., 2005. – 161 с.
- Худий О. І.** Реєстр знахідок осетрових у басейні Дністра // Сучасні проблеми теоретичної і практичної іхтіології. Матер. VII Міжнар. іхтіол. наук.-практ. конф. (присвячується 140-річчю Херсонського державного аграрного університету) (10–13 вересня 2014 року, м. Мелітополь – Бердянськ, Україна). – Херсон: Видавець Грінь Д. С., 2014. – С. 256–266.
- Худий О. І., Беженар Р. В., Лукань О. В.** Раритетна іхтіофауна річки Черемош // Сучасні проблеми теоретичної і практичної іхтіології. Тези IV Міжнар. іхтіол. наук.-практ. конф. (Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, Одеса, 7–11 вересня 2011 року). – Одеса: Фенікс, 2011. – С. 234–237.
- Худий А. І., Худая Л. В.** Біологія стерляди в басейні Дністра // Осетровые рыбы. Прошлое, настоящее и будущее. – Vilnius, 2014. – С. 32–36.
- Худий О. І., Худа Л. В.** Поширення європейського вугра *Anguilla anguilla* (Linnaeus, 1758) у басейні Дністра // Сучасні проблеми теоретичної і практичної іхтіології. Матер. VIII Міжнар. іхтіол. наук.-практ. конф. (17–19 вересня 2015 року, м. Херсон, Україна). – Херсон: Видавець Грінь Д. С., 2015. – С. 203–206.

- Царенко П. М., Кривошея О. М., Ліліцька Г. Г.** Водорості озера «Гірське око» (Чивчинські гори, Українські Карпати) // Регіональні аспекти флористичних і фауністичних досліджень. Матер. Четвертої міжнар. наук.-практ. конф. (28–29 квітня 2017 р., смт Путила, Чернівецька область, Україна). – Чернівці: Друк Арт, 2017. – С. 36–40.
- Червона книга України.** Рослинний світ / Ред. Я. П. Дідух. – К.: Глобалконсалтинг, 2009. – 912 с.
- Червона книга України.** Тваринний світ / Ред. І. А. Акімов. – К.: Глобалконсалтинг, 2009. – 624 с.
- Червона книга Українських Карпат.** Тваринний світ / Ред. О. Ю. Мателешко, Л. А. Потіш. – Ужгород: Карпати, 2011. – 336 с.
- Чередарик М. І., Хлус Л. М., Скільський І. В.** Рідкісні тварини Буковини та проблеми їх охорони. Сторінками Червоної книги України. – Чернівці: Золоті литаври, 2001. – 176 с.
- Чопик В. І.** Флористичні особливості Чивчинських гір в Українських Карпатах // Досягнення ботанічної науки на Україні. – К.: Наук. думка, 1968. – С. 127–129.
- Чопик В. І.** Ботаніко-географічна характеристика Чивчино-Гринявських гір в Українських Карпатах // Укр. ботан. журн. – 1969. – Т. 26, № 6. – С. 26–33.
- Чорней І. І.** У верхів'ях Білого Черемошу // Зелені Карпати. – 1994. – № 3–4. – С. 18–19.
- Чорней І. І.** Флора верхів'я р. Білий Черемош (Українські Карпати), її аналіз та охорона. Дис. ... канд. біол. наук. – К., 1997. – 273 с.
- Чорней І. І.** Історія формування природно-заповідного фонду в Чивчинських горах (Українські Карпати) // Запов. справа в Україні. – 2005. – Т. 11, вип. 2. – С. 63–67.
- Чорней І. І., Буджак В. В.** Оцінка заказника «Чорний Діл» як «Важливої ботанічної території» // Молодь у вирішенні регіональних та транскордонних проблем екологічної безпеки. Матер. Шостої Міжнар. наук. конф. (м. Чернівці, 11–12 травня 2007 р.) – Чернівці: Зелена Буковина, 2007. – С. 271–273.
- Чорней І. І., Буджак В. В., Величко М. В.** Ботанічна характеристика пам'ятки природи місцевого значення «Жупани» (Буковинські Карпати) // Біорізноманітність флори: проблеми збереження і раціонального використання. Репродуктивна здатність рослин як основа їх збереження і поширення в Україні. Матер. міжнар. наук. конф. присвяч. 150-річчю Ботан. саду ЛНУ ім. І. Франка і сесії ради ботан. садів України (Львів, 27–29 квітня 2004 р.). – Львів, 2004 – С. 120–121.
- Чорней І. І., Буджак В. В., Гаврилюк В. О., Турлай О. І.** Судинні рослини з Червоної книги України на території Буковинських Карпат та їх охорона // Запов. справа в Україні. – 1998. – Т. 4, вип. 2. – С. 7–10.
- Чорней І. І., Буджак В. В., Гаврилюк В. О., Турлай О. І., Стефаник В. І., Коваль І. І.** Рослини з Червоної книги України на території Чернівецької області: особливості поширення та охорона // Карпатський регіон і проблеми сталого розвитку. Матер. міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 30-річчю Карп. біосф. запов. (13–15 жовтня 1998 року). – Рахів, 1998. – Т. 2. – С. 162–165.
- Чорней І. І., Буджак В. В., Скільський І. В.** Флора і фауна заповідного урочища «Павлюково» (Черновицкая область): современное состояние состояния раритетных видов // Заповедники Крыма на рубеже тысячелетий. Матер. республ. конф. (27 апреля 2001 года, Симферополь, Крым). – Симферополь, 2001. – С. 125–127.
- Чорней І. І., Буджак В. В., Скільський І. В.** Рослинний і тваринний світ території майбутнього національного природного парку «Черемоський»: сучасний стан, раритетні види // Молодь у вирішенні регіональних та транскордонних проблем екологічної безпеки. Матер. П'ятої Міжнар. наук. конф. (м. Чернівці, 5–6 травня 2006 р.). – Чернівці: Зелена Буковина, 2006. – С. 243–260.
- Чорней І. І., Буджак В. В., Токарюк А. І.** Хорологічна характеристика ефемероїдних геофітів з Червоної книги України на території Чернівецької області // Наук. вісн. Ужгор. держ. ун-ту (серія біологія). – Ужгород, 2000. – № 8. – С. 18–22.
- Чорней І. І., Буджак В. В., Токарюк А. І.** Аналіз територіальної структури природно-заповідного фонду Буковинського Передкарпаття та шляхи її вдосконалення // Міжнар. наук.-практ. школа для молодих вчених і спеціалістів «Природні екосистеми Карпат в умовах посиленого антропогенного впливу» (м. Ужгород, 4–7 жовтня 2001 р.). – Ужгород, 2001. – С. 264–267. (Наук. вісн. Ужгор. ун-ту (серія: біологія). – № 9).
- Чорней І. І., Буджак В. В., Токарюк А. І.** Продромус рослинності проєктованого національного природного парку «Черемоський» // Функціонування заповідних територій в сучасних умовах України. Матер. міжнар. наук.-практ. конф. присвяч. 20-ти річчю створ. НПП «Синевир» (1–3 жовтня 2009 р., Синевир, Україна). Ужгородські ентомологічні читання. Матер. міжнар. конф. присвяч. 20-ти річчю створ. НПП «Синевир» (1–3 жовтня 2009 р., Синевир, Україна). – Синевир, 2009. – С. 90–91.
- Чорней І. І., Буджак В. В., Токарюк А. І.** Сторінками Червоної книги України (рослинний світ). Чернівецька область. – Чернівці: ДрукАрт, 2010. – 452 с.
- Чорней І. І., Буджак В. В., Токарюк А. І., Гаврилюк В. О., Турлай О. І.** Судинні рослини з Червоної книги України на території Буковинського Передкарпаття та їх охорона // Запов. справа в Україні. – 1999. – Т. 5, вип. 1. – С. 21–25.
- Чорней І. І., Загальський М. М., Смолінська М. О., Корольок В. І.** Стан та перспективи охорони рідкісних видів флори у верхів'ї р. Білий Черемош // Екологічні основи оптимізації режиму охорони і використання природно-заповідного фонду. Тези допов. міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 25-річчю Карп. біосф. запов. (11–15 жовтня 1993 року). – Рахів, 1993. – С. 70–72.
- Чорней І. І., Коржик В. П., Скільський І. В., Загальський М. М., Буджак В. В.** Природні умови, созологічна характеристика флори та нарис фауни наземних хребетних регіонального ландшафтного парку «Черемоський» // Запов. справа в Україні. – 2000. – Т. 6, вип. 1–2. – С. 95–100.

- Чорней І. І., Скільський І. В., Буджак В. В.** Місце і роль регіонального ландшафтного парку «Черемошський» у системі екомережі Українських Карпат // Національні природні парки в екологічній мережі України (до створення в зоні Малою Полісся Хмельницької області національного природного парку «Озеро Святе»). Збірник наук. праць за матер. Всеукр. наук.-практ. конф. – Кам'янець-Подільський: ОіОМ, 2001. – С. 42–47.
- Чорней І. І., Скільський І. В., Буджак В. В., Гаврилюк В. О.** Екомережа Буковинських Карпат: основні структурні елементи та їх характеристика // Наук. вісн. Чернів. ун-ту. – Чернівці: Рута, 2002. – Вип. 144. Біологія. – С. 227–235.
- Чорней І. І., Скільський І. В., Колотило М. П., Юзик А. В., Паляниця З. Т., Томнюк О. П., Думанська Т. П.** Національний природний парк «Черемоський». Щоденник польових спостережень. – Чернівці: Друк Арт, 2013. – 68 с.
- Чорней І. І., Скільський І. В., Коржик В. П., Буджак В. В.** Заповідні об'єкти Буковини загальнодержавного значення як основа регіональної екологічної мережі // Запов. справа в Україні. – 2001. – Т. 7, вип. 2. – С. 73–98.
- Чорней І. І., Смолінська М. О.** Охорона раритетного фітогенфонду у Чернівецькій області // Охорона генфонду рослин в Україні. Тези допов. наук. конф. – Кривий Ріг, 1994. – С. 68–69.
- Чорней І. І., Токаряк А. І., Буджак В. В., Скільський І. В.** Заповідні урочища Північної Буковини та Хотинщини: загальний огляд, рослинність, раритетні флора і фауна // Запов. справа в Україні. – 2009. – Т. 15, вип. 1. – С. 82–100.
- Чорней І. І., Якимчук М. К., Порох Т. Т.** Фітосозологічна характеристика рослинного покриву природного національного парку «Вижницький» // Матер. конф. викладачів, співробітників і студентів, присвяч. 120-річчю заснув. Чернів. ун-ту. Природн. науки. – Чернівці: Рута, 1995. – С. 7.
- Шнаревич І. Д.** Биологические основы освоения и воспроизводства рыбных ресурсов рек Украинских Карпат. Дис. ... докт. биол. наук. – Черновцы, 1968. – 539 с.
- Юзик А. В.** Перспективи репатріації соссюреї різноколірної (*Saussurea discolor*) на території Чивчинських гір // Регіональні аспекти флористичних і фауністичних досліджень. Матер. Першої міжнар. наук.-практ. конф. (10–12 квітня 2014 р., м. Хотин). – Чернівці: Друк Арт, 2014. – С. 55–58.
- Юзик А. В., Скільський І. В., Гребенщиков В. О.** Перспективи зміни меж (розширення) території національного природного парку «Черемоський» у межах Путильського району Чернівецької області шляхом приєднання частини іхтіологічного заказника «Черемошський» та прилеглих водних об'єктів // Регіональні аспекти флористичних і фауністичних досліджень. Матер. Четвертої міжнар. наук.-практ. конф. (28–29 квітня 2017 р., смт Путиля, Чернівецька область, Україна). – Чернівці: Друк Арт, 2017. – С. 61–71.
- Ярошенко М. Ф.** Гидрофауна Днестра. – М.: Изд-во АН СССР, 1957. – 171 с.
- Gusuleac M.** Fanatele seculare din Bucovina si conservarea lor ca monumente naturale. – Cernauti: Glasul Bucovinei, 1921. – 44 p.
- Herbich F.** Flora der Bukowina. – Leipzig, 1859. – 460 S.
- Hormuzaki C. F.** Die Schmetterlinge (Lepidoptera) der Bukowina. II. Theil. Die bisher aus der Bukowina bekannt gewordenen Schmetterlinge (Lepidoptera). A. Macrolepidoptera. I. (1.) Rhopalocera // Verhandlungen der kaiserlich-königlichen zoologisch-botanischen Gesellschaft in Wien. – Wien, 1897. – Bd. XLVII. – S. 120–168.
- Hormuzaki C. F.** Die Schmetterlinge (Lepidoptera) der Bukowina. II. Theil (Fortsetzung). II. Heterocera. 2. Sphinges // Verhandlungen der kaiserlich-königlichen zoologisch-botanischen Gesellschaft in Wien. – Wien, 1897. – Bd. XLVII. – S. 233–246.
- Hormuzaki C. F.** Die Schmetterlinge (Lepidoptera) der Bukowina. II. Theil (Fortsetzung). 3. Bombyces // Verhandlungen der kaiserlich-königlichen zoologisch-botanischen Gesellschaft in Wien. – Wien, 1897. – Bd. XLVII. – S. 312–341.
- Hormuzaki C. F.** Die Schmetterlinge (Lepidoptera) der Bukowina. II. Theil (Fortsetzung). 4. Noctuae // Verhandlungen der kaiserlich-königlichen zoologisch-botanischen Gesellschaft in Wien. – Wien, 1898. – Bd. XLVIII. – S. 426–481.
- Hormuzaki C. F.** Die Schmetterlinge (Lepidoptera) der Bukowina. II. Theil (Fortsetzung). 5. Geometrae // Verhandlungen der kaiserlich-königlichen zoologisch-botanischen Gesellschaft in Wien. – Wien, 1899. – Bd. XLIX. – S. 32–86.
- Knapp J.-A.** Die bischer bekannten Pflanzen Galiciens und der Bukowina. – Wien, 1872. – 267 S.
- Korzhyk V.** Vizhnitsky National Nature Park // The national parks and biosphere reserve in Carpathians. The last nature paradises. – Poprad: SLZA, 1999. – P. 224–226.
- Nowicki M.** Ryby i wody Galicyi. – Krakow, 1880. – 96 s.
- Nowicki M.** O rybach dorzeczy Wisly, Styru, Dniestru i Prutu w Galicyi. – Krakow, 1889. – 54 s.
- Pawłowski B.** Ogólna charakterystyka geobotaniczna Gór Czywczyrńskich // Rozprawy wydziału mat.-przyrodniczego. – Krakow, 1948. – S. 1–72.
- Pawłowski B., Walas J.** Les associations des plantes vesculaires des Monts de Czywczyn // Bull. Int. Acad. pol. B. – 1949. – 1. – P. 1–181.
- Smirnov N. A.** On distribution of the *Emys orbicularis* (Testudines, Emydidae) in Ivano-Frankivsk and Chernivtsi regions (W Ukraine) // Proc. of the 3rd Intern. Scient. Conf. – Workshop «Research and conservation of European herpetofauna and its environment: *Bombina bombina*, *Emys orbicularis*, and *Coronella austriaca*» (24th – 25th September 2015, Daugavpils, Latvia). – 2015. – P. 77–82. (Herpetological Facts Journal. – Iss. 2, suppl. 2).
- Teppner H., Klein E., Drescher A., Zagulskij M.** *Nigritella carpatica* (Orchidaceae) – ein Reliktendemit der Ost-Karpaten // Phytion. Annales rei botanicae. – 1994. – Vol. 34, № 2. – P. 169–187.

З М І С Т

Передмова	9
Структура природно-заповідного фонду Чернівецької області (І. І. Чорней, М. В. Білоконь, М. М. Аврам, І. В. Скільський, Н. О. Калашникова)	10
Національні природні парки (І. І. Чорней, В. П. Коржик, І. В. Скільський, А. І. Токарюк, В. В. Буджак, Н. А. Смірнов, М. В. Білоконь, М. М. Аврам)	33
Регіональні ландшафтні парки (І. І. Чорней, І. В. Скільський, А. І. Токарюк, Н. А. Смірнов, М. М. Аврам)	50
Заказники	57
Ландшафтні заказники загальнодержавного значення (І. І. Чорней, В. П. Коржик, І. В. Скільський, Н. А. Смірнов)	57
Ландшафтні заказники місцевого значення (В. П. Коржик, І. І. Чорней, А. І. Токарюк, І. В. Скільський, В. В. Буджак, Н. А. Смірнов)	65
Лісові заказники загальнодержавного значення (І. І. Чорней, І. В. Скільський, М. В. Білоконь)	79
Лісові заказники місцевого значення (А. І. Токарюк, І. І. Чорней, І. В. Скільський)	81
Ботанічні заказники місцевого значення (І. І. Чорней, А. І. Токарюк, І. В. Скільський, Н. А. Смірнов)	85
Загальнозоологічні заказники місцевого значення (І. В. Скільський, І. І. Чорней, М. В. Білоконь)	89
Орнітологічні заказники загальнодержавного значення (І. В. Скільський, Б. Й. Годованець)	94
Орнітологічні заказники місцевого значення (І. В. Скільський, Б. Й. Годованець, В. В. Бучко, В. Й. Басняк, Н. А. Смірнов, А. І. Токарюк, Л. І. Мелешук)	96
Ентомологічні заказники місцевого значення (Л. І. Мелешук, І. В. Скільський)	107
Іхтіологічні заказники місцевого значення (І. В. Скільський, Н. А. Смірнов, М. В. Білоконь)	108
Карстово-спелеологічні заказники загальнодержавного значення (В. П. Коржик, І. І. Чорней)	119
Карстово-спелеологічні заказники місцевого значення (В. П. Коржик)	121
Пам'ятки природи	122
Комплексні пам'ятки природи загальнодержавного значення (І. В. Скільський, І. І. Чорней)	122
Комплексні пам'ятки природи місцевого значення (І. І. Чорней, В. П. Коржик)	123
Ботанічні пам'ятки природи загальнодержавного значення (І. І. Чорней, А. І. Токарюк, В. В. Буджак)	125
Ботанічні пам'ятки природи місцевого значення (А. І. Токарюк, І. І. Чорней, В. В. Буджак)	129
Гідрологічні пам'ятки природи місцевого значення (В. П. Коржик, І. В. Скільський, І. І. Чорней, Н. А. Смірнов)	152
Геологічні пам'ятки природи загальнодержавного значення (В. П. Коржик, І. В. Скільський)	167
Геологічні пам'ятки природи місцевого значення (В. П. Коржик, І. В. Скільський)	173
Карстово-спелеологічні пам'ятки природи місцевого значення (В. П. Коржик)	188
Заповідні урочища (І. І. Чорней, І. В. Скільський, А. І. Токарюк, В. В. Буджак, М. В. Білоконь)	191
Ботанічний сад (М. І. Вихлюк, В. В. Буджак, І. І. Чорней, А. І. Токарюк)	215
Дендрологічні парки	218
Дендрологічні парки загальнодержавного значення (В. В. Буджак, М. І. Вихлюк, М. В. Білоконь)	218
Дендрологічні парки місцевого значення (В. В. Буджак, М. І. Вихлюк)	220
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва (В. В. Буджак, М. І. Вихлюк, І. І. Чорней, А. І. Токарюк)	223
Література	245

Наукове видання

**Чорней Ілля Ілліч
Коржик Віталій Павлович
Скільський Ігор Васильович
Буджак Василь Васильович
Токарюк Алла Іларіонівна
Смірнов Назар Анатолійович
Білоконь Микола Васильович
Аврам Михайло Михайлович
Годованець Богдан Йосипович
Бучко Володимир Володимирович
Виклюк Марія Ільківна
Басняк Віктор Йосипович
Калашникова Неллі Олександрівна
Мелешук Людмила Іванівна**

Заповідні перлини Буковини

Атлас-довідник

Редактор Л. В. Звенигородська
Технічний редактор І. В. Скільський
Фото на обкладинці В. В. Буджака
Підготовка до друку В. М. Дворського
Коректор Л. І. Мелешук

Підписано до друку 13.12.2017. Формат 70×100/16.
Папір офсетний. Гарнітура Arial Narrow. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 20,80. Тираж 500 прим. Зам. 820.

Видавець і виготовлювач ТОВ «Друк Арт»
58018 Чернівці, вул. Головна, 198А, к. 5, т/ф 585-432
Ліцензія про державну реєстрацію ДК № 2741 від 15.01.2007 р.

